

การสร้างอัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง

นางสาวไปรยา ศรีสวัสดิ์

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาวาทวิทยา ภาควิชาวาทวิทยาและสื่อสารการแสดง

คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2550

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

IDENTITY CONSTRUCTION OF VOCATIONAL STUDENTS

Miss Pairaya Srisawat

สถาบันวิทยบริการ

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts Program in Speech Communication

Department of Speech Communication and Performing Arts

Faculty of Communication Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2007

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การสร้างอัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง

โดย

นางสาวไพบยา ศรีสวัสดิ์

สาขาวิชา

วาทวิทยา

อาจารย์ที่ปรึกษา

รองศาสตราจารย์ ดร.ศักดา ปิ่นหนึ่งเพชร

คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจ

..... คณบดีคณะนิเทศศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร. ยุบล เบ็ญจรงค์กิจ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ อวยพร พานิช)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
(รองศาสตราจารย์ ดร.ศักดา ปิ่นหนึ่งเพชร)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ เมตตา วิวัฒนานุกูล)

ไปรยา ศรีสวัสดิ์ : การสร้างอัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง. (IDENTITY CONSTRUCTION OF VOCATIONAL STUDENTS) อ. ที่ปรึกษา: รศ.ดร. ศักดา ปั้นเหน่งเพชร, 124 หน้า.

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง ปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างอัตลักษณ์ และการรับรู้อัตลักษณ์นักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างของสังคม โดยอาศัยการสัมภาษณ์กลุ่มกับนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างและการสัมภาษณ์เจาะลึกบุคคลทั่วไป ผลการวิจัยพบว่า อัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่าง ประกอบด้วย 1)อัตลักษณ์ของปัจเจกบุคคล โดยเด็กช่างคิดว่าตนเองมีความแตกต่างจากนักเรียนสายสามัญในด้านการเรียนและการใช้ชีวิต ซึ่งการแสดงออกถึงความเป็นเด็กช่างไม่ขัดแย้งกับตัวตนที่แท้จริง และคิดว่าบุคคลในสังคมมองว่าตนเองเป็น ตัวปัญหาและชอบใช้ความรุนแรงมากที่สุด 2)อัตลักษณ์ทางสังคม เด็กช่างแต่ละคนมีการแสดง อัตลักษณ์ของเด็กช่างแตกต่างกันไป ซึ่งจะเลือกนำมาปฏิบัติเฉพาะส่วนที่เห็นว่าเหมาะสมกับตนเอง โดยแสดงออกผ่านการแต่งกาย การใช้เครื่องประดับที่มีตราสถาบัน ความนับถือในพระวิษณุกรรม การใช้ภาษาเฉพาะกลุ่ม และการรวมกลุ่มในที่สาธารณะมากที่สุด 3)อัตลักษณ์กลุ่ม นอกจากการ แบ่งกลุ่มเด็กช่างตามสถาบันแล้ว ยังสามารถแบ่งตามการเกิดกลุ่มได้อีก คือ กลุ่มที่เกิดจากการเรียน กลุ่มที่เกิดจากเวลาเรียนและกลุ่มที่เกิดจากการใช้ชีวิตประจำวัน โดยจะมีการสื่อสารอัตลักษณ์ของเด็ก ช่างผ่านทาง การแต่งกาย การใช้ภาษาเฉพาะกลุ่ม กลุ่มเพื่อน การศึกษาและการศึกษาต่อ ค่านิยมความ เชื่อ คนตรี งานกราฟฟิตี ความรัก ยาเสพติด และการใช้ความรุนแรงหรือการก่อเหตุทะเลาะวิวาท

ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างอัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง ได้แก่ ตัวของนักเรียน อาชีวศึกษาสายช่างเอง เพื่อน รุ่นพี่ ครอบครัว สถาบันอาชีวศึกษาหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สื่อมวลชน และสังคม โดยกระบวนการสร้างอัตลักษณ์แบ่งเป็น 2 ช่วง คือ ก่อนและหลังจากเข้ามา ศึกษาในสถาบันอาชีวศึกษาสายช่าง ซึ่งอัตลักษณ์ของเด็กช่างจะถูกสร้างผ่านกระบวนการปลูกฝัง ค่านิยมและสร้างทัศนคติ รวมถึงการเลียนแบบรุ่นพี่ โดยอัตลักษณ์ดังกล่าวจะมีการเปลี่ยนแปลงไป ตามบริบท

ทั้งนี้ สังคมรับรู้อัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างผ่านการแสดงออกของเด็กช่างในที่ สาธารณะและหนังสือพิมพ์มากที่สุด โดยจะนึกถึงเรื่องในด้านลบได้ก่อนเสมอ คือ การใช้ความ รุนแรงก่อเหตุทะเลาะวิวาท การรวมกลุ่มที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ และปัญหาสังคม

ภาควิชา.....วทววิทยาและสื่อสารการแสดง.....ลายมือชื่อนิสิต.....ไปรยา ศรีสวัสดิ์
สาขาวิชา.....วทววิทยา.....ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ปีการศึกษา 2550ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

4785092528 : MAJOR SPEECH COMMUNICATION

KEY WORD: IDENTITY / VOCATIONAL STUDENTS

PAIRAYA SRISAWAT : IDENTITY CONSTRUCTION OF VOCATIONAL STUDENTS.

THESIS ADVISOR: ASSOC. PROF. Dr. SAKDA PANNENGPETCH , 124 pp.

The purpose of this study is to examine the identity of vocational students in the field of mechanics, and to investigate the factors influencing their self-perception and construction of their identity and how they are perceived by the public. To gather data, focus groups with vocational students and in-depth interviews with the general public were used. The results show that; 1) regarding individual identity, the vocational students were perceived differences in learning and lifestyle with general students, reflecting that there was no conflict with self-identity among the vocational students. The vocational students were perceived as troublemakers who are likely to be aggressive and commit violence. 2) social identity: individual vocational students have a somewhat different social identity. They are inclined to follow what seems suitable to them. Their expression and conduct was done through dress, wearing accessories symbolizing their institutes, respect for Vishnukarma, social dialect and public gathering mostly. 3) collective identity: vocational students are categorized by institution, and group formation; namely, learning groups and everyday lifestyle groups. Means of communication was expressed through dressing, social dialect, peer groups, education, educational advancement, values, belief, music, graffiti, love, drug use, extreme violence and quarreling.

The factors influencing the identity construction of the vocational students included the student model, peers, senior students, family, vocational institute, related functional groups, mass media, and society. The identity formation process can be divided into two phrases, before and after becoming a vocational student. The identity was formed through a process of nurturing the values and attitude, and imitation of senior students. The later perception varied with the context.

The public perceived the vocational student's identity through expression in public and their portrayal in the newspaper media mostly. The most frequently perceived picture of vocational students by the public was of violence, quarreling, gang activity and social problems.

Department...Speech Communication and Performing Arts.. Student's signature...*Pairaya Srisawat*...
 Field of study.....Speech Communication..... Advisor's signature...*Sakda Pannengpetch*...
 Academic year2007..... Co-advisor's signature.....

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณอาจารย์ทุกท่านที่มอบความกรุณาแก่ศิษย์คนนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง รศ.อวยพร พานิช รศ.ดร.ศักดิ์ดา ปั้นเหน่งเพชร และ รศ.เมตตา วิวัฒนานุกูล ที่กรุณาสละเวลา อุดหนุน และช่วยเหลือแนะนำงานวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ขอบคุณเด็กช่างทุกคนเป็นอย่างมากที่ให้ความร่วมมือและช่วยเหลือในการให้ ข้อมูล อันเป็นประโยชน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กช่างย่านมีนบุรีและน้อง โกวัดผู้ดูแลเว็บช่างย่าน หัวหมากกับการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ เป็นอย่างดี ทุกน้ำใจจากทุกคนบนโลก อินเทอร์เน็ต โดยเฉพาะเบนซ์ อดีตเด็กช่างผู้ช่วยเหลือแนะนำวิธีรับมือกับเด็กช่างทั้งหลายที่ผู้วิจัย ต้องไปสัมผัส

ขอบคุณเพื่อนๆ ทุกคน ผน ลูกปู และเดือนสำหรับมิตรภาพดีๆ และความช่วยเหลือ ตลอดเวลาที่เรียนอยู่ในรั้วจุฬาฯ เพื่อน ม.กรุงเทพ จอย คาวแวน ต้อง รวมถึงเอ็กซ์และคนอื่นๆ ที่ คอยติดตามข่าวคราวกันอยู่เสมอ ขอบคุณเพื่อนพี่เป้าทุกคน โดยเฉพาะพี่หัวหน้า พี่ชานนท์ พี่อาร์ต รวมถึงพี่มู๋ ผู้ร่วมชะตากรรมในรั้วจุฬาฯ สำหรับกำลังใจ ความห่วงใย และความช่วยเหลือที่พี่ๆ ทุกคนมีให้อย่างสม่ำเสมอ

ขอบคุณพี่ตรีมที่อยู่เคียงข้างกันมาโดยตลอดแบบไปไหนไปกัน ทั้งเป็นกำลังใจ เข้าอกเข้าใจ คอยให้คำแนะนำ อุดหนุน คอยเตือนสติและยับยั้งไม่ให้ผู้วิจัยทำอะไรตามใจตนเองมาก ไป รวมถึงแม่ พ่อของพี่ตรีมและน้องนก ที่เอื้อเฟื้อสถานที่และเสบียงกับผู้วิจัยในยามจำเป็น

ขอบคุณป้าระ น้ำแป้น น้ำเพ็ญ น้ำภรณ์ ที่ช่วยกันอบรมสั่งสอน เป็นกำลังใจและ เข้าใจกันมาโดยตลอด น้องพลอยและน้องตองกับความช่วยเหลือในการสืบค้นหนังสือที่ห้องสมุด อาตมวรู ลุงสมชัย และคนอื่นๆ ในบ้านที่แอบลุ่นอยู่อย่างเงียบๆ พี่ชัช ผู้ช่วยเหลือทางเทคโนโลยีที่เกิน จิตความสามารถของผู้วิจัย ทุกคนในครอบครัวที่ปลูกฝังสิ่งดีๆ ให้กับชีวิตของผู้วิจัย หากไม่มีแรง สนับสนุนที่ดีจากที่บ้าน ผู้วิจัยคงไม่สามารถมีวันนี้ได้

ขอบคุณพี่เป้า พี่สาวคนเก่งที่ดูแลกันมาโดยตลอด ผู้ซึ่งเป็นแรงบันดาลใจให้กับ ชีวิตและเป็นตัวอย่างที่ดีเยี่ยมให้กับน้องๆ ทุกคน ขอขอบคุณในความบ้ำคั่งของพี่คนนี้ที่ทั้งปลักทั้งดัน และวิตกจริตแทนยามที่ต้องเจอกับปัญหา จนผู้วิจัยต้องหายเครียดและเปลี่ยนไปเป็นคนปลอบพี่สาว ให้สงบสติอารมณ์เสียเอง

ขอบคุณเตี้ย ผู้สนับสนุนหลักอย่างเป็นทางการในด้านการศึกษาและแม่ผู้คอยสั่ง การเรื่องต่างๆ อยู่เบื้องหลัง ขอขอบคุณที่ดูแลเอาใจใส่ลูกคนนี้เป็นอย่างดี ทั้งสนับสนุน ให้คำแนะนำ และเข้าอกเข้าใจในทุกอย่างที่ลูกๆ ทำ รวมถึงเป็นตัวอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิตให้กับผู้วิจัย

ขอบคุณสติและจิตใจของตัวเองเป็นอย่างมากที่อดทนได้อย่างเหลือเชื่อจนสามารถ ผ่านพ้นเรื่องต่างๆ มาได้ด้วยดี ขอขอบคุณอีกหลายคนที่อาจไม่ได้กล่าวถึง ขอขอบคุณทุกๆ คนมากค่ะ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ฌ
สารบัญภาพ	ญ
บทที่	
1. บทนำ	1
ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
ปัญหาคำถามการวิจัย	3
วัตถุประสงค์	3
ขอบเขตการวิจัย	3
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
2. แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	5
แนวคิดเรื่องอัตลักษณ์	5
แนวคิดเรื่องกลุ่ม	11
แนวคิดเรื่องวัฒนธรรมย่อย	15
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	18

บทที่	หน้า
3. ระเบียบวิธีวิจัย	23
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	23
การเก็บรวบรวมข้อมูล	24
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	25
การวิเคราะห์ข้อมูล	28
4. ผลการวิจัย	29
อัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง.....	30
อัตลักษณ์ของปัจเจกบุคคล.....	31
อัตลักษณ์ทางสังคม	34
อัตลักษณ์กลุ่มหรืออัตลักษณ์ร่วม.....	35
ปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างอัตลักษณ์นักเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง	63
การรับรู้อัตลักษณ์นักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างของสังคม.....	70
5. อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	80
สรุปผลการวิจัย	80
อภิปรายผลการวิจัย	98
ข้อเสนอแนะ	119
ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย	119
รายการอ้างอิง	121
ประวัติการศึกษา	124

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
4.1 แสดงระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง	29
4.2 แสดงสาขาวิชาของกลุ่มตัวอย่างนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง	30
4.3 แสดงอายุของกลุ่มตัวอย่างนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง	30
4.4 แสดงการมองตนเองเปรียบเทียบกับบุคคลอื่นในสังคม	31
4.5 แสดงการมองตนเองเปรียบเทียบกับนักเรียนสายสามัญ	32
4.6 แสดงการมองตนเองในฐานะเด็กช่างกับตัวคนที่แท้จริง	33
4.7 แสดงความคิดเห็นของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง เรื่องมุมมองของคนอื่นในสังคมที่มีต่อตนเอง	33
4.8 แสดงการแสดงออกซึ่งอัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง	34
4.9 แสดงการใช้เครื่องประดับของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง	41
4.10 แสดงคำศัพท์เฉพาะกลุ่มของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง	42
4.11 แสดงเหตุผลในการเลือกเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง	49
4.12 แสดงเหตุผลในการเลือกสถานที่เรียน	49
4.13 แสดงเหตุผลในการเลือกสาขาวิชา	50
4.14 แสดงแนวคิดที่นักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างชื่นชอบ	54
4.15 แสดงประเภทของข่าวที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างจากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ระหว่างเดือนมกราคม 2548 ถึง เดือนมิถุนายน 2549	65
4.16 แสดงอาชีพของกลุ่มตัวอย่างบุคคลทั่วไป	70
4.17 แสดงที่มาการรับรู้อัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง	71
4.18 แสดงการรับรู้อัตลักษณ์นักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างในด้านลบของสังคม	72
4.19 แสดงการรับรู้อัตลักษณ์นักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างในด้านบวก	73
4.20 แสดงความคาดหวังของสังคมที่มีต่อนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง	74
4.21 แสดงคำศัพท์เฉพาะกลุ่มของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง.....	87
4.22 เปรียบเทียบการรับรู้อัตลักษณ์นักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างในด้านลบของสังคมกับ ความคิดเห็นของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างเรื่องมุมมองของบุคคลอื่นในสังคม ที่มีต่อตนเอง	117

สารบัญญภาพ

ภาพประกอบ	หน้า
1. พระวิษณุกรรมตามแบบไทย	52
2. ตัวอย่างงานกราฟฟิตีของเด็กช่าง	56
3. ตัวอย่างงานกราฟฟิตีที่ถูกลบบล็อก	56
3. ตัวอย่างงานกราฟฟิตีของเด็กช่างที่ได้จากการทำบล็อก	56

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ในสังคมปัจจุบันที่เต็มไปด้วยการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เพื่อให้เราสามารถดำรงอยู่ในกระแสแห่งความเปลี่ยนแปลงนี้ต่อไปได้อย่างมั่นคง ไม่ใช่ซึ่งทิศทางการระบุตัวตนของเราเป็นใครจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง การจะระบุตัวตนของเราได้นั้น เราจำเป็นต้องสร้างอัตลักษณ์ขึ้นเพื่อใช้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวและใช้ในการจัดการกับชีวิตทางวัตถุและวิถีชีวิตด้านอื่นๆ ของเรา

อัตลักษณ์ คือ สิ่งที่ใช้บ่งบอกว่า เราคือ

ใคร เราเป็นใครในสายตาของผู้อื่น เราแตกต่างจากคนอื่นอย่างไร เราเคยเป็นใคร และเราจะเป็นอะไรต่อไป ฯลฯ อัตลักษณ์จึงเปรียบเสมือนกระบวนการที่มอบสถานะให้เรา เป็นเครื่องมือ กรอบแนวคิดและกระบวนการที่เชื่อมโยงตัวเราและสังคมที่เราอยู่อาศัย (Woodward, 1997: 1-2) ซึ่งการมองตัวเองของเราอาจมาสอดคล้องกับการที่คนอื่นมองเราหรือไม่ก็ได้

สำหรับกลุ่มนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่าง พวกเขาเป็นกลุ่มวัยรุ่นอีกกลุ่มหนึ่งที่ศึกษาในสถาบันอาชีวศึกษาซึ่งมุ่งเน้นการเรียนการสอนไปที่สายอาชีพ โดยเยาวชนที่ศึกษาในระดับนี้จะมีช่วงอายุระหว่าง 15 – 20 ปี ซึ่งถือเป็นช่วงที่เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางด้านร่างกายและจิตใจ ทำให้ต้องมีการปรับตัวในด้านต่างๆ อย่างมาก เพราะเป็นวัยที่กำลังจะพ้นสภาพความเป็นเด็กสู่วัยผู้ใหญ่ (จิรพัฒน์ พรหมสิทธิการ, 2542 :1) การแสวงหาตัวตนผ่านการแสดงอัตลักษณ์ของตนเองหรืออัตลักษณ์ของกลุ่มเพื่อให้มีพื้นที่เป็นของตนเองในสังคมจึงเกิดขึ้น ซึ่งอัตลักษณ์นั้นอาจเป็นสิ่งที่ตัวเราเองหรือผู้อื่นเป็นผู้กำหนดให้ก็ได้

แต่ในกรณีของเด็กช่าง ดูเหมือนว่าสื่อที่มีอิทธิพลต่อความคิดของคนในสังคม อย่างเช่น สื่อมวลชน ไม่ว่าจะเป็น โทรทัศน์ วิทยุ หรือหนังสือพิมพ์ มักจะเป็นผู้คอยกำหนด อัตลักษณ์ให้กับเด็กช่างอย่างพวกเขา รวมทั้ง มอภภาพของวัยรุ่นเกเร ก้าวร้าว หรือ นักเรียน – นักเลง ให้กับเด็กช่างมากกว่าที่เด็กช่างอย่างพวกเขาจะเป็นผู้กำหนดอัตลักษณ์ให้กับตนเอง และแทบจะไม่มีใครสนใจเลยว่า พวกเขามีมุมมองต่อตนเองอย่างไร และอัตลักษณ์ที่พวกเขาเป็นผู้สร้างขึ้นมานั้นมีอะไรบ้าง

กลุ่มนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างนั้น เป็นกลุ่มที่มีการแสดงอัตลักษณ์ของกลุ่มตนเองอย่างชัดเจน จนสามารถกล่าวได้ว่า พวกเขาเป็นกลุ่มวัฒนธรรมย่อย (subculture) กลุ่มหนึ่งใน

สังคม ทั้งด้านการแต่งกาย การใช้เครื่องประดับที่มีตราสถาบันอาชีวศึกษา การใช้ภาษาเฉพาะกลุ่ม หรือศัพท์เฉพาะกลุ่ม รวมถึงความเชื่อและค่านิยมที่เป็นของกลุ่มตนเอง ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนมาจากการพยายามสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มตนเองขึ้นมาทั้งสิ้น

การที่สังคมรับรู้อัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างในด้านลบผ่านสื่อมวลชนนั้น สะท้อนให้เห็นว่า เด็กช่างขาดพื้นที่ในการที่จะถ่ายทอดหรือสื่อสารอัตลักษณ์ของพวกเขา กับสังคม เด็กช่างจึงเลือกที่จะแสดงออกซึ่งอัตลักษณ์ของพวกเขาในพื้นที่ของสาธารณะ เช่น การรวมกลุ่มกันตามป้ายรถประจำทางหรือที่เบาะหลังของรถประจำทาง การสร้างงานกราฟฟิตี รวมถึงการใช้ความรุนแรงก่อเหตุทะเลาะวิวาท เพื่อเรียกร้องให้คนในสังคมหันมาสนใจและเห็นว่าพวกเขาเป็นวัยรุ่นอีกกลุ่มหนึ่ง ที่ยังคงมีตัวตนอยู่ในสังคม

ดังนั้น การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการสร้างอัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง จึงเป็นอีกหนทางหนึ่งที่จะตอบคำถามที่หลายคนในสังคมอยากทราบได้ว่า พวกเขาเหล่านั้นมีกระบวนการสร้างอัตลักษณ์อย่างไร อัตลักษณ์ที่เลือกขึ้นมาทำการสร้างนั้นมีอะไรบ้าง และที่สำคัญคือ อัตลักษณ์เหล่านั้นถูกสร้างขึ้นเพื่ออะไร ตลอดจนสังคมรับรู้ถึงการสร้างอัตลักษณ์ของพวกเขาว่าอย่างไร อันจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้อง ตรงประเด็นมากกว่าที่เห็นและเป็นอยู่ในปัจจุบัน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปัญหานำการวิจัย

1. อัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างคืออะไรบ้าง
2. ปัจจัยใดบ้างที่มีผลต่อการสร้างอัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง
3. สังคมรับรู้ถึงอัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือไม่ อย่างไร

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างอัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง
3. เพื่อศึกษาการรับรู้อัตลักษณ์นักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างของสังคม

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้จะอาศัยวิธีการสัมภาษณ์กลุ่ม (focus group) กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล และการสัมภาษณ์เจาะลึก (in – depth interview) บุคคลทั่วไป ร่วมกับการศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง จากสื่อต่างๆ ได้แก่ หนังสือพิมพ์ วารสาร และอินเทอร์เน็ต โดยการนำเสนอข้อมูลจะไม่ระบุชื่อสถาบันเพื่อไม่เป็นการสร้างความบาดหมางในทางอ้อมให้กับกลุ่มตัวอย่าง รวมถึงเป็นการป้องกันผลกระทบที่อาจมีต่อชื่อเสียงและภาพลักษณ์ของสถาบันอาชีวศึกษาที่กลุ่มตัวอย่างทำการศึกษาอยู่

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

นักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่าง หมายถึง นักเรียนเพศชาย อายุระหว่าง 15 – 20 ปี ศึกษาอยู่ในสถาบันอาชีวศึกษาสายช่าง เช่น ช่างกล ช่างยนต์ ช่างเชื่อม ช่างก่อสร้าง ช่างอิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น ทั้งระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.)

สถาบันอาชีวศึกษาสายช่าง หมายถึง โรงเรียน วิทยาลัย ที่มีการเรียนการสอนในสายช่างอุตสาหกรรม เช่น ช่างกล ช่างยนต์ ช่างเชื่อม ช่างก่อสร้าง ช่างอิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น ทั้งระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) เท่านั้น ไม่รวมถึงสถาบันอาชีวศึกษาที่มีการเรียนการสอนในระดับปริญญาตรี

อัตลักษณ์ (identity) พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้ให้ความหมาย “identity” ว่า “เอกลักษณ์” หมายถึง ลักษณะที่เหมือนกันหรือมีร่วมกัน และในพจนานุกรมลब्บมติชน อัตลักษณ์ หมายถึง ลักษณะเฉพาะตัว

อัตลักษณ์ (identity) ในที่นี้จึงหมายถึง การแสดงตัวตนของกลุ่มนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างผ่านมุมมองของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างเอง ให้เป็นที่ปรากฏแก่สังคม

กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ หมายถึง วิธีการ ขั้นตอน ที่ใช้ในการสร้างอัตลักษณ์ เช่น การปลูกฝังค่านิยม ทักษะคิด เป็นต้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผลการศึกษาวิจัยสามารถนำไปประกอบการพิจารณาตัดสินใจวางแผนการแก้ปัญหาความรุนแรงในกลุ่มเยาวชนได้อย่างตรงประเด็นปัญหา เนื่องจากในปัจจุบันคนส่วนใหญ่มักจะคิดแบบเหมารวมว่าเป็นเรื่องของศักดิ์ศรีสถาบันเพียงอย่างเดียว หรือเป็นเรื่องของพื้นฐานทางครอบครัวไม่อบอุ่น ผลการวิจัยมุ่งแสดงข้อมูลในเชิงลึกเพื่อช่วยในการแก้ไขปัญหาได้อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพมากขึ้น
2. ช่วยให้ได้เข้าใจตัวตนที่แท้จริงของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง ถึงสาเหตุและความต้องการที่แท้จริงในการที่สร้างอัตลักษณ์เหล่านั้นขึ้นมา
3. เป็นการส่งเสริมและเพิ่มปริมาณของงานวิจัยที่เกี่ยวกับกลุ่มที่มีลักษณะเฉพาะให้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่อง “การสร้างอัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง” มีแนวคิดที่สามารถนำมาอธิบายได้ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเรื่องอัตลักษณ์ (identity)
2. แนวคิดเรื่องกลุ่ม (group)
3. แนวคิดเรื่องวัฒนธรรมย่อย (subculture)

แนวคิดเรื่องอัตลักษณ์ (identity)

อัตลักษณ์คืออะไร

อัตลักษณ์ คือ การตอบคำถามที่ว่า เราคือใคร จากนั้นอาจตามมาด้วยชุดคำถามที่ว่า เราเป็นใครในสายตาของผู้อื่น เราแตกต่างจากคนอื่นอย่างไร เราเคยเป็นใคร และเราจะเป็นอะไรต่อไป ฯลฯ ซึ่งการที่เรามองตัวเองอาจสอดคล้องกับการที่คนอื่นมองเราหรือไม่ก็ได้ อัตลักษณ์จึงเปรียบเสมือนกระบวนการที่มอบสถานะให้เรา เป็นเครื่องมือ กรอบแนวคิดและกระบวนการที่เชื่อมโยงตัวเราและสังคมที่เราอยู่อาศัย

นอกจากนี้อัตลักษณ์ยังเป็นเรื่องของความแตกต่างระหว่าง ‘พวกเรา’ และ ‘พวกเขา’ ซึ่งอาจมองเห็นได้จากการแบ่งแยกออกจากกัน เช่น อัตลักษณ์ระหว่างชนชาติที่ อัตลักษณ์ทางการเมือง เป็นต้น หรือในลักษณะของชั่วคราวข้าม เช่น ผู้ชาย-ผู้หญิง สีผิวของคนขาว-คนดำ และความปกติ-ความเบี่ยงเบนจากปกติ (Woodward, 1997: 1-2)

บุคคลหนึ่งๆ สามารถมีได้หลายอัตลักษณ์ ซึ่งก็คือ การมองตนเองในแง่มุมต่างๆ ในฐานะสมาชิกหน่วยหนึ่งในสังคม อัตลักษณ์จะเป็นอย่างไรนั้น ขึ้นอยู่กับว่าเรามองตนเองในแง่มุมใดและวางสถานะของตนเองไว้ในฐานะของสมาชิกกลุ่มไหนในสังคม เช่น นาย ก. เป็นคนไทย เป็นเพศชาย เป็นชาวพุทธ เป็นชาวกรุงเทพฯ เป็นจิตแพทย์ เป็นชนชั้นกลาง เป็นสมาชิกของชมรมคนรักกอล์ฟ ฯลฯ ทั้งนี้เพราะอัตลักษณ์สามารถครอบคลุมเรื่องต่างๆ ได้กว้างขวาง ไม่ว่าจะเป็นด้านเชื้อชาติ เพศ ถิ่นกำเนิด ชนชั้น อายุ อาชีพ ศาสนา การเมือง ฯลฯ (สกลกานต์ อินทร์ไทร, 2542: 21) ซึ่ง

สอดคล้องกับ สิรินาถ ปิ่นทองพันธ์ (2546: 6) ที่กล่าวว่า อัตลักษณ์ของบุคคลหนึ่งเป็นการมองตนเองเพื่อตอบคำถามว่า “เราคือใคร” และ “ฉันเหมือนหรือแตกต่างจากคนอื่นอย่างไร” โดยที่ลักษณะนั้นดำรงอยู่ในตนเองอย่างต่อเนื่อง แต่ละบุคคลสามารถมองตนเองได้หลายแง่มุมขึ้นอยู่กับเราเป็นสมาชิกหน่วยใดในสังคมซึ่งแต่ละหน่วยของสังคม เราก็จะมีบทบาทต่างกันไป

Althusser (อ้างถึงใน กาญจนา แก้วเทพ, 2544: 274) อธิบายเรื่อง “อัตลักษณ์” ว่าปกติเราอาจเป็นนาย ก. นาง ข. แต่เมื่อเราเข้าสู่ระบบความสัมพันธ์ทางสังคม เราจะถูกเรียกให้เป็น “subject” หรือ ตัวตนในแบบต่างๆ เช่น เป็นคนไทย เป็นนิสิตจุฬา เป็นท่านผู้อ่าน ฯลฯ ซึ่งกระบวนการนี้เรียกว่า “interpellation” หรือการ “เรียก” ซึ่งจะแปรเปลี่ยนอัตลักษณ์ไปตามรูปแบบความสัมพันธ์หรือบริบทต่างๆ

การศึกษาเรื่องอัตลักษณ์ตามแบบขนบ (traditional) คือการศึกษาอาทิแบบแนวชีววิทยา แนวภูมิศาสตร์ การเมือง สังคมแล้ววัฒนธรรม ความรู้สึกสมานฉันท์ภายในกลุ่ม เศรษฐกิจ การศึกษา เช่นนี้เป็นการศึกษาตามแนวทฤษฎีสสารัตถะ (essentialism) นั่นคือเชื่อว่า มนุษย์เกิดมาพร้อมมีอัตลักษณ์ติดตัวมา และ “เราเป็นเราเพราะความแตกต่างของคนอื่นจากเรา ความแตกต่างก่อให้เกิดอัตลักษณ์เฉพาะตัว”

Hall (1990: อ้างถึงใน อรวรรณ ปิณฑน์โอวาท, 2545: 47) ให้คำนิยามว่า อัตลักษณ์ต้องเป็นกระบวนการแบบเหรียญสองด้าน ด้านหนึ่งคือเรารู้สึกว่าเราเป็นเรา (self – ascription) และอีกด้านหนึ่งคนอื่นก็ต้องรู้สึกเช่นนั้นด้วย (ascription by other)

บาร์คเกอร์ กล่าวว่า อัตลักษณ์ไม่ใช่สิ่งที่ติดตัวมากับธรรมชาติ แต่เป็นสิ่งที่ถูกประกอบสร้างขึ้นโดยสังคม (socially constructed) อัตลักษณ์จึงเกิดจากการที่เราสั่งสมปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น เช่น เรารู้ว่าอัตลักษณ์ของเราในฐานะหญิงไทยทำงานในโรงงานจะเป็นอย่างไร ซึ่งแนวคิดเช่นนี้เรียกว่า “ปฏิสารัตถะ” (antiessentialism)

อัตลักษณ์จึงเป็นสิ่งที่ประกอบสร้างขึ้นมาจากผลผลิตทางวัฒนธรรมที่จะระบุให้แต่ละบุคคลเป็นใคร เป็นอะไร ด้วยตัวของตัวเองหรือด้วยบุคคลอื่น ซึ่งอัตลักษณ์ที่รับเข้ามา นั้นจะเป็นตัวกำหนดบทบาทและพฤติกรรมของบุคคลว่าควรจะมีรูปแบบในการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมอย่างไร (จารุณี สุวรรณศรี, 2547: 16)

กล่าวโดยสรุปได้ว่า อัตลักษณ์ คือ การตอบคำถามว่า เราคือใคร เราเหมือนหรือแตกต่างจากคนอื่นอย่างไร อัตลักษณ์จึงเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงเรากับสังคมและสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามบริบท ซึ่งส่งผลให้แต่ละบุคคลสามารถมีอัตลักษณ์ได้หลายอย่าง

การแสดงออกซึ่งอัตลักษณ์

การแสดงออกซึ่งอัตลักษณ์เป็นการแสดงออกให้เห็นว่าเราเป็นใคร ซึ่งจะถูกสื่อสารผ่านทางพฤติกรรมและบริบทรอบตัวเรา ไม่ว่าจะเป็นการพูด การกระทำ การบริโภค รวมถึงการแสดงอัตลักษณ์ผ่านทางสัญลักษณ์ด้วย สัญลักษณ์และภาพตัวแทน (symbol and representation) จึงเป็นส่วนสำคัญอีกส่วนหนึ่งที่ช่วยแสดงให้เห็นว่าเราเหมือนกับบางคน (พวกเรา) และแตกต่างกับบางคน(พวกเขา) เช่น การแสดงออกผ่านทางสัญลักษณ์ตราโรงเรียน เสื้อผ้า การแต่งกายในกลุ่มเด็กช่าง (Woodward, 2004: 6-8)

นักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างนั้นถือได้ว่าเป็นวัยรุ่น ซึ่งเป็นบุคคลที่อยู่ในช่วงของการค้นหาอัตลักษณ์ของตนเอง การแสดงออกผ่านการสื่อสารในรูปแบบต่างๆจึงเกิดขึ้น และเป็นเรื่องที่น่าสนใจว่า คนกลุ่มนี้มีวิธีในการสื่อสารเพื่อแสดงออกซึ่งอัตลักษณ์ของตนอย่างไรบ้าง

ประเภทของอัตลักษณ์

ในที่นี้เราอาจแบ่งประเภทของอัตลักษณ์ออกได้เป็น 5 ประเภท คือ

1. อัตลักษณ์ของปัจเจกบุคคล (individual identity)
2. อัตลักษณ์ทางสังคม (social identity)
3. อัตลักษณ์กลุ่มหรืออัตลักษณ์ร่วม (collective identity)
4. อัตลักษณ์องค์กร (corporate identity)
5. อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม (cultural identity)

1. อัตลักษณ์ของปัจเจกบุคคล (individual identity) หมายความว่าความรู้สึกถึงการเป็นตัวตนของตัวเอง การมองตนเองในมุมต่างๆ หรือการรับรู้เกี่ยวกับตนเอง (self – conception) ในฐานะสมาชิกหน่วยหนึ่งของสังคม เช่น เชื้อชาติ เพศ ชนชั้น อาชีพ การเมือง ศาสนา ฯลฯ ซึ่งบุคคลหนึ่งๆ อาจจะมีได้หลายอัตลักษณ์

การรับรู้เกี่ยวกับตนเอง (self – conception) นั้น ส่วนหนึ่งถูกสร้างขึ้นจากอิทธิพลทางสังคม วัฒนธรรม ความเป็นสมาชิกกลุ่มสังคมของคนเราจึงมีอิทธิพลต่อการมองและการคิดเกี่ยวกับตนเอง ซึ่งความคิดเกี่ยวกับตัวตนของบุคคลนั้นมักผูกติดอยู่กับการให้ค่าของตนไปในทางบวก หรือ ลบ บุคคลจึงจำเป็นต้องมีเกณฑ์ในการจะให้ค่ากับตนเอง และเกณฑ์ดังกล่าวนี้ได้รับอิทธิพลมาจากสังคมที่บุคคลนั้น ๆ อาศัยอยู่

ส่วนประกอบสำคัญที่สุดในการรับรู้เกี่ยวกับตนเอง (self – concept) ที่มีอิทธิพลต่อการสื่อสารกับคนแปลกหน้าของเรา คือ อัตลักษณ์ทางสังคม (social identity) เมื่อเราตระหนักว่าเราอยู่

กลุ่มสังคมกลุ่มใด อัตลักษณ์ทางสังคม (social identity) ของเราจะเริ่มก่อตัวขึ้น (เมตตา วิวัฒนานุกูล, 2548: 93-95)

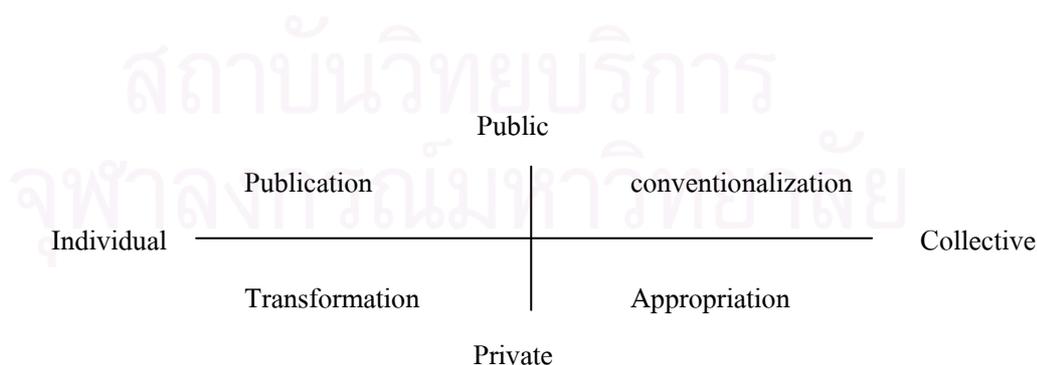
2. **อัตลักษณ์ทางสังคม (social identity)** เป็นผลมาจากชุดวาทกรรมต่างๆ ในสังคม บทบาทของตัวเราจึงเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ นอกจากนี้อัตลักษณ์ทางสังคมยังเป็นสิ่งที่คาบเกี่ยวและเชื่อมโยงกับอัตลักษณ์ของปัจเจกบุคคลอีกด้วย

Tajfel (1978: อ้างถึงใน เมตตา วิวัฒนานุกูล, 2548: 95) ได้นิยาม “social identity” ว่าเป็นส่วนหนึ่งของ “การรับรู้เกี่ยวกับตนเอง” (self – concept) ของบุคคล ซึ่งก็มาจากการที่เราเข้าถึงสมาชิกภาพของเราในกลุ่มสังคม ผสมผสานกับการให้คุณค่า และนัยทางอารมณ์ที่เรามีต่อสมาชิกภาพนั้น

Tajfel (1981) กล่าวว่า ผู้คนสามารถพัฒนาภาพพจน์ของตนเองจากสมาชิกภาพได้สองทาง โดยการส่งเสริมอัตลักษณ์กลุ่มพวกเรา หรือ โดยการส่งเสริมอัตลักษณ์เฉพาะตัวของพวกเขา ซึ่งอัตลักษณ์ทางสังคม (social identity) ของเรา คือ องค์ประกอบสำคัญที่สุดที่ทำให้เกิดทัศนคติที่มีต่อตนเอง หรือ self concept ซึ่งเป็นสิ่งที่ได้มาจากการเป็นสมาชิกของกลุ่มสังคม

นอกจากนี้คนเรายังจะชื่นชอบพวกเดียวกัน (ingroup) และกีดกันคนนอกกลุ่มที่ไม่เหมือนเรา (outgroup) เพื่อสนับสนุนอัตลักษณ์และบุคลิกภาพทางสังคมของพวกเรา การสนับสนุนอัตลักษณ์ทางสังคมจึงเป็นการเพิ่มความเคารพตนเองและคุณค่าของตนเองในสังคมอีกด้วย

Rom Harre (1990: อ้างถึงใน อรวรรณ ปิณฑน์โอวาท, 2545 : 98-99) ได้พยายามหาความเชื่อมโยงระหว่างอัตลักษณ์ทางสังคมและอัตลักษณ์ส่วนบุคคล โดยศึกษาจุดเชื่อมต่อหรือความสัมพันธ์ระหว่างอัตลักษณ์ทั้งสองประเภทและเสนอแนวคิด ดังนี้

Appropriation คือ กระบวนการที่บุคคลได้ซึมซับวัฒนธรรมหนึ่งๆ จากบริบทรอบตัวมาใส่ในตนเอง โดยผ่านกระบวนการขจัดเกลามาจาก ครอบครัว โรงเรียนหรือคนใกล้ตัว

Transformation คือ กระบวนการที่ค่านิยม บทบาทต่างๆ ถูกผนวกเข้ามาในโลกส่วนตัว เป็นที่ที่อัตลักษณ์ส่วนบุคคลก่อตัวขึ้น

Publication คือ กระบวนการที่อัตลักษณ์ส่วนบุคคลถูกถ่ายทอดหรือแสดงออกใน ปริณิณฑศาสตร์

Conventionalization คือ กระบวนการที่ประสบการณ์ดังกล่าวได้กลายมาเป็นขนบจารีต หรือประสบการณ์ศาสตร์ผ่านกลไกต่างๆ

3. อัตลักษณ์กลุ่มหรืออัตลักษณ์ร่วม (collective identity) คือ อัตลักษณ์ในระดับกลุ่ม ซึ่ง Melucci (อ้างถึงใน กรองแก้ว วัฒนมงคลรัตน์, 2545:20) อธิบายว่า หมายถึงกระบวนการสร้าง สำนึกร่วมของกลุ่มต่างๆ ในสังคม อันจะทำให้สมาชิกได้ตระหนักถึงลักษณะร่วมของกลุ่ม และ เข้าใจว่า “พวกเรา” มีลักษณะต่างไปจาก “พวกเขา” อย่างไร สำนึกร่วมดังกล่าวสามารถสร้างและ ปรับเปลี่ยนได้โดยสัญลักษณ์ต่างๆ ที่ถูกสร้างขึ้นในระบบวัฒนธรรมของกลุ่ม เช่น การแต่งกายด้วย กางเกงขาลีบ การรวมตัวกันนั่งในแถวหลังสุดของรถประจำทาง หรือการรวมกลุ่มกันในที่ สาธารณะต่างๆ ฯลฯ ดังนั้นสังคมและวัฒนธรรมจึงมีบทบาทต่อการสร้าง การดำรงรักษา และการ ปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์โดยตรง

นอกจากนี้เรื่องของอัตลักษณ์ร่วมหรืออัตลักษณ์กลุ่มยังอาจนำไปสู่ความจงรักภักดีต่อกลุ่ม ซึ่งเป็นความเลื่อมใสที่มีต่อมาตรฐานและความไว้วางใจต่อเพื่อนสมาชิกในกลุ่ม รวมถึงสิทธิพิเศษ ต่างๆ การได้รับการยอมรับและการประเมินกลุ่มของตนไปในทางบวกอีกด้วย ซึ่งเป็นแนวคิดที่ตรง กับหลักการของลัทธิกลุ่มนิยม (Ingroup favoritism) คือ การมีความผูกพันในแง่บวกต่อสมาชิกใน กลุ่ม มากกว่านอกกลุ่ม และมีความคิดอยู่ก่อนแล้วว่ากลุ่มพวกเรามีมาตรฐานและความประพฤติที่ ดีกว่ากลุ่มพวกเขา ซึ่งส่งเสริมความปรารถนาในการอยู่ในกลุ่มพวกเราและอัตลักษณ์เฉพาะตัวของเรา ด้วย (อรวรรณ ปิรันธน์โอวาท, 2544: 98-99)

4. อัตลักษณ์องค์กร (corporate identity) ในความหมายของ Lux (1986: อ้างถึงใน กรองแก้ว วัฒนมงคลรัตน์, 2545: 20) คือการแสดงออกของบุคลิกภาพขององค์กรที่ทุกคนรู้สึกได้ โดยแสดงในทางพฤติกรรมและการสื่อสารขององค์กร และสามารถวัดผลการรับรู้ของกลุ่มคน ระหว่างภายในและภายนอกได้

5. อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม (cultural identity) เป็นเรื่องของตัวบ่งชี้ที่มีลักษณะเป็น ผลผลิตทางวัฒนธรรม (cultural product) เช่น อาหารไทย รำไทย ฯลฯ นอกจากนี้ยังเป็นเรื่องของ กระบวนการทางวัฒนธรรม (cultural process) เช่น การเก็บรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม การรื้อ

พื้น การทำนุบำรุง เป็นต้น อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมจึงเป็นอีกองค์ประกอบหนึ่งที่จะช่วยบอกว่า “เราเป็นใคร” (we/us) และแตกต่างจาก “คนอื่น” (they/them) อย่างไรอีกด้วย

ในการวิจัยเรื่องการสร้างอัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างนี้ จะมุ่งเน้นไปที่การวิเคราะห์อัตลักษณ์เพียง 3 ประเภท คือ อัตลักษณ์ของปัจเจกบุคคล (individual identity) อัตลักษณ์ทางสังคม (social identity) และอัตลักษณ์ร่วมหรืออัตลักษณ์กลุ่ม (collective identity) เนื่องจากอัตลักษณ์ทั้ง 3 มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันอย่างเห็นได้ชัด และยังช่วยให้สามารถอธิบายถึงการสื่อสารเพื่อสร้างอัตลักษณ์และกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น

คุณสมบัติของอัตลักษณ์

Woodward (1997) ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของอัตลักษณ์โดยชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่าง 2 แนวคิดคือทฤษฎีสารัตถะ (essentialism) มองว่าอัตลักษณ์เป็นสิ่งที่คงที่และติดตัวมาแต่กำเนิด เช่น เชื้อชาติ เพศ ในขณะที่ทฤษฎีปฏิสารถะ (antiessentialism) กลับมองว่าอัตลักษณ์เป็นเรื่องที่เป็นพลวัตสามารถเลื่อนไหลและเปลี่ยนแปลงได้ตามสภาพแวดล้อมและบริบทต่างๆ

อานันท์ กาญจนพันธุ์ (2548: 71) กล่าวว่า ความคิดเรื่องอัตลักษณ์ (identity) ไม่อาจดำรงอยู่ได้ด้วยตนเอง ในการวิเคราะห์จึงต้องเชื่อมโยงกับความคิดอื่น ไม่ว่าจะเป็นสถานภาพทางสังคม (social status) หรือ วาทกรรม (discourse) ภายใต้บริบทที่แตกต่างกัน การนิยามความหมายของอัตลักษณ์จึงมักเลื่อนไหลอยู่เสมอตามบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป อัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างก็มีการเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทเช่นกัน ดังจะเห็นได้จากการแสดงออกซึ่งอัตลักษณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปเมื่ออยู่ในสถานที่และสถานการณ์ที่แตกต่างกัน เช่น เมื่ออยู่ในสถานศึกษาของตนเอง การแสดงออกซึ่งอัตลักษณ์ผ่านทางสัญลักษณ์ของสถาบัน ไม่ว่าจะเป็นการแต่งกาย หัวเข็มขัด เข็มตราโรงเรียน ฯลฯ ย่อมกระทำได้มากกว่าในที่สาธารณะอื่นๆ

แนวคิดเรื่องอัตลักษณ์สามารถช่วยอธิบายให้เราเข้าใจนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างได้มากขึ้น โดยผ่านมุมมองของพวกเขาเองว่าเป็นอย่างไร บุคคลกลุ่มนี้มีกระบวนการในการสร้างอัตลักษณ์ของพวกเขาอย่างไรและปัจจัยใดบ้างที่มีผลต่อการสร้างอัตลักษณ์ของพวกเขา

แนวคิดเรื่องกลุ่ม (group)

“กลุ่ม” (กึ่งแก้ว ทรัพย์พะวงศ์, 2544: 121-135) หมายถึง การรวมตัวของสมาชิกที่มีความสัมพันธ์กัน มีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของบุคคลที่มีความสัมพันธ์กัน และเกี่ยวข้องกับกลุ่มทั้งด้านสังคมและจิตใจ ลักษณะสำคัญของกลุ่มจึงต้องประกอบด้วย

1. บุคคลตั้งแต่สองคนมารวมกัน
2. มีจุดมุ่งหมาย (goals) หรือความสนใจร่วมกัน
3. มีปฏิสัมพันธ์ (interaction) หรือมีการกระทำระหว่างกัน หมายถึงมีอิทธิพลต่อกันหรือเกี่ยวข้องกันอย่างใดอย่างหนึ่งระหว่างบทบาทของสมาชิก
4. มีบรรทัดฐาน (norms) เพื่อให้สมาชิกของกลุ่มปฏิบัติไปตามแนวเดียวกัน ทำให้ควบคุมพฤติกรรมของกลุ่ม ซึ่งบรรทัดฐานนี้ต้องเป็นสิ่งสมาชิกยอมรับ

กลุ่มสามารถเปลี่ยนแปลงสภาพได้ เช่น จากสภาพไม่เป็นกลุ่มมาเป็นกลุ่ม หรือจากสภาพเป็นกลุ่มเปลี่ยนเป็นสภาพไม่เป็นกลุ่ม เช่น นักศึกษาที่เรียนอยู่ในมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งไม่เคยรู้จักมักคุ้นกันมาก่อน แต่เมื่อได้เข้ามาเรียนอยู่ในที่เดียวกัน สาขาเดียวกัน วันเดียวกัน ความสัมพันธ์แบบกลุ่มก็จะเกิดขึ้น เช่น กลุ่มเพื่อน แต่เมื่อเรียนจบไปแล้วต่างก็แยกย้ายกันไปประกอบอาชีพของตน จึงทำให้ห่างเหินกันไป ความเป็นกลุ่มก็จะเสื่อมสลายไปได้ เป็นต้น

การเกิดกลุ่ม (group formation)

การที่บุคคลเข้าร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่มต่างๆ นั้น มีสาเหตุได้หลายประการ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1. การมีทัศนคติหรือวัตถุประสงค์ที่สอดคล้องกันหรือคล้ายๆ กัน ทำให้บุคคลรวมกันเป็นกลุ่ม เช่น กลุ่มพรรคการเมือง กลุ่มสมาคม ฯลฯ
2. ความพอใจที่จะเข้าร่วมกลุ่ม กลุ่มบางประเภทเมื่อเป็นสมาชิกแล้วบุคคลจะได้รับความเพลิดเพลิน สนุกสนาน ผ่อนคลายความเครียด ทำให้หายเหงาและชีวิตตื่นเต้น เพราะมีโอกาสได้พบคนอื่นๆ อีกทั้งยังสามารถเผยแพร่ความคิดและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับบุคคลอื่น เช่น กลุ่มสโมสรต่างๆ
3. ต้องการความมั่นคงปลอดภัย สมาชิกจะรู้สึกมีสิ่งยึดเหนี่ยว มีกำลังใจ มีที่ปรึกษาในยามที่มีปัญหา เกิดความรู้สึกเป็นพวกเดียวกันทำให้ลดความวิตกกังวล
4. ได้รับผลประโยชน์ เช่น ความรู้ ทักษะทางอาชีพ ฯลฯ
5. ส่งเสริมสถานภาพ การเป็นสมาชิกบางกลุ่มทำให้เกิดความภาคภูมิใจ เพราะรู้สึกเป็นเกียรติที่ได้มีโอกาสเป็นสมาชิก และทำให้คนนั้นมีสังคมกว้างมากขึ้นเพราะได้รู้จักคนเป็นจำนวนมาก

6. ถูกชักจูงให้เป็นสมาชิก บางครั้งบุคคลอาจไม่ได้สนใจที่จะเป็นสมาชิกมาก่อน แต่เมื่อถูกชักจูงก็ทำให้เกิดการคล้อยตามที่จะเข้าร่วมกลุ่มได้

พัฒนาการของกลุ่ม (group development)

เมื่อบุคคลเข้าไปเป็นสมาชิกของกลุ่ม ในระยะแรกจะสามารถสังเกตได้ว่ากลุ่มยังไม่มีความพร้อมในการดำเนินการต่างๆ แต่กลุ่มจะมีพัฒนาการเป็นลำดับขั้นจนกระทั่งบรรลุเป้าหมายของกลุ่มนั้นๆ โดยทักแมนและเจนเซน (Tuckman & Jensen) ได้เสนอพัฒนาการของกลุ่มไว้ 5 ขั้น ดังนี้

1. **ขั้นสร้างกลุ่ม (forming)** เป็นขั้นแรกของการรวมกลุ่ม สมาชิกแต่ละคนยังคงต้องพึ่งพาอาศัยกันและกัน ในขั้นนี้ผู้นำของกลุ่มจะมีบทบาทอย่างสำคัญในการนำกลุ่ม โดยวางกฎเกณฑ์และบรรทัดฐานต่างๆ ให้สมาชิกปฏิบัติตาม

2. **ขั้นขัดแย้ง (storming)** เป็นพัฒนาการขั้นที่สอง ซึ่งสมาชิกแต่ละคนแสดงความเป็นตัวของตัวเองออกมาตามบทบาทและตำแหน่งในกลุ่มที่ตนเป็นสมาชิก ซึ่งในขั้นนี้อาจทำให้เกิดการขัดแย้งขึ้นได้

3. **ขั้นยอมรับบรรทัดฐาน (norming)** จากขั้นขัดแย้ง สมาชิกแต่ละคนต้องมีการพัฒนาทักษะของตนเองเพื่อให้กลุ่มดำรงอยู่ได้ สมาชิกจะเข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคลทำให้ลดความขัดแย้งลง เกิดการยอมรับและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์หรือบรรทัดฐานต่างๆ ของกลุ่มมากขึ้น

4. **ขั้นร่วมมือ (performing)** เมื่อสมาชิกส่วนใหญ่ยอมรับและปฏิบัติตามบรรทัดฐานของกลุ่มแล้ว กลุ่มจะพัฒนาถึงขั้นที่สมาชิกทุกคนพร้อมที่จะร่วมมือทำงานให้สำเร็จตามเป้าหมายที่กลุ่มตั้งไว้ บทบาทและหน้าที่ของสมาชิกสามารถยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสมกับสถานการณ์

5. **ขั้นย้ายกลุ่ม (adjourning)** เมื่อกลุ่มบรรลุเป้าหมายแล้วสมาชิกบางคนอาจจะย้ายไปอยู่กลุ่มอื่นที่น่าสนใจกว่า ในขณะที่บางคนก็ยังคงอยู่ที่กลุ่มเดิมไม่ย้ายไปไหน สมาชิกบางคนก็เกษียณอายุหรือถูกปลดออกจากกลุ่มตามวาระ

โครงสร้างของกลุ่ม (group structure)

กลุ่มเปรียบได้กับหน่วยของสังคมซึ่งมีโครงสร้างอันประกอบไปด้วยความสัมพันธ์ของสมาชิกกลุ่ม โครงสร้างกลุ่มแต่ละกลุ่มมีได้หลายรูปแบบแตกต่างกันไป เช่น กลุ่มครอบครัว กลุ่มเพื่อน กลุ่มทำงาน ฯลฯ กลุ่มจึงทำให้สมาชิกแต่ละคนต้องมีสถานภาพและบทบาทแตกต่างกัน

สถานภาพ (status) หมายถึง ตำแหน่งที่บุคคลได้รับจากการเป็นสมาชิกของกลุ่ม เช่น กลุ่มครอบครัว ทำให้คนในกลุ่มมีสถานภาพต่างๆ กัน คือ พ่อ แม่ ลูก พี่น้อง ปู่ ย่า ตา ยาย ฯลฯ หรือกลุ่มทำงาน คือ นายจ้าง ลูกจ้าง คนงาน ผู้จัดการ ฯลฯ สถานภาพแบ่งเป็น 2 ประเภทคือ

1. สถานภาพที่ติดตัวมา (ascribed status) ได้แก่ สถานภาพที่ธรรมชาติกำหนด เช่น เป็นคนผิวดำ ตัวเตี้ย เพศ หรือสถานภาพที่สังคมกำหนดไว้ เช่น เป็นลูกเศรษฐี ลูกชานา ลูกคนจีน เป็นต้น
2. สถานภาพที่ได้มาด้วยความสามารถ (achieved status) เป็นสถานภาพที่เกิดจากความพยายามหรือการกระทำของตนเอง เช่น เป็นเศรษฐี ตำรวจ แพทย์ นักเรียน อาชญากร เป็นต้น

บทบาท (role) หมายถึง พฤติกรรมต่างๆ ที่บุคคลแสดงออกมาตามสิทธิและหน้าที่ของสถานภาพ เช่น เป็นครู มีหน้าที่หรือบทบาทสอนหนังสือ แพทย์มีบทบาทรักษาคนไข้ นักเรียนมีบทบาทตั้งใจเรียนหนังสือ ฯลฯ ซึ่งบทบาทแต่ละบทบาทจะถูกกำหนดขึ้นจากสังคม โดยมีประเพณี วัฒนธรรมเข้ามาเกี่ยวข้อง บุคคลแต่ละคนจะมีวิธีแสวงหาเอกลักษณ์ของตนแตกต่างกันไป การแสดงบทบาทของบุคคลจึงขึ้นอยู่กับบทบาทและวัฒนธรรมเป็นสำคัญ

บุคคลไม่ได้มีสถานภาพหรือบทบาทเพียงอย่างเดียวเนื่องจากเป็นสมาชิกของกลุ่มหลายกลุ่ม จึงมีหลายสถานภาพ หลายบทบาทไปพร้อมๆ กัน เช่น ในครอบครัว มีสถานภาพเป็นแม่ มีบทบาทเลี้ยงดูบุตร ในที่ทำงานมีสถานภาพเป็นครู ก็มีบทบาทสอนหนังสือ เป็นต้น บางคนมีสถานภาพอาจมีสถานภาพเป็นทนายความ แต่มีงานอดิเรกคือทำกับข้าวซึ่งเป็นบทบาทของพ่อครัวก็ได้

บางครั้งบุคคลอาจอยู่ในสภาพบทบาทขัดกัน (role conflict) เช่น เป็นเจ้านาย เมื่อลูกน้องทำผิดก็ต้องตักเตือนว่ากล่าว แต่เมื่อลูกน้องคนนั้นเป็นเพื่อนของเขาด้วยก็ทำให้เขาเกิดความเกรงใจไม่กล้าว่ากล่าวเพราะกลัวเพื่อนเสียใจ ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นอาจทำให้เขาต้องเปลี่ยนทัศนคติ เพื่อให้เข้ากับบทบาทหนึ่งหรือหยุดแสดงบทบาทบางบทบาทไปเสีย

บทบาทบางบทบาทถูกคาดหวังจากสังคมเป็นอย่างมาก เช่น ผู้นำกลุ่มต้องรับผิดชอบ เสียสละ นำกลุ่มให้บรรลุเป้าหมาย และถูกคาดหวังมากมายว่าจะสามารถทำอะไรได้บ้าง คนบางคนอาจมีปัญหาในการปรับตัวเพราะไม่มีความสุขในบทบาทของเขา ซึ่งอาจทำให้เกิดพฤติกรรมที่ไม่ปกติได้

การประเมิน โครงสร้างของกลุ่มต่างๆ มักจะพิจารณาที่บทบาทของสมาชิก การติดต่อสื่อสารกันภายในกลุ่ม การพึ่งพากันในกลุ่ม ความสามัคคีของกลุ่ม ตลอดจนอิทธิพลของกลุ่มที่มีต่อสมาชิก

ประเภทของกลุ่ม (group types)

กลุ่มแบ่งได้เป็นหลายประเภทขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ในการแบ่ง ซึ่งเราสามารถแบ่งได้ดังต่อไปนี้

1. กลุ่มปฐมภูมิกับกลุ่มทุติยภูมิ (primary group & secondary group)

กลุ่มปฐมภูมิ (primary group) ได้แก่กลุ่มที่มีความใกล้ชิดสนิทสนม เป็นกันเอง และมีความเป็นส่วนตัว (personal group) สมาชิกรู้จักกันดีและมีความสนใจร่วมกัน เช่น กลุ่มครอบครัว กลุ่มเพื่อน ฯลฯ กลุ่มปฐมภูมินี้มักจะมีสมาชิกจำนวนน้อย เป็นกลุ่มขนาดเล็กและมีความสัมพันธ์แบบเฉพาะหน้า (face to face) กลุ่มประเภทนี้จึงจัดได้ว่าเป็นกลุ่มที่ความจำเป็นทางจิตใจสำหรับสมาชิก เพราะสมาชิกจะมีความรักใคร่ สนิทสนมผูกพันลึกซึ้งต่อกัน

กลุ่มทุติยภูมิ (secondary group) ได้แก่กลุ่มที่ไม่มีความเป็นส่วนตัว (impersonal group) การติดต่อสัมพันธ์กันเป็นไปตามกฎเกณฑ์หรือบรรทัดฐานของสังคม คือ ใช้สถานภาพติดต่อกัน เช่น ผู้ซื้อกับผู้ขาย ผู้เช่ากับผู้ให้เช่า ฯลฯ กลุ่มประเภทนี้เป็นกลุ่มที่รวมตัวกันเพื่อเป้าหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง ความสัมพันธ์จะเป็นแบบเฉพาะหน้าหรือไม่ก็ได้ จำนวนสมาชิกโดยทั่วไปจะเป็นขนาดใหญ่ การแสดงความสัมพันธ์จะเป็นทางการ (formal group) กลุ่มประเภทนี้มีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับสังคม เพราะจะทำให้สังคมเป็นระเบียบเรียบร้อย ทุกคนปฏิบัติตนเกี่ยวข้องกับกันได้ตามสถานภาพโดยมีบรรทัดฐานต่างๆกำหนดไว้ เช่น กลุ่มพรรคการเมือง กลุ่มสมาคม กลุ่มสหภาพแรงงาน ฯลฯ

กลุ่มทุติยภูมิสามารถเปลี่ยนเป็นกลุ่มปฐมภูมิได้ เช่น นักศึกษาที่ลงเรียนวิชาหนึ่งอาจยังไม่เคยรู้จักอาจารย์ผู้สอน แต่เมื่อเรียนหลายๆครั้ง ถ้าจำนวนนักศึกษาไม่มากเกินไป อาจารย์ก็อาจสามารถจำลูกศิษย์ได้ เกิดเป็นความสนิทสนมคุ้นเคย ทำให้เปลี่ยนสภาพเป็นกลุ่มปฐมภูมิ ในทำนองเดียวกัน กลุ่มปฐมภูมิก็น่าจะสามารถเปลี่ยนเป็นกลุ่มทุติยภูมิได้ เพราะความสนิทสนมหมดไป เช่น สามีภรรยาที่หย่าร้างกัน กลุ่มเพื่อนสนิทที่ต่างแยกย้ายกันไปเมื่อเรียนจบ เป็นต้น

2. กลุ่มมุ่งงานกับกลุ่มมุ่งมิตรภาพ (task group & friendship group)

กลุ่มมุ่งงาน (task group) เป็นกลุ่มที่มีจุดประสงค์ใหญ่ไปที่ประสิทธิภาพหรือคุณภาพของงานมากกว่าอย่างอื่น กลุ่มประเภทนี้จะไม่สนใจปัญหาหรือเรื่องส่วนตัวของสมาชิก สนใจแต่ผลงานที่สมาชิกปฏิบัติเท่านั้น เช่น บริษัทหรือหน่วยงานราชการต่างๆ เป็นต้น

กลุ่มมุ่งมิตรภาพ (friendship group) เป็นกลุ่มที่เน้นความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก คือ ให้สมาชิกได้มีโอกาสพบปะสังสรรค์ หาความบันเทิง แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเรื่องต่างๆไปรวมทั้งเรื่องส่วนตัว เป็นการตอบสนองความพอใจของสมาชิก เช่น กลุ่มกีฬา กลุ่มสโมสรต่างๆ เป็นต้น

3. กลุ่มเปิดกับกลุ่มปิด (inclusive group & exclusive group)

กลุ่มเปิด (inclusive group) เป็นกลุ่มที่ไม่จำกัดลักษณะหรือคุณสมบัติของสมาชิก กลุ่มเปิดโอกาสให้ทุกคนสามารถเป็นสมาชิกของกลุ่มได้ โดยถือว่าสมาชิกมีความเสมอภาคกันในการเข้ากลุ่ม

กลุ่มปิด (exclusive group) เป็นกลุ่มที่การจำกัดคุณสมบัติของสมาชิกไว้แล้วแต่จุดมุ่งหมายของกลุ่ม สิ่งที่กำหนดไว้อาจเป็น เพศ อายุ อาชีพ วุฒิต่างการศึกษา รายได้ ฯลฯ ผู้ที่จะเข้าเป็นสมาชิกได้จะต้องมีคุณสมบัติตามที่กลุ่มระบุไว้ เช่น กลุ่มแม่บ้านทหารบก ผู้ที่เป็นสมาชิกได้ต้องเป็นภรรยาของทหารบกเท่านั้น เป็นต้น

4. กลุ่มสมัครใจกับกลุ่มไม่สมัครใจ (voluntary group & involuntary group)

กลุ่มสมัครใจ (voluntary group) หมายถึง กลุ่มที่สมาชิกสมัครใจเข้าร่วมเป็นสมาชิกตามความสนใจของเขา ไม่มีการบังคับ เช่น กลุ่มชมรมต่างๆ

กลุ่มไม่สมัครใจ (involuntary group) หมายถึง กลุ่มที่บุคคลเลือกไม่ได้แต่เป็นสมาชิกของกลุ่มเพราะธรรมชาติกำหนดมาให้มีสถานภาพเช่นนั้น เช่น กลุ่มผู้หญิง กลุ่มผู้ชาย กลุ่มเด็ก กลุ่มคนชรา ฯลฯ หรือ เป็นสมาชิกเนื่องจากสังคมกำหนดไว้ เช่น กลุ่มคนจน กลุ่มคนรวย ฯลฯ

5. กลุ่มวงในกับกลุ่มวงนอก (ingroup & outgroup)

กลุ่มวงใน (ingroup) หมายถึง กลุ่มที่สมาชิกรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน และต้องการสร้างเอกลักษณ์ของกลุ่มขึ้น เช่น กลุ่มคนไทยในอเมริกา กลุ่มชาวเขา ฯลฯ

กลุ่มวงนอก (outgroup) หมายถึง กลุ่มที่สมาชิกอยู่ในกลุ่มแต่ไม่มีความรู้สึกเป็นเจ้าของกลุ่ม เพราะบุคคลแต่ละคนมีความแตกต่างกัน ทั้งด้านความเชื่อ ค่านิยม ทักษะคติ จึงทำให้เกิดความรู้สึกไม่ใช่พวกเดียวกันได้

กลุ่มถือเป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการแสดงออกของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง หรือเด็กช่าง จึงเป็นที่น่าสนใจว่า กลุ่มมีบทบาทอย่างไรบ้างในการกำหนดอัตลักษณ์ของเด็กช่าง

แนวคิดเรื่องวัฒนธรรมย่อย (subculture)

การจะศึกษาเรื่องวัฒนธรรมย่อย (subculture) นั้น เราจำเป็นจะต้องเข้าใจความหมายของคำว่า วัฒนธรรมเสียก่อน ซึ่งคำว่า “วัฒนธรรม” ในความหมายด้านมานุษยวิทยา จะประกอบด้วย 3 คุณลักษณะ คือ

1. วัฒนธรรมเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม เนื่องจากเมื่อมนุษย์มาอยู่รวมกันเป็นสังคม เพื่อให้การอยู่ร่วมกันนั้นมีลักษณะยาวนานจึงจำเป็นต้องมีการสร้างสิ่งยึดเหนี่ยว

ร่วมกันขึ้นมา ซึ่งอาจจะปรากฏเป็นผลผลิตทางวัฒนธรรมแบบต่างๆ เช่น ระบบความเชื่อ ระบบค่านิยม ธรรมเนียมปฏิบัติ วัตถุประสงค์ของเครื่องใช้ ระบบภูมิปัญญา กฎระเบียบ ฯลฯ

2. ผลผลิตที่สร้างขึ้นมากจะกลายเป็นมรดกของคนกลุ่มนั้น ซึ่งหมายความว่าจำเป็นต้องมีกระบวนการถ่ายทอดและสืบทอดทางวัฒนธรรมจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง นับตั้งแต่การเล่าแบบปากต่อปากจนกระทั่งถึงการถ่ายทอดผ่านสื่อต่างๆ ดังนั้นสังคมแต่ละสังคมจะมีกระบวนการสำรวจและเก็บรักษามรดกทางวัฒนธรรมซึ่งอาจทำได้ดีมากขึ้นน้อยต่างกัน ไปในแต่ละสังคม

3. วัฒนธรรมต้องมีการดัดแปลง (adaptive) ทั้งนี้วัฒนธรรมแต่ละอย่างถูกสร้างสรรค์ขึ้นมาในยุคสมัยหนึ่งๆ ดังนั้นเมื่อยุคสมัยเปลี่ยนแปลงไป วัฒนธรรมก็จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนตัวเองใหม่เพื่อให้เหมาะสมกับบริบทใหม่ หากวัฒนธรรมนั้นมีความสามารถปรับตัวได้ ก็จะสามารถยืดอายุออกไปได้ แต่หากเกินขีดความสามารถที่จะปรับตัวก็ต้องสูญสลายไป (กาญจนา แก้วเทพ, 2544: 22-23)

ในสังคมหนึ่งๆนั้น มิได้ประกอบด้วยวัฒนธรรมเพียงวัฒนธรรมเดียว (Culture-C ตัวใหญ่) หากทว่าประกอบด้วยวัฒนธรรมที่มากกว่าหนึ่งวัฒนธรรมขึ้นไป (cultures - มี c ตัวเล็กหลายตัว) วัฒนธรรมย่อยจึงเป็นวิธีการที่กลุ่มย่อยใช้ในการจัดการกับชีวิตทางวัตถุและวิถีชีวิตด้านอื่นๆที่แตกต่างไปจากกลุ่มอื่นๆ โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างอัตลักษณ์ (กาญจนา แก้วเทพ, 2544: 522- 523) ซึ่งในบางครั้งอาจมีการทับซ้อนกันเกิดขึ้นระหว่างวัฒนธรรมย่อยและวัฒนธรรมหลัก หากวัฒนธรรมย่อยนั้นไม่สอดคล้องกับสิ่งที่วัฒนธรรมหลักกำหนดไว้

ตัวอย่างของวัฒนธรรมย่อยที่เห็นได้ง่าย คือ อัตลักษณ์ทางชนชาติ เช่น คนจีน คนไทย ชาวเขา ฯลฯ ซึ่งจะมีเกณฑ์แบ่งย่อยตามคุณลักษณะที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละกลุ่ม เช่น ศาสนา เชื้อชาติ ชนชาติ ภาษา ชุมชน ฯลฯ ซึ่งคุณลักษณะดังกล่าวไปนั้น นอกจากจะช่วยรักษาอัตลักษณ์ของกลุ่มย่อยเอาไว้แล้ว ยังช่วยแยกให้เห็นถึงความแตกต่างไปจากคนอื่นๆ (other) อีกด้วย

การเปรียบเทียบว่าความแตกต่างใดเป็นความแตกต่างระดับวัฒนธรรม (culture) หรือวัฒนธรรมย่อย (sub-culture) ขึ้นอยู่กับว่าเราใช้เกณฑ์ใดในการเปรียบเทียบ เช่น หากเราใช้วัฒนธรรมไทยโดยรวมเป็นวัฒนธรรมหลัก วัฒนธรรมย่อยก็อาจเป็นวัฒนธรรมของแต่ละภาค คือ ภาคเหนือ ภาคอีสาน ภาคกลาง ภาคใต้ หรือหากเราใช้วัฒนธรรมของภาคเหนือเป็นวัฒนธรรมหลัก วัฒนธรรมย่อยก็อาจเป็นวัฒนธรรมของแต่ละจังหวัดในภาคเหนือ หรืออาจแยกเป็นวัฒนธรรมภาคเหนือและกลุ่มชนชาติพันธุ์ เช่น กลุ่มอีเก้อ มูเซอ กะเหรี่ยง ฯลฯ หรือแม้แต่ภายในกลุ่มกะเหรี่ยงเองก็สามารถแยกออกเป็นวัฒนธรรมย่อยได้ เช่น กลุ่มกะเหรี่ยงด้ายเหลือง กลุ่มกะเหรี่ยงโป เป็นต้น (เมตตา วิวัฒนานุกูล, 2548: 3-4)

ในอีกแง่มุมหนึ่งหากเรามองวัฒนธรรมหลัก คือวัฒนธรรมโดยรวมของเด็กช่าง วัฒนธรรมย่อยก็อาจแยกเป็นวัฒนธรรมของเด็กช่างแต่ละโรงเรียนได้เช่นกัน หรืออาจแยกออกเป็นวัฒนธรรมย่อยของเด็กช่างในแต่ละสาขาวิชา เช่น ช่างกล ช่างยนต์ ช่างเชื่อม ช่างก่อสร้าง ช่างอิเล็กทรอนิกส์ ฯลฯ ได้อีกด้วย

กรณีวัฒนธรรมของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่าง เราอาจกล่าวได้ว่าเป็นเรื่องของวัฒนธรรมย่อยกับวัยรุ่น หรือ “วัฒนธรรมวัยรุ่น” (youth culture) ซึ่งมักมีการต่อสู้กับวัฒนธรรมหลักอยู่เสมอ เนื่องจากผู้ใหญ่หรือฝ่ายวัฒนธรรมหลักมีอำนาจในการให้ค่านิยมสิ่งต่างๆ กิจกรรมหรือการแสดงออกจึงถูกมองผ่านบรรทัดฐานของคนกลุ่มนี้ การต่อสู้และต่อรองระหว่างวัฒนธรรมย่อยและวัฒนธรรมกระแสหลักจึงเกิดขึ้นเพื่อช่วงชิงพื้นที่ทางวัฒนธรรม ผ่านการทำตัวเป็นฝ่ายค้าน เช่น การแสดงออกรูปแบบต่างๆ โดยวิธีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มใหญ่ ส่งเสียงดังหรือการสร้างงานกราฟฟิตีในพื้นที่สาธารณะ ฯลฯ (กาญจนา แก้วเทพ, 2544: 536)

ก่อ สวัสดิ์พาณิชย์ (2519: 65-67) ได้อธิบายถึง “วัฒนธรรมวัยรุ่น” ไว้ว่าเป็นวัฒนธรรมของกลุ่มวัยรุ่นที่มีอายุระหว่าง 15 – 20 ปี โดยเด็กในวัยนี้จะมีรวมกลุ่มกันอย่างหลวม ๆ ด้วยการประพฤติปฏิบัติอย่างเดียวกัน หรือยึดถือวัฒนธรรมชนิดเดียวกัน ซึ่งจะทำให้มองเห็นลักษณะของคนในวัยนี้แตกต่างกับคนวัยอื่นได้อย่างชัดเจน

ในแง่ของการสร้างวัฒนธรรมนั้น วัฒนธรรมของวัยรุ่นมักไม่มีลักษณะขององค์กร ไม่มีระบบที่ชัดเจน เป็นแต่เพียงเอาอย่างกันต่อๆ ไปเท่านั้น หากมีใครคิดอะไรขึ้นมาใหม่ถ้าเป็นที่ถูกใจเด็กก็จะยอมรับมาปฏิบัติ เมื่อเพื่อนรุ่นเดียวกันเห็นเข้าก็เอาอย่างกันเป็นทอดๆ จนแพร่หลายไปยังทุกส่วนทุกตอนของประเทศ และบางอย่างก็แพร่หลายไปทั่วโลก สื่อมวลชนที่มีประสิทธิภาพสูงและมีอิทธิพลกับผู้คนอย่างมากในปัจจุบันก็มีส่วนช่วยให้วัฒนธรรมวัยรุ่นเผยแพร่ได้กว้างขวาง และรวดเร็วมากยิ่งขึ้น

การรวมพวกเป็นฝูงชนทำให้วัยรุ่นได้รับความอบอุ่นทางอารมณ์และสนองความต้องการทางสังคมของเด็กในวัยนี้เป็นอย่างดี วัยรุ่นจึงชอบรวมพวกแบบไม่เป็นทางการเช่นนี้อยู่มาก ฝูงชนดังกล่าวนี้ส่วนใหญ่มักไม่ได้จัดเป็นองค์กรถาวร ถึงแม้จะมีการรวมพวกอยู่บ่อยๆ ก็ไม่มีการแยกพวกไปตั้งเป็นกลุ่มอย่างเป็นทางการ

วัฒนธรรมวัยรุ่น(c ตัวเล็ก) ที่เด็กยอมรับมักจะต้องแตกต่างกับกลุ่มวัฒนธรรมหลัก (C ตัวใหญ่) หรือสิ่งที่ผู้ใหญ่ยึดถือเสมอ ไม่นานก็น้อย จึงอาจดูเหมือนว่าวัฒนธรรมนี้เป็นวัฒนธรรมของการคัดค้านสังคม เพราะเด็กจงใจจะทำในสิ่งที่ผู้ใหญ่ไม่ชอบ ซึ่งในความเป็นจริง คนที่อยู่ในวัยต่างกันย่อมมีความคิด และวิธีปฏิบัติแตกต่างกันเป็นธรรมดา ทัศนคติของวัยรุ่นจึงไม่เหมือนผู้ใหญ่

เสมอไป แต่เนื่องจากผู้ใหญ่มีความเป็นห่วงพฤติกรรมของวัยรุ่นเป็นทุนอยู่แล้ว จึงอาจมองวัฒนธรรมวัยรุ่นด้วยความไม่ไว้วางใจและบางครั้งอาจมองว่าเป็นวัฒนธรรมที่ไม่ถูกต้องเหมาะสมเหมือนเช่นวัฒนธรรมหลัก

วัฒนธรรมวัยรุ่นถือเป็นเครื่องผูกพันหลวมๆ ของคนในวัยนี้ บางคนก็นำมาปฏิบัติแต่เพียงเล็กน้อย บางคนก็นำมาใช้ในระยะเวลาอันสั้น ต่อจากนั้นก็หันไปยอมรับแบบแผนของผู้ใหญ่ แต่ก็ควรทราบว่าวัฒนธรรมนี้ทำให้เกิดกลุ่มขึ้นอีกกลุ่มหนึ่งในสังคมและถือเป็นกลุ่มที่มีพลังเป็นอันมาก

นักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่าง ถือเป็นกลุ่มที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวกลุ่มหนึ่ง ดังจะเห็นได้ผ่านการแสดงออก ค่านิยม ความเชื่อ ฯลฯ ที่มีความแตกต่างจากกลุ่มอื่นๆ อย่างเห็นได้ชัด เราจึงสามารถกล่าวได้ว่ากลุ่มเด็กช่างเป็นกลุ่มวัฒนธรรมย่อยกลุ่มหนึ่งเช่นกัน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จารุณี สุวรรณรัศมี (2547) ศึกษาเรื่อง “กราฟฟิติ : การสื่อสารความหมายและอัตลักษณ์” เป็นงานวิจัยเกี่ยวกับเรื่องการสื่อสารของนักเรียน/นักศึกษาอาชีวศึกษาสายช่าง ในฐานะของกลุ่มวัฒนธรรมย่อยกลุ่มหนึ่งที่ถูกสังคมหยิบยื่นภาพแง่ลบให้มาโดยตลอด โดยเลือกตรวจสอบงานกราฟฟิติซึ่งถือเป็นสื่อที่เด็กช่างสร้างขึ้นเอง ผลการวิจัยพบว่า อัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างเป็นการนิยามจากคนนอกซึ่งสามารถเข้าถึงสื่อหลักได้มากกว่า การขาดอำนาจในสื่อหลักเป็นผลทำให้เด็กช่างสร้างช่องทางการสื่อสารของตนเองขึ้นผ่านงานกราฟฟิตีบนพื้นที่สาธารณะต่างๆ เช่น กำแพง ห้องน้ำ โถงเรียน โดยนำเสนอในรูปแบบของลายเส้นอิสระ ชื่อหรือสัญลักษณ์ประจำสถาบัน จึงเป็นงานที่สร้างความแตกต่างอย่างเห็นได้ชัดกับศิลปะชั้นสูงและงานกราฟฟิตีของวัยรุ่นกลุ่มอื่นๆ

ศิรินาถ ปิ่นทองพันธ์ (2546) ศึกษาเรื่อง “การรับรู้และสื่อสารในการแสดงอัตลักษณ์ความเป็นชาวใต้ของนักศึกษาภาคใต้ในกรุงเทพมหานคร” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการรับรู้และการสื่อสารในการแสดงอัตลักษณ์ความเป็นชาวใต้ของนักศึกษาภาคใต้ในกรุงเทพมหานครจากมุมมองของนักศึกษาภาคใต้และเพื่อนนักศึกษาร่วมสถาบันต่างภูมิภาคว่ามีความเหมือนหรือแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร โดยใช้การเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์นักศึกษาภาคใต้ และเพื่อนนักศึกษาร่วมสถาบันต่างภูมิภาค ผลการวิจัยพบว่า

1. นักศึกษาภาคใต้ และเพื่อนนักศึกษาร่วมสถาบันต่างภูมิภาค มีการรับรู้อัตลักษณ์ความเป็นชาวใต้ที่ต่างจากคนภาคอื่นในด้านภาษาสูงที่สุด นักศึกษาภาคใต้จะมองตนเองในทางบวกค่อนข้างสูง แต่กลับคิดว่าคนต่างภาคจะมองตนเองในทางลบ ในขณะที่เพื่อนนักศึกษาร่วมสถาบัน

ต่างภูมิภาคกลับมาทักทายภาคใต้ในทางลบต่ำกว่าที่นักศึกษาภาคใต้คิด บุคคลที่ถือเป็นสัญลักษณ์ของคนใต้ จากกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม สอดคล้องกัน คือ นายชวน หลีกภัย

2. กลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม มีความคิดเห็นสอดคล้องกัน คือ ส่วนใหญ่เห็นว่านักศึกษาภาคใต้ในกรุงเทพมหานครมีวิธีการในการพูดคุยระหว่างเพื่อนชาวใต้กับเพื่อนต่างภาคไม่แตกต่างกัน แต่โดยภาพรวมนักศึกษาภาคใต้คิดว่าตนเองมีการพูดคุยสื่อสารกับเพื่อนชาวใต้ด้วยกันมากกว่าและเข้าใจง่ายกว่าเพื่อนต่างภาค รวมทั้งมีความสัมพันธ์และสนิทสนมระหว่างเพื่อนชาวใต้มากกว่าเพื่อนต่างภาค นอกจากนี้ยังพบว่านักศึกษาภาคใต้มีการแสดงอัตลักษณ์ความเป็นคนใต้ผ่านทางคำนิยม/พฤติกรรมสูงสุด สำหรับในด้านการปรับตัว พบว่า นักศึกษาภาคใต้มีลักษณะผสมคือยังคงมีความเป็นคนใต้และรับเอาวัฒนธรรมของคนกรุงเทพฯ ด้วยมากที่สุด

3. ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับการแสดงอัตลักษณ์ของนักศึกษาภาคใต้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ ภูมิภาค และ ความบ่อยในการเข้ากรุงเทพมหานครก่อนเรียน จากตัวแปรที่ทำการทดสอบทั้งหมด 5 ตัวแปร คือ เพศ มหาวิทยาลัย ภูมิภาค ความบ่อยในการเข้ากรุงเทพมหานครก่อนเรียน และลักษณะการพักอาศัย

กรองแก้ว วัฒนะมงคลรัตน์ (2545) ศึกษาเรื่อง “การสื่อสารกับอัตลักษณ์ถนนข้าวสาร” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา อัตลักษณ์ถนนข้าวสารในปัจจุบันที่ปรากฏในสื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ มุมมองของคนในชุมชนถนนข้าวสารที่มีต่ออัตลักษณ์ถนนข้าวสารในปัจจุบันที่ปรากฏในสื่อดังกล่าว ปัจจัยด้านการสื่อสารที่มีผลต่ออัตลักษณ์ถนนข้าวสาร และ กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ถนนข้าวสาร โดยใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณด้วยการวิเคราะห์สื่อสิ่งพิมพ์และเว็บไซต์ทางอินเทอร์เน็ตจำนวน 25 เว็บไซต์ และใช้การวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกลุ่มแกนนำและคนในชุมชน ผลการศึกษาวิจัยพบว่า

1. อัตลักษณ์ถนนข้าวสารที่ปรากฏในสื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์สามารถแบ่งได้เป็น 5 กลุ่มใหญ่คือ แหล่งธุรกิจการค้า, แหล่งพบปะ, แหล่งท่องเที่ยว, แหล่งรวมวัฒนธรรมผสมผสาน และแหล่งชุมชนในอดีต

2. คนในชุมชนส่วนใหญ่มีมุมมองที่สอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกับอัตลักษณ์ถนนข้าวสารที่ปรากฏในผลการวิจัย แต่คนในชุมชนส่วนหนึ่งไม่เห็นด้วยกับอัตลักษณ์ในด้านการเป็นแหล่งยาเสพติด/โสเภณีแอบแฝงและแหล่งบัตรปลอมซึ่งเป็นอัตลักษณ์ด้านลบ

3. ปัจจัยที่มีผลต่ออัตลักษณ์ดังกล่าว ได้แก่ ปัจจัยด้านคุณลักษณะของผู้ส่งสาร ปัจจัยด้านลักษณะของสาร ปัจจัยด้านช่องทางการสื่อสาร และปัจจัยด้านคุณลักษณะผู้รับสาร

4. คนในชุมชนมีกระบวนการสร้างอัตลักษณ์โดยเน้นกลยุทธ์เชิงรับ โดยการให้สัมภาษณ์ผ่านสื่อมวลชนและตอบคำถามเมื่อถูกซักถาม และกลยุทธ์เชิงรุก โดยการใช้สื่อประเพณี กิจกรรม และสื่อบุคคลในการบอกต่อมากกว่าการโฆษณาประชาสัมพันธ์

สุชินทร์ ปรีดาสุริยชัย (2543) ศึกษาเรื่อง **“อิทธิพลของค่านิยมและความเชื่อถือ ที่มีผลต่อการส่งเสริมการทะเลาะวิวาทของนักเรียนอาชีวศึกษา”** มุ่งศึกษาอิทธิพลของค่านิยมและความเชื่อถือที่มีผลต่อการส่งเสริมการทะเลาะวิวาทของนักเรียนอาชีวศึกษา เพื่อศึกษากระบวนการถ่ายทอดค่านิยม การปลูกฝังทัศนคติในระบบการดูแลน้องใหม่ ที่มีผลต่อการส่งเสริมการทะเลาะวิวาทของนักเรียนอาชีวศึกษา เพื่อกำหนดเป็นแนวทางในการหามาตรการในการลดความขัดแย้งของนักเรียนอาชีวศึกษา ข้อมูลในการศึกษาถูกเก็บรวบรวมโดยใช้แบบสอบถามและสัมภาษณ์แบบเจาะลึกนักเรียนอาชีวศึกษาชาย ที่เคยร่วมในเหตุการณ์ทะเลาะวิวาทมาแล้วจำนวน 10 ราย ใช้วิธีการทางสถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการศึกษาพบว่า การได้รับการปลูกฝังค่านิยมใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา มีผลต่อการเกิดการทะเลาะวิวาทระหว่างสถาบันหรือในสถาบันมากที่สุด รองลงมาคือ การได้รับการปลูกฝังค่านิยมรักสถาบัน การได้รับการปลูกฝังค่านิยมไม่ให้ความสำคัญกับการเรียน การได้รับการปลูกฝังค่านิยมรักเพื่อนพ้อง และการได้รับการปลูกฝังทัศนคติ ต่อการทะเลาะวิวาทเห็นว่าเป็นเรื่องธรรมดา ตามลำดับ

พิศิษฐ์ คุณวโรดม (2545) ศึกษาเรื่อง **“อัตลักษณ์และกระบวนการต่อสู้ของผู้ติดเชื้อ HIV”**

ซึ่งเป็นการวิจัยกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ของผู้ติดเชื้อเอดส์ในเขตภาคเหนือตอนบน ผลการวิจัยพบว่า อัตลักษณ์ของผู้ติดเชื้อเกิดขึ้นจากการปฏิสังสรรค์ระหว่างบุคคลกับบุคลากรทางการแพทย์ในการบอกผลการตรวจเลือดและนำไปสู่การยอมรับสภาพใหม่ทางสังคมคือการเป็นผู้ติดเชื้อเอดส์ การปฏิสังสรรค์กับคนในสังคมส่งผลให้ผู้ติดเชื้อมองตนเองในทางลบและสร้างความแตกต่างจากคนอื่น ๆ ซึ่งส่งผลในการดำเนินชีวิตประจำวันทั้งในด้านภาวะจิตใจ ร่างกาย ครอบครัวและการอยู่ร่วมกับชุมชน ผู้ติดเชื้อมีการปรับตัวเพื่อต่อสู้และต่อรองกับสังคมเพื่อให้พ้นจากสถานะความเป็นคนชายขอบและสามารถดำรงชีวิตประจำวันได้ต่อไป โดยการเริ่มจากด้านร่างกายที่ถือเป็นภาพลักษณ์ทางสังคม รวมไปถึงการพยายามช่วยงานชุมชน การเข้าร่วมกลุ่มชมรมผู้ติดเชื้อ และกิจกรรมต่างๆของสาธารณสุข

สกลกานต์ อินทร์ไทร (2542) ศึกษาเรื่อง **“การสื่อสารกับการสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มเด็กปี่มในกรุงเทพมหานคร”** มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาสภาพชีวิตความเป็นอยู่และลักษณะการสื่อสารของกลุ่มเด็กปี่มในเขตกรุงเทพมหานครในฐานะกลุ่มผู้รับสารซึ่งเป็นแรงงานอพยพย้ายถิ่นมาจากต่างจังหวัด เป็นการวิจัยแนววัฒนธรรมศึกษาโดยประยุกต์ใช้วิธีการแบบชาติพันธุ์วิทยาซึ่งประกอบด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสนทนาอย่างไม่เป็นทางการ และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม ผลการวิจัยพบว่า เด็กปี่มในกลุ่มนี้ส่วนมากมาจากครอบครัวที่ประกอบอาชีพ

เกษตรกรรมในเขตชนบท และเข้ามาทำงานในกรุงเทพฯ เพราะรายได้จากการประกอบอาชีพด้านการเกษตรไม่เป็นที่น่าพอใจ ลักษณะงานในเมืองที่เด็กปี่มเคยทำมาก่อน ส่วนใหญ่เป็นงานรับจ้างในลักษณะแรงงานไร้ฝีมือ และค่าจ้างแรงงานต่ำ เพราะมีระดับการศึกษาต่ำ และขาดทักษะในการประกอบอาชีพอื่นที่มีความมั่นคง และมีค่าจ้างแรงงานสูงกว่านี้

ลักษณะการสื่อสาร ทั้งเครือข่ายการสื่อสารระหว่างบุคคล และการใช้สื่อสารมวลชนของกลุ่มเด็กปี่มกลุ่มนี้ขึ้นอยู่กับบริบททางสังคม และวัฒนธรรมของกลุ่มเป็นสำคัญ เด็กปี่มในฐานะผู้รับสารมีศักยภาพในการเลือกเปิดรับสื่อ และใช้ประโยชน์จากสื่อได้ในระดับหนึ่ง แต่โครงสร้างของระบบการสื่อสารมวลชนในปัจจุบัน ไม่ได้ช่วยให้เด็กปี่มกลุ่มนี้ ในฐานะกลุ่มแรงงานด้อยโอกาสในสังคมเมืองได้เรียนรู้ และปรับตัวให้เข้ากับสังคมเมืองได้มากนัก เพราะสื่อกระแสหลักในระบบมุ่งความสนใจไปที่กลุ่มคนเมืองมากกว่า เด็กปี่มจึงต้องอาศัยเครือข่ายการสื่อสารระหว่างบุคคลในการเรียนรู้ข้อมูลข่าวสารเพื่อใช้ในการพัฒนาชีวิต และในการเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมเพื่อใช้ในการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ของตน ให้เกิดความสมดุล เหมาะสมกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ในเมืองได้ในที่สุด

ทิพย์ธิดา เกษะนันท์ (2541) ศึกษาเรื่อง “**อัตลักษณ์ของวัยรุ่นและการใช้สื่อคาราโอเกะ**” มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยคือ ศึกษาพฤติกรรมการใช้สื่อคาราโอเกะของกลุ่มวัยรุ่นว่ามีความสัมพันธ์กับลักษณะอัตลักษณ์ของเขาในแง่ของการรักษา ตोकย้า หรือการเปลี่ยนแปลงอย่างไร โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างจำนวน 3 กลุ่ม ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบสโนว์บอลเทคนิค และเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกควบคู่กับวิธีการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม มีการใช้ประโยชน์จากสื่อคาราโอเกะเพื่อความบันเทิง เพื่อการบูรณาการและปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและเพื่อสนับสนุนอัตลักษณ์ส่วนบุคคลและอัตลักษณ์กลุ่ม โดยการใช้สื่อคาราโอเกะของกลุ่มตัวอย่างมีความสัมพันธ์กับการรักษา และการตอกย้าอัตลักษณ์ในด้านต่างๆ ของเขาซึ่งได้แก่ อัตลักษณ์ด้านภูมิปัญญา อัตลักษณ์ด้านชนชั้นทางสังคม และฐานะทางเศรษฐกิจ และอัตลักษณ์ด้านเพศ

สายฝน กวรผดุง (2537) ศึกษาเรื่อง “**การศึกษาสถานะทางเอกลักษณ์ของวัยรุ่นตอนปลายในสถาบันอุดมศึกษา**” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานะทางเอกลักษณ์ของวัยรุ่นตอนปลายในสถาบัน อุดมศึกษา กลุ่มตัวอย่างของการวิจัยคือ นักศึกษาระดับอุดมศึกษาจำนวน 160 คน เป็นนักศึกษาชาย 80 คน และนักเรียนหญิง 80 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์บันทึกเทป เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสัมภาษณ์สถานะทางเอกลักษณ์ดัดแปลงจาก Identity Status Interview โดย มาร์เซีย และคณะ ผลการวิจัยพบว่า

1. นักศึกษาอยู่ในสถานะที่ค้นหาเอกลักษณ์ด้านอาชีพด้วยตนเองได้อย่างสมบูรณ์ มีจำนวนเพิ่มขึ้นตามระดับชั้นเรียนที่สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001
2. นักศึกษาอยู่ในสถานะที่ค้นหาเอกลักษณ์ด้านการเมืองด้วยตนเองได้อย่างสมบูรณ์มีจำนวนเพิ่มขึ้นตามระดับชั้นเรียนที่สูงขึ้นอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
3. นักศึกษาอยู่ในสถานะที่ค้นหาเอกลักษณ์ด้านศาสนาด้วยตนเองได้อย่างสมบูรณ์มีจำนวนเพิ่มขึ้นตามระดับชั้นเรียนที่สูงขึ้นอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
4. นักศึกษาอยู่ในสถานะที่ค้นหาเอกลักษณ์ด้านทัศนคติเกี่ยวกับบทบาททางเพศด้วยตนเองได้อย่างสมบูรณ์มีจำนวนเพิ่มขึ้นตามระดับชั้นที่เรียนสูงขึ้นไปอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
5. นักศึกษาอยู่ในสถานะที่ค้นหาเอกลักษณ์ด้านเพศสัมพันธ์ด้วยตนเองได้อย่างสมบูรณ์มีจำนวนเพิ่มขึ้นตามระดับที่เรียนสูงขึ้นไปอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
6. นักศึกษาอยู่ในสถานะที่ค้นหาเอกลักษณ์ของตนได้อย่างสมบูรณ์มีจำนวนเพิ่มขึ้นตามระดับชั้นเรียนที่สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การสร้างอัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง” นี้ ต้องการศึกษาลักษณะของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง ปัจจัยที่มีผลต่อการอัตลักษณ์ รวมถึงการรับรู้อัตลักษณ์นักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างของคนในสังคม โดยผู้วิจัยเลือกที่จะศึกษาและเสนอการแสดงผลซึ่งอัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างผ่านมุมมองของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างเป็นหลัก

ระเบียบวิธีวิจัยที่ผู้วิจัยเลือกมาใช้ในที่นี้ คือ การวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ในลักษณะเชิงพรรณนา (descriptive analysis) ซึ่งใช้การสัมภาษณ์กลุ่ม (focus group) กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างและการสัมภาษณ์เจาะลึก (in – depth interview) บุคคลทั่วไป ร่วมกับการศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างของสื่อต่างๆ ได้แก่ หนังสือพิมพ์ วารสาร และอินเทอร์เน็ต

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่นำมาศึกษาในการวิจัยเรื่อง “การสร้างอัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง” แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 นักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) กับสถาบันอาชีวศึกษาสายช่างจำนวน 9 สถาบัน ซึ่งเป็นสถาบันอาชีวศึกษาสายช่างที่ถูกพ่วงเนื่องในเรื่องการใช้ความรุนแรงก่อเหตุทะเลาะวิวาท (ไทยรัฐ, 4 กันยายน 2546: 3) รวมทั้งเป็นที่กล่าวถึงในกลุ่มนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างและกลุ่มคนในพื้นที่นั้นๆ ที่ผู้วิจัยเข้าไปทำการสำรวจ

โดยการเสนอข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะใช้สถานที่ตั้งของสถาบันอาชีวศึกษาสายช่างในการเรียกแทนชื่อสถาบัน เพื่อป้องกันผลกระทบที่อาจมีต่อชื่อเสียงและภาพลักษณ์ของสถาบันในภาพรวม และเป็นการไม่สร้างความบาดหมางระหว่างสถาบันผ่านทางข้อมูลที่กลุ่มตัวอย่างเปิดเผย ซึ่งสถาบันอาชีวศึกษาสายช่างทั้ง 9 แห่งประกอบด้วย

- นักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างจากสถาบันอาชีวศึกษาแห่งหนึ่งย่านพระโขนง
- นักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างจากสถาบันอาชีวศึกษาแห่งหนึ่งย่านบางกะปิ

- นักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างจากสถาบันอาชีวศึกษาแห่งหนึ่งย่านหัวหมาก
- นักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างจากสถาบันอาชีวศึกษาแห่งหนึ่งย่านมีนบุรี
- นักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างจากสถาบันอาชีวศึกษาแห่งหนึ่งย่านสมุทรปราการ
- นักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างจากสถาบันอาชีวศึกษาแห่งหนึ่งย่านดอนเมือง
- นักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างจากสถาบันอาชีวศึกษาแห่งหนึ่งย่านคันนายาว
- นักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างจากสถาบันอาชีวศึกษาแห่งหนึ่งย่านธนบุรี
- นักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างจากสถาบันอาชีวศึกษาแห่งหนึ่งย่านปทุมธานี

ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบสุ่ม (random sampling) กับนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง โดยคัดเลือกตัวแทนนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างจากสถาบันอาชีวศึกษาทั้ง 9 สถาบันข้างต้น แบ่งเป็นกลุ่มละ 4 คนในแต่ละสถาบัน และต้องมีคุณสมบัติ ดังต่อไปนี้

1. เป็นนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างเพศชาย อายุระหว่าง 15 – 20 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ในสถาบันอาชีวศึกษาทั้ง 9 สถาบันข้างต้น ทั้งในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) หรือระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.)
2. เป็นนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างอุตสาหกรรมเท่านั้น เช่น ช่างกล ช่างยนต์ ช่างเชื่อม ช่างก่อสร้าง ช่างไฟฟ้า ช่างสำรวจ ฯลฯ ทั้งนี้ ไม่รวมถึงสายพาณิชยกรรมซึ่งมีการแสดงอัตลักษณ์ที่แตกต่างออกไป

กลุ่มที่ 2 บุคคลทั่วไป จำนวนทั้งสิ้น 10 คน โดยผู้วิจัยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบสุ่ม (random sampling) และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in – depth interview) ในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นบุคคลในพื้นที่ใกล้เคียงกับสถาบันอาชีวศึกษาทั้ง 9 แห่ง และพยายามกระจายกลุ่มตัวอย่างให้ มีลักษณะทางด้านประชากรศาสตร์หลากหลายที่สุด

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลที่ผู้วิจัยจะนำมาทำการศึกษาวิเคราะห์มี 2 ประเภท ดังนี้

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) คือ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

1.1 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่ม (focus group) นักเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจงในสถาบัน สถานที่ใกล้เคียงสถาบัน งานแสดงผลงานของนักเรียนอาชีวศึกษา หรือสถานที่ที่กลุ่มตัวอย่างมักจะไปรวมตัวกัน อาทิ ป้ายรถเมล์หน้าห้างสรรพสินค้า ร้านอาหารบริเวณโดยรอบสถาบัน ฯลฯ

1.2 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจาะลึก (in – depth interview) บุคคลทั่วไป ซึ่งเป็นบุคคลในพื้นที่ใกล้เคียงกับสถาบันอาชีวศึกษา

2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ผู้วิจัยได้แยกออกเป็น 2 หัวข้อหลัก คือ

2.1 ข้อมูลจากสื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ หนังสือ วารสาร หนังสือพิมพ์ และเอกสารประเภทอื่นๆ ซึ่งประกอบด้วยข่าว บทความ บทวิเคราะห์ บทวิจารณ์ หรือข้อมูลอื่นๆ ที่นำเสนอเกี่ยวกับนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง โดยจะคัดเลือกเฉพาะข้อมูลส่วนที่เป็นประโยชน์ต่อการตอบปัญหานำการวิจัยเท่านั้น ในส่วนของสื่อหนังสือพิมพ์ ผู้วิจัยได้เลือกเฉพาะข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างที่ถูกนำเสนอตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2548 ถึง มิถุนายน พ.ศ.2549 จากสื่อหนังสือพิมพ์ ไทยรัฐ ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์ที่มีความหลากหลายในการนำเสนอข่าวและมียอดขายเป็นอันดับหนึ่งของประเทศ

2.2 ข้อมูลจากสื่ออินเทอร์เน็ต โดยผู้วิจัยเริ่มต้นจากการสืบค้นข้อมูลจาก www.google.co.th ก่อน ซึ่งข้อมูลที่ได้มีทั้งข่าวและกระแสวิเคราะห์ความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง ประกอบไปด้วยความคิดเห็นจากประชาชนทั่วไปและความคิดเห็นจากนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัยและสามารถนำมาใช้ช่วยในการวิเคราะห์หาอัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างได้อีกทางหนึ่งด้วย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยเลือกใช้แบบสอบถามที่ไม่กำหนดโครงสร้างที่แน่นอน โดยจะทำการเตรียมแนวคำถามแบ่งเป็นหัวเรื่องที่ต้องการทราบเอาไว้เป็นพื้นฐาน และพยายามซักถามให้ได้คำตอบในประเด็นที่กำหนด เพื่อสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเอง ยืดหยุ่น และเพื่อให้กลุ่มตัวอย่างแสดงออกถึงความเห็นของตนเองออกมาให้มากที่สุด ซึ่งจะส่งผลไปถึงการตรวจสอบการสื่อสารผ่านทาง อวัจนภาษาของกลุ่มตัวอย่างด้วยอีกทางหนึ่ง โดยมีประเด็นคำถามหลักที่กำหนดเป็นแนวทางในการสัมภาษณ์ ดังนี้

แนวคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์กลุ่ม (focus group) นักเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง

อัตลักษณ์เฉพาะบุคคล (individual identity) มีประเด็นหลัก ดังนี้

- มองว่าตนเองเป็นเด็กช่างหรือไม่
- คิดว่าตนเองแตกต่างจากคนอื่นหรือไม่ อย่างไร
- หากรู้สึกว่าจะแตกต่าง อะไรบ้างที่ทำให้รู้สึกว่าแตกต่างจากคนอื่น

- คิดว่าคนอื่นมองเราอย่างไร แตกต่างจากที่เรามองตนเองหรือไม่
- การแสดงออกว่าตนเป็นเด็กช่างขัดกับตัวตนที่แท้จริงหรือไม่

อัตลักษณ์ทางสังคม (social identity) มีประเด็นหลัก ดังนี้

- ในตัวเราคิดว่าสิ่งใดบ้างที่แสดงถึงความเป็นเด็กช่าง
- ตนเองมีการแสดงออกถึงความเป็นเด็กช่างมากน้อยแค่ไหน บ่อยหรือไม่ และมีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพแวดล้อมหรือไม่
- การแสดงออกในสถาบัน (ระหว่างเด็กช่างด้วยกันเอง รุ่นพี่ รุ่นน้อง อาจารย์)
- การแสดงออกในพื้นที่สาธารณะ (ระหว่างเด็กช่างด้วยกันเอง รุ่นพี่รุ่นน้อง บุคคลอื่นๆ)

อัตลักษณ์กลุ่ม (collective identity) มีประเด็นหลัก ดังนี้

- ที่มาและความสัมพันธ์ของกลุ่ม
- สาขาวิชาที่ศึกษาอยู่มีผลหรือไม่ อย่างไรในการรวมกลุ่ม
- ลักษณะร่วมกันของสมาชิก
- เป้าหมายหรือจุดประสงค์ของกลุ่ม
- มีผู้นำกลุ่มหรือไม่
- กลุ่มมีกฎเกณฑ์หรือบรรทัดฐานอะไรบ้าง
- กลุ่มมีกิจกรรมหรือไม่ อะไรบ้าง
- ความรู้สึกต่อบุคคลอื่นๆ ที่ไม่ใช่สมาชิกในกลุ่ม

การสื่อสารของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่าง มีประเด็นหลัก ดังนี้

- บทบาทหน้าที่ของเด็กช่าง
- การแต่งกาย
- ภาษา
- สถาบันที่ศึกษาอยู่และสถาบันอื่นๆ
- การศึกษา (แต่ละสาขา ระดับ ปวช. และ ปวส.) และการศึกษาต่อ
- เจตคติต่อวิชาชีพและการประกอบอาชีพในอนาคต
- เพื่อน พวกพ้อง
- ครอบครัว
- ค่านิยม ความเชื่อ
- ความรัก
- คนตรี

- งานกราฟฟิติ
- ยาเสพติด
- การใช้ความรุนแรง การก่อเหตุทะเลาะวิวาท
- กิจกรรมต่างๆ (ระหว่างวัน หลังเลิกเรียน ช่วงกลางคืน หรือในวันหยุดเสาร์อาทิตย์)
- ความคิดเห็นต่อสื่อมวลชน ในกรณีที่เกี่ยวข้องกับเด็กช่าง
- ฯลฯ

กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ มีประเด็นหลัก ดังนี้

- ก่อนเข้ามาเรียนในสถาบันอาชีวศึกษาสายช่าง มีมุมมองต่อเด็กช่างและการเรียนในสถาบันอาชีวศึกษาสายช่างอย่างไรบ้าง
 - แรงจูงใจในการเข้ามาเรียนในสถาบันอาชีวศึกษาสายช่าง
 - หลังจากได้เข้ามาเรียนแล้วเป็นอย่างที่คิดไว้หรือไม่
 - มีโอกาสได้คลุกคลี หรือรู้จักกับเด็กช่างรุ่นพี่มาก่อนที่จะเข้ามาเรียนหรือไม่
 - อัตลักษณ์ของเด็กช่างมีวิธีการและขั้นตอนในการสร้างอย่างไร เช่น ในลักษณะของการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น การเลียนแบบจากรุ่นพี่ การรับน้องใหม่ การสั่งสอนจากครูอาจารย์ ฯลฯ
- มีการเปลี่ยนแปลงทางอัตลักษณ์เกิดขึ้นบ้างหรือไม่ อย่างไร เพราะเหตุใด (ในแง่ของระดับการศึกษา สิ่งแวดล้อม)

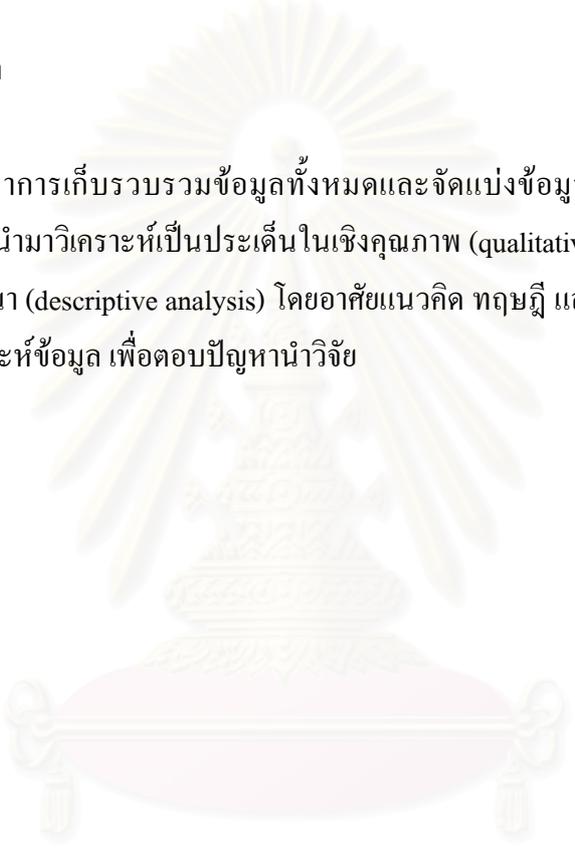
แนวคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์เจาะลึก (in – depth interview) บุคคลทั่วไป

- ท่านเคยมีโอกาสดำเนินเข้าไปคลุกคลี หรือรู้จักใครที่เป็นเด็กช่างบ้างหรือไม่
- ถ้าพูดถึงเด็กช่างจะนึกถึงอะไรบ้าง เพราะอะไร
- ท่านคิดว่าคนกลุ่มนี้มีเอกลักษณ์หรือไม่ อะไรบ้าง
- ท่านคิดว่ากลุ่มเด็กช่างแตกต่างจากคนกลุ่มอื่นหรือไม่ (เทียบกับวัยรุ่นทั่วไป คนส่วนใหญ่ในสังคม)
- ท่านคิดอย่างไรกับการแสดงออกในเรื่องต่างๆ ของเด็กช่าง เช่น การเรียน การใช้ความรุนแรง การสร้างงานกราฟฟิติ
 - คิดว่าอะไรคือปัจจัยที่ทำให้เด็กช่างเป็นอย่างในปัจจุบัน
 - รู้สึกอย่างไรต่อการแสดงออกของเด็กช่างในปัจจุบัน
 - ท่านเคยมีโอกาสร่วมชมนิทรรศการการแสดงผลงานหรือกิจกรรมอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับเด็กช่างหรือไม่ เช่น งานพลังอาชีวะสร้างชาติ การประกวดคนพันธ้อ(ชีวะ)
 - ท่านคิดว่าบทบาทหน้าที่ของเด็กช่างคืออะไร

- ท่านคาดหวังให้เด็กช่วงควรจะเป็นอย่างไร
- ท่านคิดว่าเด็กช่วงในอดีตกับปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงหรือมีความแตกต่างกันหรือไม่
อะไรบ้าง
- ท่านคิดอย่างไรต่อการเสนอข่าวของสื่อมวลชนในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเด็กช่วง เช่น โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยจะทำการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมดและจัดแบ่งข้อมูลตามประเภทของหัวเรื่องที่ต้องการศึกษาและนำมาวิเคราะห์เป็นประเด็นในเชิงคุณภาพ (qualitative research) ตามลักษณะของการวิจัยเชิงพรรณนา (descriptive analysis) โดยอาศัยแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อตอบปัญหานำวิจัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “การสร้างอัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง” เป็นการศึกษาอัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง ปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างอัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง รวมถึงการรับรู้ของสังคมต่อการสร้างอัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง ทั้งนี้จะมุ่งเสนอผ่านมุมมองของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างเป็นหลัก โดยจัดลำดับการเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย คือ

1. อัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง
2. ปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างอัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง
3. การรับรู้อัตลักษณ์นักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างของสังคม

ซึ่งทั้งหมดมีรายละเอียดดังนี้

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างจำนวน 36 คน พบว่า เป็นนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับปวช. ชั้นปีที่ 3 มากที่สุด รองลงมาคือ ระดับปวช. ชั้นปีที่ 2 และระดับ ปวส. ชั้นปีที่ 2 โดยส่วนมากเป็นนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างสาขาช่างกลโรงงาน ช่างก่อสร้าง และช่างไฟฟ้า อยู่ในช่วงอายุ 17 ปี มากที่สุด รองลงมาคือ 18 ปี และ 16 ปี ตามลำดับ

ตารางที่ 4.1 แสดงระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง

ชั้นปี	จำนวน	ร้อยละ
ปวช. 1	4	11.11
ปวช. 2	8	22.22
ปวช. 3	12	33.33
ปวส. 1	4	11.11
ปวส. 2	8	22.22
รวม	36	100

ตารางที่ 4.2 แสดงสาขาวิชาของกลุ่มตัวอย่างนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง

สาขาวิชา	จำนวน	ร้อยละ
ช่างยนต์	4	11.11
ช่างกลโรงงาน	8	22.22
ช่างก่อสร้าง	8	22.22
ช่างไฟฟ้า	8	22.22
ช่างอิเล็กทรอนิกส์	4	11.11
ช่างเชื่อม	4	11.11
รวม	36	100

ตารางที่ 4.3 แสดงอายุของกลุ่มตัวอย่างนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง

อายุ (ปี)	จำนวน	ร้อยละ
15	2	5.6
16	7	19.4
17	11	30.6
18	9	25.0
19	3	8.3
20	4	11.1
รวม	36	100

1. อัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง

อัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างนั้นเป็นการแสดงให้เห็นตัวตนของกลุ่มนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างแก่สังคม ผ่านมุมมองของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างเอง โดยสามารถนำเสนอตามประเภทของอัตลักษณ์ ดังนี้

1. อัตลักษณ์ของปัจเจกบุคคล (individual identity)
2. อัตลักษณ์ทางสังคม (social identity)
3. อัตลักษณ์กลุ่มหรืออัตลักษณ์ร่วม (collective identity)

อัตลักษณ์ของปัจเจกบุคคล (individual identity)

อัตลักษณ์ของปัจเจกบุคคลหรืออัตลักษณ์เฉพาะบุคคล (individual identity) เป็นความรู้สึกถึงการเป็นตัวตนของตัวเอง การมองตนเองในแง่มุมต่างๆ ในฐานะสมาชิกหน่วยหนึ่งของสังคม ซึ่งการรับรู้เกี่ยวกับตนเอง (self – conception) ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างแต่ละคนนั้น สามารถสรุปได้ ดังนี้

1. นักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างมองว่าตนเองไม่มีความแตกต่างจากบุคคลอื่นในสังคม

โดยคิดว่าตนเองก็เป็นคนคนหนึ่งในสังคมที่มีทั้งด้านที่ดีและไม่ดีในตนเองเช่นเดียวกับคนทั่วไปในสังคม เพียงแต่เรียนในระดับอาชีวศึกษาสายช่างอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นสาขาวิชาที่คนส่วนใหญ่มักมีทัศนคติหรือมองว่าคนที่เรียนทางด้านนี้เป็นเด็กไม่ดี เกเร ไม่รักการเรียน ไม่มีที่จะเรียนหรือไม่สามารถเรียนต่อในสายสามัญได้เหมือนคนทั่วไปจึงต้องมาเรียนในระบบอาชีวศึกษา

ตารางที่ 4.4 แสดงการเปรียบเทียบตนเองของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างกับบุคคลอื่นในสังคม

นักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างคิดว่าตนเองแตกต่างจากคนอื่นในสังคมหรือไม่	จำนวน	ร้อยละ
แตกต่าง	0	0
ไม่แตกต่าง	36	100
รวม	36	100

2. นักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างมองว่าตนเองมีความแตกต่างจากนักเรียนสายสามัญ

การมองเห็นความแตกต่างระหว่างตนเองกับนักเรียนสายสามัญนั้น เด็กช่างจะเน้นความแตกต่างไปที่ด้านการเรียนเป็นหลัก ซึ่งถือเป็นจุดที่แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างได้มากที่สุด รองลงมาคือความแตกต่างด้านการใช้ชีวิต ซึ่งเด็กช่างคิดว่า ตนเองมีความเป็นผู้ใหญ่มากกว่าเพราะต้องรับผิดชอบตัวเองมากกว่านักเรียนสายสามัญ

ตารางที่ 4.5 แสดงการมองตนเองเปรียบเทียบกับนักเรียนสายสามัญ

นักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างมองว่าตนเองมีความแตกต่าง จากนักเรียนสายสามัญหรือไม่	จำนวน*
แตกต่าง	
- ด้านการเรียน	36
- ด้านการใช้ชีวิต	28
ไม่แตกต่าง	0

*ผู้ให้สัมภาษณ์สามารถแสดงความคิดเห็นได้มากกว่า 1 ประเด็น

จากการสัมภาษณ์กลุ่มนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่าง ทำให้ทราบถึงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเปรียบเทียบตนเองกับนักเรียนสายสามัญในด้านการเรียน ดังนี้

- มีโอกาสได้ทดลองและลงมือปฏิบัติจริงในการเรียนมากกว่านักเรียนสายสามัญซึ่งเน้นการเรียนการสอนทฤษฎีมากกว่า เมื่อเรียนจบแล้วจึงสามารถนำความรู้ที่เรียนไปปฏิบัติจริงได้เลย ไม่จำเป็นต้องเรียนรู้วิธีการปฏิบัติอีกครั้งเหมือนนักเรียนสายสามัญ เนื่องจากได้มีการทดลองปฏิบัติจริงมาแล้ว
- รู้จักการนำความรู้ที่ได้จากการเรียนไปประยุกต์ใช้ได้มากกว่าซึ่งเป็นผลมาจากการได้ลงมือปฏิบัติจริงทำให้รู้ถึงปัญหาและการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น
- นักเรียนสายอาชีวศึกษาเป็นที่ต้องการของตลาดแรงงานมากกว่า
- การเรียนอาชีวศึกษาสายช่างสามารถนำความรู้ทางด้านช่างที่เรียนไปหารายได้พิเศษระหว่างที่ยังทำการศึกษาอยู่ได้ หรือสามารถทำงานประจำไปพร้อมๆ กับการเรียนได้หากศึกษาอยู่ในระบบทวิภาคี
- การเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง เมื่อเรียนจบแล้วทั้งในระดับ ปวช. (ประกาศนียบัตรวิชาชีพ) หรือ ปวส. (ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง) ไม่จำเป็นต้องเรียนต่อในระดับปริญญาตรีก็สามารถมีงานทำได้หรือสามารถหางานได้ง่ายกว่านักเรียนสายสามัญที่จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

3. การแสดงออกว่าตนเองเป็นนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างไม่ขัดแย้งกับตัวตนที่แท้จริง

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่าง ได้ให้ความเห็นว่า ความเป็นเด็กช่างกับตัวตนที่แท้จริงของแต่ละคนนั้นมีลักษณะที่คล้ายกัน เพราะก่อนจะเข้ามาเรียนในสถาบันอาชีวศึกษาสายช่างตนเองก็รู้อยู่แล้วว่าเด็กช่างมีลักษณะอย่างไร หากไม่มีความสนใจหรือความชื่นชอบในความเป็นเด็กช่างก็คงจะไม่เลือกมาเรียนด้านนี้ จึงไม่รู้สึกรู้ว่าเป็นการแสดงออกที่ต้องฝืนใจกระทำ ตนเองเป็นคนอย่างไรก็ยังคงแสดงออกอย่างนั้น เพียงแต่อาจมีการ

แสดงออกถึงความเป็นเด็กช่างในด้านต่างๆ เพิ่มเข้ามา เช่น ด้านการแต่งกาย การใช้ภาษา ส่วนการ
แสดงออกใดที่คิดว่าไม่เหมาะกับตนเอง เช่น การก่อเหตุทะเลาะวิวาท ก็จะเลือกไม่ปฏิบัติ หรือใช้วิธี
หลีกเลี่ยงปัจจัยต่างๆ ที่อาจก่อให้เกิดเหตุการณ์เหล่านั้นขึ้นแทน

ตารางที่ 4.6 แสดงการมองตนเองในฐานะเด็กช่างกับตัวตนที่แท้จริง

การแสดงออกว่าตนเองเป็นเด็กช่าง ขัดแย้งกับตัวตนที่แท้จริงหรือไม่	จำนวน	ร้อยละ
ขัดแย้ง	0	0
ไม่ขัดแย้ง	36	100
รวม	36	100

4. นักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างคิดว่าบุคคลอื่นในสังคมมองตนเองในด้านลบ
มากกว่าด้านบวก

ความคิดเห็นของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างแต่ละคน เกี่ยวกับมุมมองของผู้อื่นที่มีต่อ
ตนเองนั้น ส่วนมากเด็กช่างมีความคิดเห็นที่ตนเองถูกมองในด้านลบมากกว่าด้านบวก โดยคิดว่า
ตนเองถูกบุคคลอื่นในสังคมมองว่าเป็นตัวปัญหา และเป็นพวกชอบใช้ความรุนแรงมากที่สุด
รองลงมาคือ เป็นพวกไม่รักการเรียน หรือไม่สามารถเรียนอะไรได้แล้วจึงเลือกเรียนในสถาบัน
อาชีวศึกษาสายช่าง ตนเองซึ่งเป็นเด็กช่างคนหนึ่งจึงถูกมองแบบเหมารวม (stereotype) ว่าต้องเป็น
เช่นนั้นด้วย

ตารางที่ 4.7 แสดงความคิดเห็นของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างเรื่องมุมมองของคนอื่นในสังคมที่มี
ต่อตนเอง

นักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างคิดว่าบุคคลอื่นในสังคม มองตนเองอย่างไร	จำนวน*
ไม่รักการเรียน	14
ชอบใช้ความรุนแรง	29
เป็นตัวปัญหาของสังคม	29

*ผู้ให้สัมภาษณ์สามารถแสดงความคิดเห็นได้มากกว่า 1 ประเด็น

อัตลักษณ์ทางสังคม (social identity)

เมื่อนักเรียนอาชีวศึกษายายช่างหรือเด็กช่างรับรู้ว่าเป็นสมาชิกคนหนึ่งในกลุ่มสังคม เด็กช่าง จะส่งผลให้พวกเขามีการประเมินและแสดงตัวตนตามอัตลักษณ์ของกลุ่มต่อสาธารณะหรือสังคมทั่วไป ซึ่งสิ่งที่แสดงถึงความเป็นนักเรียนอาชีวศึกษายายช่างหรือเด็กช่างนั้นมีตั้งแต่ลักษณะภายนอก ไปจนถึงการแสดงออกทางพฤติกรรมต่างๆ โดยมีลักษณะทั่วไปคล้ายคลึงกัน สามารถสรุปได้ตามลำดับ ดังนี้

- การแต่งกาย
- การใช้เครื่องประดับที่มีตราของสถาบันอาชีวศึกษาของตน
- ความนับถือในพระวิษณุกรรม
- การใช้ภาษาเฉพาะของกลุ่มเด็กช่างด้วยกันเอง
- การรวมกลุ่มกันในที่สาธารณะ
- ท่าทางการเดิน
- การแสดงความสามารถผ่านการเรียน
- ความเชื่อเรื่องเครื่องราง ของขลัง
- การใช้ความรุนแรงก่อเหตุทะเลาะวิวาท
- ความเชื่อเรื่องการสัก
- การสร้างสรรค์งานกราฟฟิตีในที่สาธารณะ

ตารางที่ 4.8 แสดงการแสดงออกซึ่งอัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษายายช่าง

การแสดงออกซึ่งอัตลักษณ์	จำนวน*
การแต่งกาย	36
การใช้เครื่องประดับที่มีตราของสถาบันอาชีวศึกษา	36
ท่าทางการเดิน	29
ค่านิยม ความเชื่อ	
- พระวิษณุกรรม	36
- การสัก	9
- เครื่องรางของขลัง	14
- การใช้ความรุนแรงก่อเหตุทะเลาะวิวาท	14
งานกราฟฟิตี	9

การแสดงออกซึ่งอัตลักษณ์	จำนวน*
การแสดงความสามารถผ่านการเรียน	29
การใช้ภาษาเฉพาะกลุ่ม	36
การรวมกลุ่มในที่สาธารณะ	36

*ผู้ให้สัมภาษณ์สามารถแสดงความคิดเห็นได้มากกว่า 1 ประเด็น

การแสดงออกถึงความเป็นเด็กช่างของแต่ละคนนั้นจะมีอย่างน้อยแตกต่างกันออกไป โดยจะเลือกรับมาปฏิบัติเฉพาะส่วนที่คิดว่าเหมาะสมตามความพอใจของตนเอง เช่น อาจเลือกรับเฉพาะเรื่องการเรียน การแต่งกายและการใช้เครื่องประดับที่มีตราสถาบันมาปฏิบัติ แต่ปฏิเสธคำนิยามเรื่องการใช้ความรุนแรงก่อเหตุทะเลาะวิวาทและการสัก เป็นต้น

จากการสัมภาษณ์กลุ่มเด็กช่าง ยังแสดงให้เห็นว่า การแสดงออกซึ่งอัตลักษณ์ของเด็กช่างนั้นจะแตกต่างกันไปตามบริบท คือ หากไปกันเป็นกลุ่มการแสดงอัตลักษณ์ตามกลุ่มเด็กช่างจะทำได้ง่ายขึ้น หรือหากเป็นในสถาบันอาชีวศึกษาของตนเองหรือในที่สาธารณะที่เป็นเขตพื้นที่ของตนเองก็สามารถกระทำได้อย่างอิสระเช่นกัน แต่หากต้องไปไหนเพียงคนเดียวหรือในที่สาธารณะซึ่งเป็นเขตพื้นที่ของกลุ่มเด็กช่างโรงเรียนอื่นๆ นั้นการแสดงอัตลักษณ์ก็จะแตกต่างออกไป เช่น อาจต้องเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นการถอดเสื้อซ้อป การถอดหัวเข็มขัดที่มีตราสถาบันหรือถอดเครื่องประดับที่บ่งบอกว่าตนเองเป็นเด็กช่างจากสถาบันใดออก ทั้งนี้ก็เพื่อความปลอดภัยจากสถาบันอาชีวะคู่อริ

อัตลักษณ์กลุ่มหรืออัตลักษณ์ร่วม (collective identity)

อัตลักษณ์กลุ่มหรืออัตลักษณ์ร่วม (collective identity) คือ การสร้างสำนึกร่วมของกลุ่มต่างๆ ในสังคมอันทำให้สมาชิกตระหนักถึงลักษณะร่วมของกลุ่ม และเข้าใจว่าพวกเรา (ingroup) มีลักษณะต่างไปจากพวกเขา (outgroup) อย่างไร

ในสังคมทั่วไป สังคมของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างคือกลุ่มสังคมกลุ่มหนึ่งที่สามารถแบ่งออกเป็น กลุ่มเด็กช่างแต่ละสถาบัน ซึ่งเป็นการเกิดกลุ่มที่มาพร้อมกับสถานภาพ (status) และบทบาท (role) ของการเป็นนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างในสถาบันอาชีวศึกษาต่างๆ

กลุ่มลักษณะนี้จึงจัดว่าเป็นกลุ่มที่มีขนาดใหญ่และมีความรู้สึกถึงความเป็นพวกเดียวกันมากที่สุดเมื่อเทียบกับกลุ่มอื่นๆ ในสังคมของเด็กช่าง

นอกจากนี้ในแต่ละกลุ่มสถาบันนั้นเรายังสามารถแยกกลุ่มของเด็กช่างออกเป็นกลุ่มย่อยๆ ได้อีกหลายกลุ่ม ซึ่งกลุ่มเล็กๆ ที่ถือเป็นหน่วยย่อยของสังคมเด็กช่างนั้นสามารถแบ่งตามลักษณะของการเกิดกลุ่ม (group formation) ได้ 3 ประเภท ดังนี้

1. กลุ่มที่เกิดจากการเรียน

การรวมกลุ่มของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างที่เกิดจากการเรียน เป็นการรวมกลุ่มโดยแบ่งตามสาขาหรือแผนกที่แต่ละคนทำการศึกษาอยู่เป็นหลัก เช่น ช่างยนต์ ช่างเชื่อม ช่างไฟฟ้า และแยกออกเป็นกลุ่มย่อยอีกหลายกลุ่มตามความสนใจและวัตถุประสงค์ในการเข้ากลุ่ม ตัวอย่างเช่น แผนกช่างก่อสร้างคือกลุ่มใหญ่และถูกแบ่งย่อยออกเป็นห้องต่างๆ อีกสามห้อง นักเรียนที่เรียนในแต่ละห้องก็จะมี การแบ่งย่อยอีกเป็นกลุ่มเล็กๆ ตามลักษณะการใช้ชีวิตประจำวัน

นอกจากนี้การสัมภาษณ์กลุ่ม เด็กช่างได้ให้ข้อสังเกตถึงความแตกต่างและลักษณะเฉพาะของเด็กช่างในแต่ละแผนกหรือสาขาวิชาไว้ ดังนี้

- ช่างก่อสร้าง

มักมีการแต่งกายที่แตกต่างจากเด็กช่างสาขาอื่นๆ อย่างเห็นได้ชัด คือ เครื่องแบบมักมอมแมมด้วยเศษปูนและขี้เลื่อย นิยมไว้ผมให้ยาวกว่าช่างอื่นเพราะไม่ต้องลงซื้อปะโป ซึ่งเป็นการที่มีกฎระเบียบเข้มงวดในเรื่องทรงผม การแต่งกาย ช่างก่อสร้างจึงดูเป็นช่างที่สกปรก และมักไม่เป็นที่สบอารมณ์ของช่างอื่นๆ เพราะมักจะเกร่ ก้าวร้าว และเป็นช่างที่มักจะเรียนไม่จบหรือโดนไล่ออกมากที่สุด

- ช่างไฟฟ้าและช่างอิเล็กทรอนิกส์

การแต่งกายจะสะอาดเรียบร้อย เนื่องจากเรียนในห้องเรียนเป็นส่วนใหญ่ ยกเว้นบางวันที่ต้องลงซื้อปะโป หรือ ฝึกป็นเสาไฟฟ้าเท่านั้น และทั้ง 2 สาขามักมีนักเรียนหญิงรวมอยู่ด้วยทำให้ไม่มีพฤติกรรมโหด โดน รุนแรง

- ช่างกลโรงงานและช่างเชื่อม

เนื่องจากทั้ง 2 สาขาต้องเรียนอยู่ในห้องปฏิบัติการหรือลงซื้อปะโปและต้องทำงานที่เกี่ยวข้องกับเหล็กอยู่เกือบตลอดเวลา ถึงแม้ทางสถาบันจะมีชุดสำหรับใช้ในห้องปฏิบัติการหรือชุดหมวกให้ใส่ แต่ก็ช่วยป้องกันได้เพียงเล็กน้อยเท่านั้น ทำให้เครื่องแต่งกายของช่างกลโรงงานและช่างเชื่อมมักมอมแมมและมีกลิ่นขี้เหล็ก ด้านพฤติกรรมนั้นค่อนข้างโหด โดน รุนแรงตามประสาวัยรุ่นชายที่มารวมกลุ่มกัน

- ช่างยนต์

การแต่งกายมักมอมแมมด้วยน้ำมันเครื่อง เนื่องจากเวลาในการเรียนส่วนใหญ่ต้องคลุกคลีอยู่กับเครื่องยนต์ แม้จะใส่ชุดสำหรับใช้ในห้องปฏิบัติการหรือชุดหมิเช่นเดียวกับช่างกลโรงงาน และช่างเชื่อม แต่ก็ไม่สามารถป้องกันได้ทั้งหมดเช่นกัน ด้านพฤติกรรมก็คล้ายคลึงกัน คือ ก่อนข้างรุนแรง โลดโผน เพราะเป็นสาขาที่ไม่มีนักเรียนหญิงรวมอยู่ด้วย

- ช่างพิมพ์

การแต่งกายมักจะสะอาดเรียบร้อย เนื่องจากส่วนใหญ่จะเรียนในห้องเรียนเป็นหลัก ไม่ต้องออกไปนอกสถานที่เหมือนช่างอื่นๆ และมักมีพฤติกรรมเรียบร้อย ไม่ค่อยเถรหรือโลดโผนเหมือนกับช่างอื่นๆ

2. กลุ่มที่เกิดจากเวลาเรียน

สถาบันอาชีวศึกษาบางแห่งได้มีการแบ่งเวลาการเรียนการสอนออกเป็นหลายช่วง เนื่องจากอุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียนการสอนมีจำนวนไม่เพียงพอกับจำนวนนักเรียน หรือต้องการเปิดโอกาสทางการศึกษาให้กับนักเรียนบางส่วนที่ต้องทำงานประจำในช่วงเวลากลางวัน ทำให้เกิดเป็นกลุ่มของนักเรียนอาชีวศึกษาภาคเช้าและภาคค่ำขึ้น ซึ่งนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างทั้งสองภาคก็จะมีลักษณะด้านพฤติกรรมการแสดงออกที่แตกต่างกันเล็กน้อย เช่น การแต่งกายของภาคค่ำที่ไม่จำเป็นต้องสวมเครื่องแบบนักเรียนเหมือนนักเรียนในภาคปกติ ความเคร่งครัดต่อระเบียบวินัยของสถาบัน ฯลฯ

3. กลุ่มที่เกิดจากการใช้ชีวิตประจำวัน

การรวมกลุ่มลักษณะนี้มักเกิดขึ้นจากการมีความสนใจและวัตถุประสงค์ร่วมกันของเด็กช่างแต่ละคน กลุ่มลักษณะนี้มักเป็นกลุ่มที่แยกย่อยออกมาจากกลุ่มที่เกิดจากการเรียน เช่น กลุ่มเด็กเรียนกลุ่มเที่ยว กลุ่มกินเหล้า กลุ่มที่ชอบก่อเรื่องทะเลาะวิวาท กลุ่มที่ใช้เส้นทางในการเดินทาง ไป – กลับบ้านร่วมกัน เป็นต้น

ในส่วนของการรวมกลุ่มที่เกิดจากการใช้เส้นทางในการเดินทาง ไป – กลับ ระหว่างบ้านกับสถาบันอาชีวศึกษาของตนเองนั้น เด็กช่างมักจะไปกันเป็นกลุ่มๆ ทั้งนี้ก็เพื่อความปลอดภัยและเป็น การป้องกันตนเองจากเหตุทะเลาะวิวาทกับนักเรียนอาชีวศึกษาต่างสถาบันอีกด้วย การรวมกลุ่มในลักษณะนี้ เด็กช่างมักจะยึดเอาชื่อสายรถประจำทางที่ใช้ร่วมกันเป็นประจำในการเดินทาง ไป – กลับ ระหว่างบ้านกับสถาบันอาชีวศึกษา หรือนามชื่อของสถานที่ย่านที่อยู่อาศัยของตนมาใช้เป็นชื่อกลุ่ม เช่น G.115 G.95 คณะรังสิต คณะร่มเกล้า เป็นต้น

กลุ่มของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างจะมีลักษณะของกลุ่มวงในหรือกลุ่มเรา (ingroup) คือสมาชิกรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน ต้องการสร้างอัตลักษณ์ร่วมกัน มีลักษณะของการช่วยเหลือพึ่งพาซึ่งกันและกัน รวมถึงให้ความสำคัญกับ “We” identity มากกว่า “I” identity และกีดกันคนกลุ่มวงนอกหรือกลุ่มเขา (outgroup) ออกไป

การแสดงออกของกลุ่มเด็กช่างต่อบุคคลอื่นๆ ที่ไม่ใช่สมาชิกของกลุ่มตนจะแตกต่างกันไป หากเป็นเพื่อนร่วมสถาบันเดียวกัน แต่ไม่ใช่สมาชิกในกลุ่มการแสดงออกจะเป็นเพียงผิวเผิน คือ มีการทักทายพูดคุยทั่วไป แต่มักจะไม่มีการทำกิจกรรมร่วมกันเพราะอยู่คนละกลุ่ม แต่หากเป็นเด็กช่างจากสถาบันอาชีวศึกษาอื่น โดยเฉพาะสถาบันอาชีวศึกษาที่เป็นคู่อริ การแสดงออกถึงความไม่ชอบใจในอีกฝ่ายจะชัดเจนมากขึ้น ตั้งแต่การมองหน้าใช้สายตาหาเรื่อง การใช้คำพูดทำทนายหรือดูถูกอีกฝ่าย จนอาจถึงขั้นใช้ความรุนแรงก่อเหตุทะเลาะวิวาทได้

ในส่วนของผู้นำกลุ่มนั้น หากในกลุ่มของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างมีรุ่นพี่ร่วมอยู่ด้วย เด็กช่างจะให้เกียรติรุ่นพี่เป็นผู้ตัดสินใจก่อนเสมอ แต่สมาชิกก็มีสิทธิ์ที่จะตัดสินใจเองว่าจะทำตามความต้องการของกลุ่มหรือไม่ ผู้นำกลุ่มของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างจึงมักจะเป็นในลักษณะของผู้นำความคิดและจะเปลี่ยนผู้นำไปเรื่อยๆ ตามสถานการณ์ การที่เด็กช่างถือว่าทุกคนในสถาบันเป็นพวกเดียวกัน สมาชิกทุกคนในกลุ่มจึงมีสิทธิ์ที่จะแสดงความคิดเห็นและเป็นผู้นำความคิดของกลุ่มในบางเรื่องได้ (กลุ่มนักเรียนอาชีวศึกษาแห่งหนึ่งย่านปทุมธานี, สัมภาษณ์, 6 กุมภาพันธ์ 2549)

จากการสัมภาษณ์กลุ่มนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างทำให้พบว่า กลุ่มเด็กช่างมีการใช้บรรทัดฐาน (norms) เพื่อสร้างความเป็นระบบระเบียบในกลุ่มเด็กช่างด้วยเช่นกัน แต่เป็นบรรทัดฐานที่ไม่เป็นทางการ (informal norms) คือ นำเอาขนบธรรมเนียม ประเพณีที่เด็กช่างเป็นผู้สร้างขึ้นเองมาใช้สืบต่อกันจากรุ่นสู่รุ่น และหากมีใครฝ่าฝืนหรือไม่ทำตามบรรทัดฐานเหล่านี้ก็就会有การตักเตือน สั่งสอน หรือลงโทษจากรุ่นพี่หรือเพื่อนในกลุ่มเพื่อไม่ให้เป็นอย่างแก่คนอื่นต่อไป เช่น หากเป็นการทำผิดเล็กๆ น้อยๆ อาจลงโทษด้วยการให้วิ่ง ตะโกนสารภาพผิด วิดพื้น หรือหากเป็นความผิดที่รุนแรงก็อาจมีการกีดกันให้ออกจากกลุ่มได้

อัตลักษณ์กลุ่มหรืออัตลักษณ์ร่วม (collective identity) ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างนั้น มีการสื่อสารให้เห็นถึงลักษณะร่วมของกลุ่มทั้งในรูปแบบที่เป็นวัจนภาษาและอวัจนภาษา โดยสามารถแบ่งออกเป็นประเด็นต่างๆ ได้ดังต่อไปนี้

การแต่งกาย

การแต่งกายถือเป็นอัตลักษณ์สำคัญประการหนึ่ง เพราะเป็นอวัจภาษาที่ช่วยบ่งบอกว่าตัวตนของเราหรือของกลุ่มเป็นใคร มีบุคลิกอย่างไร และแสดงให้เห็นว่าเราแตกต่างจากคนอื่นอย่างไร ซึ่งการแต่งกายของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างสามารถสรุปได้ ดังนี้

ชุดเครื่องแบบนักเรียน

การแต่งกายในชุดเครื่องแบบนักเรียนของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างจะเป็นไปตามกฎระเบียบของทางโรงเรียนหรือวิทยาลัยซึ่งส่วนใหญ่จะมีลักษณะคล้ายคลึงกันกัน ดังต่อไปนี้

- สวมเสื้อเชิ้ตแขนสั้นสีขาว กางเกงขายาวทรงตรงสีกรมท่าหรือสีดำ
- เข็มขัดหนังสีดำ หัวเข็มขัดที่มีตราสัญลักษณ์สถาบัน ซึ่งสถาบันอาชีวศึกษาบางแห่งก็ไม่อนุญาตให้นักเรียนใส่หัวเข็มขัดที่มีตราสัญลักษณ์สถาบัน ทั้งนี้เพื่อหลีกเลี่ยงการก่อเหตุทะเลาะวิวาทแย่งชิงหัวเข็มขัดระหว่างสถาบันอาชีวศึกษาด้วยกัน
- สวมรองเท้าหนังสีดำหรือรองเท้าผ้าใบสีดำ
- สวมเสื้อซิปหรือเสื้อสำหรับใช้ในห้องปฏิบัติการของสถาบันทับเครื่องแบบนักเรียน ซึ่งอาจอนุญาตให้สวมเสื้อซิปได้ทั้งในระดับ ปวช. และ ปวส. หรืออนุญาตเฉพาะนักเรียนในระดับ ปวส. เท่านั้น ในส่วนของสถาบันอาชีวศึกษาที่ไม่อนุญาตให้นักเรียนในระดับ ปวช. สวมเสื้อซิปทับเครื่องแบบนักเรียนนั้น ทางสถาบันจะให้นักเรียนสวมเสื้อยืดประจำสาขาวิชาในห้องปฏิบัติการแทน

บางสถาบันได้มีการแยกนักเรียนทั้งสองระดับออกจากกันด้วยเครื่องแบบนักเรียน โดยในระดับ ปวช. จะให้แต่งกายเหมือนนักเรียนอาชีวศึกษาทั่วไปดังที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น ส่วนนักเรียนในระดับ ปวส. จะมีเครื่องแบบเฉพาะ คือ สวมเสื้อซิปของสถาบันและสวมกางเกงขายาวทรงตรงสีเดียวกับเสื้อซิป เป็นต้น

ในส่วนของเสื้อซิปหรือเสื้อสำหรับใช้ในห้องปฏิบัติการของแต่ละสถาบันอาจมีรูปแบบของเสื้ออาจแตกต่างกันออกไป แต่จะมีการปักตราสัญลักษณ์สถาบันไว้ที่อกเสื้อหรือกระเป๋าเสื้อ โดยอาจใช้สีเสื้อแตกต่างกันไปตามชั้นปี หรือตามสาขาวิชาช่างที่เรียน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกฎระเบียบที่แต่ละสถาบันอาชีวศึกษาจะเป็นผู้กำหนดขึ้น

จากการสัมภาษณ์กลุ่มนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างได้ให้เหตุผลที่นักเรียนในระดับ ปวช. ของบางโรงเรียนไม่ได้รับอนุญาตให้ใส่เสื้อซิป เนื่องจากทางโรงเรียนต้องการจะป้องกันปัญหาเรื่องการทะเลาะวิวาทของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างให้ลดน้อยลง โดยนักเรียนอาชีวศึกษาในระดับ ปวช. นั้นถือเป็นกลุ่มที่มักจะก่อเหตุทะเลาะวิวาทมากกว่านักเรียน

อาชีวศึกษาในระดับ ปวส. ซึ่งส่วนใหญ่จะมุ่งความสนใจไปที่เรื่องการศึกษาและคำนึงถึงอนาคตมากกว่า

อย่างไรก็ดี แม้การแต่งกายจะเป็นไปตามระเบียบของทางโรงเรียน แต่ก็ยังคงมีนักเรียนอาชีวศึกษาชายช่างหรือเด็กช่างบางส่วนของที่แต่งกายผิดระเบียบ เช่น การสวมเสื้อเชิ้ตตัวเล็กเข้ารูป การสวมกางเกงทรงตรงที่มีขนาดพอดีตัวมากเกินไปหรือขนาดกางเกงใหญ่เกินไป การใส่กางเกงขาลีบ ขาม้า การใช้ผ้าตัดกางเกงที่ผิดระเบียบของสถาบัน เช่น ผ้าเวสปอยส์ ฟ้ายีนส์ การสกรีนชื่อสถาบันหรือรูปพระวิษณุกรรมไว้ที่ชายเสื้อนักเรียนหรือบนเสื้อยืดที่ใช้สวมในเสื้อนักเรียนอีกชั้นหนึ่ง การใส่หัวเข็มขัดที่มีตราสัญลักษณ์ของสถาบันในสถาบันอาชีวศึกษาที่ห้ามใส่ ฯลฯ

ชุดธรรมดาหรือชุดลำลอง

การแต่งกายในชุดลำลองหรือชุดธรรมดาหรือชุดนอกของนักเรียนอาชีวศึกษาชายช่างหรือเด็กช่าง โดยมากจะขึ้นอยู่กับความชอบส่วนตัวของแต่ละบุคคล รวมทั้งอาจแต่งกายตามกลุ่มเพื่อนหรือเป็นไปตามความนิยมของแฟชั่นในขณะนั้น แล้วจึงนำมาปรับแต่งให้ยังคงรักษาเอกลักษณ์ของความเป็นเด็กช่างเอาไว้ด้วย ซึ่งเครื่องแต่งกายชุดธรรมดาหรือชุดลำลองของเด็กช่างมีลักษณะทั่วไปดังนี้

- ใช้สีดำหรือสีเข้มเป็นสีหลัก
- เน้นความพอดีตัวของเสื้อผ้า อาจเป็นเสื้อยืดหรือเสื้อเชิ้ต กางเกงยีนส์ทรงตรงหรือขาแคบยี่ห้อ Levi รุ่น super black
- รองเท้าผ้าใบยี่ห้อคอนเวิร์ส (Converse) แวนส์ (Vans) หรือพูม่า (Puma)

นอกจากนี้ เครื่องแต่งกายทั้งหมดควรเน้นการใช้สีดำหรือสีเข้มเป็นหลัก เนื่องจากเป็นสีที่ดูดูดี แข็งแรง และควรเป็นยี่ห้อสินค้าที่ได้รับความนิยมในหมู่วัยรุ่นขณะนั้น ไม่ล้าสมัยเกินไป หรืออาจเป็นยี่ห้อที่ได้รับความนิยมในกลุ่มเด็กช่างรุ่นเก่าก็ได้ สำหรับเด็กช่างบางกลุ่มจะนิยมใช้สินค้าที่เป็นของปลอมหรือของลอกเลียนแบบ โดยให้เหตุผลว่า สินค้าของแท้บางยี่ห้อนั้นมีราคาแพงเกินความจำเป็น แต่เด็กช่างบางกลุ่มก็นิยมใช้สินค้าที่เป็นของแท้มากกว่าเพราะใส่แล้วช่วยเสริมความมั่นใจมากกว่าสินค้านลอกเลียนแบบ ส่วนชุดอยู่บ้านจะเน้นเป็นกางเกงขาสั้นที่มีสีสันทลวยต่างๆ หรือที่ในหมู่วัยรุ่นเรียกว่า กางเกงขาสั้นเจจ

เครื่องประดับต่างๆ

เครื่องประดับหรือเครื่องหมายต่างๆ ของแต่ละสถาบันถือได้ว่าเป็นสัญลักษณ์สำคัญ เป็นการแสดงอัตลักษณ์ที่ช่วยบ่งชี้ความแตกต่างระหว่างเด็กช่างด้วยกันว่า เป็นใคร มาจาก

สถาบันอาชีวศึกษาใด การใช้เครื่องประดับของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง โดยมากเป็นเรื่องของ สัญลักษณ์และเครื่องหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสถาบันการศึกษาของตนเอง

ตารางที่ 4.9 แสดงการใช้เครื่องประดับของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง

เครื่องประดับ	จำนวน*
เข็มกลัดตราสถาบันอาชีวศึกษา	29
หัวเข็มขัด	29
แหวนรุ่น	29
เสื้อประจำรุ่น	29
เสื้อชื่อปหรือเสื้อปฏิบัติการ	14
เสื้อกรีนรูปรพระวิษณุกรรมหรือตราสถาบัน	14

*ผู้ให้สัมภาษณ์สามารถแสดงความคิดเห็นได้มากกว่า 1 ประเด็น

การแต่งตัวที่มีการใช้เครื่องประดับเหล่านี้จะถูกเรียกว่า “ติดยศ” ทั้งนี้เพื่อแสดงให้เห็นว่าตนเองคือใคร มาจากสถาบันใด เปรียบเสมือนการประกาศศักระหว่างเด็กช่างด้วยกันเอง เช่น การพกเสื้อชื่อปติดตัวไปตามสถานที่ต่างๆ หรือการใส่หัวเข็มขัดของสถาบันกับชุดธรรมดาหรือชุดลำลองเพื่อไปเดินเที่ยวในห้างสรรพสินค้า เป็นต้น

สิ่งของเครื่องประดับที่กล่าวมานั้น ส่วนหนึ่งเป็นของสถาบันอาชีวศึกษาจัดทำมาให้กับนักเรียนในสถาบันซึ่งจะถูกต้องตามระเบียบของทางสถาบัน และอีกส่วนหนึ่งจะมาจากการสร้างและออกแบบโดยนักเรียนอาชีวศึกษาหรือศิษย์เก่า และนำไปสั่งทำเพื่อจำหน่ายให้แก่นักเรียนในรุ่นและในสถาบัน

แหล่งที่นักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างนิยมไปสั่งทำเครื่องประดับประจำสถาบัน เช่น ตลาดนัดสวนจตุจักร ร้านค้าใกล้กับสถาบัน ซึ่งทั้งหมดจะสั่งทำมาในจำนวนที่จำกัดหรือพอดีกับจำนวนนักเรียนในรุ่นนั้นๆ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดไปอยู่ในมือของบุคคลภายนอกนำไปใช้แอบอ้างในการกระทำความผิดจนนำความเสื่อมเสียชื่อเสียงมาให้สถาบันอาชีวศึกษาของตน

จะเห็นได้ว่าการสื่อสารผ่านทางเครื่องแต่งกายที่มีลักษณะเฉพาะของเด็กช่าง สามารถแสดงถึงอัตลักษณ์กลุ่มของพวกเขาได้อย่างชัดเจน จึงนับเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สร้างให้สังคมรับรู้รวมทั้งแก่นักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างออกจากคนทั่วไปได้ในทันที

ภาษา

ภาษา ถือได้ว่าเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งที่สามารถแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของนักเรียน อาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างได้ เพราะภาษาสามารถสะท้อนให้เห็นถึงการรับรู้ตนเองของเด็กช่าง (self – concept) อารมณ์ความรู้สึกที่พวกเขามีต่อเพื่อน รุ่นพี่ รุ่นน้อง สถาบันการศึกษา สังคมกลุ่ม เด็กช่าง และสังคมรอบข้างของพวกเขา รวมถึงภาษานั้นเป็นสิ่งมีการสะสม ถ่ายทอด และปรับปรุง จากรุ่นสู่รุ่นอยู่เสมอ

คำศัพท์

ภาษาที่ใช้กันในกลุ่มนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างเป็นคำศัพท์ที่ใช้เพื่อสื่อสารกันภายในกลุ่ม เด็กช่างด้วยกันหรือที่เรียกว่า “ศัพท์เฉพาะกลุ่ม” เป็นคำที่ใช้ในการสื่อสารกันอย่างไม่เป็นทางการจึง ทำให้คนนอกอาจไม่เข้าใจความหมายของคำนั้นๆ โดยจะสังเกตได้ว่าคำศัพท์ของเด็กช่างส่วนใหญ่ มักเป็นคำแสลง เป็นการย่อคำให้สั้นลง เป็นการนำลักษณะเฉพาะหรือกริยาของบางสิ่งมาเชื่อมโยง เข้ากับความหมาย

คำศัพท์บางส่วนเป็นคำที่เด็กช่างแต่ละคนคิดขึ้นหรือเป็นคำที่สืบทอดมาจากรุ่นพี่อีกต่อ หนึ่ง จึงทำให้แต่ละสถาบันอาชีวศึกษาอาจมีคำเฉพาะที่แตกต่างไปจากเด็กช่างสถาบันอื่นๆ แต่ยังคง เข้าใจได้ในเด็กช่างต่างสถาบัน นอกจากนี้คำศัพท์บางส่วนอาจเป็นคำที่นิยมใช้กันทั่วไปในหมู่วัยรุ่น ซึ่งคำศัพท์เหล่านี้ก็อาจมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยได้

ตัวอย่างคำศัพท์เฉพาะกลุ่ม ที่นิยมใช้กันในกลุ่มนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่าง สามารถสรุปได้ ดังนี้

ตารางที่ 4.10 แสดงคำศัพท์เฉพาะกลุ่มของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง

คำศัพท์	ความหมาย
G. (สายรถประจำทาง)	แก๊ง เช่น G.52 หมายถึง กลุ่มเด็กช่างที่ใช้รถประจำทางสาย 52 ในการเดินทางไปเรียนและเดินทางกลับบ้าน
เกิบ	จับกั๊ง
ขยาว	คำเรียกแทนนักเรียนอาชีวศึกษา
ขาสั้น	คำเรียกแทนนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา
แวนช้อป	ใช้เมื่อนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างเรียนจบ
คณะ (ชื่อสถานที่หรือสายรถประจำทาง)	กลุ่มเด็กช่างที่อาศัยอยู่ในละแวกเดียวกัน เช่น คณะคลองเตย คณะรังสิต คณะติวานนท์ คณะบางกะปิ

คำศัพท์	ความหมาย
แคมป์	คนที่ทำงานก่อสร้าง บางครั้งเรียก เด็กแคมป์ มักใช้เรียกแทนนักเรียน อาชีวศึกษาแผนกช่างก่อสร้าง
ซ่อม	ใช้เมื่อเวลาไม่มีใครทำอะไรผิดหรือไม่ผ่าน เปรียบเหมือนกับการลงโทษ เล็กๆ น้อยๆ นอกจากนี้ยังเป็นคำพูดที่ใช้ในเวลาจับน่องด้วย
เด็กชอย	กลุ่มวัยรุ่นที่เป็นอันธพาลหรือนักเลงประจำชอย
ติดยศ	การแต่งกายของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างแบบครบชุด ทั้งการสวม เสื้อซิป หัวเข็มขัด ติดเข็มโรงเรียน ฯลฯ ซึ่งแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ตนเองเป็นเด็กช่างจากสถาบันใด
ทรงอ่อน	ลักษณะการเดิน รูปร่าง หน้าตา ที่ดูแล้วทวนอารมณ์
บล็อก	การเจาะกระดาษหรือวัสดุอื่นๆ เป็นรูปภาพหรือข้อความเพื่อใช้เป็น ต้นแบบในการสร้างงานกราฟฟิตี โดยจะทำขึ้นเมื่อต้องการความประณีต ของชิ้นงานเป็นพิเศษ เช่น รูปตราสัญลักษณ์สถาบัน รูปพระวิษณุกรรม
ประธาน	หัวหน้ากลุ่ม
เฟื่อง	เป็นคำที่ใช้เรียกแทนตนเองหรือสถาบัน การแสดงให้เห็นถึงความ อันหนึ่งอันเดียวกัน
รุ่นใหญ่	ระดับสูง มักใช้กับสถาบันอาชีวศึกษาหรือคนที่มีชื่อเสียงมายาวนานใน เรื่องหนึ่งๆ
เรื่อน	โต โครก สกปรก มอมแมม (มาจากคำว่า สุนัขขี้เรื่อน)
ลบบล็อก	การขีดฆ่า การใช้สีฟันทบหรือทาบงานกราฟฟิตี หรือข้อความเดิมซึ่งเป็น ข้อความของสถาบันอื่นๆ และเขียนข้อความหรือฟันทบบล็อกของสถาบัน ตนเองลงไปแทนที่
เล่น	การเข้าไปหาเรื่องหรือเอาเรื่องอีกฝ่ายหนึ่ง โดยการใช้ความรุนแรง
วันสถาปนา	วันครบรอบที่มีการก่อตั้งสถาบันอาชีวศึกษานั้นๆ ขึ้นมา
สด	กล้าหาญ ยอดเยี่ยม เจ๋ง
เสี้ยว	ลักษณะการแต่งตัวที่ดูไม่ดีหรือดูไม่ได้
โต	โต โครก สกปรก
ออกรบ	การออกไปก่อเหตุทะเลาะวิวาทกับนักเรียนอาชีวศึกษาสถาบันอื่น
อ่อน	อ่อนดิน

คำเรียกชื่อและการใช้สรรพนาม

กลุ่มนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างนั้นมีการใช้คำเรียกชื่อและการใช้สรรพนามสำหรับเรียกแทนสถาบันอาชีวศึกษาของตนเองและกลุ่มเพื่อนด้วยกัน ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นถึงการรับรู้ตนเอง (Self) ของเด็กช่าง รวมถึงบอกรบอบบาท สถานภาพ ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเด็กช่าง สถาบันเดียวกัน กลุ่มเด็กช่างจากสถาบันอื่น และสังคมทั่วไป ตัวอย่างคำเรียกชื่อของเด็กช่าง เช่น

- สุภาพบุรุษหรือเทพบุตร (อาจตามด้วยชื่อสถาบัน ที่ตั้งสถาบัน สีประจำสถาบัน หรือสัญลักษณ์ประจำสถาบัน) สุภาพบุรุษขยาวย สุภาพบุรุษนักเลง
- ราชาช่างกล เจ้าพ่อ นักเลงเฟื่อง
- นักรบ ยอดนักสู้
- ฯลฯ

ส่วนการใช้ชื่อหรือสรรพนามเพื่อเรียกแทนสถาบันอาชีวศึกษาอื่นๆ นั้น มีทั้งที่ใช้เรียกแทนนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างอุตสาหกรรม สายศิลปะ รวมถึงโรงเรียนพาณิชย์ต่างๆ โดยใช้สัญลักษณ์หรือลักษณะเด่นของสถาบันเหล่านั้นเป็นตัวกำหนด ตัวอย่างเช่น

พู่กัน	หมายถึง	นักเรียนอาชีวศึกษาสายศิลปะ
ดิ่ง, ดิ่งทอง	หมายถึง	นักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างอุตสาหกรรมแห่งหนึ่งย่านพระราม 1
เรือใบ	หมายถึง	นักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างอุตสาหกรรมแห่งหนึ่งย่านบางกะปิ
อาชีวะซ็อบสามสี	หมายถึง	นักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างอุตสาหกรรมแห่งหนึ่งย่านบางกะปิ
นักเลงเฟื่อง	หมายถึง	นักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างอุตสาหกรรมแห่งหนึ่งย่านหัวหมาก
โพลี	หมายถึง	นักเรียนโรงเรียน โพลีเทคนิค

นอกจากการแสดงออกถึงอัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างผ่านการใช้ภาษา คำเรียกชื่อและการใช้สรรพนามแล้ว เด็กช่างยังได้เลือกเอาวรรณกรรมประเภท “กลอน” มาเป็นส่วนหนึ่งในการร่วมถ่ายทอดอัตลักษณ์ของพวกเขาด้วย บทกลอนของเด็กช่างจึงเป็นส่วนหนึ่งที่สามารถช่วยถ่ายทอดอัตลักษณ์ที่เด็กช่างมีอยู่ ช่วยให้ผู้อื่นสามารถมองเห็นภาพของเด็กช่างได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้บทกลอนของเด็กช่างยังสะท้อนให้เห็นถึงการรับรู้ตนเอง (self – concept) อารมณ์ความรู้สึกที่พวกเขามีต่อ เพื่อนฝูง รุ่นพี่ รุ่นน้อง สถาบันการศึกษา สังคมกลุ่มเด็กช่าง และสังคมรอบข้างของพวกเขาอีกด้วย ซึ่งจะเห็นได้จากการใช้ภาษา การใช้คำเรียกชื่อและสรรพนามที่เด็กช่างใช้เรียกแทนตนเองและผู้อื่นในบทกลอนต่างๆ ที่พวกเขาเป็นผู้แต่งขึ้นมาเอง โดยมีประเด็นหลักๆ เกี่ยวกับเรื่องดังต่อไปนี้

1. ศักดิ์ศรีสถาบัน ความรักเพื่อน รุ่นพี่ รุ่นน้อง

บทกลอนประเภทนี้จะช่วยสะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมและทัศนคติของเด็กช่างในเรื่องความรักเพื่อน พี่น้องที่ไม่มีวันเสื่อมสลายแม้เวลาจะผ่านไปนานแค่ไหน มักมีเนื้อหาที่สร้างความรู้สึกรักและภูมิใจในความยิ่งใหญ่ของศักดิ์ศรีสถาบันเหนือสิ่งอื่นใด เช่น

อันตัวกูถือกำเนิด10 สิงหาคม	วันราชาช่างกลผู้ยิ่งใหญ่
ประกาศกล้าสถาบันอันเกรียงไกร	ด้วยหัวใจตัวกูผู้ไม่แพ้
จะเป็นหนึ่งไม่เป็นสองรองจากใคร	จะคงไว้รุ่นพี่สร้างไม่เสื่อมหาย
จะสร้างชื่อจนตัวไม่กลัวตาย	จะคงไว้เพื่อศักดิ์ศรีสถาบัน
จะรักเพื่อนเสมือนหนึ่งซึ่งพี่น้อง	จะรักพี่องเพื่อนแก้วอย่างแน่นแค้น
เคารพศักดิ์รักประธานไม่ผันแปร	และนี่คืออักษรบทแท้ XXX (ชื่อสถาบัน ก.)

เฟื่องหนึ่งอันหนึ่งวงหนึ่งแผนก	ไม่คิดแตกแยกกระจายให้หม่นหมอง
เฟื่องหนึ่งอันร้อยอยู่คู่เฟื่องทอง	ประกาศก้องให้โลกรู้กูแม่พิมพ์โลหะ XX (สถาบัน ข.)
	(http://www.narak.com/webboard/show.php?No=78442)

อันตัวกู XX (ชื่อสถาบัน ค.) คณะรังสิต	สิ่งศักดิ์สิทธิ์จงสถิตในใจข้า
ทั้งพี่น้องเพื่อนพี่ร่วมใจมา	ด้วยศรัทธาพระวิษณุกรรมองค์เกรียงไกร
ข้าแต่พระวิษณุกรรมองค์เหนือเศียร	จงเสถียรในจิตชีวิตผัน
ถึงต่างช่างต่างเพื่อนเรารักกัน	มิเปลี่ยนผันคณะรังสิต XXXX (ชื่อสถาบัน ค.)
XXXX (ชื่อสถาบัน ค.) คณะรังสิต	(http://www.narak.com/webboard/show.php?No=93418)

สิ่งที่พบในบทกลอนที่เน้นเรื่องศักดิ์ศรีสถาบัน ความรักเพื่อน รุ่นพี่ รุ่นน้อง มักประกอบไปด้วยชื่อสถาบัน สัญลักษณ์ของสถาบัน วันสถาปนา ที่ตั้งของสถาบัน ฉายา คณะ และพระวิษณุกรรม หรือ “องค์พ่อ” ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือและเป็นศูนย์รวมจิตใจของผู้เรียนในสถาบันอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างทุกคน

2. แสดงความยิ่งใหญ่เหนือสถาบันอื่นหรือโจมตีคู่อริ

เด็กช่างเลือกที่จะใช้บทกลอนในการแสดงความยิ่งใหญ่เหนือสถาบันอื่นหรือโจมตีคู่อริ เป็นอีกทางออกหนึ่งนอกเหนือจากการใช้ความรุนแรงก่อเหตุทะเลาะวิวาทกันโดยตรง บทกลอนประเภทนี้จะใช้ภาษาที่มีนัยของการแบ่งแยก ดูถูกดูหมิ่นคนอื่นที่ไม่ใช่เด็กช่างในสถาบันอาชีวศึกษา

ของตนเอง มักประกอบไปด้วยชื่อสถาบัน สัญลักษณ์สถาบัน วันสถาปนาสถาบัน ซึ่งเปรียบเสมือน สัญลักษณ์หรือภาพตัวแทนประจำตัว (symbol/representation) และเป็นที่รู้จักกันทั่วไป เช่น

เทคโนโลยีอนไลน์	อาชีพะสันสะเทือน
เมื่อ XX (ชื่อสถาบัน ก.) มาเยือน	สะเทือนทุกสถาบัน
เหล่าพวกกูXX (ชื่อสถาบัน ก.) ผู้ยิ่งใหญ่	ช่างกลไทยยกไว้ให้เหนือเศียร
มีเจ้าพ่อเท่านั้นที่ได้เรียน	เจนสังเวียน XX (ชื่อสถาบัน ก.) พ่อทุกตัว
เหล่า XX (ชื่อสถาบัน ข.) ต่างพนมก้มกราบเท้า	XXX (ชื่อสถาบัน ก.) กุ๊กเขาคลานลอดหว่างขา
เหล่าโพลีถูกกำหนดด้วยบาทา	ของตัวข้า XX (ชื่อสถาบัน ก.) ผู้เกรียงไกร"
"_สุภาพบุรุษนักเรียน_" XX (ชื่อสถาบัน ก.) G 207 (เข้า) ้วยยยยยยยยยยยยย	

อันเฟื่องทองคล้องเรือใบฝั่งในจิต	จากตัวกูผู้พิชิตทุกทิศหล้า
อาชีพะซ้อป 3 ลีทีลือชา	จะตามฆ่า XX (ชื่อสถาบัน ก.) ซ้อปสี่เทา

กูอยู่สงบ กูรบเมื่อยามจำเป็น กูฆ่าอย่างเลือดเย็น เพราะกูเป็น XX XX (ชื่อสถาบัน ง.)

อันช่างกลหน้ารามนามXX (ชื่อสถาบันก.) เจ๋งสุดๆ คือ XX (ชื่อสถาบัน ก.) 113	
มีประธานใจกล้าบ้าสงคราม	ให้รับรู้กูนาม “นักเรียนเฟื่อง”

19 สิงหาคมสถาปนวันหมาเกิด	ถือกำเนิดเด็กช่างในร่างหมา
ทั้งจี้กลากจี้เกลื่อนเต็มกายา	19 สิงหาคมปนาหมา XX (ชื่อสถาบัน ข.)

(<http://www.narak.com/webboard/show.php?No=93418>)

การนำบทกลอนเหล่านี้ไปเผยแพร่ในในพื้นที่สาธารณะก็เปรียบเสมือนการได้ “ประกาศศักดิ์” ของตนเองให้สังคมอื่นๆ นอกเหนือจากสังคมของเด็กช่างด้วยกันเองได้รับรู้ถึงความยิ่งใหญ่ของพวกเขาไปด้วย ขณะเดียวกันก็สร้างความรู้สึกถูกลบหลู่ หมิ่นศักดิ์ศรี หมิ่นเกียรติสถาบันให้กับคู่อริได้ด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากบทกลอนที่สถาบันของคุณเป็นผู้แต่งถูกคู่อรินำไปดัดแปลงล้อเลียน นอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมเรื่องการใช้ความรุนแรงเพื่อสร้างความเป็นใหญ่เหนือสถาบันอื่นเอาไว้ในบทกลอนด้วย

3. แสดงลักษณะของนักเรียนในแต่ละสาขาวิชา

กลอนประเภทนี้จะแสดงให้เห็นลักษณะเฉพาะของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างในแต่ละสาขาวิชา ช่วยบอกอัตลักษณ์กลุ่ม (collective identity) ในสังคมของเด็กช่าง เช่น

หนุ่มหล่อก่อสร้าง	สาวช่างอิเล็กทรอนิกส์	จี้เด็กช่างไฟ
จัญไรช่างเชื่อม	กระเพื่อมพาณิชย์	คัดจริตเลขา

(<http://www.narak.com/webboard/show.php?No=93418>)

4. ความรักของเด็กช่าง

บทกลอนที่เกี่ยวกับความรักนั้นช่วยสะท้อนให้เราเห็นอีกด้านหนึ่งของเด็กช่าง นอกเหนือไปจากภาพลักษณ์ ดู เข้ม โหด ที่เด็กช่างพยายามสร้างขึ้นมา ยังมีมุมของวัยรุ่นช่างที่เล่นแต่งด้วยอารมณ์ขันในเรื่องความรัก เช่น

ช่างกลน่ารักน่าชัง	แต่งตัวรุงรังมีกะตังติดตัว
เลขาอยากได้เป็นผัว	ช่างกลเล่นตัวเป็นผัวบัญชี (http://board.narak.com/topic.php?No=78442)

ช่างก่อสร้างพอรวย	สาวสวยพาณิชย์
ช่างไฟฟ้าคูผัด	สาวพาณิชย์หลายใจ
รักแท้คือพาณิชย์	รักพิชิตคือช่างกล
รักไม่ทนคือ XX (ชื่อสถาบัน ก.)	รักไม่หยุดคือรักเธอ

ช่างกล ช่างยนต์ ตำรวจ เขาอวดเรื่องแฟนนักร้อง
ทำไมหนอช่างไฟฟ้าจึงหาแฟนได้ยากเย็น
เห็นเด็กพาณิชย์เดินเดี่ยวจะเกี่ยวก็เกี่ยวไม่เป็น
จีบสาวมันยากมันเจ็บ ยากเย็นกว่านั่งตอกกิบ (<http://board.narak.com/topic.php?id=93418>)

กลอนเกี่ยวกับความรักของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างมักมีการเขียนแซวหยอกล้อระหว่างเด็กช่างด้วยกันเอง และระหว่างเด็กช่างกับนักเรียนหญิงสายพาณิชย์ สาขาต่างๆ กลอนประเภทนี้ยังแสดงให้เห็นด้วยว่า นักเรียนสาวสายพาณิชย์ก็อกกลุ่มหญิงสาวที่เด็กช่างให้ความสนใจอยากได้มาเป็นแฟนมากที่สุดด้วย

สำหรับบทกลอนของเด็กช่าง จากตัวอย่างทั้งหมดข้างต้นจะพบว่า เน้นไปที่ความเรียบง่ายในการแต่งเป็นหลัก ทั้งด้านการใช้ภาษาที่สามารถแปลความได้ง่าย ตรงไปตรงมา การใช้สัมผัสคำที่ถูกต้องตอนสุนทรียะของบทกลอนที่คลึงไปบ้าง แต่ทั้งนี้ก็เพื่อให้บทกลอนนั้นๆ สามารถถ่ายทอดสิ่งทีพวกเขาต้องการสื่อออกมาให้ได้มากที่สุด นอกจากนี้เรายังสามารถพบการใช้ภาษา คำเรียกชื่อและการใช้สรรพนามที่แฝงอยู่ในบทกลอนเหล่านี้ได้อีกด้วย

กลุ่มเพื่อน

เป็นที่ทราบกันดีว่าการเรียนการสอนในสายอาชีวศึกษานั้น เน้นหนักไปที่การได้ลงมือปฏิบัติจริงและมักมีการรวมกลุ่มกันในการทำงานเพื่อแลกเปลี่ยนความถนัดและทักษะระหว่างกัน นอกจากนี้ในเวลาหลังเลิกเรียนก็ยังมีกรรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมต่างๆ ไม่ต้องแยกย้ายกันไปเรียน กวดวิชาหรือมีผู้ปกครองมารับเหมือนนักเรียนสายสามัญ ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงสร้างความผูกพันสนิทสนมให้เกิดขึ้นในกลุ่มเพื่อนของเด็กช่างอย่างแน่นแฟ้น

นักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างมองว่าเพื่อนคือบุคคลที่มีความสำคัญในชีวิตของพวกเขา เพราะสามารถเป็นได้ทั้งที่ปรึกษาและที่พึ่งเมื่อมีปัญหา ทั้งในเรื่องการเรียนและชีวิตส่วนตัว หากเกิดปัญหาใดๆ ก็ตามกับชีวิตของพวกเขา เพื่อนคือคนสำคัญที่จะอยู่ข้างๆ พวกเขาเสมอ และช่วยประคับประคองพวกเขาไว้ ส่วนพ่อแม่ คือคนที่อยู่ข้างหลังคอยดูแลและดึงพวกเขาออกมาจากสิ่งที่ไม่ดี (นักเรียนอาชีวศึกษาแห่งหนึ่งย่านหัวหมาก, สัมภาษณ์, 21 มิถุนายน 2549)

การศึกษาและการศึกษาต่อ

การศึกษาในสถาบันอาชีวศึกษาสายช่างนั้น เป็นการเรียนการสอนอาชีพ ในสายของช่างอุตสาหกรรม ซึ่งประกอบไปด้วยวิชาช่างสาขาต่างๆ เช่น ช่างก่อสร้าง ช่างยนต์ ช่างกล ช่างเชื่อม เป็นต้น โดยการเรียนการสอนของเด็กช่างจะมีความแตกต่างกันออกไปตามแต่ละแผนกสาขาวิชา โดยเน้นที่การลงมือปฏิบัติจริงเป็นหลัก

เหตุผลหลักของการเลือกเข้ามาศึกษาในสถาบันอาชีวศึกษาสายช่างของกลุ่มตัวอย่าง คือ ความสนใจหรือความชอบส่วนบุคคล และลักษณะการเรียนการสอน รองลงมาคือ ครอบครัวต้องการให้เรียนหรือมีกิจการทางบ้านที่เกี่ยวข้องกับงานช่าง ความต้องการของตลาดแรงงาน โดยมองว่า การศึกษาในสถาบันอาชีวศึกษาสายช่างจะช่วยให้สามารถหางานทำได้ง่ายขึ้น เรียนจบแล้วสามารถทำงานได้เลยโดยไม่จำเป็นต้องเรียนต่อในระดับปริญญาตรี และเหตุผลอื่นๆ เช่น ค่าใช้จ่ายในการเรียน และได้พบเห็นการแสดงอัตลักษณ์ของเด็กช่างรุ่นพี่จึงอยากจะเป็นเช่นนั้นบ้าง

ตารางที่ 4.11 แสดงเหตุผลในการเลือกเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง

เหตุผลในการเลือกเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง	จำนวน*
ความสนใจหรือความชอบส่วนบุคคล	36
ลักษณะการเรียนการสอน	36
ครอบครัว	29
ความต้องการของตลาดแรงงาน	27
ค่าใช้จ่ายในการเรียน	14
ต้องการเป็นอย่างเด็กช่างรุ่นพี่	14

*ผู้ให้สัมภาษณ์สามารถแสดงความคิดเห็นได้มากกว่า 1 ประเด็น

ในส่วนของการเลือกสถานที่เรียนนั้นจะพิจารณาจากหลายปัจจัยตามลำดับ ได้แก่

- เป็นสถาบันอาชีวศึกษาสายช่างที่มีชื่อเสียงและมีคุณภาพการเรียนการสอนที่ดี
- ความปลอดภัยจากเหตุทะเลาะวิวาท ซึ่งพิจารณาจากพฤติกรรมของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างในสถาบันนั้นๆ
- เป็นสถาบันอาชีวศึกษาที่ตั้งอยู่ใกล้บ้าน ทั้งนี้เพื่อช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายที่ใช้ในการเดินทางไปเรียน

ตารางที่ 4.12 แสดงเหตุผลในการเลือกสถานที่เรียน

เหตุผลในการเลือกสถานที่เรียน	จำนวน*
ชื่อเสียงของสถาบันอาชีวศึกษา	29
ความปลอดภัยจากเหตุทะเลาะวิวาท	29
ใกล้บ้านหรือที่พักอาศัย	14

*ผู้ให้สัมภาษณ์สามารถแสดงความคิดเห็นได้มากกว่า 1 ประเด็น

การจะเข้าเรียนที่แผนกหรือสาขาใดนั้นจะขึ้นอยู่กับผู้เรียน โดยพิจารณาจากความชอบ ความสนใจ และความถนัดของแต่ละคนเป็นหลัก รวมถึงพิจารณาจากความต้องการของตลาดแรงงาน ส่วนเหตุผลอื่นๆ รองลงมาได้แก่ ครอบครัวเป็นผู้ช่วยเลือกหรือมีกิจการที่เกี่ยวข้องกับสาขาวิชาช่างนั้นๆ และลักษณะเฉพาะของนักเรียนแต่ละสาขา ตามลำดับ

ตารางที่ 4.13 แสดงเหตุผลในการเลือกสาขาวิชา

เหตุผลในการเลือกสาขาวิชา	จำนวน*
ความสนใจและความถนัดส่วนบุคคล	29
ความต้องการของตลาดแรงงาน	29
ครอบครัว	27
ลักษณะเฉพาะของนักเรียนในแต่ละสาขา	14

*ผู้ให้สัมภาษณ์สามารถแสดงความคิดเห็นได้มากกว่า 1 ประเด็น

ส่วนการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างหลังจากจบการศึกษาในระดับ ปวช. นั้น โดยมากต้องการที่จะศึกษาต่อให้จบในระดับ ปวส. เสียก่อน จากนั้นหากมีโอกาสจึงจะเรียนในระดับปริญญาตรีต่อไป

จากการสัมภาษณ์กลุ่ม เด็กช่างได้ให้เหตุผลว่า การเรียนจบในระดับ ปวส. ไว้ก่อนเป็นการสร้างความมั่นใจให้กับตนเองและครอบครัว รวมถึงลดความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น เพราะถึงแม้จะเรียนในระดับปริญญาตรีไม่จบก็ยังคงมีวุฒิ ปวส. ไปใช้ในการประกอบอาชีพได้ ทั้งนี้ หากต้องการศึกษาต่อในระดับปริญญาตรีต่อเนื่องนั้นก็ใช้เวลาทางการศึกษาเพียง 2 ปี ถือเป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายอีกทางหนึ่งด้วย ซึ่งเด็กช่างมีมุมมองว่า การเรียนจบในระดับ ปวช. แล้วเรียนต่อในระดับปริญญาตรีเลยถือว่ามีความเสี่ยงมาก เพราะนอกเหนือจากการปรับตัวในเรื่องเรียนที่ต้องเน้นการเรียนทฤษฎีอย่างจริงจังซึ่งเป็นรูปแบบการเรียนที่แตกต่างจากการเรียนในสถาบันอาชีวศึกษาแล้ว ยังจะต้องไปสอบแข่งขันเพื่อเข้าเรียนในสถาบันอุดมศึกษากับนักเรียนสายสามัญซึ่งมีพื้นฐานความรู้ทางทฤษฎีที่แน่นกว่านักเรียนในสายช่าง และหากสามารถสอบเข้าไปเรียนต่อได้แล้ว แต่เกิดผิดพลาดเรียนไม่จบก็อาจทำให้เสียเวลาเปล่าได้

จากการสัมภาษณ์ทำให้ทราบอีกว่า สถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่นักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างอยากเข้าไปทำการศึกษาต่อในระดับปริญญาตรี มักเป็นสถาบันที่มีชื่อเสียงทางด้านช่างเป็นหลัก เช่น มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลภาคตะวันออก วิทยาเขตอุเทนถวาย สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตปทุมวัน สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี เป็นต้น หรือบางคนจะเลือกเป็นสถาบันที่อยู่ใกล้บ้านเนื่องจากประหยัดค่าใช้จ่ายในการเดินทาง

นอกจากนี้สถาบันอาชีวศึกษาบางแห่งได้ร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาต่างๆ โดยการจัดโควตาสำหรับนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างที่ต้องการจะทำการศึกษาต่อในระดับปริญญาตรี เพื่อเป็นการจูงใจให้เด็กช่างเรียนต่อในระดับปริญญาตรีให้มากขึ้นด้วย

ค่านิยมและความเชื่อ

ความเชื่อของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างมีลักษณะร่วมเหมือนกัน คือ ความเคารพนับถือในพระวิษณุกรรม ความเชื่อเรื่องของการสัก เครื่องราง ของขลัง และค่านิยมในศักดิ์ศรีสถาบัน

พระวิษณุกรรม

ถึงแม้ว่านักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างจะมีความขัดแย้งกันอยู่บ้างในบางเรื่อง แต่ “พระวิษณุกรรม” คือสิ่งหนึ่งที่เด็กช่างไม่ว่าจะศึกษาอยู่ในสถาบันไหนหรือสาขาวิชาใด ต้องให้ความเคารพนับถือและใช้เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของเด็กช่างทุกคน

“พระวิษณุกรรม” คือ เทพแห่งวิศวกรรม มีชื่อเรียกหลายชื่อ เช่น พระวิศวกรรมา พระวิศวกรรมา ซึ่งภายหลังถูกกร่อนเสียงลงเหลือเพียง 'พระวิษณุ' จึงไปพ้องกับหนึ่งในเทพทั้ง 3 ของศาสนาฮินดูทำให้เกิดความเข้าใจผิดว่าพระวิษณุเป็นเทพแห่งวิศวกรรม ซึ่งแท้จริงแล้วทั้งสองเป็นเทพคนละองค์กัน

พระวิษณุกรรมนั้น เป็นทั้งสถาปนิกและวิศวกรที่มีความชำนาญงานช่างทุกแขนง ในตำนานพุทธศาสนาเล่าว่า ท่านเป็นผู้สร้างอาศรมให้แก่พระโพธิสัตว์หลายพระองค์ (ก่อนที่จะอุบัติเป็นพระพุทธเจ้า) เป็นผู้สร้างบันไดเงิน บันไดทอง บันไดแก้ว ทอดจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ลงมายังโลกมนุษย์ที่เมืองสังกัสสนคร ซึ่งเป็นเส้นทางที่พระพุทธเจ้าใช้เสด็จลงจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ (หลังจากเสด็จขึ้นไปโปรดพุทธมารดาบนสวรรค์ในช่วงเข้าพรรษา)

นอกจากจะเป็นสถาปนิกและเป็นวิศวกรด้านโยธาและสำรวจ พระวิษณุกรรมยังเป็นวิศวกรเครื่องกลอีกด้วย กล่าวคือ ท่านเป็นผู้สร้างวาฬสังฆาตยนต์ ซึ่งเป็นกงล้อหมุนรอบองค์พระสถูป ปกป้องรักษาป้องกันมิให้บุคคลเข้าใกล้พระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า เมื่อครั้งที่พระเจ้าอชาตศัตรูได้รับส่วนแบ่งพระบรมสารีริกธาตุหลังพุทธปรินิพพานและอัญเชิญไปประดิษฐานไว้ในองค์พระสถูปที่ว่่านี่

ตามตำนานฮินดู พระวิษณุกรรมมีผลงานเด่นๆ สรรค์สร้างไว้มากมาย เช่น การนำพื้นผิวของพระอาทิตย์มาสร้างเป็นอาวุธทรงอานุภาพและมีประกายแวววาวแก่เทพองค์สำคัญของสวรรค์ชั้นฟ้า ได้แก่ อาวุธ "ตรีศูล" (สามง่าม) ของพระอิศวร "จักรอาวุธ" (กงจักร) ของพระนารายณ์ "วชิราวุธ" (สายฟ้า) ของพระอินทร์ "คทาอาวุธ" (กระบอง) ของท้าวฤเวระ และ "โตมราวุธ" (หอก) ของพระขันตกุมาร เป็นต้น

ผลงานเด่นอีกชิ้นหนึ่งของพระวิษณุกรรม คือ กรุงเทพมหานครเมืองหลวงของประเทศไทย ซึ่งมีชื่อเต็มว่า กรุงเทพมหานครอมรรัตนโกสินทรฯ...มหาสถาน อมรพิมานอวตารสถิต สักกะทัตติยวิษณุกรรมประสิทธิ์ หมายถึง กรุงเทพมหานครเมืองแห่งเทวดา ซึ่งเป็นการสร้างตามพระบัญชาของพระอินทร์

จากผลงานสรรค์สร้างที่ปรากฏมากมายนี้เอง เทพองค์นี้จึงได้ชื่อว่า "วิศวกรรมา" ซึ่งมีความหมายตามรูปศัพท์ว่า ผู้ทำทุกสิ่งทุกอย่าง (the Universal Doer) คือเป็น "นายช่างแห่งจักรวาล" นั่นเอง

ตำนานอินทูล่าว่าว่า พระวิษณุกรรมหรือพระวิศวกรรมา มีพระเนตร ๓ ดวง มีกายสีเขียว ทรงอาภรณ์สีเขียว โปกผ้า มือถือคทา แต่ไทยนิยมวาดหรือปั้นรูปพระวิศวกรรมา ทรงชฎา ในมือถือจอบหรือค้อน (เครื่องมือสำหรับถากไม้ชนิดหนึ่งรูปร่างคล้ายจอบแต่มีด้ามสั้นกว่า) และลูกค้อน ซึ่งถือเป็นสัญลักษณ์ทางช่างอย่างชัดเจน

(<http://topicstock.pantip.com/library/topicstock/K3560434/K3560434.html>)

รูปที่ 1 พระวิษณุกรรมตามแบบไทย

เนื่องจากถือว่าพระวิษณุกรรมคือบิดาแห่งการช่าง เป็นผู้ชำนาญในการช่างทุกแขนง ดังเช่นตำนานที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น กลุ่มนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างทุกคนจึงใช้คำเรียกแทนพระวิษณุกรรมว่า “พ่อ” หรือ “องค์พ่อ” ซึ่งเด็กช่างมีความเชื่อว่าการเคารพบูชาในพระวิษณุกรรมจะช่วยให้ตนเองประสบความสำเร็จในการเรียนสาขาวิชาช่างของตน รวมไปถึงความสำเร็จในอาชีพการงานที่เกี่ยวข้องกับการช่างอีกด้วย

ทุกสถาบันอาชีวศึกษาที่มีการเรียนการสอนในสายช่างอุตสาหกรรมเป็นหลักจะต้องมีรูปปั้นของพระวิษณุกรรมอยู่ภายในสถาบัน เพื่อเป็นตัวแทนหรือเป็นสัญลักษณ์ทางการช่าง รวมถึงเป็นศูนย์รวมจิตใจของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างในสถาบัน ซึ่งแต่ละสถาบันจะจัดให้มีการทำพิธีบวงสรวงพระวิษณุกรรมขึ้นทุกปีในวันก่อตั้งสถาบันหรือที่นิยมเรียกกันในกลุ่มเด็กช่างว่าวันสถาปนาสถาบันนั่นเอง

จากตำนานเกี่ยวกับพระวิษณุกรรมที่กล่าวมาข้างต้น เราจะสังเกตเห็นได้ว่าพระวิษณุกรรมเป็นผู้สร้างสรรค์สิ่งต่างๆ ที่เป็นประโยชน์มากมาย เป็นผู้คิดค้นประดิษฐ์สิ่งใหม่ๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จัดเป็นหน้าที่ของคนที่เรียนอาชีวศึกษาสายช่างเช่นกัน คือ การสร้างสรรค์และคิดค้นสิ่งประดิษฐ์ต่างๆ เพื่อช่วยอำนวยความสะดวกให้กับชีวิตประจำวันของคนทั่วไปและประเทศชาติ

พระวิษณุกรรมจึงถือเป็นตัวแทนที่แสดงให้เห็นอัตลักษณ์ของเด็กช่าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของความเชื่อ ทำให้เด็กช่างรู้สึกว่าคุณเองเป็นกลุ่มที่มีตัวตนอยู่ในสังคม เป็นการสร้างความภูมิใจและเป็นที่ยึดเหนี่ยวให้กับตนเองทางหนึ่ง เช่นเดียวกับที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีพระกษัตริย์มหาวิทวัสชาธรรมศาสตร์มีธรรมจักร หรือมหาวิทยาลัยรามคำแหงมีพ่อขุนรามคำแหงเป็นสัญลักษณ์

การสัก เครื่องรางของขลัง

การสักและการมีเครื่องรางของขลังไว้กับตัวนั้น ถือเป็นความเชื่ออย่างหนึ่งในกลุ่มนักเรียนช่าง โดยมีเหตุผลหลัก คือ เพื่อป้องกันอันตรายจากการถูกทำร้ายหากไปมีเรื่องกับคู่อริ หรืออีกส่วนหนึ่งคือความชอบส่วนตัว ซึ่งเครื่องรางของขลังส่วนมากได้แก่ ผ้ายันตร์และพระเครื่อง ส่วนการสักนั้นก็มีทั้งการสักยันตร์ต่างๆ การสักน้ำมัน และการสักเพื่อความสวยงาม

ศักดิ์ศรีสถาบัน

เรื่องศักดิ์ศรีของสถาบันถือเป็นค่านิยมที่มีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง เรื่องศักดิ์ศรีสถาบันนั้นจะถูกปลูกฝังอย่างมากในช่วงของการรับน้องใหม่ของสถาบันอาชีวศึกษาสายช่าง เด็กช่างจะถือว่าศักดิ์ศรีสถาบันนั้นเป็นเรื่องใหญ่ เพราะศักดิ์ศรีของสถาบันก็เปรียบเหมือนศักดิ์ศรีของเด็กช่างแต่ละคนด้วย จึงต้องรักษาไว้ให้ดีไม่ควรให้ใครมาดูถูกดูหมิ่นไม่ว่าจะด้วยวิธีใดก็ตาม

ระบบอาวุโส

เด็กช่างมีค่านิยมในเรื่องระบบอาวุโส โดยมีการเคารพกันตามระดับการศึกษา คือ ปวช. ปวส. ซึ่งเรียงลำดับความอาวุโสตามรุ่นที่เข้ามาศึกษา เช่น รุ่น 54 เป็นรุ่นพี่ มีหน้าที่ในการปลูกฝัง

ค่านิยมและให้คำแนะนำแก่รุ่นน้องในเรื่องต่างๆ ส่วนรุ่น 55 ซึ่งเป็นรุ่นน้อง มีหน้าที่ให้ความเคารพ และเชื่อฟังรุ่นพี่เช่นกัน หากมีใครข้ามรุ่นหรือปิ่นเกลียว ก็จะถูกตักเตือนหรือลงโทษ เพื่อไม่ให้เป็นตัวอย่างกับเด็กช่างคนอื่นๆ

ดนตรี

แนวดนตรีที่ได้รับความนิยมในกลุ่มนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่าง ได้แก่ ดนตรีร็อก เมททอล ฮาร์ดคอร์ เพลงเพื่อชีวิต ซึ่งจากการสัมภาษณ์ นักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่าง ได้ให้เหตุผลว่า เพราะดนตรีในแนวดังกล่าวมีท่วงทำนองที่หนักหน่วง คูดัน เร็ว แรง มีพลัง ไร่ใจมากกว่าดนตรีในแนวอื่นๆ ฟังแล้วจึงรู้สึกได้ปลดปล่อยเพราะแนวการร้องที่ตะโกนเสียงดัง ตัวศิลปินนักร้องก็ยังมีภาพของคนที่ไม่กลัวใคร เท่ และการแต่งตัวที่เน้นเรียบง่ายแต่เท่อย่างเสื้อยืดกางเกงยีนส์ เน้นโทนสีดำหรือสีเข้มๆ เหมือนกับเด็กช่าง รวมทั้งเนื้อหาของเพลงก็ตรงไปตรงมาตีความได้ง่าย เข้าอกเข้าใจวัยรุ่นอย่างพวกเขา ดนตรีร็อกจึงตรงกับอัตลักษณ์ เข้ม คุ โหด ที่เด็กช่างเป็นผู้สร้างขึ้นมาที่สุด

รองลงมาคือ แนวเพลงเพื่อชีวิต ที่ท่วงทำนองของดนตรีแม้จะไม่เร่ร่ำเหมือนดนตรีร็อก แต่ก็มีดีที่เนื้อหาสะท้อนชีวิตของคนในสังคมได้เป็นอย่างดี บางเพลงก็มีลักษณะของเพลงปลุกใจที่ฟังแล้วรู้สึกหิมอีกด้วย

ตารางที่ 4.14 แสดงแนวดนตรีที่นักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างชื่นชอบ

แนวดนตรี	จำนวน*
ร็อก เมททอล ฮาร์ดคอร์	36
เพื่อชีวิต	14

*ผู้ให้สัมภาษณ์สามารถแสดงความคิดเห็นได้มากกว่า 1 ประเด็น

ศิลปินนักร้องที่กลุ่มนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างชื่นชอบเป็นส่วนมาก ตัวอย่างเช่น EBOLA BodySlam SillyFools POTATO Retrospec Slipknot RedHotChillyPepper Linkin'Park คาราบาว พงษ์สิทธิ์ คัมภีร์ ฯลฯ

งานกราฟฟิตี

Oxford Advanced Learner's Dictionary (1994: 541) ได้ให้ความหมาย “Graffiti” ไว้ว่า หมายถึง ภาพวาด ข้อเขียนบนกำแพงสาธารณะ โดยมากมักเป็นเรื่องขบขัน ลามก อนาจาร หรือการเมือง

Oxford River Books English – Thai Dictionary (2004: 399) ได้ให้ความหมาย “Graffiti” ว่า
ข้อความ หรือภาพวาด บนกำแพงสาธารณะของพวกมือบอน

งานกราฟฟิตีถือได้ว่าเป็นการแสดงออกในอีกรูปแบบหนึ่งที่ได้รับคามนิยมในกลุ่มเด็ก
ช่าง โดยส่วนมากจะมีลักษณะตั้งแต่การเขียนด้วยปากกาถูกลิ้น ปากกาเมจิก สีทาบ้าน การพ่นสี
สเปรย์บนกำแพง การทำล๊อค ฯลฯ โดยจะเน้นการเขียนข้อความเป็นหลัก มีทั้งแบบที่เน้นและไม่
เน้นความประณีต ซึ่งข้อความที่เขียนควรจะสั้นและได้ใจความมากที่สุด

ข้อความที่นิยมนำมาเขียน ได้แก่ ชื่อสถาบัน ชื่อแผนก ชื่อรุ่น วันสถาปนาสถาบัน ข้อความ
ล้อเลียนหรือแสดงความเหนือกว่าสถาบันอื่น ข้อความหยอกล้อผู้อ่าน ข้อความบอกรัก เป็นต้น ใน
บางครั้งจะมีการใช้แม่พิมพ์หรือที่ภาษาเด็กช่างเรียกว่าการ “ทำล๊อค” คือการเจาะกระดาษหรือวัสดุ
อื่นๆ ให้เป็นรูปหรือข้อความที่ต้องการเพื่อใช้เป็นต้นแบบในการสร้างงาน แล้วพ่นหรือทาสีลงไป
ในช่องว่างที่เจาะไว้ ซึ่งล๊อคจะถูกทำขึ้นก็ต่อเมื่อต้องการความประณีตสวยงามของชิ้นงานเป็น
พิเศษ เช่น รูปตราสถาบันหรือรูปของพระวิษณุกรรม

สถานที่ที่นักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างนิยมใช้ในการสร้างงานกราฟฟิตี ได้แก่ กำแพง เบาละที่
นั่งบนรถโดยสารประจำทาง โต๊ะเรียน ห้องน้ำ ประตูเหล็กหน้าร้านค้าและตึกแถว โดยจะเลือกใช้สี
ดำ น้ำเงิน แดง ในการสร้างงาน เพราะเป็นสีที่ดูน่าเกรงขาม ดู น่ากลัว และเห็นได้เด่นชัด

“ส่วนมากก็เขียนชื่อสถาบัน ชื่อแผนก ชื่อรุ่น บางทีก็เขียนชื่อเพื่อนพร้อมเบอร์โทร ทำให้เค้า
โทร ก็เขียน ตามเบาะรถเมล์เป็นส่วนมากครับที่ กระเป๋าเดินมาเจอก็โดนดำ แต่ก็เขียน เค้า
บอกว่าพอได้แล้วนะ แน่นหมดแล้ว”

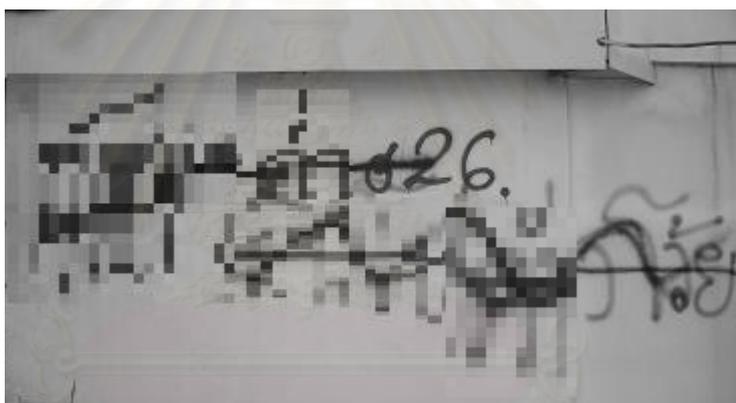
(นักเรียนอาชีวศึกษาแห่งหนึ่งย่านมีนบุรี, สัมภาษณ์, 6 มีนาคม 2549)

จากการวิจัยพบว่า ข้อความที่นำมาเขียนจะแตกต่างกันไปตามแต่ละสถานที่ด้วย เช่น หาก
เป็นข้อความหยาบคาย เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความรัก การเรียน สถานการณ์บ้านเมือง หรือเป็น
ข้อความตลกขบขัน ข้อความเหล่านี้จะพบเห็นได้เฉพาะในสถาบันอาชีวศึกษาเท่านั้น หรือบางเรื่อง
อาจจะพบได้บ้างบนเบาะรถประจำทาง โดยมักเป็นข้อความเล็กๆ ที่เขียนด้วยน้ำยาลบคำผิด ปากกา
เมจิก หรือปากกาถูกลิ้น แต่จะไม่พบเป็นข้อความขนาดใหญ่บนพื้นที่สาธารณะอื่นๆ อย่างเช่น
กำแพงหรือประตูเหล็กหน้าร้านค้า ที่มักใช้สีสเปรย์ในการสร้างสรรค์งานหรือข้อความซึ่งเกี่ยวข้องกับ
สถาบันอาชีวศึกษาของตน

รูปที่ 2 ตัวอย่างงานกราฟฟิตีของเด็กช่าง

รูปที่ 3 ตัวอย่างงานกราฟฟิตีที่ถูกลบลิ้อก

รูปที่ 4 ตัวอย่างงานกราฟฟิตีของเด็กช่างที่ได้จากการทำบลิ้อก

จุดประสงค์หลักในการสร้างงานกราฟฟิตีของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างมีด้วยกัน 3 ประการ คือ

1. งานกราฟฟิตีเป็นสัญลักษณ์ที่ช่วยในการประกาศให้ทราบว่าพื้นที่นั้นๆ เป็นของสถาบันใด เปรียบเสมือนการประกาศศักดาของตนเองต่อสถาบันอาชีวศึกษาอื่นๆ และช่วยให้สถาบันเป็นที่รู้จักในกลุ่มบุคคลทั่วไป หากสามารถสร้างงานกราฟฟิตีได้ไกลจากพื้นที่บริเวณโดยรอบสถาบันมากเท่าไรก็ยิ่งเปรียบเสมือนการประกาศอำนาจของสถาบันนั้นๆ หรือหากสามารถสร้างงานกราฟฟิตีในพื้นที่ของสถาบันอื่นๆ ได้ ก็จะเป็นการแสดงความเหนือกว่าสถาบันเจ้าถิ่น ในบางครั้งเราจึงพบว่ามีการ “ลบบล็อก” คือ การขีดฆ่าหรือใช้สีพ่นหรือทาทับข้อความเดิมซึ่งเป็นข้อความของสถาบันอื่นๆ และเขียนข้อความหรือพ่นบล็อกของสถาบันตนเองลงไปแทนที่
2. เพื่อให้คู่อริคือเด็กช่างจากสถาบันอื่นรู้สึก โกรธแค้นที่ถูกเด็กช่างจากสถาบันอื่นเขียนข้อความดูถูกหรือลบบล็อกเพราะงานกราฟฟิตีเป็นงานในพื้นที่สาธารณะ การกระทำดังกล่าวจึงถือเป็นการดูหมิ่นศักดิ์ศรีและสร้างความอับอายให้แก่สถาบันเป็นอย่างมาก
3. ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดที่เด็กช่างมีต่อเรื่องต่างๆ รอบตัวพวกเขา เช่น เรื่องของความรัก การเรียน ความรู้สึกที่มีต่อนักเรียนสถาบันอาชีวศึกษาอื่นๆ

“เวลาเราไปพ่น ตามสถานที่ต่างๆ ก็เพื่อให้คู่อริแค้น ให้คนกลัว ให้คนรู้จัก ให้คนพูดถึงบ่อยๆ และก็อาจจะมีการเกลียดด้วย มันบ่งบอกว่าเราใหญ่กว่ามันเวลาเราไปพ่นหรือเขียน อย่างถ้าเราไปเขียนว่า “ไอ้เทคนิคเหี้ย” ผมรู้สึกว่าคน โคนด่าไม่โกรธเท่าไร เพราะพวกเด็กช่าง โคนด่าประจำอยู่แล้ว”

(นักเรียนอาชีวศึกษาแห่งหนึ่งย่านหัวหมาก, สัมภาษณ์, 21 มิถุนายน 2549)

ความรัก

เรื่องความรัก เรื่องชู้สาวหรือการมีความสัมพันธ์ทางเพศในวัยเรียนของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง จากการสัมภาษณ์กลุ่มนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างถึงความเหมาะสมต่อเรื่องดังกล่าว พบว่ามีความคิดเห็นแบ่งแยกออกเป็น 2 กลุ่ม คือทั้งที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย

ในส่วนของกลุ่มที่เห็นด้วยกับความคิดดังกล่าวมีมุมมองว่า การมีความรักในช่วงวัยเรียนนั้นไม่ใช่เรื่องผิด เพราะถือเป็นเรื่องธรรมดาของวัยรุ่นที่จะมีแฟนและบางครั้งความรักก็ถือว่าเป็นกำลังใจที่ดีในการเรียนด้วย ส่วนเรื่องการมีความสัมพันธ์ทางเพศกับคนรักนั้นเป็นสิทธิส่วนบุคคล การมีเพศสัมพันธ์ในวัยนี้จึงเป็นเรื่องปกติ แต่หากคิดจะมีแล้วก็ต้องรับผิดชอบตัวเองและคนรักให้ได้ด้วยเพราะยังงี้ก็ต้องเรียนหนังสืออยู่

กลุ่มเด็กช่างที่ไม่เห็นด้วยมองว่า การมีความรักหรือมีแฟนนั้นไม่ใช่เรื่องผิด แต่การมีเพศสัมพันธ์กับคนรักหรือหมกมุ่นในเรื่องเซ็กซ์นั้นเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสม ตนเองอยู่ในวัยที่ควร

ทุ่มเทเวลาให้การเรียนรู้มากกว่า เพราะหากเกิดความผิดพลาด เช่น ฝ้ายหญิงตั้งครรภ์โดยไม่ได้ตั้งใจ อาจทำให้เสียอนาคตได้ทั้งสองฝ่าย

นอกจากนี้ยังพบว่า นักเรียนหญิงในสายพาณิชย์ ถือเป็นกลุ่มที่เด็กช่างให้ความสำคัญมากที่สุด ซึ่งจากการสัมภาษณ์เด็กช่างได้ให้เหตุผลว่า เด็กพาณิชย์นั้นใจกล้า กล้าพูดโต้ตอบกับเด็กช่างมากกว่านักเรียนมัธยมทั่วไป โดยส่วนมากมักมีพื้นฐานด้านต่างๆ ใกล้เคียงกับเด็กช่าง เช่น พื้นฐานทางครอบครัว ฐานะทางเศรษฐกิจ และเรียนในสายอาชีพเหมือนกันจึงมีเวลาว่างจากการเรียน ใกล้เคียงกัน ทำให้เข้าถึงและเข้าใจกันได้ง่ายกว่านักเรียนมัธยม

ยาเสพติด

ปัญหา ยาเสพติดที่พบมากที่สุดในกลุ่มนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่าง คือ บุหรี่ และเหล้า เนื่องจากเป็นสิ่งเสพติดที่ถูกกฎหมาย สามารถซื้อหาได้ง่าย รวมถึงราคาที่ไม่แพงจนเกินไป

อย่างไรก็ตาม จากการสัมภาษณ์กลุ่มเด็กช่างพบว่า ยังมียาเสพติดชนิดอื่นๆ ด้วย เช่น ยาบ้า ยาอี กัญชา เป็นต้น แต่เป็นเพียงส่วนน้อยหรือคนบางกลุ่มเท่านั้นที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องเพราะถือว่าการติดสิ่งเสพติดไม่ใช่ของเท่ ไม่ได้นำศักดิ์ศรีมาสู่ตนเองและสถาบัน

การใช้ความรุนแรงหรือการก่อเหตุทะเลาะวิวาท

การใช้ความรุนแรงหรือการก่อเหตุทะเลาะวิวาทของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่าง อาจกล่าวได้ว่าเป็นสิ่งที่ตีตราประทับ (Stigma) อยู่คู่กับเด็กช่างมาทุกยุคทุกสมัย เมื่อใดก็ตามหากมีความรุนแรง มีการยกพวกตีกันเกิดขึ้น กลุ่มเด็กช่างมักเป็นคนกลุ่มแรกที่ถูกตั้งคณมองว่าเป็นผู้ก่อเหตุทะเลาะวิวาทหรืออยู่ร่วมในเหตุการณ์เหล่านั้นเสมอ

จากการสัมภาษณ์กลุ่มนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง พบว่า สาเหตุที่ทำให้เกิดการใช้ความรุนแรงหรือก่อเหตุทะเลาะวิวาทนั้นมีอยู่หลายประการด้วยกัน ซึ่งสอดคล้องกับการประมวลสาเหตุหลักที่เป็นปัจจัยให้นักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างก่อเหตุทะเลาะวิวาทของกองกำกับการสวัสดิภาพเด็กและเยาวชน (กก.สค.) สำนักงานตำรวจแห่งชาติ(<http://moomkafae.com/index.php?lay=show&ac=article&Id=133835&Ntype=6>) ได้จัดทำไว้ ดังนี้

1. กลุ่มเด็กช่างเป็นกลุ่มคนที่อยู่ในช่วงวัยรุ่นซึ่งเป็นวัยคะนอง เพียงแต่มองหน้ากันก็อาจทำให้เกิดเหตุทะเลาะวิวาทกันขึ้นได้

หากมองตามความเป็นจริงแล้วจะพบว่า เรื่องดังกล่าวเป็นสาเหตุที่เกิดขึ้นได้กับทุกคนที่อาจเจอหน้าบางคนแล้วไม่ชอบหรือไม่ถูกชะตาแบบไม่มีเหตุผล แต่เนื่องจากวิถีภาวะ การอบรม หรือ การยั้งคิดของแต่ละคนที่แตกต่างกัน ส่งผลให้การแสดงออกถึงความไม่ถูกชะตาของแต่ละคนนั้นแตกต่างกันออกไปด้วย

2. บุคคลอาจเคยมีสาเหตุโกรธเคืองกันมาก่อน เมื่อไปพบกันในสถานที่ต่างๆ จึงเกิดการยกพวกหรือแอบทำร้ายร่างกายกัน

เรื่องที่ทำให้โกรธเคืองกันนั้นอาจมีได้หลายเรื่องและมาจากหลายสาเหตุ ตั้งแต่เรื่องบ้านอยู่ใกล้กันแต่เรียนอยู่คนละ โรงเรียน เหยียบเท้าอีกฝ่ายบนรถประจำทาง เดินชนกันบนห้างสรรพสินค้า เรื่องงานกราฟฟิติ ทั้งการพนันและการเขียนข้อความในที่ต่างๆ ซึ่งต่างฝ่ายต่างก็พยายามเป็นพ่อของอีกสถาบัน หรือการถูกลบบล็อก เรื่องชู้สาว ฯลฯ

ในที่สุดแต่ละสาเหตุจะนำมาซึ่งปัญหาลูกโซ่ คือ มีการเอาคืนกันตลอดเวลา เช่น ครั้งนี้เพื่อนเราเจ็บปวดหน้าต้องเอาคืน คนที่ถูกเอาคืนเพื่อนก็โกรธแค้นต้องเอาที่เขาเอาคืนกลับมาคืน วันกันไปเรื่อยๆ หากจุดเริ่มต้นไม่เจอและไม่สามารถหาจุดจบได้ นานไปจึงเกิดเป็นศัตรูถาวรระหว่างสถาบัน ต่างฝ่ายต่างต้องระวังตัวและระวังซึ่งกันและกัน ซึ่งการเอาคืน ในบางครั้งก็ไม่ได้ทำกับเด็กช่างที่เป็นคนก่อปัญหา แต่จะเลือกเอาคืนกับใครก็ได้ ขอเพียงแถมมาจากสถาบันอาชีวศึกษาเดียวกับคนก่อปัญหาที่พอ

3. การเพิ่มจำนวนอย่างรวดเร็วของประชากร ทำให้สถาบันอาชีวศึกษาต้องรับนักเรียนจำนวนมากขึ้นและต้องจัดสอนสองรอบหรือมากกว่า คือ รอบเช้า รอบบ่ายและรอบค่ำ ทำให้นักเรียนมีเวลาว่างมากขึ้น และมักไปมั่วสุมตามแหล่งต่างๆ ส่งผลให้เกิดความเสียหายที่เด็กช่างจะก่อเหตุทะเลาะวิวาทกันขึ้น

4. การจัดงานรื่นเริง

งานรื่นเริงที่มักมีการจัดขึ้นอยู่บ่อยครั้ง ได้แก่ การแสดงดนตรี คอนเสิร์ต หรือการแสดงต่างๆ ที่โรงเรียน โรงภาพยนตร์ และที่สาธารณะ การให้เข้าชมฟรีหรือมีการจำหน่ายบัตรให้นักเรียนโรงเรียนอื่นๆ ด้วย ทำให้นักเรียนหลายโรงเรียนมาพบกัน

การจัดงานเหล่านี้จึงถือเป็นสถานการณ์ที่ล่อแหลมต่อการเขม่นกันของเด็กช่างมากที่สุด เพราะมีการรวมตัวกันของกลุ่มเด็กช่างในจำนวนมาก มีปัจจัยที่ช่วยปลุกเร้าให้ก่อเหตุทะเลาะวิวาทได้ง่าย คือ เพลง ท่าเต้น ผู้หญิง รวมถึงท่าทีของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้นถือเป็นจิตวิทยามวลชนรูปแบบหนึ่งที่ทำให้ขาดสติได้ บางครั้งอาจมีมือที่สามเข้าร่วมด้วย ทำให้เหตุการณ์บานปลายลุกลามใหญ่โต

5. เรื่องชู้สาว

เรื่องชู้สาวถือเป็นเรื่องที่อ่อนไหวพอสมควรในแง่ของความรู้สึก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มวัยรุ่นซึ่งเป็นวัยที่กำลังให้ความสนใจในเพศตรงข้าม และวัยรุ่นในปัจจุบันนั้นค่อนข้างจะมีอิสระในการดำเนินชีวิตเป็นอย่างมาก ไม่เว้นแม้แต่เรื่องบนเตียง

สาเหตุที่เรื่องชู้สาวสามารถนำไปสู่การก่อเหตุทะเลาะวิวาทกันในหมู่เด็กช่างได้นั้น เช่น การที่อีกฝ่ายไปพูดแซว มองหน้า หรือเข้าไปจิบผู้หญิงของฝ่ายตรงข้าม ซึ่งถือเป็นเรื่องที่ยอมกันไม่ได้เพราะเป็นเหมือนการหยามหน้า การชอบพอนในตัวผู้หญิงคนเดียวกันจึงพยายามแสดงให้เห็นว่าตนเองนั้นมีดีเหนือกว่าฝ่ายตรงข้าม บางครั้งสาเหตุอาจมาจากตัวผู้หญิงเองที่คบหาในเชิงชู้สาวกับผู้ชายหลายคน หลายสถาบัน เป็นสาเหตุให้เกิดการเปิดศึกแย่งชิงกันขึ้นเพื่อปกป้องศักดิ์ศรีของตนเองและของสถาบัน

ปัญหานี้ครอบครัว ครู และเพื่อนจึงควรมีส่วนช่วยกันดูแล โดยตรงทั้งเด็กผู้หญิงและเด็กผู้ชาย แต่ก็มีเด็กช่างจำนวนไม่น้อยที่ยึดแฟนเป็นที่พึ่งที่ปรึกษา ซึ่งเป็นไปตามรูปแบบของเด็กที่ขาดความอบอุ่น ขาดพื้นฐานทางอารมณ์ อันเป็นสาเหตุเกี่ยวเนื่องมาจากพื้นฐานการเลี้ยงดูและครอบครัวโดยตรง

6. กลุ่มวัยรุ่นอื่นๆ ที่ปลอมตัวเป็นนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง

วัยรุ่นบางกลุ่มปลอมตัวเป็นนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างไปก่อความวุ่นวายกับนักเรียนอีกโรงเรียนหนึ่ง เพื่อให้เกิดความเข้าใจผิดกัน หรือเพื่อชุกกร โศกทรัพย์ วัยรุ่นกลุ่มนี้ส่วนใหญ่มักอยู่นอกกระบวนการศึกษา หรือถูกไล่ออกจากสถานศึกษาแล้ว แต่ยังคงทำตัวเสมือนเป็นนักเรียนในสถาบันอาชีวศึกษานั้นๆ อยู่

7. การเสพยาเสพติด การดื่มสุราหรือเครื่องดองของเมา ทำให้ครองสติไม่อยู่ เกิดการก้าวร้าวและทำร้ายผู้อื่น

วัยรุ่นจัดว่าเป็นวัยที่มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ต่ำ จึงมักใช้อารมณ์ในการตัดสินใจ ปัญหาหน้าเหตุผล เมื่อรวมเข้ากับการเสพยาของมีนเมาต่างๆ เข้าไป จึงส่งผลให้ความสามารถในการควบคุมอารมณ์ความโกรธลดน้อยลง หรืออาจตัดสินใจใช้ความรุนแรงได้ง่ายขึ้น

8. เกิดการทะเลาะวิวาทหรือถูกทำร้ายร่างกายและคิดว่าเจ้าหน้าที่บ้านเมืองหรือครูอาจารย์ไม่สามารถช่วยเหลือได้ จึงทำการแก้แค้นด้วยตนเอง

สาเหตุข้อนี้เป็นปัญหาสืบเนื่องมาจากวุฒิภาวะและวิธีการใช้เหตุผลของแต่ละคน หรือการรู้สึกว่าอีกฝ่ายไม่ได้รับการลงโทษจากเจ้าหน้าที่บ้านเมืองหรือครูอาจารย์ในแบบที่ตนเองต้องการ

9. นักเรียนมีเวลาว่างจากการเรียนมาก จึงทำให้เกิดการมั่วสุมตามแหล่งต่างๆ

สถาบันอาชีวศึกษาบางแห่งจัดการเรียนการสอนไม่เป็นไปตามหลักสูตร อาจเนื่องจากอุปกรณ์การเรียนการสอนไม่ครบตามจำนวนนักเรียน หรือมีครูที่สอนไม่ครบตามวิชาที่ทำการเปิดสอน นักเรียนจึงมีเวลาว่างจากการเรียนมากและมักไปมั่วสุมอยู่ตามแหล่งต่างๆ ส่งผลให้มีเหตุการณ์ทะเลาะวิวาทกันตามมา

10. อุปกรณ์การเรียนการสอนที่สามารถดัดแปลงใช้เป็นอาวุธได้

อุปกรณ์การเรียนการสอนที่มักเป็นเครื่องมือช่าง เช่น คัทเตอร์ ไม้ที่ ไม้บรรทัด เหล็กฉาก เหล็ก ลิว ค้อน ตะไบ ฯลฯ ซึ่งเด็กช่างมักจะนำติดตัวกลับบ้านแล้วนำไปใช้เป็นอาวุธเมื่อมีเหตุทะเลาะวิวาทกันภายนอกสถานศึกษา

11. ค่านิยมสะสมหิ้วเข็มขัด เข็มกลัด เสื้อซิป ที่มีตราของสถาบันอาชีวศึกษาอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งของสถาบันอาชีวศึกษาคู่อริ

สิ่งของเครื่องประดับที่มีตราของสถาบันอาชีวศึกษาถือเป็นของมีค่าที่สุดอย่างหนึ่งของเด็กช่าง การที่สามารถช่วงชิงเอาของเหล่านี้มาจากนักเรียนอาชีวศึกษาต่างสถาบันได้เป็นการแสดงให้เห็นว่าสถาบันอาชีวศึกษาของตนนั้นเก่งกว่า แข็งกว่าสถาบันอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งของสถาบันคู่อริ เป็นการโอ้อวดศักดิ์ศรีสถาบันอาชีวศึกษาของตน

จากข้อมูลข้างต้นพบว่า สาเหตุสำคัญอันนำไปสู่การทะเลาะวิวาทหรือการก่อเหตุรุนแรงนั้น เกิดจากหลากหลายปัจจัย ทั้งจากตัวของเด็กนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างเอง จากบุคคลภายนอก เพื่อน ครอบครัว สภาพแวดล้อม หรือกระทั่งสถาบันการศึกษา ซึ่งนักเรียนอาชีวศึกษาส่วนหนึ่งที่เข้าร่วมเสวนาเรื่อง “เจาะใจเด็กไทยทำไมจึงตีกัน” จัดโดยสถาบันราชภัฏสวนดุสิต เมื่อวันที่ 3 กันยายน พ.ศ. 2546 ได้ให้ความเห็นว่า

“สาเหตุที่นักเรียนตีกันมากที่สุด คือ การรักสถาบัน รักเพื่อน ถ้าเพื่อนหรือใครในโรงเรียนถูกรังแก เช่น กระทบกระเปาะ โท โก้ หัวเข็มขัด หรือไถเงิน จะยอมไม่ได้ และต้องนัดไปแก้แค้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าเพื่อนร่วมสถาบันเสียชีวิต ยิ่งต้องเอาคืน ซึ่งการเอาคืน จะไม่ได้ดูว่านักเรียนต่างสถาบันคนนั้นๆ เป็นคนทำหรือไม่ แต่จะเอาคืนกับใครก็ได้ที่อยู่สถาบันเดียวกัน นักเรียนอาชีวะที่มาร่วมเสวนาต่างยอมรับว่า เด็กอาชีวะจะมีการตีกันแทบทุกโรงเรียนจนเป็นเรื่องธรรมดา วิธีการแก้ใจก็ต้องแก้ที่ตัวเอง แต่ตัวเองยังไม่ทราบว่าใช้วิธีอะไรและคิดว่าแก้ยากมาก ”

ด้านกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข ได้เสนอสาเหตุของปัญหาความรุนแรงในเด็กว่า เกิดมาจาก 4 ด้าน คือ ด้านตัวเด็กที่มีปัญหาความก้าวร้าว ด้านสถาบันการศึกษามีการปลูกฝังค่านิยม

คู่อริ ด้านครอบครัวที่ล้มเหลว มีความรุนแรงในครอบครัว และด้านสังคมที่ต้องมองแง่ดีกับเด็กๆ ก่อน เพราะไม่มีใครเกิดมามีอิคิวและไอคิวที่ไม่ดี (ไทยรัฐ, 6 กันยายน 2546: 15)

นอกจากนี้การประชุมเพื่อหาแนวทางพฤติกรรมเยาวชนที่เสี่ยงต่อการกระทำผิด กรณี อาชีวศึกษา ครั้งที่ 1/2548 โดยกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) นายวันชัย รุจนวงศ์ อธิบดีกรมพินิจและคุ้มครอง กระทรวงยุติธรรม ในขณะนั้น ได้ระบุถึงสาเหตุการติกันของ นักเรียนอาชีวศึกษาว่า เป็นพฤติกรรมกลุ่ม ถ้าทำคนเดียวใจไม่กล้าพอ ปัญหาจากโครงสร้างทาง สังคมเน้นศักดิ์ศรีและวัตถุนิยม โดยเห็นว่าปัญหานี้อยู่ที่สภาพแวดล้อม เพราะสังคมภายในสถาบัน สร้างเงื่อนไข อีกทั้งครูอาจารย์มีส่วนในศักดิ์ศรีของสถาบัน และการติกันของเด็กอาชีวศึกษามักมีการดื่ม สุราเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย อีกทั้งสังคมหาประโยชน์จากเด็กเพราะสภาพแวดล้อมก็มีแต่สถาบันที่ ไม่มีสภาพแวดล้อมที่ดีอย่างลานกีฬา ลานดนตรี (ไทยรัฐ, 10 กุมภาพันธ์ 2548: 15)

รายละเอียดของการใช้ความรุนแรงในการทะเลาะวิวาทหรือที่เราเรียกว่า “ตีกัน” นั้น จะแตกต่างกันไปตามสถานการณ์ แต่โดยมากจะใช้วิธีเข้าตะลุมบอนกันเป็นกลุ่ม ทั้งกลุ่มเล็กและกลุ่ม ใหญ่ ไม่มีจำนวนที่กำหนดวางแผนแน่นอน ใช้ความมั่นใจและสภาพแวดล้อมเป็นตัวชี้วัด ซึ่งการก่อ เหตุทะเลาะวิวาทกันแบบเป็นกลุ่มยังสร้างความกล้า ความมั่นใจ ความอึกเขิม ให้กับเด็กช่างมากกว่า การเจอกันแบบตัวต่อตัวหรือแบบฝ่ายหนึ่งมาคนเดียวแต่อีกฝ่ายมากันเป็นกลุ่มด้วย

การทะเลาะวิวาทกันในรูปแบบตัวต่อตัว หรือ กลุ่มรุมหนึ่งนั้นอาจจะพบได้บ้าง หากใคร กระทำลักษณะดังกล่าวจะมีคำเฉพาะที่เรียกบุคคลนั้นๆ ว่า “มีิงสดจริง” มีความหมายโดยนัยว่าเป็น บุคคลที่กล้าจริงในการลุยเดี่ยวเข้าไปเผชิญหน้ากับกลุ่มคนที่มีจำนวนมากกว่า

ส่วนอาวุธที่นำมาใช้ในการก่อเหตุทะเลาะวิวาท มักคัดแปลงมาจากอุปกรณ์ที่ใช้ในการ เรียนช่าง เช่น คัทเตอร์ ไม้ตี ไม้บรรทัด เหล็กฉาก เหล็ก ลิว ค้อน ตะไบ ฯลฯ บางครั้งอาจมีการใช้ อาวุธอื่นๆ ร่วมด้วย เช่น ไม้ มีดดาบ อาวุธปืน ปืนปากกา หรือระเบิดปิงปอง

ความคิดเห็นของเด็กช่างต่อสื่อมวลชนในกรณีที่เกี่ยวข้องกับเด็กช่าง

สื่อมวลชนถือเป็นส่วนสำคัญอย่างมากในการเสนอภาพของเด็กช่างให้กับสังคมได้รับรู้ เพราะสื่อมวลชน เช่น สื่อโทรทัศน์ สื่อหนังสือพิมพ์ สื่ออินเทอร์เน็ต ล้วนแล้วแต่มีอิทธิพลต่อ ความคิดและครอบคลุมพื้นที่การเสนอข่าวสารของคนในสังคมทั้งสิ้น

จากการสัมภาษณ์เจาะลึกนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่าง จะแสดงความรู้สึก น้อยใจหรือเสียใจผ่านทางคำพูด ตลอดจนน้ำเสียงและสีหน้าท่าทาง ที่สื่อมักจะมีมุมมองและเสนอ

ข้อมูลข่าวสารทางด้านลบของเด็กช่างมากกว่าด้านบวก ซึ่งถือเป็นเรื่องที่ไม่ยุติธรรม เนื่องจากเห็นว่า ด้านที่ดีของเด็กช่างนั้นยังมีอยู่อีกมาก เช่น เรื่องของสิ่งประดิษฐ์ต่าง การทำประโยชน์เพื่อช่วยเหลือสังคม รวมถึงการที่สื่อมวลชนให้ความสำคัญ ให้เวลาและพื้นที่ในการเสนอข่าวด้านลบของเด็กช่างทั้งยาวนานต่อเนื่องมากกว่าด้านบวกที่มักเป็นหัวข้อข่าวสั้นๆ แบบผ่านแล้วผ่านเลย การเสนอข่าวของสื่อมวลชนในลักษณะดังกล่าวจึงส่งผลให้คนในสังคมมีความคิดเป็นภาพเหมารวม (stereotype) ในเชิงลบต่อเด็กช่าง

“ผมเห็นเด็กช่างที่โดนจับหรือโดนนักข่าวถาม อย่างรายการถึงลูกถึงคนก็เคยออก ผมไม่เข้าใจทำไมพวกมันไม่ตอบความจริงในใจ ส่วนใหญ่เม่งตอบแบบเหมือนเป็นเรื่องสนุก ตอบว่าเลิกลีแล้วครับ ไม่เอาแล้วครับ หรือตอบแบบคนเลวกลับใจประมาธนี้ แต่ถ้าผมโดนถามผมก็ไม่กล้าเหมือนกัน ผมก็จะต้องตอบแบบพวกมัน ผมไม่อยากจะสื่อเขาคิดว่าเราเป็นนักเลงถึงเราจะมีคุณธรรมก็เถอะ เพราะยังงั้นมันก็ไม่ใช่ว่าดี แต่ในใจลึกๆ ผมอยากประกาศให้คนทั้งประเทศรู้ในสิ่งที่พวกเราเป็น”

(นักเรียนอาชีวศึกษาแห่งหนึ่งย่านหัวหมาก, สัมภาษณ์, 21 มิถุนายน 2549)

2. ปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างอัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง

ในการสร้างอัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่าง ประกอบด้วยปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างอัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง ได้แก่

1. ตัวของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างเอง

ความชอบและความสนใจส่วนบุคคล มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้างอัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่าง เนื่องจากทัศนคติของบุคคลจะส่งผลต่อการเปิดใจรับอัตลักษณ์ต่างๆ ของเด็กช่าง

2. กลุ่มเพื่อน

เนื่องจากนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างเป็นกลุ่มบุคคลที่อยู่ในช่วงวัยรุ่น ซึ่งเป็นวัยที่ให้ความสำคัญกับกลุ่มเพื่อนมากกว่าคนกลุ่มอื่นๆ การที่กลุ่มเพื่อนกระทำหรือปฏิบัติอะไรก็จะเกิดการเอาอย่างหรือทำตามกัน เพื่อให้ได้รับการยอมรับจากกลุ่มเพื่อน (สุพัตรา สุภาพ, 2539: 18) การแสดงอัตลักษณ์ของเด็กช่างที่ได้รับอิทธิพลส่วนหนึ่งมาจากกลุ่มเพื่อน เช่น เรื่องของความรัก เพื่อน คนตรี การใช้ภาษา การแต่งกาย เป็นต้น

3. รุ่นพี่

นักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างรุ่นพี่จัดเป็นกลุ่มที่มีความใกล้ชิดและเป็นกลุ่มที่เด็กช่างให้ความเคารพนับถือ จึงถือเป็นต้นแบบ (model) ที่มีการแสดงออกซึ่งอัตลักษณ์ของเด็กช่าง และมีส่วนสำคัญในการถ่ายทอด ปลูกฝังค่านิยมและทัศนคติต่างๆ ให้กับเด็กช่างรุ่นต่อไป เช่น เรื่องของบทกลอน คนตรี การสร้างสรรค์งานกราฟฟิติ ความเชื่อเรื่องพระวิษณุกรรม ค่านิยมศักดิ์ศรีสถาบัน ระบบอาวุโส และการใช้ภาษา

4. ครอบครัว

สังคมมักมีมุมมองต่อนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างว่าเป็นกลุ่มเด็กที่ถูกละเลยหรือไม่ได้รับการเอาใจใส่จากครอบครัวมากนัก ซึ่งในความเป็นจริงแล้วจากการสัมภาษณ์กลุ่มเด็กช่าง พบว่า ครอบครัวถือเป็นส่วนสำคัญอีกส่วนหนึ่งที่ช่วยในการผลักดันให้เด็กช่างเข้ามาเรียนในสถาบันอาชีวศึกษาสายช่าง

การที่ครอบครัวให้การสนับสนุน ย่อมเป็นการเปิดโอกาสให้มีการสร้างและแสดงอัตลักษณ์ของเด็กช่างได้มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะหากคนในครอบครัวได้มีโอกาสเรียนในสถาบันอาชีวศึกษาสายช่างมาก่อน นอกจากนี้หากครอบครัวมีทัศนคติต่อการเรียนอาชีวศึกษาสายช่างในด้านบวก ย่อมทำให้เด็กช่างมองการเรียนและการเป็นเด็กช่างในด้านบวกด้วย

5. สถาบันอาชีวศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการอาชีวศึกษา

เนื่องจากหน่วยงานเหล่านี้เป็นผู้กำหนดกฎเกณฑ์ต่างๆ ในสถาบันอาชีวศึกษาสายช่าง เช่น ระเบียบเรื่องการแต่งกายเครื่องแบบนักเรียน ระเบียบในการประพฤติปฏิบัติตนในฐานะนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง ฯลฯ จึงมีส่วนสำคัญในการสร้างอัตลักษณ์ให้กับนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างโดยตรง

โดยเฉพาะทัศนคติของผู้บริหารที่มีต่อการเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง ซึ่งจะส่งผลต่อการสร้างอัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างให้เข้าไปในด้านบวกหรือลบ เช่น การสร้างภาพด้านบวกให้กับเด็กช่างด้วยการจัดการประกวดคนพันธุ้อา' เป็นต้น

6. สื่อมวลชน

ในฐานะของสื่อที่มีอิทธิพลต่อความคิดของคนในสังคม ซึ่งมีการนำเสนอข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างทั้งในด้านบวกและลบ มีส่วนในการสร้างกระแสสังคม รวมถึงมีส่วนในการให้ค่านิยมความเป็นเด็กช่างแก่สังคมและตัวเด็กช่างเองด้วย

ในส่วนของสื่อหนังสือพิมพ์ จากการเก็บรวบรวมข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างในสื่อหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ตั้งแต่เดือนมกราคม 2548 ถึงเดือนมิถุนายน 2549 พบว่า มีข่าวที่

เกี่ยวข้องกับนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างจำนวนทั้งสิ้น 80 ช่าง แบ่งเป็นช่างที่เกี่ยวข้องกับนโยบาย และการบริหารงานการอาชีวศึกษามากที่สุด รองลงมาคือ ช่างอาชญากรรมที่มีนักเรียนอาชีวศึกษา สายช่างเป็นทั้งผู้ก่อเหตุและเป็นเหยื่อในเหตุการณ์เดียวกัน

ตารางที่ 4.15 แสดงประเภทของช่างที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างจากหนังสือพิมพ์ ไทยรัฐ ระหว่างเดือนมกราคม พ.ศ. 2548 ถึง เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2549

ประเภทช่าง	จำนวน	ร้อยละ
นโยบายและการบริหารงานการอาชีวศึกษา	37	46.25
ช่างอาชญากรรม		
- เป็นทั้งผู้ก่อเหตุและเหยื่อ	21	26.25
- เป็นผู้ก่อเหตุ บุคคลทั่วไปเป็นเหยื่อ	5	6.25
- เป็นเหยื่อ	7	8.75
การบริการสังคม งานสาธารณประโยชน์	4	5.0
เสนอผลการประชุม งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	3	3.75
การประกวดแข่งขันหรือเสนอสิ่งประดิษฐ์	3	3.75
รวม	80	100

7. สังคม

สังคมถือเป็นตัวช่วยตอกย้ำทั้งด้านบวกและด้านลบของเด็กช่าง เป็นแรงผลักดันที่ทำให้เกิดการมองตนเองของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง รวมถึงมีส่วนในการช่วยสร้างและส่งต่ออัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างเช่นเดียวกับรุ่นพี่

จากผลการศึกษาวิจัย พบว่า การสร้างอัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่าง มีวิธีการและขั้นตอน ซึ่งสามารถสรุปเป็นกระบวนการที่แบ่งออกได้เป็น 2 ช่วง คือ

ช่วงที่ 1 ก่อนเข้ามาศึกษาในสถาบันอาชีวศึกษาสายช่าง

การสร้างอัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างจะเริ่มขึ้นตั้งแต่ก่อนที่จะมีโอกาสเข้ามาเรียนในสถาบันอาชีวศึกษา โดยบุคคลจะเริ่มซึมซับเอาความเป็นเด็กช่างเข้ามาใส่ในตนเองผ่านบริบทต่างๆ ทั้งครอบครัว เพื่อน รุ่นพี่ รวมไปถึงข้อมูลข่าวสารที่ได้รับผ่านสื่อมวลชน ซึ่งแต่ละบุคคลจะมีการรับรู้ความเป็นเด็กช่างมากขึ้นแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสนใจ ความชอบส่วนบุคคล และโอกาสในการเข้าไปทำความรู้จักอย่างใกล้ชิดกับกลุ่มเด็กช่างรุ่นพี่ ซึ่งถือ

เป็นกลุ่มอ้างอิง (reference group) สำคัญที่บุคคลต้องการจะเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม และเป็นกลุ่มที่จะเข้ามามีบทบาทในกระบวนการนี้เป็นอย่างมาก

สิ่งที่บุคคลได้รับรู้เกี่ยวกับความเป็นเด็กช่างจากช่องทางต่างๆ เช่น สื่อมวลชน ไม่ว่าจะผ่านทางหนังสือพิมพ์ การเสนอข่าวทางโทรทัศน์ รวมถึงพฤติกรรมการแสดงออกของเด็กช่างรุ่นพี่ จะถูกนำมาผนวกเข้ากับความคิดส่วนตัวเกี่ยวกับเด็กช่างที่มีอยู่เดิม จนกลายเป็นภาพของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างในจินตนาการของพวกเขา

“มันก็ถ่ายทอดมาตั้งแต่เรียน ม.ต้นแล้ว พวกเด็กช่างมักจะมาเป็นพวกรุ่นพี่แถวๆ โรงเรียน ม.ต้นไง แล้วมาอวดอำนาจ อีกอย่างคนใกล้ๆ บ้านก็ไปเรียนช่าง มันเป็นสิ่งลมที่เราได้คุ้นเคยกับเด็กช่างทำให้เราชอบที่จะเรียน ยิ่งเวลาได้ไปไล่ตีเขาแล้วกลับมาเล่าให้ฟัง จะเป็นอะไรที่มันมากมาย”

(นักเรียนอาชีวศึกษาแห่งหนึ่งย่านธนบุรี , สัมภาษณ์, 30 มีนาคม 2549)

ช่วงที่ 2 หลังจากเข้ามาศึกษาในสถาบันอาชีวศึกษาสายช่าง

จากผลการวิจัยพบว่า ในช่วงระยะเวลานี้ นักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างจะนำเอาสิ่งที่ตนได้รับรู้ในช่วงก่อนเข้ามาศึกษาในสถาบัน กับสิ่งที่ได้พบเจอจริงๆ เมื่อเข้ามาศึกษาในสถาบันอาชีวศึกษาอันถือเป็นประสบการณ์ตรงมาผนวกเข้าด้วยกัน

โดยในช่วงนี้จะมีปัจจัยสนับสนุนอื่นๆ เข้ามาเกี่ยวข้องมากยิ่งขึ้น อันเป็นผลมาจากการเรียนรู้ทางสังคม (social learning) คือ การเรียนรู้ที่เกิดจากการสังเกตการกระทำของผู้อื่นและเกิดเป็นการเลียนแบบพฤติกรรมเหล่านั้น รวมถึงการขัดเกลาทางสังคม (socialization) ซึ่งเป็นการเรียนรู้วัฒนธรรมของสังคมและทักษะต่างๆ ที่ต้องใช้ในการดำรงชีวิตทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม (กิ่งแก้ว ทรัพย์พระวงศ์, 2544:37,57)

เราจึงสามารถสรุปกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างในช่วงที่ 2 ได้ดังนี้

1. การปลูกฝังค่านิยมและสร้างทัศนคติ

ค่านิยม (Values) เป็นความรู้สึกร่วมกันของมนุษย์ที่กำหนดให้มีการแสดงออกเป็นแบบเดียวกัน เป็นความรู้สึกร่วมกันเชิงคุณค่าของสังคมที่มีต่อสิ่งหนึ่ง กำหนดว่าสิ่งใด ดี เลว ถูก ผิด ฯลฯ ค่านิยมจึงเป็นเกณฑ์ของสังคมที่ใช้ตัดสินสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัว (ยุบลวรรณ ประมวลรัฐการ, 2543 : 93)

ส่วนทัศนคติ (Attitude) เป็นความพร้อมทางสภาพจิตที่จะตอบสนองต่อด้านบวกหรือด้านลบต่อสิ่งเร้าต่างๆ เช่น คน สัตว์ สิ่งของ ลัทธิ ความเชื่อ ประเพณี หรือสภาพการณ์ใดๆ สามารถใช้

ในการคาดเดาพฤติกรรมของบุคคลได้ มักจะมีความมั่นคงถาวร แต่ก็สามารถเปลี่ยนแปลงได้ถ้าบุคคลได้รับรู้หรือมีประสบการณ์ใหม่ นอกจากนี้ทัศนคติยังเป็นสิ่งที่แสดงออกถึงค่านิยมของบุคคลอีกด้วย บุคคลจะยึดถือและใช้ค่านิยมเป็นหลักเกณฑ์พื้นฐานในการดำรงชีวิตอันเกิดจากการเรียนรู้ทางสังคม รวมถึงใช้ค่านิยมเพื่อเป็นมาตรฐานในการตัดสินใจที่จะพัฒนาความเชื่อและทัศนคติของตนอีกด้วย (กึ่งแก้ว ทรัพย์พระวงศ์, 2544:95-97)

การปลูกฝังค่านิยมและทัศนคติในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวกับเด็กช่างให้กับเด็กช่างรุ่นน้องนั้น จะกระทำการผ่านการรับน้องใหม่เป็นหลัก ซึ่งในช่วงนี้รุ่นพี่จะถ่ายทอดค่านิยมและปลูกฝังทัศนคติที่เด็กช่างควรมีและควรจะเป็น ซึ่งประกอบด้วย ความรักเพื่อน รุ่นพี่ รุ่นน้อง ความสามัคคี และความรู้สึกรักศักดิ์ศรีในสถาบันอาชีวศึกษาของตน รวมถึงความรู้สึกรักที่ควรมีต่อสถาบันอาชีวศึกษาอื่นๆ แนวทางการใช้ชีวิต การเรียน และประเพณีต่างๆ ของเด็กช่าง

“พอเขาเข้ามาเรียนในสถาบัน รุ่นพี่ก็จะปลูกฝังให้รักกัน ก็เหมือนกับแก๊งในมัธยม แต่ว่าเด็กช่างจะต้องรักกันทั้งโรงเรียน รวมไปถึงรุ่นพี่รุ่นน้องทุกคน ทุกที่ ทุกสถานการณ์ ไม่ว่าจะเราเจ็บไปนานแค่ไหน” (นักเรียนอาชีวศึกษาแห่งหนึ่งย่านหัวหมาก, สัมภาษณ์, 21 มิถุนายน 2549)

“เค้าก็จะบอกให้รักกัน เพราะว่าเราเป็นเหมือนพี่น้องกัน เราต้องไม่ทิ้งกันเพราะเราเป็นนักรบร่วมสถาบันเดียวกัน” (นักเรียนอาชีวศึกษาแห่งหนึ่งย่านพระโขนง, สัมภาษณ์, 21 มีนาคม 2549)

อาจกล่าวได้ว่าช่วงเวลาของการรับน้องใหม่ในสถาบันอาชีวศึกษาเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการปลูกฝังค่านิยมและสร้างทัศนคติที่เด็กช่างรุ่นพี่จะถ่ายทอดสิ่งต่างๆ ไม่ว่าจะด้วยวิธีการพูดคุยกันตัวต่อตัวและแบบกลุ่ม ซึ่งวิธีการที่เด็กช่างรุ่นพี่ใช้ในการรับน้องนั้นกลุ่มตัวอย่างไม่ขอเปิดเผย แต่จะมีจุดประสงค์หลักเหมือนกัน คือ ทัศนคติต่อ เพื่อน รุ่นพี่ รุ่นน้อง และสถาบันอาชีวศึกษาของตนและสถาบันอื่นๆ เด็กช่างรุ่นน้องจะซึมซับสิ่งที่เด็กช่างรุ่นพี่ถ่ายทอดให้ทีละน้อยและเข้าใจสิ่งเหล่านั้นไปเองโดยปริยายเมื่อเวลาผ่านไประยะหนึ่ง

2. การเลียนแบบ

Bandura (1969: อ้างถึงใน ไพบุล เทวรักษ์, 2540: 69) ได้เสนอแนวคิด Human Modeling ซึ่งสามารถช่วยอธิบายถึงพฤติกรรมการเลียนแบบไว้ว่า เมื่อบุคคลพึงพอใจหรือเคารพนับถือผู้หนึ่งผู้ใดแล้ว บุคคลก็จะเชื่อฟังและกระทำตามแบบอย่าง เท่าที่บุคคลจะสามารถทำได้

ในกรณีของเด็กช่างก็เช่นเดียวกัน ขั้นตอนนี้เป็นการเล่นแบบโดยมีตัวแบบ (Model) คือเด็กช่างรุ่นพี่ โดยที่บุคคลจะมองเด็กช่างรุ่นพี่ว่ามีความน่าเลื่อมใส น่าศรัทธา และเป็นในแบบที่พวกเขาชื่นชอบและต้องการที่จะเป็นเหมือน ซึ่ง “กระบวนการเรียนรู้โดยการเลียนแบบ” นั้นมีอยู่ด้วยกัน 4 ประการ คือ

1) ความสนใจ (attention) บุคคลจะให้ความสนใจต่อสิ่งที่ตัวแบบ (model) ซึ่งในที่นี้คือเด็กช่างรุ่นพี่ได้แสดงออกมา ทั้งในเรื่องของการแต่งกาย การใช้ภาษาเฉพาะกลุ่มของกลุ่มเด็กช่าง และลักษณะท่าทางต่างๆ บางครั้งอาจรวมถึงสิ่งเล็กๆ น้อยๆ อย่างเช่น ทรงผม

2) การจดจำ (retention) บุคคลจะจดจำพฤติกรรมต่างๆ ข้างต้นของรุ่นพี่เอาไว้

3) การแสดงออก (reproduction) ขั้นตอนนี้บุคคลจะเริ่มแสดงพฤติกรรมต่างๆ ให้คล้ายหรือเหมือนกับตัวแบบ (model) เช่น การแต่งกาย การใช้ภาษา ลักษณะท่าทางต่างๆ ฯลฯ เพื่อก้าวเข้าสู่การเป็นเด็กช่างอย่างเต็มตัว โดยจะเลือกรับเอาพฤติกรรมหรือสิ่งต่างๆ ที่ตนสามารถกระทำตามได้มาแสดงออกให้เห็นถึงความเป็นเด็กช่างของตนเอง

4) การมีสิ่งล่อใจ (incentive) บุคคลเห็นตัวแบบ (model) แสดงพฤติกรรมต่างๆ แล้วและเห็นว่าผลจากการแสดงพฤติกรรมเหล่านั้นเป็นที่น่าพอใจ เช่น อาจได้รับการยอมรับจากเด็กช่างด้วยกัน หรือจากเด็กช่างต่างสถาบัน จึงแสดงพฤติกรรมเหล่านั้นบ้าง โดยไม่ต้องอาศัยการลงถูกลงผิดว่า หากเมื่อแสดงพฤติกรรมดังกล่าวออกไปแล้วผลจะเป็นอย่างไร (กึ่งแก้ว ทรัพย์พระวงศ์, 2544: 57)

กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่าง ช่วยอธิบายให้เราเข้าใจถึงวิธีการและขั้นตอนต่างๆ ที่จะทำให้บุคคลหนึ่งๆ กลายมาเป็นเด็กช่างได้ รวมถึงสามารถเข้าใจว่าสาเหตุใดที่ทำให้พวกเขามีการแสดงออกที่เหมือนหรือคล้ายคลึงกันจนเกิดเป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มสังคมวัฒนธรรมเด็กช่างขึ้นในที่สุด

การเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง

เมื่ออัตลักษณ์สามารถเปลี่ยนแปลงเลื่อนไหลได้อยู่เสมอ อัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างก็ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทเช่นกัน

จากการสัมภาษณ์กลุ่มนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่าง พบว่า ในอดีตกลุ่มเด็กช่างมีการแสดงอัตลักษณ์ในด้านการเมืองการปกครองของประเทศมากกว่าเด็กช่างในปัจจุบัน คือ มุ่งความสนใจไปที่การเมือง การปฏิวัติ เช่น การมีส่วนร่วมทางการเมืองในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 และ 6 ตุลาคม 2519 นอกจากนี้กลุ่มเด็กช่างที่เป็นหัวใจยังได้รับการยอมรับจากเด็กช่างด้วยกัน มี

สิทธิ์และมีอำนาจในการทำสิ่งต่างๆ มากกว่าเด็กช่างกลุ่มอื่นๆ แต่ในปัจจุบันกลุ่มเด็กช่างที่เรียนเก่ง และอยู่ในระเบียบวินัย หรือกลุ่มที่ได้รับการยอมรับจากอาจารย์จะได้รับการยอมรับจากเพื่อนมากกว่า ทั้งนี้เนื่องมาจากสถาบันอาชีวศึกษาได้พยายามส่งเสริมให้นักเรียนในสถาบันอาชีวศึกษาของตนมีโอกาสด้านการแสดงความสามารถทางการเรียนมากขึ้น และสภาพสังคมที่มีการแข่งขันสูงอย่างในปัจจุบัน ยังทำให้เด็กช่างต้องหันมาตั้งใจเรียนและสนใจในอนาคตทางอาชีพการงานของตนอย่างจริงจังมากขึ้น

ส่วนการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของเด็กช่างอีกรูปแบบหนึ่งนั้นขึ้นอยู่กับสถานการณ์ คือ “การเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของตนเองเป็นการชั่วคราว” ตามสภาพแวดล้อมในขณะนั้นๆ ซึ่งมาจากเหตุผลหลักคือ เพื่อป้องกันตนเองจากคู่อริซึ่งเป็นเด็กช่างต่างสถาบัน การเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ในลักษณะนี้ มักเป็นการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ที่เป็นอวัจนภาษา เช่น การแต่งกาย การใช้เครื่องประดับ

“...แต่บางทีถ้าจำเป็นก็ต้องเปลี่ยนนะ อย่างเช่น โรงเรียนเรามากถึงที่นี้ะ จะไปอีกฝั่งเป็นของอีกโรงเรียนหนึ่งกุม เราจะไปทำธุระอะไรที่นั่นก็ต้องเปลี่ยนเสื้อไปด้วย ไม่งั้นไม่ไหวหนີไม่ทัน แต่ถ้าอยู่ในถิ่นโรงเรียนเราก็ไม่ต้องเปลี่ยนหรอก อีกอย่างบ้านผมอยู่หลังโรงเรียนเอง”

(นักเรียนอาชีวศึกษาแห่งหนึ่งย่านธนบุรี , สัมภาษณ์, 30 มีนาคม 2549)

จากการสัมภาษณ์ข้างต้นเป็นเพียงตัวอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่า การแสดงออกในโรงเรียนของตนและการแสดงออกในที่สาธารณะที่เป็นเขตพื้นที่ของตนเองนั้น เด็กช่างสามารถทำได้เป็นอย่างดี แต่การแสดงออกในที่สาธารณะที่เป็นเขตพื้นที่ของกลุ่มเด็กช่างโรงเรียนอื่นๆ ส่งผลให้เด็กช่างต้องเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นการถอดเสื้อซ้อป การถอดหัวเข็มขัด แหวน หรือเข็มกลัดที่มีตราของสถาบัน ทั้งนี้เพื่อความปลอดภัยจากการถูกโรงเรียนคู่อริรุมทำร้าย

การเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของเด็กช่างจะเกิดขึ้นอีกครั้งหนึ่ง คือ เมื่อเรียนจบจากสถาบันอาชีวศึกษา ซึ่งเรียกว่าการ “แหวนซ้อป” เด็กช่างจะละทิ้งหรือเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของตนเองไปสู่บทบาทใหม่ ในสถานภาพของสังคมใหม่นอกเหนือจากสังคมของเด็กช่าง

“เด็กช่างมักจะมีเวลาที่ต้องถอนตัวออกจากยุทธจักรอยู่แล้วตอนที่เรากำลังรีบ เรียกว่าออกจากวงการ แหวนซ้อป...ถ้าจบแล้ว ก็จะเหมือนกับว่าเราได้ผ่านสิ่งที่เราต้องการ แล้วก็ก็มีเกียรติในหมู่เพื่อนฝูง ก็จะเริ่มเปลี่ยนไปให้คำชี้แนะหรือช่วยเหลืออย่างอื่นแทน แทนที่จะไปออกรบเหมือนตอนที่ยังเรียนอยู่” (นักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างแห่งหนึ่งย่านหัวหมาก, สัมภาษณ์, 21 มิถุนายน 2549)

3. การรับรู้อัตลักษณ์นักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างของสังคม

เมื่อมีการแสดงออกซึ่งอัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างในพื้นที่สาธารณะ ย่อมทำให้สังคมมีการรับรู้ถึงอัตลักษณ์ต่างๆ ที่เด็กช่างเป็นผู้สร้างขึ้นตามมาด้วยเช่นกัน

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างบุคคลทั่วไป

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่เป็นบุคคลทั่วไปจำนวน 10 คน ประกอบด้วย กลุ่มตัวอย่างที่เป็นเพศชายจำนวน 7 คน และเพศหญิง 3 คน อายุระหว่าง 16 – 42 ปี มีอาชีพต่างๆ ดังตารางต่อไป

ตารางที่ 4.16 แสดงอาชีพของกลุ่มตัวอย่างบุคคลทั่วไป

อาชีพ	จำนวน
ค้าขาย	2
เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย	2
เจ้าหน้าที่ตำรวจ	1
อาจารย์ในสถาบันอาชีวศึกษาสายช่าง	1
พนักงานบริษัท	1
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาสายสามัญ	1
นักเรียนอาชีวศึกษาสายพาณิชย์	1
นักศึกษามหาวิทยาลัย	1
รวม	10

จากการสัมภาษณ์บุคคลทั่วไปเรื่องการรับรู้ของสังคมต่อการสร้างอัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่าง พบว่า พวกเขารับรู้อัตลักษณ์ของเด็กช่างได้จากการแสดงอัตลักษณ์ของเด็กช่างในที่สาธารณะ เช่น เรื่องของการแต่งกาย การใส่เครื่องประดับที่มีตราของสถาบันอาชีวศึกษา การรวมกลุ่มกันในที่สาธารณะ ทั้งป้ายรถประจำทาง บนเบาะหลังของรถประจำทาง ห้างสรรพสินค้า และการสร้างงานกราฟฟิตตามสถานที่ต่างๆ และจากสื่อมวลชน โดยรับรู้อัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างจากสื่อหนังสือพิมพ์มากที่สุด รองลงมาคือ สื่อ

โทรทัศน์ และสื่ออินเทอร์เน็ต ซึ่งรับรู้ผ่านการนำเสนอข่าวสารต่างๆ เช่น เรื่องของการใช้ความรุนแรงก่อเหตุทะเลาะวิวาท การจัดแสดงผลงานต่างๆ และการบริการสังคม

ตารางที่ 4.17 แสดงที่มาการรับรู้อัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง

ที่มาการรับรู้อัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง	จำนวน*
การแสดงออกของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างในที่สาธารณะ	8
สื่อมวลชน	
- หนังสือพิมพ์	8
- โทรทัศน์	7
- อินเทอร์เน็ต	2

*ผู้ให้สัมภาษณ์สามารถแสดงความคิดเห็นได้มากกว่า 1 ประเด็น

การรับรู้อัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างของสังคมโดยส่วนมากจะนึกถึงเด็กช่างในส่วนที่เป็นด้านลบก่อนเสมอแล้วจึงกลับมานึกถึงในด้านบวก ซึ่งอัตลักษณ์ของเด็กช่างที่สังคมรับรู้นั้นมีลักษณะร่วมที่เหมือนกันหลายประการ สามารถสรุปได้ดังนี้

ด้านลบ

- การใช้ความรุนแรงก่อเหตุทะเลาะวิวาท สร้างความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินของส่วนรวมอย่างซ้ำแล้วซ้ำเล่า
- การแต่งกายที่ไม่เหมาะสม ผิดระเบียบวินัยของสถาบัน ทำให้ดูไม่เรียบร้อย สกปรก ไม่เหมือนคนที่มาเรียนหนังสือเพื่อศึกษาหาความรู้ แต่กลับดูเหมือนนักเลงมากกว่า
- การรักในศักดิ์ศรีของสถาบันอย่างผิดๆ โดยคนทั่วไปมองว่า การยึดมั่นในศักดิ์ศรีของสถาบันอันก่อให้เกิดความรุนแรงนั้นเป็นการกระทำที่ผิด ความรักในศักดิ์ศรีสถาบันที่ถูกต้อง ควรวัดจากการที่นักเรียนของสถาบันนั้นๆ ประพฤติปฏิบัติตัวให้เป็นประโยชน์ เพื่อสร้างและธำรงไว้ซึ่งชื่อเสียงที่ดีงามของสถาบัน ไม่ใช่ได้มาด้วยวิธีการใช้ความรุนแรง
- การมั่วสุมหรือการรวมกลุ่มที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ ไม่ว่าจะเป็นการส่งเสียงดัง แสดงความตึกะนอง หรือทำให้เกิดความรำคาญใจและลำบากใจ เช่น การนั่งรวมกันเป็นกลุ่มใหญ่ในร้านอาหาร ทำให้ไม่มีลูกค้ารายอื่นกล้าเข้ามาใช้บริการ การรวมตัวกันตามป้ายรถประจำทางเพื่อพูดคุยสังสรรค์หรือแชนท์ผู้หญิงที่เดินผ่านไปมาและรอใช้บริการรถประจำทาง เป็นต้น
- ยาเสพติด ทั้งการดื่มเหล้า สูบบุหรี่ ซึ่งเป็นสิ่งไม่เหมาะสมกับเด็กในวัยเรียนอย่างเช่น เด็กช่าง และสารเสพติดอื่นๆ เช่น ยาบ้า กัญชา

- ปัญหาเรื่องชู้สาว การมีความสัมพันธ์ทางเพศในวัยเรียนซึ่งเป็นสิ่งไม่เหมาะสมและไม่ควรเกิดขึ้นอย่างยิ่งในวัยที่ควรเห็นการศึกษาเล่าเรียนมาก่อนสิ่งอื่น ทั้งยังไม่มีความพร้อมทางวุฒิภาวะในการที่จะดูแลตัวเองให้ปลอดภัยจากการมีเพศสัมพันธ์ อาจส่งผลให้เกิดปัญหาสังคมตามมาได้ เช่น ปัญหาการตั้งครรภ์โดยไม่ได้ตั้งใจ การทำแท้งเถื่อน รวมถึงเรื่องสุขอนามัยที่ดีด้วย
- ตัวปัญหาและภาระของสังคม มองว่าเด็กช่างคือกลุ่มเด็กวัยรุ่นที่เกะกะเกร คึกคะนอง ครอบครัวยังมีปัญหา นิยมใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา เป็นเด็กที่เรียนไม่เก่งจึงหนีออกจากนักเรียนสายสามัญทำให้ต้องมาเรียนในสายอาชีพเพื่อเป็นหลักประกันทางอาชีพในอนาคต และเป็นสาเหตุของปัญหาสังคมที่เกิดจากวัยรุ่นในหลายๆ เรื่อง เช่น ยาเสพติด การก่อเหตุทะเลาะวิวาท
- ความรักเพื่อนในทางที่ผิด คือ แนะนำให้ทำในสิ่งที่ไม่เหมาะสม เช่น การก่อเหตุทะเลาะวิวาทเพื่อแก้แค้น การไม่ตัดเดือนเมื่อเพื่อนทำสิ่งที่ไม่เหมาะสม เช่น ดื่มเหล้า สูบบุหรี่

ตารางที่ 4.18 แสดงการรับรู้อัตลักษณ์นักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างในด้านลบของสังคม

ด้านลบ	จำนวน*
การใช้ความรุนแรงก่อเหตุทะเลาะวิวาท	10
ปัญหาสังคม	10
การมั่วสุมหรือการรวมกลุ่มที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์	10
การแต่งกายไม่เหมาะสม	8
ความรักเพื่อนในทางที่ผิด	8
ยาเสพติด	7
การรักในศักดิ์ศรีสถาบันอย่างผิดๆ	7
ปัญหาชู้สาว	6

*ผู้ให้สัมภาษณ์สามารถแสดงความคิดเห็นได้มากกว่า 1 ประเด็น

ด้านบวก

- สิ่งประดิษฐ์ ที่เป็นนวัตกรรมต่างๆ อันมาจากการใช้ความรู้ความสามารถทางการศึกษา สาขาต่างๆ คิดค้นขึ้น อาทิ การประดิษฐ์หุ่นยนต์ การประดิษฐ์เครื่องจักรกลต่างๆ ที่ใช้ช่วยทุ่นแรงในการประกอบอาชีพ หรือสิ่งประดิษฐ์ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ เช่น เครื่องเตือนภัยน้ำท่วม อุปกรณ์ช่วยประหยัคพลังงานไฟฟ้า

- ความสามารถในการทำงานทางช่างของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างอุตสาหกรรมหรือเด็กช่างสาขาต่างๆ ที่ปฏิบัติงานในสถานการณืจริงได้ดีเป็นที่ประจักษ์แก่สังคม นอกจากนั้นยังมีลักษณะของความอดทนในการที่จะสู้งานหนักให้ลุล่วงอีกด้วย

- ขวนขวายเรียน โดยมองว่ากลุ่มวัยรุ่นที่มาเรียนต่อในสถาบันอาชีวศึกษาสายช่างอุตสาหกรรมนั้น มักมีฐานะทางเศรษฐกิจไม่มั่นคงเท่ากับกลุ่มเด็กนักเรียนสายสามัญ แต่ก็ยังมีสำนึกดีที่จะหาความรู้เพื่อนำไปประกอบอาชีพในสายงานช่างต่างๆ

- การทำประโยชน์ต่อสังคม ซึ่งประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างกล่าวถึงและจดจำได้มากที่สุด คือ การการซ่อมแซม ตรวจสอบเช็คสภาพรถยนต์ในช่วงวันหยุดเทศกาล เช่น ปีใหม่ สงกรานต์ การซ่อมบำรุงเครื่องใช้ไฟฟ้าสำหรับผู้ประสบภัยน้ำท่วม และการช่วยเหลือผู้ประสบภัยในด้านต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการซ่อมแซมสิ่งของ การสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัย ให้กับผู้สูญเสียในกรณีพิบัติภัยสึนามิทางภาคใต้ของประเทศไทย รวมถึงมองว่าการรวมกลุ่มของเด็กช่างต้องมีผู้นำในการเสนอแนะให้ทำกิจกรรมที่ดี ผ่านทางครูอาจารย์ที่พาออกไปในพื้นที่ ซึ่งส่งผลให้การรวมกลุ่มเป็นไปในทางสร้างสรรค์ ได้นำวิชาที่ศึกษาเล่าเรียนมาใช้ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมและผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือ

- ความรักเพื่อน เด็กช่างนั้นขึ้นชื่อว่าให้ความสำคัญกับเพื่อนมาก จึงไม่เคยทอดทิ้งกันเมื่อเพื่อนต้องการความช่วยเหลือ

ตารางที่ 4.19 แสดงการรับรู้อัตลักษณ์นักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างในด้านบวก

ด้านบวก	จำนวน*
ความสามารถในการทำงาน	8
ความรักเพื่อน	8
สิ่งประดิษฐ์ต่างๆ	7
การทำประโยชน์ต่อสังคม	7
ความขวนขวายในการเรียน	4

*ผู้ให้สัมภาษณ์สามารถแสดงความคิดเห็นได้มากกว่า 1 ประเด็น

ความคาดหวังของสังคมที่มีต่อเด็กช่าง

จากการสัมภาษณ์เจาะลึกกลุ่มตัวอย่างในส่วนของบุคคลทั่วไป สิ่งที่พวกเขาคาดหวังว่านักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างควรจะเป็น คือ

- การตั้งใจในการศึกษาเล่าเรียน ทุ่มเทเวลาและให้ความสำคัญกับการเรียนอย่างเต็มกำลังความสามารถ แทนที่จะใช้เวลาเหล่านั้นให้หมดไปกับการรวมกลุ่มที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ เช่นการดื่มสุรา หรือก่อเหตุทะเลาะวิวาท
- การนำความรู้ที่เรียนมาใช้ในการประกอบอาชีพ สามารถนำวิชาทางช่างที่ตนเรียนมาปฏิบัติใช้ในการประกอบอาชีพได้จริง ซึ่งจะส่งผลดีต่อการจ้างงานในอนาคต
- เลิกก่อเหตุทะเลาะวิวาทหรือใช้ความรุนแรงในการตัดสินปัญหา โดยควรจะเลิกยึดติดกับค่านิยมเรื่องศักดิ์ศรีของสถาบันแบบผิดๆ ให้มองว่าทุกคนล้วนอยู่ในสถาบันอาชีวศึกษาเช่นเดียวกัน
- ทำตนให้เป็นประโยชน์แก่สังคม โดยการนำเอาวิชาความสามารถทางช่างในสาขาต่างๆ มาใช้ช่วยเหลือสังคม ดังเช่นที่เด็กช่างได้แสดงให้เห็นไปบ้างแล้วในการช่วยเหลือซ่อมแซมสิ่งของเครื่องใช้แก่ผู้ประสบกรณีพิบัติภัยสึนามิทางภาคใต้ของประเทศไทย การสร้างบ้านให้กับผู้ประสบภัยน้ำท่วม การมีส่วนร่วมสร้างอาคารเรียนให้กับโรงเรียนที่ถูกเผาทำลายจากเหตุการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ หรือการร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ เพื่อให้บริการตรวจเช็คสภาพรถยนต์ฟรีในช่วงเทศกาลวันหยุด
- การประพฤติปฏิบัติตัวให้เหมาะสมกับวัย รู้หน้าที่ของตนเอง ว่าควรเข้าไปศึกษาเล่าเรียนอย่างจริงจัง ไม่ใช่เป็นเพียงการเข้าไปศึกษาตามสถาบันอาชีวศึกษาต่างๆ เพื่อความเท่ หรือต้องการตราสถาบันมาประดับไว้กับตัว

ตารางที่ 4.20 แสดงความคาดหวังของสังคมที่มีต่อนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง

ความคาดหวังของสังคมที่มีต่อนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง	จำนวน*
การตั้งใจศึกษาเล่าเรียน	10
เลิกก่อเหตุทะเลาะวิวาท	10
การนำความรู้ที่เรียนมาใช้ในการประกอบอาชีพ	8
ทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม	8
การประพฤติตนให้เหมาะสมกับวัย	7

*ผู้ให้สัมภาษณ์สามารถแสดงความคิดเห็นได้มากกว่า 1 ประเด็น

นอกจากความคาดหวังจากสังคมทั่วไปที่มีต่อนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างอุตสาหกรรมหรือเด็กช่างแล้ว สำนักคณะกรรมการการอาชีวศึกษาเองก็ได้มีการกำหนดคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา สำนักมาตรฐานการอาชีวศึกษาและวิชาชีพ, 2549: 3-10) ซึ่งเป็นคุณสมบัติหรือพฤติกรรมที่ผู้เรียนอาชีวศึกษาใน

สถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการอาชีวศึกษาและผู้สำเร็จการศึกษาจากสถาบันอาชีวศึกษา
พึงมีและพึงปฏิบัติในการดำเนินชีวิตเอาไว้ด้วย ดังนี้

1. มีมนุษยสัมพันธ์ หมายถึง ความสัมพันธ์ในทางสังคมระหว่างบุคคลซึ่งทำให้เกิดความ
เข้าใจอันดีต่อกัน ส่งผลให้บุคคลแต่ละคนสามารถเข้ากับบุคคลอื่นได้ ประกอบด้วย

- 1.1 แสดงกิริยาท่าทางสุภาพต่อผู้อื่น
- 1.2 พูดยาสุภาพ
- 1.3 ช่วยเหลือผู้อื่น
- 1.4 รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
- 1.5 ให้ความร่วมมือกับผู้อื่น
- 1.6 ชื่นชมยินดีเมื่อผู้อื่นประสบความสำเร็จ
- 1.7 กล่าวขอบคุณหรือขอโทษได้อย่างเหมาะสมตามสถานการณ์

2. ความมีวินัย หมายถึง การปฏิบัติตามกฎระเบียบหรือข้อตกลงเพื่อความ เป็นระเบียบ
เรียบร้อยของสังคม ประกอบด้วย

- 2.1 ปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อบังคับและข้อตกลงต่างๆ ของวิทยาลัย ได้แก่ แต่ง
กายถูกต้องตามระเบียบและกฎข้อบังคับ ตรงต่อเวลา รักษาสาธารณสมบัติ
สิ่งแวดล้อม และเข้าร่วมกิจกรรมที่ครูอาจารย์ผู้สอนกำหนด
- 2.2 ประพฤติตนถูกต้องตามศีลธรรมอันดีงาม

3. ความรับผิดชอบ หมายถึง การยอมรับผลการกระทำของตนเองทั้งในสิ่งที่ดีหรือไม่ดี
และสามารถควบคุมตนเองได้ มีความมุ่งมั่นและเพียรพยายามในการเรียนและการปฏิบัติงานให้
บรรลุวัตถุประสงค์ตามกำหนดเวลา มีการวางแผนการปฏิบัติงาน การใช้เวลาอย่างมีระบบและ
เหมาะสม ตลอดทั้งปฏิบัติอย่างครบถ้วน โดยการคำนึงถึงความปลอดภัยต่อตนเอง ผู้อื่นและสังคม
ส่วนรวม ประกอบด้วย

- 3.1 มีการเตรียมความพร้อมในการเรียนและการปฏิบัติงาน
- 3.2 ปฏิบัติงานตามขั้นตอนที่วางไว้
- 3.3 ปฏิบัติงานด้วยความตั้งใจ
- 3.4 ปฏิบัติงานด้วยความละเอียดรอบคอบ
- 3.5 ปฏิบัติงานที่ได้ระบมอบหมายเสร็จตามกำหนด
- 3.6 มีความเพียรพยายามในการเรียนและการปฏิบัติงาน
- 3.7 ปฏิบัติงานตามหน้าที่ของตนเอง
- 3.8 ยอมรับผลการกระทำของตนเอง
- 3.9 ปฏิบัติงานโดยคำนึงถึงความปลอดภัยต่อตนเอง

3.10 ปฏิบัติงาน โดยคำนึงถึงความปลอดภัยต่อผู้อื่น

3.11 ปฏิบัติงาน โดยคำนึงถึงความปลอดภัยต่อส่วนรวม

4. ความซื่อสัตย์สุจริต หมายถึง ความประพฤติที่ตรงและจริงใจ ไม่คิดทรยศ ไม่คดโกง ไม่หลอกลวง และประพฤติชอบในทางที่ชอบ เช่น พுகความจริง ไม่ลักขโมย ไม่แอบอ้างผลงานของคนอื่นมาเป็นของตนเอง ไม่ทุจริตในการสอบ ประกอบด้วย

4.1 พுகความจริง

4.2 ไม่นำผลงานของผู้อื่นมาแอบอ้างเป็นของตนเอง

4.3 ไม่ทุจริตในการสอบ

4.4 ไม่ลักขโมย

5. ความเชื่อมั่นในตนเอง หมายถึง ความมั่นใจ แน่ใจในแนวคิดและการกระทำของตนเอง อย่างมีเหตุผล มีหลักการที่จะทำงานหรือสิ่งต่างๆ ให้สำเร็จลุล่วงได้ถูกต้องและเหมาะสม ประกอบด้วย

5.1 กล้าแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล

5.2 กล้าทักท้วงในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง

5.3 กล้ายอมรับความจริง

5.4 เสนอตัวเข้าแข่งขันหรือทำงานท้าทาย

5.5 กล้าแสดงออกในสิ่งที่ถูกต้อง

6. การประหยัด หมายถึง ความระมัดระวัง การรู้จักยับยั้งในการใช้ทรัพยากรต่างๆ เช่น เงิน วัสดุ อุปกรณ์ น้ำ ไฟฟ้า ฯลฯ ทั้งของตนเองและส่วนรวมให้พอเหมาะพอควร เกิดประโยชน์สูงสุดอย่างคุ้มค่า ประกอบด้วย

6.1 ใช้วัสดุถูกต้องและเหมาะสมกับงาน

6.2 ปิดน้ำ ปิดไฟ ทุกครั้งเมื่อเลิกใช้

6.3 ใช้จ่ายเงินของส่วนรวมให้เกิดประโยชน์สูงสุด

7. ความสนใจใฝ่รู้ หมายถึง ความตั้งใจ ความพยายาม หรือความกระตือรือร้นของบุคคล ที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ประกอบด้วย

7.1 ศึกษาค้นคว้าด้วยตัวเอง

7.2 ซักถามปัญหาข้อสงสัย

7.3 แสวงหาประสบการณ์และค้นหาความรู้ใหม่ๆ

7.4 มีความกระตือรือร้นในการใฝ่หาความรู้ใหม่

8. การละเว้นสิ่งเสพติดและการพนัน หมายถึง การประพฤติปฏิบัติตนเพื่อหลีกเลี่ยงการใช้สิ่งเสพติดและการเล่นการพนัน ประกอบด้วย

8.1 ไม่สูบบุหรี่

- 8.2 ไม่ดื่มสุราและของมึนเมา
- 8.3 ไม่เสพสิ่งเสพติดอื่น ๆ
- 8.4 ไม่เล่นการพนัน
- 8.5 หลีกเลี่ยงในการเข้าไปอยู่ในสถานที่ที่มีการเล่นการพนัน
9. ความรักสามัคคี หมายถึง ความรู้สึกพอใจ ชื่นชมยินดี ความพร้อมเพรียงปรองดองกันของบุคคลที่มีต่อกันและกัน ตลอดจนบุคคลอื่นในสังคม ประกอบด้วย
 - 9.1 ไม่ทะเลาะวิวาท
 - 9.2 ร่วมมือในการทำงาน
10. ความกตัญญูกตเวที หมายถึง การแสดงออกถึงการรู้คุณหรือการสนองบุญคุณต่อผู้ที่มีพระคุณ หน่วยงานที่ตนทำงานของบุคคล ทั้งด้านความคิดและการกระทำ ประกอบด้วย
 - 10.1 ตระหนักในพระคุณครู อาจารย์
 - 10.2 มีสัมมาคารวะต่อครู อาจารย์อย่างสม่ำเสมอทั้งต่อหน้าและลับหลัง
 - 10.3 อาสาช่วยเหลืองานครู อาจารย์
11. ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ หมายถึง ความสามารถในการคิดสิ่งแปลกใหม่ โดยสามารถที่จะเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของรูปร่างต่าง ๆ ที่มีอยู่ในแง่มุมใหม่ และเป็นกระบวนการใช้ความคิดในด้านต่างๆ เพื่อนำไปแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย
 - 11.1 คิดสิ่งใหม่ๆ ที่เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม
 - 11.2 มีความคิดหลากหลายในการแก้ปัญหา
12. การพึ่งตนเอง หมายถึง ความสามารถในการดำเนินชีวิต ทั้งด้านการเรียนและการทำงานด้วยตนเอง ประกอบด้วย
 - 12.1 สามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ด้วยตนเอง
 - 12.2 สามารถทำงานที่ได้รับมอบหมายได้ด้วยตนเอง
 - 12.3 ทหารายได้พิเศษได้ด้วยตนเองเมื่อจำเป็น
13. ความอดกลั้น หมายถึง การที่บุคคลสามารถระงับใจ ควบคุมสติสัมปชัญญะ กิริยามารยาท อารมณ์ ในสถานการณ์ที่ไม่พึงประสงค์หรือชักจูงไปในทางที่ไม่ดีได้ ประกอบด้วย
 - 13.1 มีสติและสามารถควบคุมอารมณ์ได้ดี
 - 13.2 ควบคุมกิริยามารยาทในสถานการณ์ที่ไม่พึงประสงค์ได้

จากผลการวิจัยยังพบข้อสังเกตบางประการอีกด้วยว่า ถึงแม้สังคมจะมองเด็กช่างไม่ดีอย่างไร แต่ก็ยังพร้อมเสมอที่จะให้โอกาส เพราะมีความคิดเห็นว่า คนบางคนในกลุ่มเด็กช่างไม่ได้มีนิสัยก้าวร้าวหรือชั่วร้ายโดยธรรมชาติ หากเป็นเพราะพฤติกรรมของกลุ่มพวกพ้องหรือรุ่นพี่ในสถาบันนำพาให้แสดงออกถึงการกระทำอันไม่พึงประสงค์ของสังคม ซึ่งคนส่วนใหญ่มีมุมมองต่อ

ประเด็นดังกล่าวว่า หากเด็กกลุ่มนี้สำเร็จการศึกษาออกไปสู่โลกของการทำงานแล้ว พฤติกรรมน่าจะค่อยๆ ปรับเปลี่ยนพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น จากการหล่อหลอมในเบ้าใหม่ คือ บรรยากาศในที่ทำงานเพื่อนกลุ่มใหม่ ตลอดจนเจ้านาย และสภาพแวดล้อมอื่นๆ ที่เปลี่ยนไปจากสังคมเดิมที่เคยพบเจอในโรงเรียนหรือสถาบันอาชีวศึกษา ทั้งนี้สังคมเองควรจะเปิดโอกาสและลดทัศนคติในเชิงลบที่มีต่อบุคคลที่จบการศึกษาจากสถาบันอาชีวศึกษาในสายสายช่างอุตสาหกรรมด้วย

กลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นบุคคลทั่วไปส่วนหนึ่งมองว่า สาเหตุที่ทำให้เด็กช่างมีภาพลักษณ์ที่ไม่ดีอย่างเช่นทุกวันนี้ ส่วนหนึ่งมาจากการเสนอข่าวสารของสื่อมวลชน ที่มักเสนอข่าวสารตอกย้ำในสิ่งที่ไม่ดีของเด็กช่าง เช่น เรื่องการทะเลาะวิวาทกัน ในขณะที่เรื่องด้านบวกของเด็กช่าง เช่น การทำประโยชน์ให้กับสังคม การจัดแสดงสิ่งประดิษฐ์ของเด็กช่างนั้นสื่อกลับให้ความสนใจและให้ความสำคัญน้อยมากหรือไม่ให้ความสำคัญเลย ส่งผลให้เด็กช่างไม่ได้รับโอกาสจากสังคมเท่าที่ควร เกิดการมองภาพของเด็กช่างในลักษณะของภาพเหมารวม (Stereotype) ว่าเป็นนักเรียนนักเลง ไม่ชอบทำตามกฎเกณฑ์ของสังคมส่วนใหญ่

นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างยังได้เสนอข้อคิดเห็นในการช่วยแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่มีนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างเป็นต้นเหตุหรือมีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

- สังคมควรให้ความสนใจและให้โอกาสกับนักเรียนอาชีวะสายช่างให้มากกว่าที่เป็นอยู่ทุกวันนี้ โดยเฉพาะหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กระทรวงศึกษาธิการ กรมอาชีวศึกษา สำนักคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เป็นต้น ควรหันมาใส่ใจปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างจริงจัง มองหาสาเหตุที่แท้จริงปัญหาต่างๆ และแก้ไขอย่างตรงจุด ไม่ใช่แค่เพียงการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ เช่น เมื่อเกิดปัญหาการก่อเหตุทะเลาะวิวาทระหว่างสถาบันอาชีวศึกษาขึ้นก็สั่งปิดโรงเรียนนั้นๆ
- ควรปลูกฝังค่านิยมที่ถูกต้องเกี่ยวกับเรื่องความรักศักดิ์ศรีสถาบันอาชีวศึกษา ส่งเสริมให้เด็กช่างหันมาตั้งใจเรียนและทำประโยชน์แก่สังคมเพื่อรักษาไว้ซึ่งศักดิ์ศรีของสถาบัน ไม่ใช่การทะเลาะวิวาทกันเช่นในปัจจุบัน
- สนับสนุนให้เด็กช่างนำความรู้ที่เรียนมาสร้างสรรค์หรือพัฒนาสิ่งประดิษฐ์ต่างๆ และนำมาจัดนิทรรศการแสดงผลงานให้บุคคลทั่วไปได้มีโอกาสเข้าชม เพื่อเป็นการสร้างคุณค่าและความภูมิใจให้เกิดขึ้นกับตัวเด็กช่างเอง รวมถึงแสดงให้เห็นว่าเด็กช่างนั้นก็มีความสามารถไม่ด้อยไปกว่านักเรียนสายสามัญ
- เพิ่มกิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมความรักสามัคคีกันในกลุ่มของเด็กช่างเอง เช่น จัดการแข่งขันกีฬาระหว่างสถาบันอาชีวศึกษา

อย่างไรก็ตามการแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องการใช้ความรุนแรง การก่อเหตุทะเลาะวิวาทที่เกิดจากเรื่องศักดิ์ศรีสถาบัน

ค่านิยมและทัศนคติต่อเรื่องดังกล่าวได้ถูกปลูกฝังมาในตัวเด็กช่างทุกรุ่น ทุกยุคสมัย การจะเปลี่ยนแปลงจึงถือว่าเป็นไปได้ยากมาก หรืออาจจะเป็นไปได้เลย ทั้งนี้จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่ายเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว ทั้งจากตัวนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างเอง ครูอาจารย์ สถาบันอาชีวศึกษาสายช่างและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงสื่อมวลชนและคนในสังคมด้วย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง “การสร้างอัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง ปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างอัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง รวมถึงการรับรู้อัตลักษณ์นักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างของสังคม โดยการวิจัยครั้งนี้ จะมุ่งเน้นการเสนออัตลักษณ์ต่างๆ ผ่านมุมมองของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างเป็นหลัก และอาศัยแนวคิดเรื่องอัตลักษณ์ แนวคิดเรื่องกลุ่ม แนวคิดเรื่องกลุ่มวัฒนธรรมย่อย และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งสามารถสรุปผลการวิจัยได้ ดังต่อไปนี้

สรุปผลการวิจัย

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างจำนวน 36 คน พบว่า เป็นนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับปวช.ชั้นปีที่ 3 มากที่สุด รองลงมาคือ ระดับปวช. ชั้นปีที่ 2 และระดับ ปวส.ชั้นปีที่ 2 โดยส่วนมากเป็นนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างสาขาช่างกลโรงงาน ช่างก่อสร้าง และช่างไฟฟ้า อยู่ในช่วงอายุ 17 ปี มากที่สุด รองลงมาคือ 18 ปี และ 16 ปี ตามลำดับ

1. อัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง

เสนอผลการวิจัยตามประเภทของอัตลักษณ์ ดังนี้

4. อัตลักษณ์ของปัจเจกบุคคล (individual identity)
5. อัตลักษณ์ทางสังคม (social identity)
6. อัตลักษณ์กลุ่มหรืออัตลักษณ์ร่วม (collective identity)

อัตลักษณ์ของปัจเจกบุคคล (individual identity)

ผลการวิจัยพบว่า การรับรู้เกี่ยวกับตนเอง (self – conception) ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างแต่ละคนนั้นมีความแตกต่างกันออกไป สามารถสรุปได้ ดังนี้

2. นักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างมองว่าตนเองไม่มีความแตกต่างจากบุคคลอื่นในสังคม คือ มีทั้งด้านที่ดีและไม่ดีเช่นเดียวกับบุคคลอื่นๆ ในสังคม
2. นักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างมองว่าตนเองมีความแตกต่างจากนักเรียนสายสามัญ โดยเป็น ความแตกต่างทางการเรียนมากที่สุด รองลงมาคือ เรื่องการใช้ชีวิตที่คิดว่าตนเองมีความเป็นผู้ใหญ่ และมีความรับผิดชอบมากกว่านักเรียนสายสามัญ
3. การแสดงออกว่าตนเองเป็นนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างไม่ขัดแย้งกับตัวตนที่แท้จริง และเห็นตัวตนที่แท้จริงกับการเป็นเด็กช่างนั้นมีลักษณะคล้ายกันจึงเป็นการแสดงออกที่ไม่ต้องฝืนใจทำ เพียงแต่รับเอาการแสดงออกบางอย่างของเด็กช่างเพิ่มเข้ามาตามความเห็นที่เห็นว่าเหมาะสมกับตนเองเท่านั้น
4. นักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างคิดว่าบุคคลอื่นในสังคมมองตนเองในด้านลบมากกว่าด้านบวก โดยคิดว่า ตนเองซึ่งเป็นเด็กช่างคนหนึ่งถูกบุคคลอื่นในสังคมมองแบบเหมารวม (stereotype) ว่าเป็นตัวปัญหา และเป็นพวกชอบใช้ความรุนแรงมากที่สุด รองลงมาคือ เป็นพวกไม่รักการเรียน

อัตลักษณ์ทางสังคม (social identity)

การแสดงออกถึงความเป็นนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างตามอัตลักษณ์ของกลุ่มต่อสังคมนั้น มีตั้งแต่ลักษณะภายนอกไปจนถึงการแสดงออกทางพฤติกรรมต่างๆ โดยมีลักษณะทั่วไปคล้ายคลึงกัน โดยการแสดงออกถึงความเป็นเด็กช่างของแต่ละคนนั้นจะมีมากน้อยแตกต่างกันออกไป โดยจะเลือกรับมาปฏิบัติเฉพาะส่วนที่คิดว่าเหมาะสมตามความพอใจของตนเอง สามารถสรุปได้ตามลำดับ ดังนี้

- การแต่งกาย
- การใช้เครื่องประดับที่มีตราของสถาบันอาชีวศึกษาของตน
- ความนับถือในพระวิษณุกรรม
- การใช้ภาษาเฉพาะของกลุ่มเด็กช่างด้วยกันเอง
- การรวมกลุ่มกันในที่สาธารณะ
- ท่าทางการเดิน
- การแสดงความสามารถผ่านการเรียน
- ความเชื่อเรื่องเครื่องราง ของขลัง

- การใช้ความรุนแรงก่อเหตุทะเลาะวิวาท
- ความเชื่อเรื่องการสัก
- การสร้างสรรค์งานกราฟฟิตีในที่สาธารณะ

นอกจากนี้ การแสดงอัตลักษณ์ของเด็กช่าจะแตกต่างกันไปตามบริบท คือ หากไปกันเป็นกลุ่ม หรือเป็นในสถาบันอาชีวศึกษาของตนเองหรือในที่สาธารณะที่เป็นเขตพื้นที่ของตน การแสดงอัตลักษณ์ตามกลุ่มเด็กช่าจะทำได้อย่างอิสระ แต่หากต้องไปไหนเพียงคนเดียวหรือในที่สาธารณะซึ่งเป็นเขตพื้นที่ของกลุ่มเด็กช่าโรงเรียนอื่นๆ เด็กช่าอาจต้องเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของตนเอง เช่น การถอดเครื่องประดับที่บ่งบอกว่าตนเองเป็นเด็กช่าจากสถาบันได้ออก เพื่อความปลอดภัยจากการใช้ความรุนแรงก่อเหตุทะเลาะวิวาท

อัตลักษณ์กลุ่มหรืออัตลักษณ์ร่วม (collective identity)

ในสังคมทั่วไป สังคมของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่าคือกลุ่มสังคมกลุ่มหนึ่งที่สามารถแบ่งออกเป็น กลุ่มเด็กช่าแต่ละสถาบัน ซึ่งเป็นการเกิดกลุ่มที่มาพร้อมกับสถานภาพ (status) และบทบาท (role) ของการเป็นนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างในสถาบันอาชีวศึกษาต่างๆ กลุ่มลักษณะนี้จึงจัดว่าเป็นกลุ่มที่มีขนาดใหญ่และมีความรู้สึกถึงความเป็นพวกเดียวกันมากที่สุดเมื่อเทียบกับกลุ่มอื่นๆ ในสังคมของเด็กช่า

นอกจากนี้ในแต่ละกลุ่มสถาบันเรายังสามารถแยกกลุ่มของเด็กช่าออกเป็นกลุ่มย่อยๆ ได้ อีกหลายกลุ่ม ซึ่งสามารถแบ่งตามลักษณะของการเกิดกลุ่ม (group formation) ได้ 3 ประเภท ดังนี้

4. กลุ่มที่เกิดจากการเรียน

เป็นการรวมกลุ่มโดยแบ่งตามสาขาหรือแผนกที่แต่ละคนทำการศึกษาอยู่เป็นหลัก เช่น ช่างยนต์ ช่างเชื่อม ช่างไฟฟ้า และแยกออกเป็นกลุ่มย่อยอีกหลายกลุ่มตามความสนใจและวัตถุประสงค์ในการเข้ากลุ่ม ซึ่งการแบ่งกลุ่มลักษณะนี้ทำให้พบว่า นักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่าในแต่ละสาขา มีลักษณะเฉพาะดังต่อไปนี้

- ช่างก่อสร้าง เป็นช่างที่ถูกมองว่ามีการแต่งกายสกปรกมอมแมม และมักไม่เป็นที่ชื่นชอบของช่างอื่นๆ เพราะมักจะเกร่ ก้าวร้าว โดยเป็นช่างที่มักจะเรียนไม่จบหรือโดนไล่ออกมากที่สุด
- ช่างไฟฟ้าและช่างอิเล็กทรอนิกส์ การแต่งกายจะสะอาดเรียบร้อย และทั้ง 2 สาขามักมีนักเรียนหญิงรวมอยู่ด้วย ทำให้ไม่มีพฤติกรรม โลก โผน รุนแรง

- ช่างกลโรงงานและช่างเชื่อม การแต่งกายก่อนข้างมอมแมมเนื่องจากการเรียนการสอนด้านพฤติกรรมนั้นค่อนข้างโลด โผนรุนแรงตามประสาวัยรุ่นชายที่มารวมกลุ่มกัน
- ช่างยนต์ การแต่งกายมักมอมแมม เนื่องจากเวลาในการเรียนส่วนใหญ่ต้องคลุกคลีอยู่กับเครื่องยนต์ ด้านพฤติกรรมก็คล้ายคลึงกัน คือ ค่อนข้างรุนแรง โลด โผน เพราะเป็นสาขาที่ไม่มีนักเรียนหญิงรวมอยู่ด้วย
- ช่างพิมพ์ การแต่งกายมักจะสะอาดเรียบร้อย และมักมีพฤติกรรมเรียบร้อย ไม่ค่อยเกเรหรือโลด โผนเหมือนกับช่างอื่นๆ

5. กลุ่มที่เกิดจากเวลาเรียน

เนื่องมาจากมีการแบ่งเวลาการเรียนการสอนของสถาบันอาชีวศึกษาบางสถาบันออกเป็นหลายช่วง ทำให้เกิดเป็นกลุ่มของนักเรียนอาชีวศึกษาภาคเช้าและภาคค่ำขึ้น ส่งผลให้นักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างทั้งสองภาค มีลักษณะด้านพฤติกรรมการแสดงออกที่แตกต่างกันเล็กน้อย เช่น การแต่งกายของภาคค่ำที่ไม่จำเป็นต้องสวมเครื่องแบบนักเรียนเหมือนนักเรียนในภาคปกติ ความเคร่งครัดต่อระเบียบวินัยของสถาบัน ฯลฯ

6. กลุ่มที่เกิดจากการใช้ชีวิตประจำวัน

การรวมกลุ่มลักษณะนี้มักเกิดขึ้นจากการมีความสนใจและวัตถุประสงค์ร่วมกันของเด็กช่างแต่ละคน มักเป็นกลุ่มที่แยกย่อยออกมาจากกลุ่มที่เกิดจากการเรียน เช่น กลุ่มเด็กเรียน กลุ่มเที่ยว กลุ่มกินเหล้า กลุ่มที่ชอบก่อเรื่องทะเลาะวิวาท หรือกลุ่มที่ใช้เส้นทางในการเดินทาง ไป – กลับบ้านร่วมกัน ซึ่งมักจะยึดเอาชื่อสายรถประจำทางที่ใช้ร่วมกันเป็นประจำหรือนำชื่อของสถานที่ย่านที่อยู่อาศัยของตนมาใช้ตั้งเป็นชื่อกลุ่ม เช่น G.115 G.95 คณะรังสิต คณะร่มเกล้า เป็นต้น

กลุ่มของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างจะมีลักษณะของกลุ่มวงในหรือกลุ่มเรา (ingroup) รวมถึงให้ความสำคัญกับ “We” identity มากกว่า “I” identity และกีดกันคนกลุ่มวงนอกหรือกลุ่มเขา (outgroup) ออกไป ซึ่งส่งผลต่อการแสดงออกของกลุ่มเด็กช่างต่อบุคคลอื่นๆ ที่ไม่ใช่สมาชิกของกลุ่มตน คือ หากเป็นเพื่อนร่วมสถาบันเดียวกัน แต่ไม่ใช่สมาชิกในกลุ่มการแสดงออกจะเป็นเพียงผิวเผิน แต่หากเป็นเด็กช่างจากสถาบันอาชีวศึกษาอื่นหรือสถาบันอาชีวศึกษาคู่อริ การแสดงออกก็จะต่างกันอย่างชัดเจน

ผู้นำกลุ่มของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างจะเป็นในลักษณะของผู้นำความคิดและจะเปลี่ยนผู้นำไปเรื่อยๆ ตามสถานการณ์ แต่หากในกลุ่มมีรุ่นพี่ร่วมอยู่ด้วย นักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างจะให้เกียรติรุ่นพี่เป็นผู้ตัดสินใจก่อนเสมอ แต่สมาชิกก็มีสิทธิ์ที่จะตัดสินใจเองว่าจะทำตามความต้องการของกลุ่มหรือไม่

กลุ่มเด็กช่างมีการใช้บรรทัดฐานที่ไม่เป็นทางการ (informal norms) คือ นำเอาขนบธรรมเนียม ประเพณีที่เด็กช่างเป็นผู้สร้างขึ้นเองมาใช้สืบต่อกันจากรุ่นสู่รุ่น เพื่อสร้างความเป็นระบบระเบียบในกลุ่มเด็กช่างด้วยกัน และหากมีใครฝ่าฝืนหรือไม่กระทำตาม ก็จะมีการตักเตือน สั่งสอน หรือลงโทษจากรุ่นพี่หรือเพื่อนในกลุ่มเพื่อไม่ให้เป็นอย่างแก่คนอื่นต่อไป

นักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่าง มีการแสดงออกซึ่งอัตลักษณ์ของพวกเขา ในรูปแบบทั้งที่เป็นวัจนภาษาและอวัจนภาษา สามารถแบ่งออกเป็นประเด็นต่างๆ ได้ดังต่อไปนี้

การแต่งกาย

ชุดเครื่องแบบนักเรียน

การแต่งกายจะเป็นไปตามกฎระเบียบของทางโรงเรียนหรือวิทยาลัยซึ่งส่วนใหญ่จะมีลักษณะคล้ายคลึงกัน ดังนี้

- สวมเสื้อเชิ้ตแขนสั้นสีขาว กางเกงขายาวทรงตรงสีกรมท่าหรือสีดำ
- เข็มขัดหนังสีดำ หัวเข็มขัดที่มีตราสัญลักษณ์สถาบัน ซึ่งสถาบันอาชีวศึกษาบางแห่งก็ไม่อนุญาตให้นักเรียนใส่หัวเข็มขัดที่มีตราสัญลักษณ์สถาบัน ทั้งนี้เพื่อหลีกเลี่ยงการก่อเหตุทะเลาะวิวาทแย่งชิงหัวเข็มขัดระหว่างสถาบันอาชีวศึกษาด้วยกัน
- สวมรองเท้าหนังสีดำหรือรองเท้าผ้าใบสีดำ
- สวมเสื้อซิปหรือเสื้อสำหรับใช้ในห้องปฏิบัติการของสถาบันทับเครื่องแบบนักเรียน ซึ่งอาจอนุญาตให้สวมเสื้อซิปได้ทั้งในระดับ ปวช. และ ปวส. หรืออนุญาตเฉพาะนักเรียนในระดับ ปวส. เท่านั้น ในส่วนของสถาบันอาชีวศึกษาที่ไม่อนุญาตให้นักเรียนในระดับ ปวช. สวมเสื้อซิปทับเครื่องแบบนักเรียนนั้น ทางสถาบันจะให้นักเรียนสวมเสื้อยืดประจำสาขาวิชาในห้องปฏิบัติการแทน

บางสถาบันได้มีการแยกนักเรียนทั้งสองระดับออกจากกันด้วยเครื่องแบบนักเรียน โดยนักเรียนในระดับ ปวส. จะมีเครื่องแบบเฉพาะ คือ สวมเสื้อซิปของสถาบันและสวมกางเกงขายาวทรงตรงสีเดียวกับเสื้อซิป ซึ่งเสื้อซิปหรือเสื้อสำหรับใช้ในห้องปฏิบัติการของแต่ละสถาบันจะมีรูปแบบแตกต่างกันออกไป แต่จะมีการปักตราสัญลักษณ์สถาบันไว้ที่อกเสื้อหรือกระเป๋าเสื้อ โดยอาจใช้สีเสื้อแตกต่างกันไปตามชั้นปี หรือตามสาขาวิชาช่างที่เรียน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกฎระเบียบที่แต่ละสถาบันอาชีวศึกษาจะเป็นผู้กำหนดขึ้น ซึ่งเหตุผลที่นักเรียนในระดับ ปวช. ของบางโรงเรียนไม่ได้รับอนุญาตให้ใส่เสื้อซิป เนื่องจากทางโรงเรียนต้องการจะป้องกันปัญหาเรื่องการทะเลาะวิวาทของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างให้ลดน้อยลง

แม้การแต่งกายจะเป็นไปตามระเบียบของทางโรงเรียน แต่ก็ยังคงมีนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างบางส่วนที่แต่งกายผิดระเบียบ เช่น การสวมเสื้อเชิ้ตตัวเล็กเข้ารูป การสวมกางเกงทรงตรงที่มีขนาดพอดีตัวมากเกินไปหรือขนาดกางเกงใหญ่เกินไป การใส่กางเกงขาลีบ ขาม้า การใช้ผ้าตัดกางเกงที่ผิดระเบียบของสถาบัน เช่น ผ้าเวสปอยส์ ฟ้ายีนส์ การสกรีนชื่อสถาบันหรือรูปพระวิษณุกรรมไว้ที่ชายเสื้อนักเรียนหรือบนเสื้อยืดที่ใช้สวมในเสื้อนักเรียนอีกชั้นหนึ่ง การใส่หัวเข็มขัดที่มีตราสัญลักษณ์ของสถาบันในสถาบันอาชีวศึกษาที่ห้ามใส่ ฯลฯ

ชุดธรรมดาหรือชุดถ่าลอง

โดยมากจะขึ้นอยู่กับความชอบของแต่ละบุคคล คือ อาจแต่งกายตามกลุ่มเพื่อน ตามความนิยมของแฟชั่นในขณะนั้น หรืออาจแต่งกายตามกลุ่มเด็กช่างรุ่นเก่าก็ได้ ซึ่งสินค้าที่ใช้อาจเป็นของปลอมหรือของลอกเลียนแบบหรือของแท้ ขึ้นอยู่กับความชอบของแต่ละบุคคล แล้วจึงนำมาปรับแต่งให้ยังคงรักษาเอกลักษณ์ของความเป็นเด็กช่างเอาไว้ มีลักษณะทั่วไป ดังนี้

- ใช้สีดำหรือสีเข้มเป็นสีหลัก เนื่องจากเป็นสีที่ดูคูล ดูเข้มแข็ง
- เน้นความพอดีตัวของเสื้อผ้า อาจเป็นเสื้อยืดหรือเสื้อเชิ้ต กางเกงยีนส์ทรงตรงหรือขาเดปียี่ห้อ Levi รุ่น super black
- รองเท้าผ้าใบยี่ห้อคอนเวิร์ส (Converse) แวนส์ (Vans) หรือพูม่า (Puma)

ส่วนชุดอยู่บ้านที่ได้รับความนิยมนั้น จะเน้นเป็นกางเกงขาสั้นที่มีสีสันทดหลายต่างๆ หรือที่ในหมู่วัยรุ่นเรียกว่า กางเกงขาสั้นเจเจ

เครื่องประดับต่างๆ

การใช้เครื่องประดับของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง โดยมากเป็นเรื่องของสัญลักษณ์และเครื่องหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสถาบันการศึกษาของตนเอง ได้แก่ เข็มกลัดตราสถาบันอาชีวศึกษา หัวเข็มขัด แหวนรุ่น เสื้อประจำรุ่น เสื้อชื่อหรือเสื้อปฏิบัติการ และเสื้อสกรีนรูปพระวิษณุกรรมหรือตราสถาบัน

สิ่งของเครื่องประดับ ส่วนหนึ่งเป็นของสถาบันอาชีวศึกษาจัดทำมาให้แก่นักเรียนในสถาบันซึ่งจะถูกต้องตามระเบียบของทางสถาบัน และอีกส่วนหนึ่งจะมาจากการสร้างและออกแบบโดยนักเรียนอาชีวศึกษาหรือศิษย์เก่า และนำไปสั่งทำเพื่อจำหน่ายให้แก่นักเรียนในรุ่นและในสถาบันอาชีวศึกษาของตน

แหล่งที่นักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างนิยมไปสั่งทำเครื่องประดับ เช่น ตลาดนัดสวนจตุจักร ร้านค้าใกล้กับสถาบัน ซึ่งทั้งหมดจะสั่งทำมาในจำนวนที่จำกัดหรือพอดีกับจำนวนนักเรียนในรุ่นนั้นๆ เพื่อป้องกันไม่ให้ตกไปอยู่ในมือของบุคคลภายนอกนำไปใช้แอบอ้างในการกระทำความผิดจนนำความเสื่อมเสียชื่อเสียงมาให้สถาบันอาชีวศึกษาของตน

ภาษา

คำศัพท์

ภาษาที่ใช้กันในกลุ่มนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างนั้นเรียกได้ว่าเป็น “ศัพท์เฉพาะกลุ่ม” โดยคำศัพท์ส่วนใหญ่มักเป็นคำแสลง เป็นการย่อคำให้สั้นลง เป็นการนำลักษณะเฉพาะหรือกริยาของบางสิ่งมาเชื่อมโยงเข้ากับความหมาย

โดยคำศัพท์บางส่วนเป็นคำที่เด็กช่างแต่ละคนคิดขึ้นหรือเป็นคำที่สืบทอดต่อมาจากรุ่นพี่ แต่ละสถาบันอาชีวศึกษาจึงอาจมีคำเฉพาะที่แตกต่างกันไป แต่ยังคงสามารถเข้าใจได้ในหมู่เด็กช่างด้วยกัน และบางส่วนเป็นคำศัพท์ที่นิยมใช้กันทั่วไปในหมู่วัยรุ่น ซึ่งคำศัพท์เหล่านี้อาจมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยได้

ตารางที่ 4.21 แสดงคำศัพท์เฉพาะกลุ่มของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง

คำศัพท์	ความหมาย
G. (สายรถประจำทาง)	แก๊ง เช่น G.52 หมายถึง กลุ่มเด็กช่างที่ใช้รถประจำทางสาย 52 ในการเดินทางไปเรียนและเดินทางกลับบ้าน
เก็บ	จับกัง
ขยาว	คำเรียกแทนนักเรียนอาชีวศึกษา
ขาสั้น	คำเรียกแทนนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา
แขวนข้อป	ใช้เมื่อนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างเรียนจบ
คณะ (ชื่อสถานที่หรือสายรถประจำทาง)	กลุ่มเด็กช่างที่อาศัยอยู่ในละแวกเดียวกัน เช่น คณะคลองเตย คณะรังสิต คณะติวานนท์ คณะบางกะปิ
แคมป์	คนที่ทำงานก่อสร้าง บางครั้งเรียก เด็กแคมป์ มักใช้เรียกแทนนักเรียนอาชีวศึกษาแผนกช่างก่อสร้าง
ซ่อม	ใช้เมื่อเวลาไม่มีใครทำอะไรผิดหรือไม่ผ่าน เปรียบเหมือนกับการลงโทษเล็กๆ น้อยๆ นอกจากนี้ยังเป็นคำพูดที่ใช้ในเวลารับน้องด้วย
เด็กชอย	กลุ่มวัยรุ่นที่เป็นอันธพาลหรือนักเลงประจำชอย
ติดยศ	การแต่งกายของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างแบบครบชุด ทั้งการสวมเสื้อข้อป หัวเข็มขัด ติดเข็มโรงเรียน ฯลฯ ซึ่งแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าตนเองเป็นเด็กช่างจากสถาบันใด
ทรงอ่อน	ลักษณะการเดิน รูปร่าง หน้าตา ที่ดูแล้วกวนอนามัย

คำศัพท์	ความหมาย
บล็อก	การเจาะกระดาษหรือวัสดุอื่นๆ เป็นรูปภาพหรือข้อความเพื่อใช้เป็นต้นแบบในการสร้างงานกราฟฟิติ โดยจะทำขึ้นเมื่อต้องการความประณีตของชิ้นงานเป็นพิเศษ เช่น รูปตราสัญลักษณ์สถาบัน รูปพระวิษณุกรรม
ประธาน	หัวหน้ากลุ่ม
เฟือง	เป็นคำที่ใช้เรียกแทนตนเองหรือสถาบัน การแสดงให้เห็นถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน
รุ่นใหญ่	ระดับสูง มักใช้กับสถาบันอาชีวศึกษาหรือคนที่มีชื่อเสียงมายาวนานในเรื่องหนึ่งๆ
เรื่อน	โศโครก สกปรก มอมแมม (มาจากคำว่า สุนัขขี้เรื่อน)
ลบบล็อก	การขีดฆ่า การใช้สีฟันหรือทาทับบงานกราฟฟิติ หรือข้อความเดิมซึ่งเป็นข้อความของสถาบันอื่นๆ และเขียนข้อความหรือพ่นบล็อกของสถาบันตนเองลงไปแทนที่
เล่น	การเข้าไปหาเรื่องหรือเอาเรื่องอีกฝ่ายหนึ่งโดยการใช้ความรุนแรง
วันสถาปนา	วันครบรอบที่มีการก่อตั้งสถาบันอาชีวศึกษานั้นๆ ขึ้นมา
สด	กล้าหาญ ยอดเยี่ยม เจ๋ง
เสี้ยว	ลักษณะการแต่งตัวที่ดูไม่ดีหรือดูไม่ได้
โศ	โศ โครก สกปรก
ออกรบ	การออกไปก่อเหตุทะเลาะวิวาทกับนักเรียนอาชีวศึกษาสถาบันอื่น
อ้อน	อ้อนดิน

คำเรียกชื่อและการใช้สรรพนาม

กลุ่มนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างนั้นมีการใช้คำเรียกชื่อและการใช้สรรพนามสำหรับเรียกแทนสถาบันอาชีวศึกษาของตนเองและกลุ่มเพื่อนด้วยกัน เช่น สุภาพบุรุษหรือเทพบุตร (อาจตามด้วยชื่อสถาบัน ที่ตั้งสถาบัน สีประจำสถาบัน หรือ สัญลักษณ์ประจำสถาบัน) สุภาพบุรุษ ขาวขาว สุภาพบุรุษนักเลง ราชาช่างกล เจ้าพ่อ นักเลงเฟือง นักรบ ยอดนักสู้ ฯลฯ

รวมถึงมีการใช้ชื่อหรือสรรพนามเพื่อเรียกแทนสถาบันอาชีวศึกษาอื่นๆ ทั้งที่ใช้เรียกแทนนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างอุตสาหกรรม สายศิลปะ รวมถึงโรงเรียนพาณิชย์ต่างๆ โดยใช้สัญลักษณ์หรือลักษณะเด่นของสถาบันเหล่านั้นเป็นตัวกำหนด

นอกจากนี้ เด็กช่างยังได้เลือกเอาวรรณกรรมประเภท “กลอน” มาเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยถ่ายทอดอัตลักษณ์ ซึ่งช่วยให้ผู้อื่นสามารถมองเห็นภาพของเด็กช่างได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น และสะท้อนให้เห็นถึงการรับรู้ตนเอง (self – concept) อารมณ์ความรู้สึกที่พวกเขามีต่อสิ่งต่างๆ รอบตัว และเน้นไปที่ความเรียบง่ายในการแต่งเป็นหลัก มีการใช้ภาษาที่ตรงไปตรงมา ซึ่งจะพบการใช้ภาษาคำเรียกชื่อและการใช้สรรพนามแฝงอยู่ในบทกลอน โดยมีประเด็นหลักๆ เกี่ยวกับเรื่องดังต่อไปนี้

1. ศักดิ์ศรีสถาบัน ความรักเพื่อน รุ่นพี่ รุ่นน้อง ช่วยสะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมและทัศนคติของเด็กช่าง มักมีเนื้อหาที่สร้างความรู้สึกรักและภูมิใจในความยิ่งใหญ่ของศักดิ์ศรีสถาบัน มักประกอบไปด้วยชื่อสถาบัน สัญลักษณ์ของสถาบัน วันสถาปนา ที่ตั้งของสถาบัน ฉายา คณะ และพระวิทยุกรรมหรือ “พ่อ” ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือและเป็นศูนย์รวมจิตใจของผู้เรียนในสถาบัน อาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างทุกคน

2. แสดงความเป็นใหญ่เหนือสถาบันอื่นหรือโจมตีคู่อริ มักใช้ภาษาที่มีนัยของการแบ่งแยก ดูถูกดูหมิ่นคนอื่นที่ไม่ใช่เด็กช่างในสถาบันอาชีวศึกษาของตนเอง และสะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมเรื่องการใช้ความรุนแรง มักประกอบไปด้วยชื่อสถาบัน สัญลักษณ์สถาบัน วันสถาปนาสถาบัน

3. แสดงลักษณะของนักเรียนในแต่ละสาขาวิชา

4. ความรักของเด็กช่าง มักมีการเขียนแซว หยอกล้อระหว่างเด็กช่างด้วยกันเอง ระหว่างเด็กช่างกับนักเรียนหญิงสายพาณิชย์ และระหว่างนักเรียนพาณิชย์สาขาต่างๆ และยังคงแสดงให้เห็นว่านักเรียนสาวสายพาณิชย์คือกลุ่มหญิงสาวที่เด็กช่างให้ความสนใจ

เพื่อน

นักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างมองว่าเพื่อนคือบุคคลที่มีความสำคัญในชีวิตของพวกเขา เพราะสามารถเป็นได้ทั้งที่ปรึกษาและที่พึ่งเมื่อมีปัญหา ทั้งในเรื่องการเรียนและชีวิตส่วนตัว

การศึกษาและการศึกษาต่อ

เหตุผลหลักของการเลือกเข้ามาเรียนในสถาบันอาชีวศึกษาสายช่างของกลุ่มตัวอย่าง คือ ความสนใจหรือความชอบส่วนบุคคล และลักษณะการเรียนการสอน รองลงมาคือ ครอบครัวต้องการให้เรียนหรือมีกิจการที่บ้านที่เกี่ยวข้องกับงานช่าง ความต้องการของตลาดแรงงาน และเหตุผลอื่นๆ เช่น ค่าใช้จ่ายในการเรียน และได้พบเห็นการแสดงอัตลักษณ์ของเด็กช่างรุ่นพี่จึงอยากจะเป็นเช่นนั้นบ้าง โดยในส่วนของ การเลือกสถานที่เรียนนั้นจะพิจารณาจากหลายปัจจัยตามลำดับ ได้แก่ เป็นสถาบันอาชีวศึกษาสายช่างที่มีชื่อเสียงและมีคุณภาพการเรียนการสอนที่ดี ความปลอดภัยจากเหตุทะเลาะวิวาท ซึ่งพิจารณาจากพฤติกรรมของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างในสถาบันนั้นๆ และเป็นสถาบันอาชีวศึกษาที่ตั้งอยู่ใกล้บ้าน ทั้งนี้เพื่อช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายที่ใช้ในการเดินทางไปเรียน

การจะเข้าเรียนที่แผนกหรือสาขาใดนั้นจะขึ้นอยู่กับผู้เรียน โดยพิจารณาจากความชอบ ความสนใจ และความถนัดของแต่ละคนเป็นหลัก รวมถึงพิจารณาจากความต้องการของตลาดแรงงาน ส่วนเหตุผลอื่นๆ รองลงมาได้แก่ ครอบครัวเป็นผู้ช่วยเหลือหรือมีกิจการที่เกี่ยวข้องกับสาขาวิชาช่างนั้นๆ และลักษณะเฉพาะของนักเรียนแต่ละสาขา ตามลำดับ

ส่วนการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างหลังจากจบการศึกษาในระดับ ปวช. นั้น โดยมากต้องการที่จะศึกษาต่อให้จบในระดับ ปวส. เสียก่อน เพื่อลดความเสี่ยงหากไม่สามารถเรียนจนจบในระดับปริญญาตรีได้ ก็ยังมีวุฒิทางการศึกษาในการหางานทำ จากนั้นหากมีโอกาสก็จะเรียนในระดับปริญญาตรีต่อไป

ค่านิยมและความเชื่อ

พระวิษณุกรรม

พระวิษณุกรรมเป็นผู้สร้างสรรค์สิ่งต่างๆ ที่เป็นประโยชน์มากมาย เป็นผู้คิดค้นประดิษฐ์สิ่งใหม่ๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จัดเป็นหน้าที่ของคนที่เรียนอาชีวศึกษาสายช่างเช่นกัน คือ การสร้างสรรค์และคิดค้นสิ่งประดิษฐ์ต่างๆ เพื่อใช้ช่วยอำนวยความสะดวกให้กับชีวิตประจำวันของคนทั่วไปและประเทศชาติ กลุ่มนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างทุกคนจึงใช้คำเรียกแทนพระวิษณุกรรมว่า “พ่อ” หรือ “องค์พ่อ” เนื่องจากถือว่าพระวิษณุกรรมคือบิดาแห่งการช่าง เป็นผู้ชำนาญในการช่างทุกแขนง ซึ่งเด็กช่างมีความเชื่อว่าการเคารพบูชาในพระวิษณุกรรมจะช่วยให้ตนเองประสบความสำเร็จในการเรียนสาขาวิชาช่างของตน รวมไปถึงความสำเร็จในอาชีพการงานที่เกี่ยวข้องกับการช่าง

ทุกสถาบันอาชีวศึกษาที่มีการเรียนการสอนในสายช่างอุตสาหกรรมเป็นหลักจะต้องมีรูปปั้นของพระวิษณุกรรมอยู่ภายในสถาบัน โดยจะจัดให้มีการทำพิธีบวงสรวงพระวิษณุกรรมขึ้นทุกปีในวันก่อตั้งสถาบันหรือวันสถาปนาสถาบัน

การสัก เครื่องรางของขลัง

การสักและการมีเครื่องรางของขลังไว้กับตัวนั้น มีเหตุผลหลัก คือ เพื่อป้องกันอันตรายจากการถูกทำร้ายหากไปมีเรื่องกับคู่อริ หรืออีกส่วนหนึ่งคือความชอบส่วนตัว ซึ่งเครื่องรางของขลังส่วนมากได้แก่ ผ้ายันตร์และพระเครื่อง ส่วนการสักนั้นก็มีการสักยันตร์ต่างๆ การสักน้ำมัน และการสักเพื่อความสวยงาม

ศักดิ์ศรีสถาบัน

เด็กช่างจะถือว่าศักดิ์ศรีสถาบันนั้นเป็นเรื่องใหญ่ และเปรียบเหมือนศักดิ์ศรีของเด็กช่างแต่ละคนด้วย จึงต้องรักษาไว้ให้ดีไม่ควรให้ใครมาดูถูกดูหมิ่นไม่ว่าจะด้วยวิธีใดก็ตาม

ความรัก

เรื่องความรัก เรื่องชู้สาวหรือการมีความสัมพันธ์ทางเพศในวัยเรียนของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง จากการสัมภาษณ์กลุ่มนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างถึงความเหมาะสมต่อเรื่องดังกล่าว พบว่ามีความคิดเห็นแบ่งแยกออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่เห็นด้วยมองว่า การมีความรักในช่วงวัยเรียนนั้นไม่ใช่เรื่องผิด เพราะถือเป็นเรื่องธรรมดาของวัยรุ่น ส่วนเรื่องการมีความสัมพันธ์ทางเพศกับคนรักนั้นเป็นสิทธิส่วนบุคคล แต่หากคิดจะมีแล้วก็ต้องรับผิดชอบตัวเองและคนรักให้ได้ด้วย

กลุ่มเด็กช่างที่ไม่เห็นด้วยมองว่า การมีความรักหรือมีแฟนนั้นไม่ใช่เรื่องผิด แต่การมีเพศสัมพันธ์กับคนรักหรือหมกมุ่นในเรื่องเซ็กซ์นั้นเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสม

นอกจากนี้ยังพบว่า นักเรียนหญิงในสายพาณิชย์ ถือเป็นกลุ่มที่เด็กช่างให้ความสนใจมากที่สุด เนื่องจากมีพื้นฐานด้านต่างๆ ใกล้เคียงกับเด็กช่าง เช่น พื้นฐานทางครอบครัว ฐานะทางเศรษฐกิจ และเรียนในสายอาชีพเหมือนกันจึงมีเวลาว่างจากการเรียนใกล้เคียงกัน ทำให้เข้าถึงและเข้าใจกันได้ง่ายกว่านักเรียนมัธยมสายสามัญ

ยาเสพติด

ปัญหาเสพติดที่พบมากที่สุดในกลุ่มนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างอุตสาหกรรมหรือเด็กช่าง คือ บุหรี่ และเหล้า เนื่องจากเป็นสิ่งเสพติดที่ถูกกฎหมาย สามารถซื้อหาได้ง่าย รวมถึงราคาที่ไม่แพงจนเกินไป นอกจากนี้ยังมียาเสพติดชนิดอื่นๆ ด้วย เช่น ยาบ้า ยาไอ้ กัญชา เป็นต้น แต่เป็นเพียงคนบางกลุ่มเท่านั้นเพราะเด็กช่างคิดว่า การคิดสิ่งเสพติดไม่ใช่ของเท่ ไม่ได้นำศักดิ์ศรีมาสู่ตนเองและสถาบัน

การใช้ความรุนแรงหรือการก่อเหตุทะเลาะวิวาท

จากการสัมภาษณ์กลุ่มนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง พบว่า สาเหตุที่ทำให้เกิดเหตุทะเลาะวิวาทนั้นมีอยู่หลายประการด้วยกัน ซึ่งสอดคล้องกับการประมวลสาเหตุหลักที่เป็นปัจจัยให้นักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างก่อเหตุทะเลาะวิวาทของกองกำกับการสวัสดิภาพเด็กและเยาวชน (กก.สค.) สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (<http://moomkafae.com/index.php?lay=show&ac=article&Id=133835&Ntype=6>) ได้จัดทำไว้ ดังนี้

1. กลุ่มเด็กช่างเป็นกลุ่มคนที่อยู่ในช่วงวัยรุ่นซึ่งเป็นวัยคะนอง เพียงแต่มองหน้ากันก็อาจทำให้เกิดเหตุทะเลาะวิวาทกันขึ้นได้ สืบเนื่องมาจากวุฒิภาวะ การอบรม หรือการยั้งคิด ทำให้การแสดงออกถึงความไม่ถูกชะตาของแต่ละคนแตกต่างกันออกไป

2. บุคคลอาจเคยมีสาเหตุโกรธเคืองกันมาก่อน เมื่อไปพบกันในสถานที่ต่างๆ จึงเกิดการชกพวกหรือแอบทำร้ายร่างกายกัน นำมาซึ่งปัญหาถูกโข้ คือ มีการเอาคืนกันตลอดเวลา ซึ่งการเอาคืน ในบางครั้งไม่ได้ทำกับเด็กช่างที่เป็นคนก่อปัญหา แต่จะเลือกเอาคืนกับใครก็ได้ที่มาจากสถาบันอาชีวศึกษาเดียวกับคนก่อปัญหา

3. การเพิ่มจำนวนอย่างรวดเร็วของประชากร ทำให้สถานศึกษาต้องรับนักเรียนจำนวนมากขึ้นและต้องจัดสอนสองรอบหรือมากกว่า คือ รอบเช้า รอบบ่ายและรอบค่ำ ทำให้นักเรียนมีเวลาว่างมาก และมักไปมั่วสุมตามแหล่งต่างๆ ส่งผลให้เกิดความเสียหายที่เด็กช่างจะก่อเหตุทะเลาะวิวาทกันขึ้น

4. การจัดงานรื่นเริง ได้แก่ การแสดงดนตรี คอนเสิร์ต หรือการแสดงต่างๆ ทำให้เกิดการรวมตัวกันของกลุ่มเด็กช่างในจำนวนมาก และมีปัจจัยที่ช่วยปลุกเร้าให้ก่อเหตุทะเลาะวิวาทได้ง่าย คือ เพลง ท่าเต้น ผู้หญิง รวมถึงท่าทีของเจ้าหน้าที่ตำรวจ

5. เรื่องชู้สาว เช่น การที่อีกฝ่ายไปพุดแซว มองหน้า หรือเข้าไปจีบผู้หญิงของฝ่ายตรงข้าม การชอบพอนในตัวผู้หญิงคนเดียวกัน บางครั้งสาเหตุอาจมาจากตัวผู้หญิงเองที่คบหาในเชิงชู้สาวกับผู้ชายหลายคน หลายสถาบัน เป็นสาเหตุให้เกิดการเปิดศึกแย่งชิงกันขึ้นเพื่อปกป้องศักดิ์ศรีของตนเองและของสถาบัน

6. กลุ่มวัยรุ่นอื่นๆ ที่ปลอมตัวเป็นนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง

7. การเสพยาเสพติด การดื่มสุราหรือเครื่องดองของเมา ทำให้ครองสติไม่อยู่ เกิดการก้าวร้าวและทำร้ายผู้อื่น

8. เกิดการทะเลาะวิวาทหรือถูกทำร้ายร่างกายและคิดว่าเจ้าหน้าที่บ้านเมืองหรือครูอาจารย์ไม่สามารถช่วยเหลือได้ จึงทำการแก้แค้นด้วยตนเอง

9. นักเรียนมีเวลาว่างจากการเรียนมาก จึงทำให้เกิดการมั่วสุมตามแหล่งต่างๆ ส่งผลให้มีเหตุการณ์ทะเลาะวิวาทกันตามมา

10. อุปกรณ์การเรียนการสอนที่สามารถดัดแปลงใช้เป็นอาวุธได้ เช่น คัทเตอร์ ไม้ตี ไม้บรรทัด เหล็กฉาก เหล็ก ลิว ค้อน ตะไบ ฯลฯ

11. ค่านิยมสะสมหัวเข็มขัด เข็มกลัด เสื้อซ้อป ที่มีตราของสถาบันอาชีวศึกษาอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งของสถาบันอาชีวศึกษาคู่อริ

โดยรายละเอียดของการใช้ความรุนแรงในการทะเลาะวิวาทหรือที่เราเรียกว่า “ตีกัน” นั้น จะแตกต่างกันไปตามสถานการณ์ แต่โดยมากจะใช้วิธีเข้าตะลุมบอนกันเป็นกลุ่ม ส่วนอาวุธที่นำมาใช้ในการก่อเหตุทะเลาะวิวาท มักดัดแปลงมาจากอุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียนช่าง เช่น คัทเตอร์ ไม้ตี ไม้บรรทัด เหล็กฉาก เหล็ก ลิว ค้อน ตะไบ ฯลฯ บางครั้งอาจมีการใช้อาวุธอื่นๆ ร่วมด้วย เช่น ไม้ มีดดาบ อาวุธปืน ปืนปากกา หรือระเบิดปิงปอง

ความคิดเห็นของเด็กช่างต่อสื่อมวลชนในกรณีที่เกี่ยวข้องกับเด็กช่าง

จากการสัมภาษณ์นักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่าง ได้ให้ความเห็นว่า สื่อมักจะมึมมองและเสนอข้อมูลข่าวสารและให้ความสำคัญกับข่าวทางด้านลบของเด็กช่างมากกว่าด้านบวก ซึ่งถือเป็นเรื่องที่ไม่ยุติธรรม เนื่องจากเห็นว่า ด้านที่ดีของเด็กช่างนั้นยังมีอยู่อีก และการเสนอข่าวของสื่อมวลชนในลักษณะดังกล่าวยังส่งผลให้คนในสังคมมีความคิดเป็นภาพเหมารวม (stereotype) ในเชิงลบต่อเด็กช่างอีกด้วย

2. ปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างอัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง

ในการสร้างอัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่าง ประกอบด้วยปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างอัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง ได้แก่

8. ตัวของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างเอง โดยขึ้นอยู่กับความชอบและความสนใจส่วนบุคคล เนื่องจากทัศนคติของบุคคลจะส่งผลต่อการเปิดใจรับอัตลักษณ์ต่างๆ ของเด็กช่าง

9. เพื่อน เนื่องจากนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างเป็นกลุ่มบุคคลที่อยู่ในช่วงวัยรุ่น ซึ่งให้ความสำคัญกับกลุ่มเพื่อนมากกว่าคนกลุ่มอื่นๆ การที่กลุ่มเพื่อนกระทำหรือปฏิบัติอะไรก็จะเกิดการเอาอย่างหรือทำตามกัน เพื่อให้ได้รับการยอมรับจากกลุ่มเพื่อน

10. นักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างรุ่นพี่ ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีความใกล้ชิดและเด็กช่างให้ความสำคัญนับถือ และมีส่วนสำคัญในการถ่ายทอด ปลูกฝังค่านิยมและทัศนคติต่างๆ ให้กับเด็กช่างรุ่นต่อๆ ไป

11. ครอบครัว ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยในการผลักดันให้เด็กช่างเข้ามาเรียนในสถาบันอาชีวศึกษาสายช่าง จึงเป็นการเปิดโอกาสให้มีการสร้างและแสดงอัตลักษณ์ของเด็กช่างได้มากยิ่งขึ้น และส่งผลต่อทัศนคติในการเรียนอาชีวศึกษาสายช่างของเด็กช่างอีกด้วย

12. สถาบันอาชีวศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการอาชีวศึกษา เพราะเป็นผู้กำหนดกฎเกณฑ์ต่างๆ ในสถาบันอาชีวศึกษาสายช่าง โดยเฉพาะทัศนคติของผู้บริหารที่มีต่อการเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง ซึ่งจะส่งผลต่อการสร้างอัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างให้เป็นไปในด้านบวกหรือลบ

13. สื่อมวลชน ในฐานะของสื่อที่มีอิทธิพลต่อความคิดของคนในสังคม ซึ่งมีการนำเสนอข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างทั้งในด้านบวกและลบ มีส่วนในการสร้างกระแสสังคมรวมถึงมีส่วนในการให้คำนิยามความเป็นเด็กช่างแก่สังคมและตัวเด็กช่างเองด้วย

ในส่วนหนังสือพิมพ์ จากการศึกษาเก็บรวบรวมข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ตั้งแต่เดือนมกราคม 2548 ถึงเดือนมิถุนายน 2549 พบว่า มีข่าวที่

เกี่ยวข้องกับนักเรียนอาชีวศึกษาจำนวน 80 ชาว แบ่งเป็นชาวที่เกี่ยวข้องกับนโยบายและการบริหารงานการอาชีวศึกษามากที่สุด รองลงมาคือ ชาวอาชญากรรมที่มีนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างเป็นทั้งผู้ก่อเหตุและเป็นเหยื่อของเหตุการณ์เดียวกัน

14. สังคม ซึ่งถือเป็นตัวช่วยตอกย้ำทั้งด้านบวกและด้านลบของเด็กช่าง เป็นแรงผลักดันที่ทำให้เกิดการมองเห็นตนเองของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง รวมถึงมีส่วนในการช่วยสร้างและส่งต่ออัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างเช่นเดียวกับรุ่นพี่

จากผลการศึกษาวิจัย พบว่า การสร้างอัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่าง มีวิธีการและขั้นตอน ซึ่งสามารถสรุปเป็นกระบวนการที่แบ่งออกได้เป็น 2 ช่วง คือ

ช่วงที่ 1 ก่อนเข้ามาศึกษาในสถาบันอาชีวศึกษาสายช่าง

บุคคลจะเริ่มซึมซับเอาความเป็นเด็กช่างเข้ามาใส่ในตนเองผ่านบริบทต่างๆ ทั้งครอบครัว เพื่อน รุ่นพี่ รวมไปถึงข้อมูลข่าวสารที่ได้รับผ่านสื่อมวลชน ซึ่งแต่ละบุคคลจะมีการรับรู้ความเป็นเด็กช่างมากน้อยแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสนใจ ความชอบส่วนบุคคล และโอกาสในการเข้าไปทำความรู้จักอย่างใกล้ชิดกับกลุ่มเด็กช่างรุ่นพี่ จนกลายเป็นภาพของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างในจินตนาการ

ช่วงที่ 2 หลังจากเข้ามาศึกษาในสถาบันอาชีวศึกษาสายช่าง

นักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างจะนำเอาสิ่งที่ตนได้รับรู้ในช่วงก่อนเข้ามาศึกษาในสถาบัน กับสิ่งที่ได้พบเจอจริงๆ เมื่อเข้ามาศึกษาในสถาบันอาชีวศึกษาอันถือเป็นประสบการณ์ตรง มาผนวกเข้าด้วยกัน โดยมีปัจจัยสนับสนุนอื่นๆ เข้ามาเกี่ยวข้องมากยิ่งขึ้น อันเป็นผลมาจากการเรียนรู้ทางสังคม (social learning) และการจัดเกลาทางสังคม (socialization) ดังนี้

1. การปลูกฝังค่านิยมและสร้างทัศนคติ

ซึ่งจะกระทำการรับน้องใหม่เป็นหลัก ในช่วงนี้รุ่นพี่จะถ่ายทอดค่านิยมและปลูกฝังทัศนคติที่เด็กช่างควรมีและควรจะเป็น ซึ่งประกอบด้วย ความรักเพื่อน รุ่นพี่ รุ่นน้อง ความสามัคคี และความรู้สึกรักศักดิ์ศรีในสถาบันอาชีวศึกษาของตน รวมถึงความรู้สึกที่ควรมีต่อสถาบันอาชีวศึกษาอื่นๆ แนวทางการใช้ชีวิต การเรียน และประเพณีต่างๆ ของเด็กช่าง

2. การเลียนแบบ

โดยมีตัวแบบ (Model) คือ เด็กช่างรุ่นพี่ ซึ่ง “กระบวนการเรียนรู้โดยการเลียนแบบ” นั้น มีอยู่ด้วยกัน 4 ประการ คือ

1) ความสนใจ (attention) บุคคลจะให้ความสนใจต่อสิ่งที่ตัวแบบ (model) ซึ่งในที่นี้คือเด็กช่างรุ่นพี่ได้แสดงออกมา ทั้งในเรื่องของการแต่งกาย การใช้ภาษาเฉพาะกลุ่มของกลุ่มเด็กช่าง และลักษณะท่าทางต่างๆ บางครั้งอาจรวมถึงสิ่งเล็กๆ น้อยๆ อย่างเช่น ทรงผม

2) การจดจำ (retention) บุคคลจะจดจำพฤติกรรมต่างๆ ช่างต้นของรุ่นพี่เอาไว้

3) การแสดงออก (reproduction) ขั้นตอนนี้บุคคลจะเริ่มแสดงพฤติกรรมต่างๆ ให้คล้ายหรือเหมือนกับตัวแบบ (model) เช่น การแต่งกาย การใช้ภาษา ลักษณะท่าทางต่างๆ ฯลฯ เพื่อก้าวเข้าสู่การเป็นเด็กช่างอย่างเต็มตัว โดยจะเลือกรับเอาพฤติกรรมหรือสิ่งต่างๆ ที่ตนสามารถกระทำตามได้มาแสดงออกให้เห็นถึงความเป็นเด็กช่างของตนเอง

4) การมีสิ่งล่อใจ (incentive) บุคคลเห็นตัวแบบ (model) แสดงพฤติกรรมต่างๆ แล้วและเห็นว่าผลจากการแสดงพฤติกรรมเหล่านั้นเป็นที่น่าพอใจ เช่น อาจได้รับการยอมรับจากเด็กช่างด้วยกัน หรือจากเด็กช่างต่างสถาบัน จึงแสดงพฤติกรรมเหล่านั้นบ้าง โดยไม่ต้องอาศัยการลงถูกลงผิดว่า หากเมื่อแสดงพฤติกรรมดังกล่าวออกไปแล้วผลจะเป็นอย่างไร (กิ่งแก้ว ทรัพย์พระวงศ์, 2544: 57)

การเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง

จากการสัมภาษณ์กลุ่มนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่าง พบว่า ในอดีตกลุ่มเด็กช่างมีการแสดงอัตลักษณ์ในด้านการเมืองการปกครองของประเทศมากกว่าเด็กช่างในปัจจุบัน คือ มุ่งความสนใจไปที่การเมือง การปฏิวัติ นอกจากนี้กลุ่มเด็กช่างที่เป็นหัวใจยังได้รับการยอมรับจากเด็กช่างด้วยกัน มีสิทธิ์และมีอำนาจในการทำสิ่งต่างๆ มากกว่าเด็กช่างกลุ่มอื่นๆ แต่ในปัจจุบันกลุ่มเด็กช่างที่เรียนเก่งและอยู่ในระเบียบวินัย หรือกลุ่มที่ได้รับการยอมรับจากอาจารย์จะได้รับการยอมรับจากเพื่อนมากกว่า ทั้งนี้เนื่องมาจากสถาบันอาชีวศึกษาได้พยายามส่งเสริมให้นักเรียนในสถาบันอาชีวศึกษาของตนมีโอกาสในการแสดงความสามารถทางการเรียนมากขึ้น และสภาพสังคมที่มีการแข่งขันสูงอย่างในปัจจุบัน ยังทำให้เด็กช่างต้องหันมาตั้งใจเรียนและสนใจในอนาคตทางอาชีพการงานของตนอย่างจริงจังมากขึ้น

นอกจากนี้ยังพบ “การเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์เป็นการชั่วคราว” ตามสภาพแวดล้อมในขณะนั้นๆ มีเหตุผลหลักคือ เพื่อป้องกันตนเองจากคู่อริซึ่งเป็นเด็กช่างต่างสถาบัน การเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ในลักษณะนี้ มักเป็นการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ที่เป็นอวัจนภาษา เช่น การแต่งกาย การใช้เครื่องประดับ

การเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของเด็กช่างจะเกิดขึ้นอีกครั้งหนึ่ง คือ เมื่อเรียนจบจากสถาบันอาชีวศึกษา ซึ่งเรียกว่าการ “แขวนช้อป” เด็กช่างจะละทิ้งหรือเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของตนเองไปสู่บทบาทใหม่ ในสถานภาพของสังคมใหม่นอกเหนือจากสังคมของเด็กช่าง

3. การรับรู้อัตลักษณ์นักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างของสังคม

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างบุคคลทั่วไป

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่เป็นบุคคลทั่วไปจำนวน 10 คน ประกอบด้วย กลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพ ค้าขาย 2 คน เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย 2 คน และเจ้าหน้าที่ตำรวจ อาจารย์ในสถาบันอาชีวศึกษาสายช่าง พนักงานบริษัท นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาสายสามัญ นักเรียนอาชีวศึกษาสายพาณิชยกรรม นักศึกษามหาวิทยาลัย อย่างละ 1 คน แบ่งเป็นเพศชายจำนวน 7 คน และเพศหญิง 3 คน อายุระหว่าง 16 – 42 ปี

จากการสัมภาษณ์บุคคลทั่วไป พบว่า พวกเขารับรู้อัตลักษณ์ของเด็กช่างได้จากการแสดงอัตลักษณ์ของเด็กช่างในที่สาธารณะ เช่น เรื่องของการแต่งกาย การใส่เครื่องประดับที่มีตราของสถาบันอาชีวศึกษา การรวมกลุ่มกันในที่สาธารณะ ทั้งป้ายรถประจำทาง บนเบาะหลังของรถประจำทาง ห้างสรรพสินค้า และการสร้างงานกราฟฟิตตามสถานที่ต่างๆ และจากสื่อมวลชน โดยรับรู้จากสื่อหนังสือพิมพ์มากที่สุด รองลงมาคือ โทรทัศน์ และสื่ออินเทอร์เน็ต ซึ่งทั้งหมดการรับรู้ผ่านการนำเสนอข่าวสารต่างๆ เช่น เรื่องของการใช้ความรุนแรงก่อเหตุทะเลาะวิวาท การจัดแสดงผลงานต่างๆ และการบริการสังคม

โดยส่วนมากจะนึกถึงเด็กช่างในส่วนที่เป็นด้านลบก่อนเสมอแล้วจึงกลับมานึกถึงในด้านบวก สามารถสรุปได้ดังนี้

ด้านลบ

- การใช้ความรุนแรงก่อเหตุทะเลาะวิวาท สร้างความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินของส่วนรวม
- การมั่วสุมหรือการรวมกลุ่มที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์
- ตัวปัญหาและภาระของสังคม คือ เป็นต้นเหตุของปัญหาสังคมในหลายๆ เรื่อง
- การแต่งกายที่ไม่เหมาะสม ผิดระเบียบวินัยของสถาบัน ทำให้ดูไม่เรียบร้อย สกปรก
- ความรักเพื่อนในทางที่ผิด คือ แนะนำให้ทำในสิ่งที่ไม่เหมาะสม
- การรักในศักดิ์ศรีของสถาบันอย่างผิดๆ ส่งผลให้เกิดการใช้ความรุนแรงตามมา
- ยาเสพติด
- ปัญหาเรื่องชู้สาว การมีความสัมพันธ์ทางเพศในวัยเรียน

ด้านบวก

- ความสามารถในการทำงานทางช่าง การปฏิบัติงานในสถานการณืจริง
- ความรักเพื่อน การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่ทอดทิ้งกัน

- สิ่งประดิษฐ์ ที่เป็นนวัตกรรมต่างๆ อันมาจากการใช้ความรู้ความสามารถทางการศึกษา สาขาต่างๆ คิดค้น
- การทำประโยชน์ต่อสังคม ซึ่งประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างกล่าวถึงและจดจำได้มากที่สุด คือ การการซ่อมแซม ตรวจเช็คสภาพรถยนต์ในช่วงวันหยุดเทศกาล และการช่วยเหลือผู้ประสบภัยในด้านต่างๆ
- ขวนขวายเรียน โดยมองว่าเด็กช่างมักมีฐานะทางเศรษฐกิจไม่มั่นคง แต่ก็ยังมีสำนึกที่ดีที่จะหาความรู้เพื่อนำไปประกอบอาชีพในสายงานช่างต่างๆ

ความคาดหวังของสังคมที่มีต่อเด็กช่าง

- การตั้งใจในการศึกษาเล่าเรียน
- เลิกก่อเหตุทะเลาะวิวาทหรือใช้ความรุนแรงในการตัดสินปัญหา
- การนำความรู้ที่เรียนมาใช้ในประกอบอาชีพ
- ทำตนให้เป็นประโยชน์แก่สังคม โดยการนำเอาวิชาความสามารถทางช่างในสาขาต่างๆ มาใช้ช่วยเหลือสังคม

- การประพฤติปฏิบัติตัวให้เหมาะสมกับวัย ฐานะหน้าที่ของตนเอง

นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างบุคคลทั่วไปยังได้เสนอข้อคิดเห็นในการช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าว ที่มีนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างเป็นต้นเหตุหรือมีส่วนเกี่ยวข้อง ดังนี้

- สังคมควรให้ความสนใจและให้โอกาสกับนักเรียนอาชีวจะสายช่างให้มากกว่าที่เป็นอยู่ทุกวันนี้ โดยเฉพาะหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มองหาสาเหตุที่แท้จริงปัญหาต่างๆ และทำการแก้ไขอย่างตรงจุด ไม่ใช่แต่เพียงการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ

- ควรปลูกฝังค่านิยมที่ถูกต้องเกี่ยวกับเรื่องความรักศักดิ์ศรีสถาบันอาชีวศึกษา ส่งเสริมให้เด็กช่างหันมาตั้งใจเรียนและทำประโยชน์แก่สังคม

- สนับสนุนให้เด็กช่างนำความรู้ที่เรียนมาสร้างสรรค์หรือพัฒนาสิ่งประดิษฐ์ต่างๆ และนำมาจัดนิทรรศการแสดงผลงานให้บุคคลทั่วไปได้มีโอกาสเข้าชม เพื่อเป็นการสร้างคุณค่าและความภูมิใจให้เกิดขึ้นกับตัวเด็กช่างเอง

- เพิ่มกิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมความรักสามัคคีกันในกลุ่มของเด็กช่างเอง เช่น จัดการแข่งขันกีฬาระหว่างสถาบันอาชีวศึกษา

อภิปรายผลการวิจัย

นอกจากบทสรุปตามวัตถุประสงค์การวิจัยที่ได้กล่าวถึงไปแล้วข้างต้น ผู้วิจัยพบว่ามีข้อสังเกตที่น่าสนใจ สามารถนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. อัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง

อัตลักษณ์ของปัจเจกบุคคล (individual identity) และอัตลักษณ์ทางสังคม (social identity)

เนื่องจากอัตลักษณ์ทั้ง 2 ประเภทมีความเชื่อมโยงกัน และล้วนมีส่วนในการทำให้เกิดการรับรู้เกี่ยวกับตนเอง (self – concept) ผู้วิจัยเลือกที่จะอภิปรายผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์ทั้งสองไปพร้อมๆ กัน เพื่อให้สามารถเข้าใจถึงอัตลักษณ์ของเด็กช่างได้ง่ายยิ่งขึ้น

จากบทสรุปเรื่องอัตลักษณ์เฉพาะบุคคล (individual identity) ทำให้เราทราบถึงการรับรู้เกี่ยวกับตนเอง (self – conception) ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่าง โดยเด็กช่างมองว่าตนเองไม่ได้มีความแตกต่างจากบุคคลอื่นๆ ไปในสังคม คือ เป็นคนธรรมดาคนหนึ่งที่ย่อมมีทั้งด้านดีและด้านที่ไม่ดีอยู่ในตนเอง แต่เป็นเพราะการเข้ามาศึกษาในสถาบันอาชีวศึกษาสายช่างจึงทำให้คนอื่นมักมองพวกเขาในด้านลบ ทั้งที่จริงๆ แล้วตนเองก็ไม่ได้ต่างไปจากวัยรุ่นทั่วไปที่อาจจะเกรหรือแหกกฎเกณฑ์ของผู้ใหญ่บ้างเป็นธรรมดา แต่หากต้องการจะหาความแตกต่างแล้ว เด็กช่างคิดว่าตนเองมีความแตกต่างกับนักเรียนสายสามัญมากที่สุด โดยเฉพาะเรื่องการเรียนรู้ที่เน้นการปฏิบัติจริงมากกว่าการท่องตำรา และเรื่องการใช้ชีวิตของเด็กช่างที่มีความเป็นผู้ใหญ่มากกว่านักเรียนสายสามัญเพราะต้องดูแลรับผิดชอบตัวเอง

การรับรู้เกี่ยวกับตนเอง (self – conception) ของเด็กช่างนั้น ส่วนหนึ่งได้ถูกสร้างขึ้นจากอิทธิพลทางสังคมวัฒนธรรมของพวกเขา ซึ่งการที่แต่ละคนจัดเป็นสมาชิกของกลุ่มสังคมเด็กช่างนั้นย่อมหมายถึง สังคมวัฒนธรรมเด็กช่างจะมีผลต่อการมองและคิดเกี่ยวกับตนเองของพวกเขาว่าเป็นบวก หรือ ลบ โดยเกณฑ์ในการให้ค่าตนเองนี้ได้รับอิทธิพลมาจากสังคมวัฒนธรรมเด็กช่างของพวกเขาเช่นกัน

ในเรื่องการรับรู้เกี่ยวกับตนเอง (self – conception) ของเด็กช่างนั้น พวกเขารับรู้ตนเองในฐานะเด็กช่างคนหนึ่ง ส่งผลให้มีการประเมินและแสดงออกถึงตัวตนของพวกเขาตามกลุ่ม โดยมีการแสดงออกถึงอัตลักษณ์ของกลุ่มเด็กช่างผ่านช่องทางต่างๆ ตั้งแต่ลักษณะภายนอกไปจนถึงการแสดงพฤติกรรม เช่น การแต่งกาย การใช้เครื่องประดับที่มีตราสถาบันอาชีวศึกษา ทำทางการเดิน

การแสดงความสามารถผ่านการเรียน การสร้างสรรค์งานกราฟิ์ดิในที่สาธารณะ การใช้ภาษาเฉพาะของกลุ่มเด็กช่างด้วยกันเอง การรวมกลุ่มกันในที่สาธารณะ ฯลฯ ซึ่งการแสดงออกถึงความ เป็นเด็กช่างของแต่ละคนนั้นจะมีมากขึ้นแตกต่างกันออกไป กล่าวคือ เด็กช่างแต่ละคนจะเลือกรับเอาวัฒนธรรมของกลุ่มเด็กช่างมาปฏิบัติเฉพาะส่วนที่พวกเขาารู้สึกว่าเหมาะสมสำหรับตนเองเท่านั้น จึงทำให้การแสดงออกซึ่งอัตลักษณ์ของความเป็นเด็กช่างนั้นไม่ขัดแย้งกับตัวตนที่แท้จริงของแต่ละ คน โดยเฉพาะเรื่องของการแต่งกาย การใช้เครื่องประดับและการใช้ภาษาเฉพาะกลุ่มนั้น เป็นสิ่งที่ พวกเขาได้รับเอามาปฏิบัติมากที่สุด ส่วนเรื่องอื่นๆ เช่น ความเชื่อเรื่องการสัก เครื่องรางของขลัง ค่านิยมเรื่องการใช้ความรุนแรง ถือเป็นสิ่งที่เหมาะสมสำหรับบางคนเท่านั้น ไม่ใช่ทุกคนเสมอไป

จากการสัมภาษณ์กลุ่มเด็กช่าง ผู้วิจัยพบว่า เด็กช่างมีความคิดเกี่ยวกับตนเองไปในด้านบวก โดยมองว่าตนเองเป็นกำลังสำคัญของประเทศชาติ นักเรียนอาชีวะคือกลไกสำคัญสำหรับประเทศที่ กำลังพัฒนาอย่างประเทศไทย เพราะมีส่วนช่วยในการคิดค้นและพัฒนาสิ่งประดิษฐ์ต่างๆ ที่เป็น ประโยชน์ต่อบ้านเมือง ทั้งยังเป็นแรงงานที่มีคุณภาพสำหรับภาคอุตสาหกรรมอีกด้วย

การสร้างภาพด้านบวกให้กับตนเองของพวกเขาจะถูกสร้างผ่านภาพลักษณ์ของสถาบัน อาชีวศึกษาเป็นหลัก ซึ่งในสังคมของพวกเขา หมายความว่า การจะอย่างไรให้สถาบันอาชีวศึกษา ของตนเองเป็นที่รู้จัก ได้รับการยอมรับ และได้รับการยกย่องในสังคมของเด็กช่างด้วยกันเอง ซึ่ง ชื่อเสียงด้านบวกเหล่านี้อาจได้มาจากวิธีการที่แตกต่างกันไป เช่น ด้านการเรียนที่เป็นเลิศเหนือ สถาบันอื่น ด้านการใช้ความรุนแรง ด้านความประพฤติและความสามัคคีของคนในสถาบัน แต่หาก จะให้ดีที่สุดก็ควรจะมีให้ครบทุกด้าน นั่นคือ “เรียนก็ดี ดีก็เก่ง” หากสถาบันอาชีวศึกษาใดสามารถ สร้างภาพด้านบวกเหล่านี้ได้มากก็จะถูกจัดให้เป็นสถาบัน “รุ่นใหญ่” ที่นักเรียนในสถาบัน อาชีวศึกษาอื่นๆ ควรเอาเป็นเยี่ยงอย่าง

นอกเหนือไปจากนั้น เด็กช่างยังรับรู้ถึงสังคมมองกลุ่มเด็กช่างอย่างตนเองในด้านลบ มากกว่าด้านบวก ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยที่ได้จากการสัมภาษณ์บุคคลทั่วไปที่จะนึกถึงภาพของ เด็กช่างในด้านลบได้ก่อนด้านบวกเสมอ ส่วนสำคัญที่ทำให้คนในสังคมทั่วไปมองนักเรียน อาชีวศึกษาสายช่าง ในแง่ลบนั้น น่าจะเป็นเพราะปัญหาเรื่องการใช้ความรุนแรงก่อเหตุทะเลาะวิวาท และการรับข้อมูลผ่านสื่อมวลชน เช่น หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ ซึ่งเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้คนทั่วไปมี ความคิดในแบบเหมารวม (stereotype) ในด้านลบกับเด็กช่าง ทั้งที่จริงๆ แล้วกลุ่มคนที่ก่อปัญหา เป็นเพียงคนกลุ่มน้อยในสถาบันเท่านั้น

ในส่วนของสื่อมวลชนนั้นมักจะนำเสนอข่าวที่เป็นเรื่องไม่ดีหรือภาพด้านลบของเด็กช่าง มากกว่าด้านดีหรือด้านบวก สังเกตได้จากทุกครั้งที่เกิดเหตุการณ์ก่อเหตุทะเลาะวิวาทขึ้น สื่อมวลชน

มักให้ความสนใจนำเสนอข่าวและติดตามเหตุการณ์อย่างต่อเนื่องเป็นเวลาหลายวัน บางครั้งถึงขั้นมีการจัดทำสื่อบุคคลขึ้นมาเพื่อสรุปเหตุการณ์เหล่านั้น ต่างจากการเสนอข่าวในด้านบวกของเด็กช่างอาทิ ข่าวการจัดแสดงผลงานและความสามารถของนักเรียนอาชีวศึกษา เช่น งานพลังอาชีวะสร้างชาติ รวมพลคนพันธุ์อา' หรือข่าวการบริการสังคม เช่น ข่าวการซ่อมแซม ตรวจเช็คสภาพรถยนต์ ในช่วงวันหยุดเทศกาลปีใหม่ สงกรานต์ ในโครงการอาชีวะร่วมด้วยช่วยประชาชนและการช่วยเหลือผู้ประสบภัยในด้านต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการซ่อมแซมสิ่งของ การสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัย ให้กับผู้สูญเสียในกรณีพิบัติภัยสึนามิทางภาคใต้ของประเทศไทย ที่สื่อมวลชนแทบจะไม่ให้ความสำคัญกับภารกิจดังกล่าวที่เด็กช่างมีส่วนร่วมเลย จะมีบ้างก็ปรากฏเป็นเพียงข่าวสั้นๆ ทางโทรทัศน์ หรือเป็นคอลัมน์เล็กๆ ในหนังสือพิมพ์

ซึ่งในส่วนการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนนั้น มีความสอดคล้องกับความเห็นของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ จากการจัดโครงการบ้านราชวิถีฟอรัม เรื่อง “เด็กไทยวันนี้ก้าวร้าวรุนแรงจริงหรือ” โดยกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) ว่า สาเหตุที่ทำให้เรื่องปัญหาในเชิงพฤติกรรมของวัยรุ่นคูเป็นเรื่องที่รุนแรงเกินความเป็นจริงนั้น ส่วนหนึ่งมาจากการโหมเสนอข่าวโดยสื่อมวลชน ที่นำเสนอแต่ข้อมูลในด้านลบและชอบขยายความรุนแรง ความแปลก (ไทยรัฐ, 16 ตุลาคม 2550: 15)

เป็นที่น่าสังเกตว่า แม้สังคมทั่วไปจะมองเด็กช่างในด้านลบ เช่น มองว่าพวกเขาเป็นวัยรุ่นเกเรชอบใช้ความรุนแรงก่อเหตุทะเลาะวิวาท เป็นตัวปัญหาของสังคม เป็นกลุ่มเด็กที่เรียนไม่เก่งหรือฐานะทางบ้านไม่ดีจึงต้องมาเรียนต่อในสายอาชีวศึกษา แต่เด็กช่างก็ยังคงมองตนเองในด้านบวกมากกว่า และไม่สนใจว่าสังคมจะมองตนเองอย่างไร หรือพูดถึงตนเองในแง่ไหน แต่สิ่งสำคัญคือการถูกมองในด้านบวกระหว่างเด็กช่างด้วยกันมากกว่าโดยให้เหตุผลว่า คนทั่วไปไม่มีทางเข้าใจถึงตัวตนที่แท้จริงของเด็กช่างได้ เพราะคนเหล่านั้นไม่ได้เข้ามาอยู่ในสังคมของเด็กช่างเช่นเดียวกับพวกเขา และส่วนมากก็รู้จักเด็กช่างแค่เพียงผิวเผินผ่านทางสื่อมวลชนเท่านั้น

นอกจากนี้พวกเขายังใช้วิธีการหลบเลี่ยงสายตาที่มองเด็กช่างในด้านลบของคนทั่วไป ด้วยการนำเอาความรู้สึกในเชิงบวกเข้ามาแทนที่ เช่น เวลาที่ถูกคนทั่วไปมองเมื่อพวกเขาแสดงออกถึงอัตลักษณ์ต่างๆ ในที่สาธารณะ เด็กช่างจะคิดเสียว่าคนเหล่านั้นมองพวกเขา เพราะพวกเขาที่น่าสนใจ ซึ่งถือเป็นกลไกการป้องกันตนเองจากความรู้สึกที่ไม่ดีต่างๆ ที่จะได้รับการตัดสินจากคนในสังคม

“เรามันเทพบุตร คนมองเราไม่แปลกหรอก แต่ความจริงเค้าอาจมองว่าเราเลว เราน่ากลัว หรือน่ารังเกียจก็ได้ แต่เราไม่ใส่ใจเพราะพวกเขาไม่ได้เป็นเรา”

(นักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างแห่งหนึ่งย่านหัวหมาก, สัมภาษณ์, 21 มิถุนายน 2549)

ในขณะที่เดียวกัน เด็กช่างมองว่าสังคมไม่ได้ให้โอกาสหรือพื้นที่กับพวกเขาในการแสดงความสามารถที่มีอยู่เท่าที่ควร ต่างจากกลุ่มนักเรียนสายสามัญ กลุ่มนิสิตนักศึกษาหรือกลุ่มที่มีความแตกต่างอย่างพวกเขา เช่น กลุ่มวัยรุ่นฮิปฮอป กลุ่มพังค์ ที่สังคมให้การต้อนรับและมอบหรือเพิ่มพื้นที่สาธารณะให้กับคนเหล่านี้ได้แสดงความสามารถอย่างเต็มที่ ทั้งๆ ที่คนกลุ่มนี้มี “โอกาส” มากพออยู่แล้ว ไม่ว่าจะเป็นการสนับสนุนจากภาครัฐที่พร้อมเสมอสำหรับนักเรียนสายสามัญ ด้านความพร้อมทางทุนทรัพย์ การสนับสนุนจากครอบครัว การได้รับความสนใจจากสื่อมวลชน ฯลฯ ทั้งที่ความเป็นจริงแล้วบางกลุ่ม อาจไม่ได้กระทำการที่สร้างประโยชน์ให้กับสาธารณะเท่ากับกลุ่มเด็กช่างก็ตาม

นอกจากนี้ จากการสัมภาษณ์กลุ่มเด็กช่าง พบว่า พวกเขานั้นต้องการให้สังคมลองพิจารณาและมองเด็กช่างในแง่บวกดูบ้าง เช่นเดียวกับที่สังคมมีมุมมองต่อกลุ่มวัยรุ่นอื่นๆ หรือมองนักเรียนสายสามัญ เพราะตนเองก็ไม่ได้เลวร้ายไปเสียทั้งหมดเหมือนอย่างที่สังคมวาดภาพเอาไว้ โดยเฉพาะเรื่องของการใช้ความรุนแรงก็เป็นเพียงคนกลุ่มเล็กๆ ในกลุ่มของเด็กช่างเท่านั้น สังคมไม่ควรจะมองพวกเขาแบบภาพเหมารวม (stereotype) เพราะยังมีนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างอีกมากที่เป็นคนดี ตั้งใจเรียน และมุ่งมั่นที่จะนำเอาวิชาความรู้มาใช้ให้เกิดประโยชน์กับชีวิตและสังคมได้

อัตลักษณ์กลุ่มหรืออัตลักษณ์ร่วม (collective identity)

นักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่าง คือ กลุ่มนักเรียนที่ศึกษาในสถาบันอาชีวศึกษาสายช่างอุตสาหกรรม เช่น ช่างกล ช่างยนต์ ช่างเชื่อม ช่างก่อสร้าง ช่างอิเล็กทรอนิกส์ ช่างไฟฟ้า เป็นกลุ่มวัยรุ่นที่มีอายุระหว่าง 15 – 20 ปี ซึ่งถือเป็นช่วงที่เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านร่างกายและจิตใจ ทำให้ต้องมีการปรับตัวในด้านต่างๆ อย่างมาก (จิรพัฒน์ พรหมสิทธิการ, 2542: 1) การแสวงหาตัวตนจึงเกิดขึ้นผ่านการสร้างอัตลักษณ์ และเมื่อสังคมหนึ่งๆ ไม่ได้ประกอบไปด้วยวัฒนธรรมหลัก (C ตัวใหญ่) เท่านั้น หากแต่ประกอบไปด้วยวัฒนธรรมย่อยหลายๆ ตัว (c ตัวเล็ก) การสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มย่อยจึงเกิดขึ้น เพื่อบ่งบอกถึงวิถีที่กลุ่มย่อยใช้ในการดำรงชีวิตและจัดการกับเรื่องต่างๆ (กาญจนา แก้วเทพ, 2544: 522- 523) กลุ่มเด็กช่างจึงถือเป็นกลุ่มวัฒนธรรมย่อยกลุ่มหนึ่งในสังคม (c ตัวเล็ก) ที่มีการสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มขึ้นมาอย่างชัดเจน

วัฒนธรรมของกลุ่มเด็กช่างนั้น มีความแตกต่างจากวัฒนธรรมของกลุ่มวัยรุ่นอื่นๆ อย่างเห็นได้ชัด ทั้งในด้านการแต่งกาย คำนิยม การใช้ภาษาหรือศัพท์เฉพาะกลุ่ม และพฤติกรรมการแสดงออกในรูปแบบต่างๆ พวกเขาจึงจัดเป็นกลุ่มวัฒนธรรมย่อยที่มีการสร้างอัตลักษณ์เป็นของตนเองขึ้นมา

วัฒนธรรมของเด็กช่างเป็นวัฒนธรรมที่เน้นความเป็นกลุ่ม (collectivism) คือ ยึดระบบ พวก ฟ้องเป็นหลัก ให้ความสำคัญกับการเป็นสมาชิกกลุ่มและความสำเร็จของกลุ่มมากกว่าที่จะมุ่งเน้น ความเป็นปัจเจกบุคคล (individualism) ดังนั้น เด็กช่างจึงให้ความสำคัญกับคนที่เรียนในสถาบัน อาชีวศึกษาเดียวกับตนเอง ได้แก่ เพื่อน รุ่นน้องและรุ่นพี่ ซึ่งคนเหล่านี้ล้วนเป็นสมาชิกในกลุ่มสังคม ของพวกเขา วัฒนธรรมของเด็กช่างจึงมีลักษณะของ “We” identity มากกว่า “I” identity เด็กช่างจะ มีการพึ่งพาอาศัยกัน ให้ความช่วยเหลือ เป็นห่วงเป็นใยกันและกันระหว่างสมาชิก รวมถึงมีความ จงรักภักดีสูงต่อเพื่อนและสถาบันอาชีวศึกษาของตน ส่งผลให้มีการประเมิณกลุ่มของตนไปใน ทางบวก คือ มีความคิดว่ากลุ่มของตนเองนั้นมีมาตรฐานและความประพฤติดีดีกว่าคนนอกกลุ่ม (outgroup) หรือเด็กช่างจากสถาบันอาชีวศึกษาอื่น

วัฒนธรรมของเด็กช่างมีการแบ่งกลุ่มเรา – กลุ่มเขา (ingroup – outgroup) อย่างชัดเจน คือ มี การแบ่งกลุ่มสถาบันอาชีวศึกษาของตนเองออกจากคนกลุ่มอื่น สถาบันอาชีวศึกษาและโรงเรียนอื่น และหากสมาชิกภายในกลุ่มถูกคุกคามจากกลุ่มอื่นๆ เช่น เพื่อนถูกนักเรียนจากต่างสถาบันอาชีวะ ทำร้าย ก็จะมีการยกพวกไปแก้แค้นนักเรียนอาชีวะสถาบันนั้นเพื่อเป็นการเอาคืนเช่นกัน

นอกจากนี้ วัฒนธรรมที่เน้นความเป็นกลุ่มนั้นยังมีความสัมพันธ์กับค่านิยมเรื่องของอาวุโส วัฒนธรรมของกลุ่มเด็กช่างก็มีการเคารพกันตามลำดับความอาวุโสเช่นกัน โดยใช้ระดับการศึกษา ปวช. และ ปวส. และรุ่นที่เข้ามาศึกษาเป็นตัวแบ่งระดับความอาวุโส เช่น รุ่น 54 ถือเป็นรุ่นพี่ มี หน้าที่ในการปลูกฝังทัศนคติและค่านิยมแก่รุ่นน้อง รวมถึงให้คำแนะนำในเรื่องต่างๆ ส่วนรุ่น 55 ซึ่งเป็นรุ่นน้อง ก็มีหน้าที่ต้องให้ความเคารพและเชื่อฟังรุ่นพี่ หากมีใครไม่เชื่อฟัง เทียบรุ่น ข้ามรุ่น หรือแข็งข้อ ก็จะต้องได้รับการตักเตือน สั่งสอน หรือลงโทษ เพื่อเป็นการปรามไม่ให้รุ่นน้องคนอื่น เอาเป็นตัวอย่าง

กลุ่มของเด็กช่างนั้นเป็นการรวมกันของคนที่มีทัศนคติและค่านิยมเหมือนกัน โดยกลุ่มจะมี การใช้บรรทัดฐาน (norms) ของกลุ่มร่วมกัน แต่เป็นบรรทัดฐานที่ไม่เป็นทางการ (informal norms) ได้แก่ ขนบธรรมเนียมประเพณีที่เด็กช่างเป็นผู้สร้างขึ้นเองและใช้สืบต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น หากมี ใครฝ่าฝืนหรือไม่กระทำตาม ก็จะใช้วิธีการตักเตือน สั่งสอน หรือลงโทษ เพื่อไม่ให้เป็นอย่างแก่ เด็กช่างคนอื่นต่อไป

จากผลการวิจัย ยังแสดงให้เห็นด้วยว่า ในสังคมของกลุ่มเด็กช่างนั้น ก็ยังมีวัฒนธรรมย่อย ของกลุ่มเด็กช่างในแต่ละสาขาวิชาแฝงอยู่อีกด้วย แต่ก็ได้แตกต่างจากวัฒนธรรมหลักของเด็กช่าง ทั่วไปมากนัก ซึ่งส่วนมากจะแสดงออกมาในลักษณะเฉพาะของผู้ที่เรียนในแต่ละสาขามากกว่า

การรวมกลุ่มของเด็กช่าง ถือเป็นกระบวนการหนึ่งที่จะช่วยสร้างพื้นที่ส่วนตัวในสังคมให้กับ พวกเขา เพื่อให้สังคมรับรู้ถึงการมีตัวตนอยู่ของเด็กช่าง เช่น การรวมตัวกันตามจุดนัดพบต่างๆ บริเวณป้ายรถประจำทางและบนรถประจำทางที่พวกเขาใช้บริการเป็นประจำ นอกจากนี้ ยังช่วย

สร้างความรู้สึกปลอดภัย เพราะการรวมกลุ่มนั้นช่วยให้พวกเขาารู้สึกว่าตนเองมีสิ่งยึดเหนี่ยว เกิดความรู้สึกเป็นพวกเดียวกันจึงช่วยลดความวิตกกังวลต่อเรื่องต่างๆ และเพิ่มความมั่นใจในตนเอง ให้กับเด็กช่างด้วย อีกทั้งการรวมกลุ่มยังช่วยให้พวกเขาได้รับการยอมรับจากเพื่อน เพราะธรรมชาติของคนที่อยู่ในวัยรุ่นนั้นจะให้ความสำคัญกับเพื่อนมากกว่าคนกลุ่มอื่นๆ เนื่องจากมักต้องอาศัยเพื่อนในการทำกิจกรรมต่างๆ และเป็นที่พักพิงที่ปรึกษาปรับทุกข์ร้อนของตนเอง โดยเฉพาะวัฒนธรรมที่เน้นความเป็นกลุ่ม (collectivism) และมีการแบ่งกลุ่มเขา – กลุ่มเรา (ingroup – outgroup) อย่างชัดเจนเช่นวัฒนธรรมของเด็กช่าง เด็กช่างจึงพยายามทำตามเพื่อนเท่าที่จะทำได้

การแสดงออกของกลุ่มเด็กช่างก็เป็นเช่นเดียวกับวัฒนธรรมของกลุ่มวัยรุ่นทั่วไปที่ย่อมมีความแตกต่างออกไปจากวัฒนธรรมหลักของผู้ใหญ่ (C ตัวใหญ่) ดังนั้น จึงไม่ใช่เรื่องแปลกหากวัฒนธรรมย่อยของกลุ่มเด็กช่าง (c ตัวเล็ก) จะทำให้เกิดการขัดแย้งขึ้นกับกลุ่มวัฒนธรรมหลักของผู้ใหญ่อยู่เสมอ เพราะหากมองผ่านบรรทัดฐานของวัฒนธรรมหลักแล้ว วัฒนธรรมย่อยของเด็กช่างคือ การไม่ยอมอยู่ภายใต้กฎ หรือระเบียบวินัยต่างๆ ที่สังคมเป็นผู้กำหนด แต่กลับสร้างระบบสังคม และวัฒนธรรมของตนเองขึ้นมาแทนที่ เช่น วัฒนธรรมการแต่งกาย การใช้ภาษาเฉพาะกลุ่ม เป็นต้น

สาเหตุประการหนึ่งที่ทำให้เด็กช่างต้องสร้างวัฒนธรรมของตนเองขึ้นมา นั้น มาจากความต้องการที่จะก้าวเข้ามาเป็นตัวตนในสังคม เพราะวัฒนธรรมหลักได้ปิดกั้นช่องทางการสื่อสารความเป็นตัวตนของพวกเขา กับสังคมเอาไว้ เช่น สื่อมวลชนต่างๆ เมื่อเป็นเช่นนั้นเด็กช่างจึงจำเป็นต้องสร้างพื้นที่ของตนเองขึ้นมา เช่น การรวมตัวกันในงานคอนเสิร์ต หรือตามจุดนัดพบต่างๆ การสร้างพื้นที่บริเวณป้ายรถประจำทางและบนรถประจำทางสายที่ตนใช้บริการเป็นประจำ โดยเฉพาะเบาะหลังรถที่เราสามารถพบเห็นงานกราฟฟิตซ์ของเด็กช่างได้มากมาย ทั้งนี้ก็เพื่อแสดงออกถึงตัวตน ความเป็นเด็กช่างที่แตกต่างจากวัยรุ่นทั่วไป

แม้ว่าเด็กช่างจะมีวัฒนธรรมกลุ่มที่สืบทอดกันมานานจากรุ่นสู่รุ่น แต่วัฒนธรรมของพวกเขา ก็มีลักษณะที่เหมือนกับวัฒนธรรมวัยรุ่นทั่วไป คือ เป็นวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวกันของวัยรุ่นกลุ่มหนึ่งในช่วงเวลาหนึ่งเท่านั้น เมื่อกลุ่มวัยรุ่นหรือกลุ่มเด็กช่างที่อยู่ในวัฒนธรรมนั้นๆ โตขึ้นหรือจบการศึกษาจากสถาบันอาชีวศึกษาแล้ว อัตลักษณ์บางประการของพวกเขาจะเปลี่ยนแปลงไป เช่น ค่านิยมการใช้ความรุนแรง ค่านิยมเรื่องศักดิ์ศรีสถาบัน การแต่งกาย การใช้ภาษา และเริ่มหันไปยอมรับแบบแผนวัฒนธรรมของผู้ใหญ่มากขึ้น ทั้งนี้เนื่องมาจากวิถีภาวะทางอารมณ์ที่มีมากขึ้นเพราะเริ่มเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ สภาพแวดล้อม สถานภาพ และบทบาททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

นักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างมีการแสดงออกซึ่งอัตลักษณ์ของพวกเขา ผ่านทางวงจนาภาษาและอวัจนภาษา สามารถสรุปได้ดังนี้

การแต่งกาย

การแต่งกายนั้นถือเป็น อวัจนภาษา (nonverbal language) สำคัญประการหนึ่งที่มีผลต่อการรับรู้ “เราเป็นใคร อยู่ในกลุ่มสังคมใด และเราเป็นคนอย่างไร” (เมตตา วิวัฒนานุกูล, 2548 : 204) การแต่งกายของเด็กช่างจึงเป็นการแสดงอัตลักษณ์ที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งที่ช่วยให้เรารับรู้ถึงความ เป็นเด็กช่างซึ่งแตกต่างจากคนทั่วไปได้ชัดเจนขึ้น

การแต่งกาย ถือเป็นหัวใจหลักส่วนหนึ่งของการแสดงออกถึงความเป็นตัวตนของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง เพราะเป็นสิ่งที่สามารถถ่ายทอดให้สังคมมองเห็น รับรู้ และเข้าใจได้ง่ายกว่าการสื่อสารรูปแบบอื่น โดยชุดเครื่องแบบนักเรียนซึ่งเป็นเครื่องแต่งกายนั้นเป็นสิ่งที่ช่วยแยกนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างออกจากคนทั่วไปได้อย่างชัดเจนที่สุด และแม้ว่าจะจะเป็นชุดที่ทางสถาบันอาชีวศึกษามีกฎระเบียบในการแต่งกายเป็นตัวบังคับให้เด็กช่างต้องแต่งเครื่องแบบเหมือนกัน แต่เด็กช่างก็ยังคงต้องการสร้างความแตกต่างโดยการนำเอาอัตลักษณ์ของพวกเขาไปส่งไป ซึ่งแสดงให้เห็นว่า พวกเขาไม่ต้องการที่จะอยู่ในกฎเกณฑ์ที่สังคมเป็นผู้กำหนดให้ทำ แต่ต้องการที่จะเป็นผู้สร้างกฎของตนเองโดยการฝ่าฝืนระเบียบการแต่งกายของสถาบันเท่าที่จะสามารถกระทำได้ เช่น การสกรีนชื่อหรือตราสถาบันหรือรูปพระวิษณุกรรมไว้ที่ชายเสื้อนักเรียนหรือบนเสื้อยืดที่ใช้สวมในเสื้อนักเรียนอีกชั้นหนึ่ง การปักตราสถาบันลงบนเสื้อซ้อป การใส่หัวเข็มขัดที่มีตราสัญลักษณ์ของสถาบันในสถาบันอาชีวศึกษาที่ห้ามใส่ หรือการติดเข็มตราสถาบันบนเสื้อนักเรียน ฯลฯ

นอกจากนี้ยังมีวัฒนธรรมการแต่งเครื่องแบบนักเรียนซึ่งแต่ละสถาบันก็จะแตกต่างกันออกไป ตัวอย่างเช่นการแต่งกายของนักเรียนอาชีวศึกษาแห่งหนึ่งย่านหัวหมากที่นิยมใส่เสื้อนักเรียนตัดเย็บจากผ้าดิบ ทรงเข้ารูปและต้องยาวปิดสะโพก มีสาบหลัง และมีกระดุมติดที่ปลายปกเสื้อ เพราะเป็นเสื้อที่เด็กช่างในสมัยก่อนนิยมใส่ และเป็นเสื้อที่หายากอาจจะต้องสั่งตัด ทำให้ดูเหมือนรุ่นใหญ่ (นักเรียนอาชีวศึกษาแห่งหนึ่งย่านหัวหมาก, สัมภาษณ์, 21 มิถุนายน 2549)

เด็กช่างเลือกที่จะใช้เครื่องประดับเป็นส่วนสำคัญอีกอย่างหนึ่งในการบอกว่า พวกเขาเป็นใคร เรียนอยู่ในสถาบันอาชีวศึกษาใด เช่น เข็มกลัด หัวเข็มขัด แหวนรุ่น เสื้อซ้อปหรือเสื้อปฏิบัติกรเสื้อประจำรุ่น ซึ่งสัญลักษณ์เหล่านี้จะปรากฏอยู่ทั้งบนเครื่องแบบนักเรียนและชุดลำลองเสมอ ในส่วนของชุดลำลองจะยึดเอาสีดำหรือสีเข้มเป็นสีหลักของเครื่องแต่งกาย เพื่อแสดงออกถึงความเข้มแข็ง ดู โหด ในตัวพวกเขา เพราะเด็กช่างมักตกเป็นเป้าสายตาของคนในสังคม โดยเฉพาะอย่าง

ยังกลุ่มวัยรุ่น พวกเขาจึงพยายามที่จะสร้างความแตกต่างเพื่อบอกว่าตนเองเป็นเด็กช่างไม่ใช่วัยรุ่นธรรมดาทั่วไป

จะเห็นได้ว่า การสร้างอัตลักษณ์ผ่านเครื่องแต่งกายของเด็กช่าง ถือเป็นการเลือกใช้ช่องทางของอวัจนภาษาเพื่อบ่งบอกถึงความเป็นตัวตน ตลอดจนแสดงให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะของกลุ่มได้อย่างเด่นชัด รวมทั้งมีกระบวนการเลือกใช้เครื่องแต่งกายต่างๆ อย่างเป็นขั้นตอน โดยอาศัยระบบการปกครองที่เหนียวแน่นระหว่างเด็กช่างในสถาบันอาชีวศึกษาเป็นเครื่องมือถ่ายทอดอวัจนภาษาดังกล่าวจากรุ่นพี่สู่น้อง จนถือเป็นวัฒนธรรมที่ทุกคนไม่เพียงแต่ปฏิบัติตามเท่านั้น แต่กลายเป็นความ “ต้องการ” ที่จะปฏิบัติให้สอดคล้องกับค่านิยมด้านการแต่งกายที่มีมาอย่างยาวนานอีกด้วย เนื่องจากผลลัพธ์มีมากกว่าการได้สวมใส่เครื่องแบบของสถาบัน แต่แสดงให้เห็นถึงความ เป็นกลุ่ม เป็นพวกพ้อง ความโดดเด่นและความภาคภูมิใจในความเป็นเด็กช่าง ซึ่งการสื่อสารอัตลักษณ์ของเด็กช่างในจุดนี้ สามารถสร้างความรับรู้และเน้นย้ำเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของเด็กช่างให้กับสังคมได้อย่างประสบผลสำเร็จ

ภาษา

ภาษาที่ใช้ในกลุ่มนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างนั้น มีลักษณะของ “คำศัพท์เฉพาะกลุ่ม” ซึ่งใช้ในการสื่อสารกันอย่างไม่เป็นทางการ หรือที่เรียกว่า “ภาษากลุ่ม” (social dialect) คำศัพท์ที่พบส่วนใหญ่มักเป็นคำแสลง เป็นคำย่อให้สั้นลง เป็นการนำลักษณะเฉพาะหรือกริยาของบางสิ่งมาเชื่อมโยงเข้ากับความหมาย ศัพท์บางคำก็มีการใช้สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น บางคำเป็นศัพท์วัยรุ่นทั่วไป และมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ซึ่งคนนอกกลุ่มเด็กช่างอาจจะไม่เข้าใจความหมายของคำศัพท์บางคำได้

จากบทสรุปเรื่องการใช้คำเรียกชื่อและสรรพนาม พบว่า นักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างจะเลือกใช้คำเรียกชื่อที่สะท้อนอัตลักษณ์ของกลุ่มตนเองให้เป็นไปในด้านบวก โดยพยายามรื้อถอนคำเรียกชื่อที่เป็นภาพด้านลบของเด็กช่าง ซึ่งเป็นผลมาจากการนิยามของสังคมทั่วไป เช่น คำว่า “นักเรียน – นักเลง” และต่อรองความหมายของคำเหล่านั้นใหม่ไปในด้านบวก ตัวอย่างเช่น การเรียกตนเองว่า “สุภาพบุรุษนักเลง” ซึ่งเป็นการต่อรองความหมายเดิมที่สังคมกำหนดให้ว่า ถึงแม้พวกเขาจะเป็นนักเลง แต่ก็ยังมีความเป็นสุภาพบุรุษด้วย โดยมีการให้คำจำกัดความที่ทำให้สุภาพบุรุษนักเลงมีความแตกต่างจากนักเลงหรืออันธพาลทั่วไป ดังนี้

- ต้องมีลักษณะของความเป็นผู้นำ
- มีความรู้และความชาญฉลาด
- มีความเชื่อมั่นในตนเอง
- รู้รักสามัคคี รักเพื่อนพ้องและหมู่คณะ

- จะต่อสู้เฉพาะกับศัตรูเท่านั้น (ไม่ทำร้ายคนที่ไม่เกี่ยวข้อง)
- ไม่ทำร้ายผู้หญิง
- ไม่รังแกคนที่อ่อนแอกว่า
- ไม่ทำร้ายพวกเดียวกันเอง
- รักในเกียรติและศักดิ์ศรีทั้งของตนเองและของสถาบัน
- ต่อสู้ในนามองสถาบันไม่ใช่ในนามของตนเอง
- พัฒนาตนเองไปสู่สิ่งที่ดีกว่า
- ช่วยเหลือผู้อื่นที่ได้รับความเดือดร้อน
- ฯลฯ (โจ-ยั้ง, 2548: 21-22)

นอกจากนี้ยังมีคำเรียกชื่อตนเองแบบอื่นอีก เช่น ราชาช่างกล เจ้าพ่อ ยอดนักสู้ นักรบ ซึ่งยังคงความหมายนัยยะเกี่ยวกับอัตลักษณ์เด็กช่างและสะท้อนแนวคิดเรื่องชายเป็นใหญ่ ความเป็นชายที่ต้องไม่กลัวใคร เป็นผู้มีอำนาจและมีอิทธิพลเหนือผู้อื่นเอาไว้ด้วย

บทกลอนของเด็กช่างถือเป็นการใช้ภาษาที่ช่วยสะท้อนให้เห็นอัตลักษณ์ของพวกเขาได้มากที่สุด เพราะมีลักษณะของเรื่องราวที่ช่วยให้เรารับรู้ถึงอารมณ์ ความรู้สึก และทัศนคติที่พวกเขามีต่อเพื่อน รุ่นพี่ รุ่นน้อง สถาบันอาชีวศึกษา และสังคมแวดล้อมของพวกเขา รวมถึงสะท้อนให้เห็นลักษณะการแบ่งกลุ่มเรา (ingroup) และกลุ่มเขา (outgroup) ในสังคมของเด็กช่างได้อย่างชัดเจน โดยมักแฝงนัยยะของการดูถูกคนกลุ่มอื่นที่ไม่ใช่สมาชิกในกลุ่มสถาบันอาชีวศึกษาของตนเองเอาไว้ด้วยเสมอ ตัวอย่างเช่น

เหล่าพวกกูXX (ชื่อสถาบัน ก.) ผู้ยิ่งใหญ่ ช่างกลไทยยกไว้ให้เหนือเศียร
 มีเจ้าพ่อเท่านั้นที่ได้เรียน เงินสังเวียน XX (ชื่อสถาบัน ก.) พ่อทุกตัว
 เหล่า XX (ชื่อสถาบัน ข.) ต่างพนมก้มกราบเท้า XXX (ชื่อสถาบัน ก.) ลูกเขาคลานลอดหว่างขา
 เหล่าโพลีถูกกำหนดด้วยบาปทา ของตัวข้า XX (ชื่อสถาบัน ก.) ผู้เกรียงไกร"
 "สุภาพบุรุษนักเลง" XX (ชื่อสถาบัน ก.) G 207 (เช้า) วั้ยยยยยยยยยยยยย

(<http://board.narak.com/topic.php?id=93418>)

นักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างเลือกที่จะใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดอัตลักษณ์ของตนเองให้กับเด็กช่างรุ่นน้อง รวมถึงเป็นเครื่องมือในการแสดงลักษณะและความเป็นตัวตนของพวกเขาให้สังคมได้รับรู้ถึงอัตลักษณ์ของกลุ่มเด็กช่างด้วย

เพื่อน

เพื่อนมีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างเพราะสังคมของเด็กช่างมีลักษณะของ “We” identity มากกว่า “I” identity คือ เน้นความเป็นกลุ่ม (collectivism) ให้ความสำคัญกับการเป็นสมาชิกกลุ่มและความสำเร็จของกลุ่มมากกว่าเน้นความเป็นปัจเจกบุคคล (individualism) ซึ่งจากผลการวิจัยจะเห็นได้ว่า เด็กช่างให้ความสำคัญกับเพื่อน รุ่นน้องและรุ่นพี่ ซึ่งจัดเป็นสมาชิกในกลุ่มสังคมของพวกเขา รวมทั้งยังมีการปลูกฝังค่านิยมเรื่องความรักพวกพ้องเดียวกันให้กับเด็กช่างมาตั้งแต่เริ่มเข้าเรียนในสถาบันอาชีวศึกษา และยังคงทำให้เพื่อนเป็นคนที่อยู่ข้างกายพวกเขาเสมอ คอยให้คำปรึกษา ช่วยเหลือและพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันทั้งด้านการเรียนและชีวิตส่วนตัว

การให้ความสำคัญกับเพื่อนเหนือบุคคลอื่นๆ นั้นยังเป็นเรื่องปกติของคนที่อยู่ในวัยรุ่นด้วย เมื่อเด็กช่างก็จัดว่าเป็นวัยรุ่นกลุ่มหนึ่งเช่นเดียวกัน จึงไม่ใช่เรื่องแปลกที่พวกเขาจะมองว่าเพื่อนคือคนที่เข้าอกเข้าใจพวกเขามากกว่าพ่อแม่หรือผู้ใหญ่ที่มักมองพวกเขาด้วยความระแวงว่าจะกระทำในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง

การศึกษาและการศึกษาต่อ

การศึกษาของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างนั้นแบ่งออกเป็นสาขาวิชาช่างต่างๆ เช่น ช่างกลโรงงาน ช่างยนต์ ช่างเชื่อม ช่างไฟฟ้า เป็นต้น ซึ่งการเรียนการสอนที่แบ่งเป็นสาขาต่างๆ ดังกล่าว ส่งผลให้เกิดลักษณะเฉพาะกับนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างในแต่ละสาขาวิชาขึ้น เกิดเป็นกลุ่มวัฒนธรรมย่อย (subculture) ขึ้นในสถาบันอาชีวศึกษาสายช่างแต่ละสถาบัน

นอกจากนี้ในเรื่องของการเลือกศึกษาต่อยังแสดงให้เห็นถึงค่านิยมในการเลือกสถานที่เรียนต่อในระดับที่สูงขึ้นของเด็กช่างด้วย คือ ต้องเป็นสถาบันที่มีชื่อเสียงในด้านการช่างมาอย่างยาวนาน และชัดเจน รวมถึงต้องเป็นสถานการศึกษาที่เปิดโอกาสให้พวกเขาได้แสดงออกถึงความสามารถทางวิชาช่างกับสังคมอย่างเต็มที่อีกด้วย

ค่านิยม ความเชื่อ

เด็กช่างนั้นมีค่านิยม ความเชื่อ คือ ความเคารพนับถือในพระวิษณุกรรม หรือ “พ่อ” ซึ่งเป็นบิดาแห่งการช่าง ความเชื่อเรื่องการสัก เครื่องรางของขลัง และค่านิยมเรื่องศักดิ์ศรีสถาบัน ระบบอาวุโส

ในเรื่องของความเชื่อ พระวิษณุกรรมถือเป็นตัวแทนที่แสดงให้เห็นอัตลักษณ์ของเด็กช่างได้เด่นชัดที่สุด เนื่องจากเป็นเทพที่มีความสำคัญในด้านงานช่างและเป็นเทพผู้ใช้งานช่างในทางสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ อันเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น เช่นเดียวกับที่เด็กช่างมองว่าตนเองก็เป็นผู้คิดค้น

สร้างสรรค์สิ่งประดิษฐ์ต่างๆ อันเป็นประโยชน์แก่คนทั่วไป รวมถึงเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้า

การมีพระวิษณุกรรมหรือ “พ่อ” เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจยังทำให้เด็กช่างรู้สึกว่าคุณเองเป็นกลุ่มคนที่มีตัวตนอยู่ในสังคมและเป็นการสร้างความภูมิใจให้กับตนเองทางหนึ่ง เช่นเดียวกับที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีพระเกี้ยว มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มีธรรมจักร หรือมหาวิทยาลัยรามคำแหงมีพ่อขุนรามคำแหงเป็นสัญลักษณ์ แต่ถึงแม้จะมีความเคารพใน “พ่อ” องค์กรเดียวกัน บางครั้งเด็กช่างก็ต้องการแสดงความเป็นใหญ่เหนือกว่าสถาบันอื่น ด้วยการการทำลายรูปเคารพองค์พระวิษณุกรรมของสถาบันอื่น เพื่อบอกว่า “พ่อ” ของสถาบันตนเองนั้นดีกว่าสถาบันอาชีวศึกษาอื่นๆ ด้วย

ดนตรี

จากบทสรุปการวิจัยพบว่า ดนตรีแนวร็อก เมททอล ฮาร์ดคอร์นั้นเป็นดนตรีที่เด็กช่างชื่นชอบมากที่สุด รองลงมาได้แก่เพลงเพื่อชีวิต เหตุที่ดนตรีร็อกได้รับความนิยมมากที่สุดในหมู่เด็กช่างนั้นมาจากท่วงทำนองดนตรีที่หนักหน่วง ดุดัน เร็ว แรง มีพลัง เร้าใจ แนวการร้องที่ตะโกนเสียงดัง ตัวศิลปินนักร้องที่มีภาพของคนที่ไม่กลัวใคร เท่ และการแต่งตัวที่เน้นเรียบง่ายแต่เท่อย่างเสื้อยืดกางเกงยีนส์ เน้นโทนสีดำหรือสีเข้มๆ เหมือนกับเด็กช่าง

ส่วนเพลงเพื่อชีวิตนั้น แม้ท่วงทำนองของดนตรีจะไม่เร้าเหมือนเพลงร็อก แต่ก็มีความดีที่เนื้อหาสะท้อนชีวิตของคนในสังคมได้เป็นอย่างดี เช่นเพลงของพงษ์สิทธิ์ คำภีร์ บางเพลงก็มีลักษณะของเพลงปลุกใจ ฟังแล้วรู้สึกฮึกเหิม เช่น เพลงของคาราบาว

ความนิยมในดนตรีเพลงร็อกของเด็กช่างนั้นแฝงรูปแบบของการต่อต้านกระแสสังคมเอาไว้ เพราะดนตรีร็อกเป็นแนวดนตรีที่ไม่ตามกระแสแฟชั่นเหมือนเพลงป๊อปทั่วไปที่กลุ่มวัยรุ่นส่วนใหญ่นิยมฟัง ส่วนดนตรีคลาสสิก เช่น เพลงแจ๊ส นั้นก็เป็นแนวดนตรีของกลุ่มคนชั้นสูง ดนตรีร็อกจึงช่วยสะท้อนอัตลักษณ์ เข้ม คุ โหด ที่เด็กช่างเป็นผู้สร้างขึ้นได้มากที่สุด และยังช่วยแสดงให้สังคมเห็นว่าพวกเขาไม่ใช่วัยรุ่นทั่วไป ที่ใช้ชีวิตตามกระแสวัฒนธรรมหลัก แต่มีแนวทางในการดำเนินชีวิตเป็นของตนเอง

กราฟฟิตี

งานกราฟฟิตีสามารถสะท้อนตัวตนของเด็กช่างได้เป็นอย่างดี เพราะเป็นสื่อที่ไม่ต้องผ่านการเห็นชอบจากคนนอก ไม่ต้องผ่านการเซ็นเซอร์เนื้อหาเหมือนกับสื่ออื่นๆ เช่น สื่อโฆษณา ภาพยนตร์ หรือสื่อโทรทัศน์ เด็กช่างจึงสามารถใส่ตัวตนของพวกเขาลงไปในงานได้อย่างเต็มที่ กราฟฟิตีเป็นสื่อเล็กๆ ที่เด็กช่างเป็นผู้สร้างขึ้นมาเองและคนทั่วไปในสังคมสามารถเข้าถึงได้ง่าย เนื่องจากเด็กช่างมักเลือกที่จะสร้างงานในสถานที่สาธารณะ เช่น รั้ว กำแพง สะพานลอย เบาละรถ

ประจำทาง ประชุมร้านค้า ทั้งยังเป็นสื่อที่ผู้ส่งสารและผู้รับสารสามารถตอบโต้กันได้ (interactive) แม้จะไม่ใช่การตอบโต้แบบทันทีทันใดก็ตาม เห็นได้จากการลบหรือเขียนทับข้อความของอีกฝ่ายและการเขียนโต้ตอบกันไปมา

นอกเหนือไปจากเนื้อหาที่เราคุ้นตาอย่างการประกาศอำนาจ โจมตีคู่อริ วันก่อตั้งหรือวันสถาปนาสถาบัน ค่าพ่อสถาบันนั้น เป็นพ่อสถาบันนี้แล้ว งานกราฟฟิคของเด็กช่างยังมีเนื้อหาในด้านอื่นๆ อีกด้วย เช่น เรื่องความรัก ยาเสพติด การเรียน ฯลฯ เพียงแต่เนื้อหาเหล่านี้มักจะพบเห็นได้น้อยเพราะมักจะเป็นข้อความเล็กๆ ตามโต๊ะเรียนหรือหลังเบาะรถประจำทางและมักไม่โดดเด่นเท่าเรื่องของสถาบันที่มักจะพบเห็นเป็นข้อความหรือรูปขนาดใหญ่ตามรั้วกำแพงหรือสะพานลอย และสามารถบอกได้ในทันทีว่าเป็นข้อความกราฟฟิคของเด็กช่าง

วัตถุประสงค์ส่วนหนึ่งในการสร้างงานกราฟฟิคของเด็กช่าง นอกจากเรื่องของการประกาศเขตพื้นที่ของสถาบันอาชีวศึกษาของตน การสร้างความโกรธแค้นให้กับสถาบันคู่อริหรือการแสดงความรู้สึกต่อเรื่องต่างๆ รอบตัวแล้ว ยังสะท้อนให้เห็นว่าพวกเขาต้องการให้สังคมรับรู้ถึงการมีตัวตนอยู่ของเด็กช่างซึ่งเป็นกลุ่มคนที่สังคมมักมองข้าม และเป็นการสร้างพื้นที่ส่วนตัวในพื้นที่ของสาธารณะอีกด้วย

ความรัก

เรื่องของความรัก เรื่องชู้สาว เรื่องการมีความสัมพันธ์ทางเพศในวัยเรียน จากผลการวิจัยพบว่า เด็กช่างมีความคิดเห็นแตกต่างกันในเรื่องการมีความสัมพันธ์ทางเพศในวัยเรียน คือมีทั้งส่วนที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย

ในส่วนของกลุ่มที่เห็นว่าการมีความรักและการมีความสัมพันธ์ทางเพศกับคนรักทั้งที่ตนเองยังอยู่ในวัยเรียนนั้น ไม่ใช่เรื่องผิดนั้น ช่วยสะท้อนให้เห็นว่า พวกเขาไม่ต้องการยอมรับบรรทัดฐานที่ผู้ใหญ่ตั้งไว้ให้ คือ การห้ามมีความรักในวัยเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องการมีความสัมพันธ์ทางเพศของคนในวัยนี้หรือการ “ชิงสุกก่อนห่าม” เป็นสิ่งที่ไม่ควรเกิดขึ้น แต่เด็กช่างกลับไม่เห็นด้วยและมองว่าเป็นสิทธิส่วนบุคคลที่ผู้ใหญ่ไม่ควรเข้ามาก้าวร้าว

ส่วนเด็กช่างอีกกลุ่มหนึ่งแม้จะยอมรับบรรทัดฐานเรื่องการมีความสัมพันธ์ทางเพศว่าเป็นสิ่งไม่เหมาะสมในวัยเรียน แต่ก็ยังคงต้องการด้วยการอนุญาตให้ตนเองมีความรักหรือมีแฟนได้ เพราะมองว่าความรักเป็นกำลังใจที่ดีในการเรียน

ยาเสพติด

สังคมทั่วไปมีแนวคิดที่ว่า ยาเสพติดนั้นเป็นสิ่งผิดกฎหมาย เป็นอันตรายต่อสุขภาพ แม้แต่ยาเสพติดที่ถูกกฎหมายอย่างเหล้าและบุหรี่ วัยรุ่นอย่างเด็กช่างก็ไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยวอย่างเด็ดขาด แต่เด็กช่างบางส่วนก็เลือกที่จะทำขายอำนาจและบรรทัดฐานของผู้ใหญ่หรือฝ่ายปกครองของ

สถาบันอาชีวศึกษา ด้วยการไม่ยอมเชื่อฟังแนวคิดและกฎเกณฑ์ที่ผู้ใหญ่ตั้งไว้ให้ และนำตัวเองเข้าไปยุ่งเกี่ยวยาเสพติด เช่น การแอบกินเหล้าหรือสูบบุหรี่ในโรงเรียน

ซึ่งทั้งในส่วนของความรักและยาเสพติดนั้น จะเห็นได้ว่าในกลุ่มของเด็กช่างก็ไม่ได้มีความคิดเห็นหรือพฤติกรรมแตกต่างไปจากกลุ่มวัยรุ่นทั่วไป ที่อยากรู้ อยากลอง หรือบางครั้งรู้ว่าสิ่งเหล่านั้นไม่ดีแต่ก็ยังคงล่าเส้น เนื่องด้วยเป็นไปตามวัยวุฒิและวุฒิภาวะทางสังคมที่ยังมีไม่มากเท่ากับผู้ใหญ่ตนเอง

การใช้ความรุนแรงหรือการก่อเหตุทะเลาะวิวาท

ปัญหาการใช้ความรุนแรงและการก่อเหตุทะเลาะวิวาทของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างนั้น ไม่ใช่เรื่องใหม่ที่เพิ่งจะเกิดขึ้น ในสังคมไทย แต่เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นมานานแล้ว เพียงแต่บางเหตุการณ์ไม่ปรากฏเป็นข่าวครึกโครมทางสื่อมวลชนเท่านั้น ซึ่งหากเรามองปัญหานี้ให้ลึกลงไปอีก จะพบว่า จุดเริ่มต้นของปัญหาการใช้ความรุนแรงหรือการก่อเหตุทะเลาะวิวาทของเด็กช่างนั้นไม่ได้เกิดขึ้นมาจากสาเหตุเรื่องศักดิ์ศรีสถาบันเพียงอย่างเดียว แต่ยังประกอบไปด้วยสาเหตุและปัจจัยสนับสนุนต่างๆ อีกมากมาย

โดยสาเหตุสำคัญประการหนึ่งเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากตัวของเด็กช่างเอง คือ ทัศนคติและค่านิยมเรื่องการใช้ความรุนแรงที่ถูกปลูกฝังและซึมซับต่อๆ มาจากรุ่นพี่รุ่นน้อง ซึ่งสาเหตุข้อนี้มีความสอดคล้องกับงานวิจัย เรื่อง อิทธิพลของค่านิยมและความเชื่อที่มีผลต่อการส่งเสริมการทะเลาะวิวาทของนักเรียนอาชีวศึกษา ของ สุชินทร์ ปริดาสุริยชัย (2543) ซึ่งพบว่า การได้รับการปลูกฝังค่านิยมใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา มีผลต่อการเกิดการทะเลาะวิวาทระหว่างสถาบันหรือในสถาบันมากที่สุด รองลงมาคือ การได้รับการปลูกฝังค่านิยมรักสถาบัน การได้รับการปลูกฝังค่านิยมไม่ให้ความสำคัญกับการเรียน การได้รับการปลูกฝังค่านิยมรักเพื่อนพ้อง และการได้รับการปลูกฝังทัศนคติ ต่อการทะเลาะวิวาทเห็นว่าเป็นเรื่องธรรมดา ตามลำดับ จึงส่งผลให้ทัศนคติและค่านิยมเรื่องการใช้ความรุนแรงก่อเหตุทะเลาะวิวาท ได้กลายเป็นเหมือนวัฒนธรรมของเด็กช่างที่แม้แต่คนภายนอกกลุ่มเด็กช่างเองก็ยังคงมองว่า หากขึ้นชื่อว่าได้เป็นเด็กช่างแล้ว จะต้อง “ยกพวกตีกัน” เสมอ ไม่มีข้อยกเว้น

มีข้อน่าสังเกตอีกประการหนึ่งว่า นักเรียนที่มักจะก่อเหตุใช้ความรุนแรงทะเลาะวิวาทนั้นมักจะเป็นนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างที่เรียนในระดับ ปวช. ปี 1 และ ปวช. ปี 2 ทั้งนี้ น่าจะเกิดจากนักเรียนอาชีวศึกษา ปวช. ปี 2 ที่เพิ่งได้เลื่อนชั้นขึ้นมาเป็นรุ่นพี่ มีโอกาสได้ทำหน้าที่ต้อนรับน้องใหม่ สืบทอดและส่งต่อทัศนคติรวมถึงค่านิยมที่ตนเองได้รับมาเมื่อครั้งยังเป็นเด็กใหม่

ไปสู่รุ่นน้อง ปวช. ปี 1 จึงต้องแสดงให้เห็นว่าตนเองนั้นน่านับถือ เจ๋ง เก่ง มากพอที่จะเป็นรุ่นพี่ที่สามารถคุ้มครองดูแลรุ่นน้องจากสถาบันคู่อริ

ในส่วนของนักเรียนอาชีวศึกษา ปวช. ปี 1 นั้น มาจากการที่ยังเป็นน้องใหม่ เพิ่งได้มีโอกาสเข้ามาเป็นเด็กช่างอย่างเต็มตัว ทั้งยังไม่ต้องกังวลเรื่องการเรียนรู้มากเหมือนรุ่นพี่ ช่วยส่งให้ความคึกคะนอง ความอยากลองวิชาที่ได้รับมาจากรุ่นพี่ รวมถึงความต้องการที่จะแสดงออกถึงความเป็นตัวของตัวเองที่มีอยู่เต็มเปี่ยมนั้นให้สังคมได้รับรู้ นอกจากนี้พวกเขายังมีหน้าที่หลักที่สำคัญ คือ การรักษาระดับความยิ่งใหญ่ของโรงเรียนเอาไว้ไม่ให้ตกต่ำไปกว่าของคู่อริ

ด้านนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่าง ปวช. ปี 3 นั้น จะมีพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงก่อเหตุทะเลาะวิวาทน้อยลง เพราะถือว่าเป็นรุ่นพี่ใหญ่ในระดับ ปวช. แล้ว เป็นปีที่ใกล้จบการศึกษา เช่นเดียวกับนักเรียนอาชีวศึกษาในระดับ ปวส. ที่มีวุฒิภาวะในการตัดสินใจเรื่องต่างๆ เพิ่มขึ้น เด็กช่างกลุ่มนี้จึงมักคำนึงถึงอนาคตทางการเรียนและการทำงานมากกว่าเรื่องอื่น การลงไปในสนามรบหรือก่อเหตุทะเลาะวิวาทเอง หากเกิดข้อผิดพลาดขึ้นย่อมหมายถึงอนาคตทางการเรียนทั้งหมดซึ่งไม่คุ้มค่าที่จะเสี่ยง

ปัญหาอีกส่วนหนึ่งนั้นสืบเนื่องมาจากปัจจัยภายนอก คือ ปัญหาสังคมอื่นๆ เช่น ปัญหา ยาเสพติด ครอบครัว ครูอาจารย์ ระบบการศึกษา แรงกระตุ้นจากสถานการณ์แวดล้อม รวมถึงสายตาของสังคมที่มองว่าเด็กช่างเป็นพวกไร้ค่า เป็นปัญหาของสังคม และมออบภาพของความเป็น “นักเรียน – นักเลง” หรือ “อันธพาล” ให้กับเด็กช่าง ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้วไม่ใช่เด็กช่างทุกคนที่ชอบใช้ความรุนแรงก่อเหตุทะเลาะวิวาทกับนักเรียนต่างสถาบัน ซึ่งจากการสำรวจของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) พบว่า นักเรียนอาชีวศึกษาที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนในทางศีลธรรมการใช้ความรุนแรงก่อเหตุทะเลาะวิวาทนั้น มีเพียงร้อยละ 1 ของนักเรียนอาชีวศึกษาทั้งหมด (รจนา เถาว์พันธุ์, 2548: 34)

จากการสัมภาษณ์กลุ่มนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่าง พบว่า หากสามารถหลีกเลี่ยงการใช้ความรุนแรงได้ เด็กช่างก็พร้อมจะทำ เช่น หลีกเลี่ยงที่จะขำถ่ม พยายามไม่ได้ตอบเมื่อถูกทำท่าย แต่บางครั้งเด็กช่างจากสถาบันคู่อริก็เป็นฝ่ายเข้ามาหาเรื่องทำร้ายก่อนจึงจำเป็นต้องป้องกันตัวเองบ้าง

แม้ปัญหาเรื่องการใช้ความรุนแรงและการก่อเหตุทะเลาะวิวาทของเด็กช่างจะมาจากหลากหลายปัจจัยข้างต้น แต่หลายคนก็ยังคงมองว่าปัญหาทั้งหมดเกิดจากเรื่องศักดิ์ศรีสถาบันเพียงอย่างเดียว ซึ่งสาเหตุก็น่าจะมาจากสื่อมวลชน เช่น สื่อนางพิมพ์ โทรทัศน์ ซึ่งเป็นสื่อหลักของคนในสังคมมักจะเสนอประเด็นเรื่องการก่อเหตุทะเลาะวิวาทของเด็กช่างว่าเป็นศึกแห่งศักดิ์ศรีสถาบัน

และมักเสนอภาพด้านลบมากกว่าด้านบวก เพราะต้องการขายความรุนแรง ความแปลกของข่าว (ไทยรัฐ, 16 ตุลาคม 2550: 15)

ความคิดเห็นของเด็กช่างต่อสื่อมวลชนในกรณีที่เกี่ยวข้องกับเด็กช่าง

จากบทสรุปผลการวิจัย พบว่า นักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างรู้สึกว่าคุณเองไม่ได้ได้รับความยุติธรรมจากสื่อมวลชนในการนำเสนอข่าวสารเกี่ยวกับเด็กช่าง คือ สื่อเลือกที่จะนำเสนอ ด้านลบ เช่น เรื่องการใช้ความรุนแรงก่อเหตุทะเลาะวิวาท ส่งผลให้คนในสังคมมองเด็กช่างทุกคน ในด้านลบแบบภาพเหมารวม (stereotype) ว่าเป็น “นักเรียน – นักเลง” ซึ่งเด็กช่างก็มีความเข้าใจต่อ สถานการณ์ดังกล่าว เนื่องจากการทะเลาะวิวาทเป็นการสร้างความเดือดร้อนให้กับสังคมและ บางครั้งส่งผลกระทบต่อชีวิตและทรัพย์สินของคนในเหตุการณ์ จึงเป็นธรรมดาที่เรื่องดังกล่าวจะเป็นที่สนใจของคนในสังคม

อย่างไรก็ดี จากการสัมภาษณ์กลุ่มเด็กช่าง พวกเขาคิดว่า ปัจจุบันสื่อมวลชนมีความพยายาม ที่จะนำเสนอด้านดี ๆ ของเด็กช่างมากขึ้น เช่น ข่าวประชาสัมพันธ์งานแสดงผลงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับ เด็กช่าง ทำให้คนในสังคมได้มีโอกาสเห็นด้านบวกของพวกเขามากขึ้น ซึ่งจะส่งผลดีต่อเด็กช่าง ในรุ่นต่อไป อีกด้วย

2. ปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างอัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง

ในการสร้างอัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างนั้น ประกอบไปด้วยปัจจัยต่างๆ ที่มี ผลต่อการสร้างอัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างในหลายด้าน ดังนี้

1. ตัวของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือตัวเด็กช่างเอง

การที่ตัวของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างถือเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างอัต ลักษณ์นั้น เนื่องมาจากความชอบและความสนใจส่วนบุคคล รวมถึงทัศนคติของบุคคลจะส่งผลต่อ การเปิดรับเอาวัฒนธรรมต่างๆ และอัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างมาปฏิบัติได้โดยง่าย อีกทั้งนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างนั้นเป็นถือเป็นกลุ่มวัยรุ่น ซึ่งเป็นวัยที่กำลังจะพ้น สภาพจากวัยเด็กไปสู่วัยผู้ใหญ่ การแสวงหาตัวตนผ่านการสร้างอัตลักษณ์จึงเกิดขึ้น เมื่อได้มีโอกาส เข้ามาทำการศึกษาในสถาบันอาชีวศึกษาสายช่าง ซึ่งมีวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ที่สืบทอดกันมาจาก รุ่นสู่รุ่น จึงรับเอาอัตลักษณ์เหล่านั้นมาปฏิบัติตาม

2. เพื่อน

เนื่องจากนักเรียนอาชีวศึกษายายช่างหรือเด็กช่างเป็นกลุ่มบุคคลที่อยู่ในช่วงวัยรุ่น ซึ่งเป็นวัยที่ให้ความสำคัญกับกลุ่มเพื่อนมากกว่าคนกลุ่มอื่นๆ การที่กลุ่มเพื่อนกระทำหรือปฏิบัติอะไรก็จะเกิดการเอาอย่างหรือทำตามกัน เพื่อให้ได้รับการยอมรับจากกลุ่มเพื่อน

3. รุ่นพี่

นักเรียนอาชีวศึกษายายช่างรุ่นพี่ ถือเป็นกลุ่มอ้างอิง (reference group) และถือเป็นตัวแบบ (model) ในการแสดงอัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษายายช่าง รวมถึงเป็นกลุ่มที่เด็กช่างให้ความสำคัญพบนับถือและมีความใกล้ชิดด้วย

นอกจากนี้ยังมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการส่งต่ออัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษายายช่างจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง ด้วยการถ่ายทอด ปลูกฝังค่านิยมและทัศนคติต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนอาชีวศึกษายายช่าง ผ่านวิธีการต่างๆ เช่น กระบวนการรับน้อง หรือการแสดงตัวอย่างให้รุ่นน้องได้เห็น

4. ครอบครัว

จากผลการวิจัยจะพบว่า ครอบครัวเป็นเหตุผลอันดับที่ 2 ในการตัดสินใจเลือกเข้ามาศึกษาในสถาบันอาชีวศึกษายายช่าง ครอบครัวจึงมีผลต่อการสร้างอัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษายายช่างเพราะเป็นผู้ให้การสนับสนุนในการเข้ามาเรียนสายช่าง รวมถึงทัศนคติของครอบครัวซึ่งมีส่วนสร้างอัตลักษณ์ของเด็กช่าง เพราะหากครอบครัวมีทัศนคติในด้านบวกกับการเรียนอาชีวศึกษายายช่างย่อมส่งผลต่อการมองตนเองของนักเรียนอาชีวศึกษายายช่างด้วยเช่นกัน

5. สถาบันอาชีวศึกษาและหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

สถาบันอาชีวศึกษารวมถึงหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นในทางตรง เช่น กรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ หรือในทางอ้อม เช่น กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ฯลฯ ล้วนแต่มีความสำคัญในการสร้างอัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษายายช่างทั้งสิ้น เนื่องจากเป็นผู้กำหนดนโยบายและกฎระเบียบต่างๆ ที่นักเรียนอาชีวศึกษายายช่างต้องใช้ประพฤติดำเนินปฏิบัติ เช่น เครื่องแบบนักเรียน ลักษณะการเรียนการสอน

ทัศนคติของผู้บริหารที่มีต่อการเรียนอาชีวศึกษายายช่าง ก็ถือเป็นส่วนสำคัญที่ส่งผลการสร้างอัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษายายช่างเช่นกัน หากผู้บริหารมีทัศนคติในเชิงลบต่อการเรียนอาชีวศึกษายายช่างและต่อตัวนักเรียนอาชีวศึกษายายช่างหรือเด็กช่าง ย่อมส่งผลกระทบต่อนโยบายต่างๆ ที่จะถูกกำหนดออกมาใช้ปฏิบัติกับเด็กช่างและส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของเด็กช่างในสายตาของคนในสังคมทั่วไป เช่น กรณีที่ต้องการให้นักเรียนอาชีวศึกษายายช่างหรือเด็กช่างไปทำงานได้จับขงทาน

ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยอาศัยและยกเอาภาพด้านลบคือ การเป็นนักเรียน – นักเลงของเด็กข้างมาเป็นจุดขาย แทนการสนับสนุนให้เด็กข้างได้มีโอกาสช่วยเหลือสังคมด้วยการใช้วิชาช่างที่เรียนมาให้เกิดประโยชน์ (ไทยรัฐ: 19 กันยายน 2548, 15) ซึ่งกรณีดังกล่าวจัดเป็นการสร้างอัตลักษณ์หรือภาพด้านลบให้นักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างอีกทางหนึ่ง

ในทางตรงกันข้าม หากผู้บริหารมีทัศนคติที่ดีและเข้าใจธรรมชาติของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างว่าเป็นกลุ่มวัยรุ่นเช่นเดียวกับกลุ่มกลุ่มวัยรุ่นอื่นๆ ที่ต้องการความเข้าใจและต้องการแสดงออกถึงความสามารถของตนเองให้คนอื่นได้รับรู้ นโยบายต่างๆ ที่ถูกกำหนดออกมาก็จะเป็นประโยชน์กับนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างอย่างแท้จริง เช่น กรณีการสร้างอัตลักษณ์หรือภาพด้านบวกให้กับเด็กช่างด้วยการจัดการประกวด “คนพันธุ์อา” ขึ้น ซึ่งเป็นโครงการที่สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) ร่วมกับบริษัท อสมท. จำกัด (มหาชน) จัดขึ้นเพื่อคัดเลือกนักเรียนชายและหญิงทั้งในระดับปวช. และปวส. จากนักเรียนอาชีวะไทยทั่วประเทศเป็นตัวแทนนักเรียนอาชีวศึกษาในการประชาสัมพันธ์งานของสอศ. และส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดีให้กับองค์กร รวมถึงกระตุ้นให้เกิดกระแสนิยมในการเรียนสายวิชาชีพมากขึ้น โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนอาชีวะศึกษาที่เข้าร่วมการประกวดได้มีโอกาสแสดงความสามารถในด้านต่างๆ อีกด้วย ซึ่งถือเป็นการสร้างมุมมองใหม่ให้กับสังคมในการมองนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างอีกด้วย (ข่าวสด: 27 ธันวาคม 2548, 24) หรือการส่งเสริมให้นักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างได้มีโอกาสนำความรู้ความสามารถทางช่างที่เรียนมาใช้ช่วยเหลือสังคมในการตั้งจุดบริการตรวจเช็ค ซ่อมแซมเครื่องยนต์ในช่วงเทศกาลสำคัญ สร้างความรู้สึกมีคุณค่าและได้รับความสนใจจากสังคมให้กับเด็กช่าง เป็นผลให้เกิดการส่งเสริมการแสดงอัตลักษณ์ในด้านบวกของเด็กช่างอีกทางหนึ่งด้วย

6. สื่อมวลชน

สื่อมวลชนจัดเป็นสื่อที่มีอิทธิพลต่อความคิดของคนในสังคมและมีส่วนในการสร้างอัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่าง และสร้างการรับรู้อัตลักษณ์เด็กช่างของสังคม เนื่องจากสื่อมวลชนมีการนำเสนอข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างทั้งในด้านบวกและลบ มีส่วนในการสร้างกระแสสังคม รวมถึงมีส่วนในการให้คำนิยามความเป็นเด็กช่างแก่สังคมและตัวเด็กช่างเองด้วย

จากผลการวิจัยในส่วนของสื่อหนังสือพิมพ์ จากการเก็บรวบรวมข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างในสื่อหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ตั้งแต่เดือนมกราคม 2548 ถึงเดือนมิถุนายน 2549 พบว่า มีข่าวที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนอาชีวศึกษาจำนวน 80 ข่าว แบ่งเป็นข่าวที่เกี่ยวข้องกับนโยบายและการบริหารงานการอาชีวศึกษามากที่สุด เนื่องจากเป็นข่าวที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการอาชีวศึกษาเป็นผู้เขียนส่งมาให้ทางหนังสือพิมพ์ รวมถึงเป็นช่วงเวลาที่กำลังมีการปฏิรูป

การศึกษาและการอาชีวศึกษา รองลงมาคือ ข้าราชการที่มีนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างเป็นทั้งผู้ก่อเหตุและเป็นเหยื่อของเหตุการณ์เดียวกันหรือว่าการใช้ความรุนแรงก่อเหตุทะเลาะวิวาทระหว่างเด็กช่างด้วยกันเอง

ในส่วน of ขาวประเภทนี้ เราจะพบคำเรียกแทนนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างในหัวข้อขาวและเนื้อหาของขาว คือ นักเรียนนักเลง นักเรียนคะนอง อาชีวะโหด อาชีวะถ่อย และช่างกลอันธพาล ซึ่งถือเป็นการกำหนดภาพของเด็กช่างให้กับสังคมอีกทางหนึ่งด้วย รวมถึงมีการจัดความสำคัญของขาวจำนวน 7 จาก 33 ขาว ด้วยการขึ้นหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์ ซึ่งการที่สื่อมวลชนทำเช่นนี้อาจส่งผลให้เกิดการผลิตซ้ำทางสังคม (social reproducing) ขึ้นได้ และกลายเป็นการส่งต่ออัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างแก่เด็กช่างรุ่นต่อไปและสังคม

7. สังคม

สังคมมีส่วนในการช่วยสร้างและส่งต่ออัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างเช่นเดียวกับเด็กช่างรุ่นพี่ คือ เป็นตัวช่วยตอกย้ำทั้งอัตลักษณ์ด้านบวกและอัตลักษณ์ด้านต่อต้านสังคมของเด็กช่าง รวมถึงเป็นแรงผลักดันที่ทำให้เกิดการมองตนเองของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างสายตาที่สังคมมองนักเรียนอาชีวศึกษาในด้านลบนั้น อาจส่งผลให้เด็กช่างรู้สึกด้อยค่าและอาจนำไปสู่การสร้างอัตลักษณ์ด้านที่ต่อต้านสังคมขึ้นและแสดงอัตลักษณ์เหล่านั้นสู่สาธารณะจนกลายเป็นการผลิตซ้ำ (reproducing) รวมถึงส่งต่ออัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างอีกทางหนึ่งเช่นเดียวกับสื่อมวลชน

จากผลการวิจัย พบว่า การสร้างอัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างนั้น มีลักษณะเป็นกระบวนการร่วมอยู่ด้วย ซึ่งกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นว่า อัตลักษณ์ทั้ง 3 ประเภท คือ อัตลักษณ์ของปัจเจกบุคคล (individual identity) อัตลักษณ์ทางสังคม (social identity) และอัตลักษณ์ร่วมหรืออัตลักษณ์กลุ่ม (collective identity) ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างนั้นมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Rom Herre (1990: อ้างถึงในอรวรรณ ปิรันธน์โอวาท, 2545: 98-99) โดยปัจจัยต่างๆ จะเข้ามามีผลต่อการสร้างอัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง สามารถอธิบายได้ ดังนี้

ในช่วงที่ 1 ซึ่งเป็นช่วงที่เริ่มต้นขึ้นตั้งแต่บุคคลยังไม่ได้เข้ามาเรียนในสถาบันอาชีวศึกษาสายช่าง บุคคลอาจได้มีโอกาสซึมซับเอาวัฒนธรรมของเด็กช่างมาใส่ตัวผ่านทางช่องทางต่างๆ เช่น

- การนำเสนอข่าวสารต่างๆ เกี่ยวกับเด็กช่างผ่านทางสื่อมวลชน ทั้งทางสื่อโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ วิทยุ และสื่ออื่นๆ เช่น อินเทอร์เน็ต

- การรู้จักกับรุ่นพี่ที่เรียนในสถาบันอาชีวศึกษาสายช่าง รุ่นพี่หรือเด็กช่างที่เป็นรุ่นพี่ ถือเป็นกลุ่มอ้างอิง (reference group) กลุ่มสำคัญที่เด็กช่างแต่ละคนใช้เป็นตัวอย่างในการเรียนรู้พฤติกรรมต่างๆ เด็กช่างบางคนได้มีโอกาสทำความรู้จักคุ้นเคยกับรุ่นพี่ก่อนที่จะได้เข้ามาเรียนในสถาบันอาชีวศึกษา โดยที่อาจเคยได้มีโอกาสพบปะ พูดคุย รับรู้ และเรียนรู้พฤติกรรมของรุ่นพี่เหล่านั้น ในที่สุดจึงส่งผลให้เกิดเป็นภาพของเด็กช่างในจินตนาการขึ้นมา

- ครอบครัว คนในครอบครัว หรือคนใกล้ชิดตัวซึ่งเรียนในสายช่างอุตสาหกรรมหรือสนับสนุนให้เข้ามาเรียนในสายนี้ ซึ่งผู้วิจัยยังพบว่า ครอบครัวซึ่งเป็นสถาบันทางสังคมที่ใกล้ชิดและมีอิทธิพลมากที่สุดสำหรับบุคคล ได้เข้ามามีบทบาทอย่างมากในการผลักดันให้บุคคลเข้ามาทำการศึกษาต่อในระดับอาชีวศึกษาสายช่างอุตสาหกรรม โดยให้เหตุผลเรื่องการประกอบอาชีพในอนาคตเป็นแรงจูงใจหลัก

ช่วงที่ 2 หลังจากเด็กช่างได้มีโอกาสเข้าไปเรียนในสถาบันอาชีวศึกษาสายช่างแล้ว ภาพเด็กช่างจากจินตนาการซึ่งถูกสร้างขึ้นในช่วงที่ 1 จะถูกนำมาผนวกเข้ากับสิ่งที่บุคคลได้พบเจอจริงๆ ในสถาบันอาชีวศึกษา

การปลูกฝังทัศนคติ ค่านิยม ความเชื่อ และบทบาทต่างๆ ที่เกี่ยวกับเด็กช่างจะถูกถ่ายทอดจากรุ่นพี่ไปสู่รุ่นน้อง ผ่านช่องทางต่างๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งส่วนที่เห็นได้ชัดที่สุดคือ การรับน้องที่แต่ละสถาบันจะจัดเป็นกิจกรรมแตกต่างกันออกไป แต่มีวัตถุประสงค์หลักเหมือนกันคือ เพื่อปลูกฝังค่านิยมรักเรียน รักเพื่อน เคารพรุ่นพี่ และรักศักดิ์ศรีสถาบัน การแสดงออกให้เห็นถึงความ เป็นเด็กช่างในรูปแบบต่างๆ จะถูกซึมซับเข้ามาในตัวบุคคล

ในช่วงนี้เองที่อัตลักษณ์ส่วนบุคคล (individual identity) ได้ก่อตัวขึ้น ด้วยกระบวนการที่กล่าวมาจะทำให้บุคคลเกิดการรับรู้เกี่ยวกับตนเอง (self – conception) ว่าเป็นนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่าง รับรู้ถึงบทบาท และเริ่มประพฤติปฏิบัติตัวเช่นเดียวกับคนที่อยู่ในกลุ่มเด็กช่างด้วยกัน

เมื่อบุคคลเกิดการรับรู้ถึงความเป็นเด็กช่างของตนเองแล้ว จะเกิดเป็นอัตลักษณ์ทางสังคม (social identity) ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างขึ้น คือ มีการสื่อสารอัตลักษณ์ของเด็กช่างให้สังคมได้รับรู้ โดยจะกระทำผ่านการแสดงออกในรูปแบบต่างๆ ตั้งแต่การแต่งกาย ภาษา พฤติกรรมการแสดงออก ไปจนถึงเรื่องของความเชื่อและค่านิยม

การแสดงอัตลักษณ์ของเด็กช่างทั้งหมดจะกลายเป็นอัตลักษณ์กลุ่ม (Collective Identity) ขึ้นมา คือ ทุกคนมีทัศนคติ ค่านิยม ความเชื่อ และการแสดงออกที่เหมือนหรือคล้ายคลึงกัน การได้เห็นเพื่อนหรือรุ่นพี่ปฏิบัติเช่นนั้นทำให้อัตลักษณ์ของเด็กช่างถูกส่งต่อไปยังรุ่นน้อง บุคคลในสังคม

จะรับรู้ได้ถึงความเป็นเด็กช่างก่อให้เกิดเป็นอัตลักษณ์ทางสังคม (Social Identity) ของเด็กช่างซ้ำ เป็นกระบวนการเช่นนี้ต่อไปในที่สุด

3. การรับรู้อัตลักษณ์นักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างของสังคม

จากการสัมภาษณ์บุคคลทั่วไปเรื่องการรับรู้ของสังคมต่อการสร้างอัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง พบว่า พวกเขารับรู้อัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างผ่านการแสดงออกซึ่งอัตลักษณ์ของเด็กช่างในที่สาธารณะ เช่น เรื่องของการแต่งกาย การรวมกลุ่มกันในที่สาธารณะ และบางส่วนเช่น เรื่องของการใช้ความรุนแรงก่อเหตุทะเลาะวิวาท การจัดแสดงผลงานต่างๆ และการบริการสังคม จะรับรู้ได้จากสื่อมวลชน คือ หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ และอินเทอร์เน็ต

ข้อสังเกตที่พบจากการสัมภาษณ์บุคคลทั่วไปเมื่อให้พวกเขานึกถึงเด็กช่าง คือ ส่วนใหญ่มักนึกถึงนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างในด้านลบหรือด้านที่เป็นการต่อต้านสังคมได้ก่อน ด้านบวกเสมอ โดยเฉพาะเรื่องของการใช้ความรุนแรงก่อเหตุทะเลาะวิวาท และปัญหาสังคมที่เกิดจากนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่าง ซึ่งจากผลการวิจัยพบว่า ทั้งสองเรื่องข้างต้นเป็นเรื่องที่นักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างคิดว่าบุคคลอื่นในสังคมมองตนเองเช่นกัน

ตารางที่ 4.22 เปรียบเทียบการรับรู้อัตลักษณ์นักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างในด้านลบของสังคมกับความคิดเห็นของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างเรื่องมุมมองของบุคคลอื่นในสังคมที่มีต่อตนเอง

การรับรู้อัตลักษณ์ในด้านลบของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างของสังคม	ความคิดเห็นของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างเรื่องมุมมองของบุคคลอื่นในสังคมที่มีต่อตนเอง
การใช้ความรุนแรงก่อเหตุทะเลาะวิวาท ปัญหาสังคม การรวมกลุ่มที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ การแต่งกายไม่เหมาะสม การรักในศักดิ์ศรีสถาบันอย่างผิดๆ ความรักเพื่อนในทางที่ผิด ยาเสพติด ปัญหาผู้สาว	ชอบใช้ความรุนแรง เป็นตัวปัญหาของสังคม ไม่รักการเรียน

จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าสื่อมวลชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อหนังสือพิมพ์มีส่วนสำคัญต่อการรับรู้และการสร้างอัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างในสายตาของคนทั่วไปในสังคม ซึ่งอัตลักษณ์หลักๆ ที่สื่อมวลชนได้สร้างให้กับเด็กช่าง ได้แก่ ภาพของความเป็น “นักเรียน – นักเลง” หรือ “อันธพาล” ที่นิยมการใช้ความรุนแรงก่อเหตุทะเลาะวิวาท จนบางครั้งทำให้คนทั่วไปที่อยู่ในเหตุการณ์ได้รับลูกหลงจากการกระทำของพวกเขาไปด้วย

การที่สื่อมวลชนให้ความสำคัญกับข่าวประเภทนี้นอกจากจะมีประโยชน์ คือ ช่วยให้สังคมหันมาสนใจปัญหาเรื่องค่านิยมของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างและช่วยกันหาทางแก้ไขอย่างจริงจังได้แล้ว ยังอาจส่งผลในด้านลบได้อีกทางหนึ่งด้วย เพราะการให้ความสำคัญกับข่าวประเภทนี้มากเกินไป อาจทำให้สื่อมวลชนกลายเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยส่งต่อวัฒนธรรมที่ไม่ดีนี้ให้กับเด็กช่างรุ่นต่อไปได้

แม้ภาพลักษณ์ด้านดีๆ ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างนั้นจะมีอยู่บ้าง เช่น ภาพของความเป็น “ผู้สร้าง” เมื่อครั้งที่เด็กช่างได้มีโอกาสเข้าไปทำงานบริการสังคมกับผู้ประสบเหตุธรรมชาติพิบัติภัยสึนามิทางภาคใต้ของประเทศไทย โดยเป็นผู้เข้าไปซ่อมแซมสิ่งของเครื่องใช้ที่ได้รับเสียหาย การสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัย ให้กับผู้สูญเสีย หรือการให้ความร่วมมือกับภาครัฐและภาคเอกชนในการตรวจเช็คสภาพรถยนต์ในช่วงเทศกาลวันหยุดสำคัญ แต่ข่าวที่ให้ภาพด้านบวกในลักษณะนี้ก็มีให้เห็นอยู่น้อยมาก ซึ่งส่วนหนึ่งน่าจะเกิดจากการที่ข่าวประเภทนี้ ไม่น่าสนใจหรือไม่จูงใจให้เกิดการพูดถึงในวงกว้างเท่ากับข่าวเด็กช่างตีกันอันจะนำไปสู่การกระตุ้นยอดขายของสื่อ

อีกส่วนหนึ่งที่ทำให้ภาพของความเป็น “นักเรียน – นักเลง” หรือ “อันธพาล” ติดตาติดใจคนทั่วไปมากกว่าเพราะค่านิยมและพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงก่อเหตุทะเลาะวิวาทกันของกลุ่มเด็กช่างเอง ถึงแม้คนกลุ่มนี้จะเป็นคนกลุ่มน้อยในสังคมเด็กช่างก็ตาม แต่ก็ส่งผลให้เกิดภาพเด็กช่างในด้านลบเป็นอย่างมาก ซึ่งเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในที่สาธารณะนั้นช่วยเน้นย้ำอัตลักษณ์ค่านิยมการใช้ความรุนแรงให้กับเด็กช่างอย่างได้ผล คือ สถาบันจะกลายเป็นที่รู้จักของคนในสังคมอย่างรวดเร็ว และยังหากเหตุการณ์ร้ายแรงมากเท่าไร นั่นย่อมหมายถึงความครึกโครมของข่าวที่จะถูกนำเสนอผ่านสื่อมวลชนด้วย

นอกจากนี้ สถานการณ์รุนแรงที่เกิดจากพฤติกรรมของกลุ่มเด็กช่างส่วนน้อยนั้น มักจะเกิดขึ้นในที่สาธารณะและส่งผลกระทบต่อสาธารณชน มีผู้คนในสังคมอยู่ร่วมเหตุการณ์ด้วยเป็นจำนวนมาก ทำให้ภาพลักษณ์ด้านความรุนแรงของเด็กช่างติดอยู่ในความทรงจำ และบอกกันปากต่อปาก ตรงกันข้ามกับการทำความดีหรือสิ่งที่เป็นประโยชน์ของเด็กช่างกลุ่มใหญ่ ที่มักเป็นไปอย่างเงียบๆ ไม่ได้รับการประชาสัมพันธ์เท่าที่ควรหรือถูกจัดขึ้นในสถานที่เฉพาะ อาทิ งานพลังอาชีวะสร้างชาติ งานรวมพลคนพันธุ์อา' ที่อิมแพ็ค อารีน่า เมืองทองธานี หรือที่สนามหลวง ซึ่งบุคคลต้องมีความตั้งใจที่จะเดินทางไปร่วมงานเท่านั้นจึงจะสามารถรับรู้ด้านดี หรือสิ่งที่เด็กช่างสามารถทำประโยชน์ให้แก่สังคมได้

ดังนั้น จึงเป็นสิ่งที่ยากจะเปลี่ยนแปลงทัศนคติของคนในสังคมให้หันมามองเด็กช่างทั้งสองด้าน การจะทำให้สังคมรับรู้อัตลักษณ์ด้านบวกของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างได้นั้นขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย ทั้งนี้ปัจจัยที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่ง คือ ตัวของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างหรือเด็กช่างเองว่าจะสามารถพิสูจน์ตัวเองให้สังคมรับรู้ถึงด้านดี ๆ ของตนเองได้อย่างไร ซึ่งเรื่องนี้จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่ายทั้งภาครัฐ สถาบันอาชีวศึกษา ครอบครัวยุทธศาสตร์ และตัวเด็กช่างเองทั้งที่เป็นศิษย์เก่าและศิษย์ปัจจุบัน ประกอบกับสังคมเองต้องพร้อมที่จะเปิดโอกาสให้พวกเขาเหล่านั้นด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. จากผลการวิจัยจะเห็นได้ว่า เด็กช่างก็เหมือนกลุ่มคนอื่นๆ ทั่วไป คือ มีทั้งคนดีและไม่ดีปะปนอยู่ในกลุ่มนั้นๆ ควรอาศัยการเรียนเป็นกลุ่มมาสร้างให้เด็กช่างรู้จักการทำงานเป็นทีม มีความสามัคคี เพื่อนำไปปรับใช้ในชีวิตจริง ลดปัญหาทะเลาะวิวาท รวมทั้งใช้เป็นจุดแข็งและจุดขายให้กับสถานประกอบการ ไม่ให้มีมุมมองต่อผู้ที่จบการศึกษาสายช่างเป็นพลเมืองชั้นสองอีกต่อไป เนื่องจากในต่างประเทศ ผู้ที่ปฏิบัติงานด้านช่างมักได้รับการยกย่องและมีอำนาจต่อรองในองค์กร ไม่ได้ถูกมองว่าเป็นชนชั้นแรงงานเหมือนในประเทศไทย

2. สื่อควรนำเสนอเรื่องราวทั้งสองด้านของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่าง ไม่ชูความรุนแรงเป็นจุดขายเพียงด้านเดียว แต่เมื่อมีสิ่งสร้างสรรค์ที่เกิดขึ้นจากเด็กช่างก็ควรให้พื้นที่ เปิดโอกาสให้สังคมได้รับรู้ถึงด้านดีและความสามารถของพวกเขาด้วย

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

1. ควรจะมีการศึกษาวิจัยถึงทัศนคติที่สังคมมีต่อเด็กช่าง โดยศึกษาถึงสาเหตุ กระบวนการอันนำไปสู่การก่อให้เกิดทัศนคติดังกล่าว ทั้งการรับข้อมูลจากสื่อ จากประสบการณ์ตรง หรือจากสื่อบุคคล ซึ่งอาจทำให้ทราบว่าภาพลักษณ์ของเด็กช่างที่สังคมกำหนดให้ นั้น มีความสอดคล้องหรือขัดแย้งอย่างไรกับอัตลักษณ์ที่เด็กช่างตั้งใจสร้างขึ้น

2. ศึกษาถึงอัตลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างที่สื่อมวลชนเป็นผู้สร้างให้ ว่ามีกระบวนการเป็นอย่างไร รวมทั้งส่งผลกระทบต่อมากน้อยเพียงใดต่อสถานภาพของเด็กช่างที่มีทั้งด้านบวกและด้านลบอย่างที่ข่าวนำเสนอ เพราะสื่อประเภทต่างๆ ถือเป็นส่วนสำคัญในการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร ข้อเท็จจริง หรือในบางสถานการณ์หากสื่อชนิดนั้นมีอิทธิพลต่อคนในสังคมจำนวนมาก

มาก ก็สามารถสร้างภาพลักษณ์ให้กับคนบางกลุ่มได้โดยปริยาย ซึ่งในกรณีของเด็กช่างก็เช่นเดียวกัน

3. อาจศึกษาถึงหัวข้อเรื่องเดิม แต่เปลี่ยนกลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กช่างที่จบการศึกษาไปแล้ว เพื่อให้ทราบถึงสาเหตุที่แท้จริงในการสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มเด็กช่าง ผ่านมุมมองของผู้ที่เคยเป็นทั้งคนในและปัจจุบันกลายเป็นคนนอก ซึ่งอาจทำให้ได้รับข้อสังเกตบางประการที่น่าสนใจเพิ่มขึ้น เพราะในบางครั้งเมื่อมีเหตุการณ์ทะเลาะวิวาทหรือสถานการณ์รุนแรง มักจะมีการเสนอในเชิงที่ว่า มีรุ่นพี่ที่จบการศึกษาไปแล้วของสถาบันนั้นๆ เข้ามาเกี่ยวข้องด้วยเสมอ

4. ศึกษาถึงการแสดงออก หรือการปรับตัวของนักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างที่เป็นหญิง ว่ามีการปรับตัวอย่างไร และการเรียนในสถาบันอาชีวศึกษาสายช่างซึ่งนักเรียนส่วนใหญ่เป็นผู้ชาย ส่งผลต่อการแสดงออกของนักเรียนหญิงเหล่านั้นหรือไม่ อย่างไร

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กรองแก้ว วัฒนะมงคลรัตน์. การสื่อสารกับอัตลักษณ์ถนนข้าวสาร. วิทยานิพนธ์ปริญญามหา
บัณฑิต, ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2545.
- ก่อ สวัสดิ์พาณิชย์. วัยรุ่นและการปรับปรุงบุคลิกภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช, 2519.
- กาญจนา แก้วเทพ. ศาสตร์แห่งสื่อและวัฒนธรรมศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: เอดิชั่น
เพรสโปรดักส์, 2544
- กิ่งแก้ว ทรัพย์พระวงศ์. จิตวิทยาสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร: ชรรมาพร, 2544.
- คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้สำเร็จการศึกษา.
กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2549. (อัครานา)
- จารุณี สุวรรณรัมย์. กราฟฟิค: การสื่อสารความหมายและอัตลักษณ์. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต, สาขาวิชาสื่อสารมวลชน คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2547.
- โจ-ยัง. เจ้าพ่อขาคัน 2. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: ไวกซ์ โคลอน, 2548.
- แจพุดิกรรรมเด็กไทยชอบ “ซิ่ง เสพ เซ็กซ์”. 16 ตุลาคม 2550. ไทยรัฐ: 15.
- ชื่ออาชีพเน้นศักดิ์ศรีต้นตอเด็กดีกัน. 10 กุมภาพันธ์ 2548. ไทยรัฐ: 15.
- ทิพย์ธิดา เกษะนันท์. อัตลักษณ์ของวัยรุ่นและการใช้สื่อคาราโอเกะ. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต, ภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2541.
- นักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างจากสถาบันอาชีวศึกษาแห่งหนึ่งย่านปทุมธานี(ไม่เปิดเผยชื่อสถาบัน).
สัมภาษณ์, 6 กุมภาพันธ์ 2549.
- นักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างจากสถาบันอาชีวศึกษาแห่งหนึ่งย่านคันนายาว(ไม่เปิดเผยชื่อสถาบัน).
สัมภาษณ์, 16 กุมภาพันธ์ 2549.
- นักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างจากสถาบันอาชีวศึกษาแห่งหนึ่งย่านสมุทรปราการ(ไม่เปิดเผยชื่อ
สถาบัน). สัมภาษณ์, 24 กุมภาพันธ์ 2549.
- นักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างจากสถาบันอาชีวศึกษาแห่งหนึ่งย่านมีนบุรี(ไม่เปิดเผยชื่อสถาบัน).
สัมภาษณ์, 6 มีนาคม 2549.
- นักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างจากสถาบันอาชีวศึกษาแห่งหนึ่งย่านบางกะปิ(ไม่เปิดเผยชื่อสถาบัน).
สัมภาษณ์, 15 มีนาคม 2549.
- นักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างจากสถาบันอาชีวศึกษาแห่งหนึ่งย่านพระโขนง(ไม่เปิดเผยชื่อสถาบัน).
สัมภาษณ์, 21 มีนาคม 2549.

- นักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างจากสถาบันอาชีวศึกษาแห่งหนึ่งย่านคอนเมือง(ไม่เปิดเผยชื่อสถาบัน).
สัมภาษณ์, 22 มีนาคม 2549.
- นักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างจากสถาบันอาชีวศึกษาแห่งหนึ่งย่านธนบุรี(ไม่เปิดเผยชื่อสถาบัน).
สัมภาษณ์, 30 มีนาคม 2549.
- นักเรียนอาชีวศึกษาสายช่างจากสถาบันอาชีวศึกษาแห่งหนึ่งย่านหัวหมาก(ไม่เปิดเผยชื่อสถาบัน).
สัมภาษณ์, 21 มิถุนายน 2549.
- พิศิษฐ์ คุณวโรตม์. อัตลักษณ์และกระบวนการต่อสู้ของผู้ติดเชื้อ HIV. วิทยานิพนธ์ปริญญา
 มหบัณฑิต, ภาควิชามานุษยวิทยา คณะมานุษยวิทยาและสังคมวิทยา มหาวิทยาลัย
 ธรรมศาสตร์. 2545.
- ไพบูล เทวรักษ์. จิตวิทยาการเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร: เอส ดี เพลสการพิมพ์, 2540
- เมตตา วิวัฒนานุกูล. การสื่อสารต่างวัฒนธรรม. พิมพ์ครั้งที่1. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548.
- ยมทัศน์. นักเรียน นักเลง [online]. 2546. แหล่งที่มา: [http://moomkafae.com/index.php?lay=show
 & ac=article&Id=133835&Ntype=6](http://moomkafae.com/index.php?lay=show&ac=article&Id=133835&Ntype=6)[24 มีนาคม 2549]
- ยุบลวรรณ ประมวลรัฐการ. มนุษย์กับสังคม. พิมพ์ครั้งที่5. กรุงเทพมหานคร: ชีรพงษ์การพิมพ์,
 2543.
- รจนา เถาว์พันธุ์. การจัดความรู้ควบคู่คุณธรรม. สารคดีข่าว 21 (กันยายน 2548): 34
- ศิรินาถ ปิ่นทองพันธ์. การรับรู้และสื่อสารในการแสดงอัตลักษณ์ความเป็นชาวดั้งของนักศึกษา
 ภาควิชาในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, ภาควิชาวาทวิทยาและ
 สื่อสารการแสดง คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2546.
- สกลกานต์ อินทร์ไทร. การสื่อสารกับการสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มเด็กป้าในกรุงเทพมหานคร.
 วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, ภาควิชาสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย. 2542.
- สอศ. เบรกใช้เด็กอาชีวะจับขทาน ขอฝึกงานแทน. 19 กันยายน 2548. ไทยรัฐ: 15.
- สายฝน ควรงค์. การศึกษาสถานะทางเอกลักษณ์ของวัยรุ่นตอนปลายในสถาบันอุดมศึกษา.
 วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, ภาควิชาจิตวิทยา คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
 2537.
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร:
 เฟื่องฟ้า พรินด์ิง, 2544
- สุชินทร์ ปรีดาสุริยชัย. อิทธิพลของค่านิยมและความเชื่อที่มีผลต่อการส่งเสริมการทะเลาะวิวาท
 ของนักเรียนอาชีวศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, ภาควิชาสังคมวิทยาและ
 มานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2543.

สุพัตรา สุภาพ. ปัญหาสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2539.
 อรวรรณ ปิรันธน์โอวาท. กรอบวาทกรรมวิเคราะห์กับกรณีศึกษาไทย. ทุนวิจัยงบประมาณ
 แผ่นดิน 2544. (อัครา)

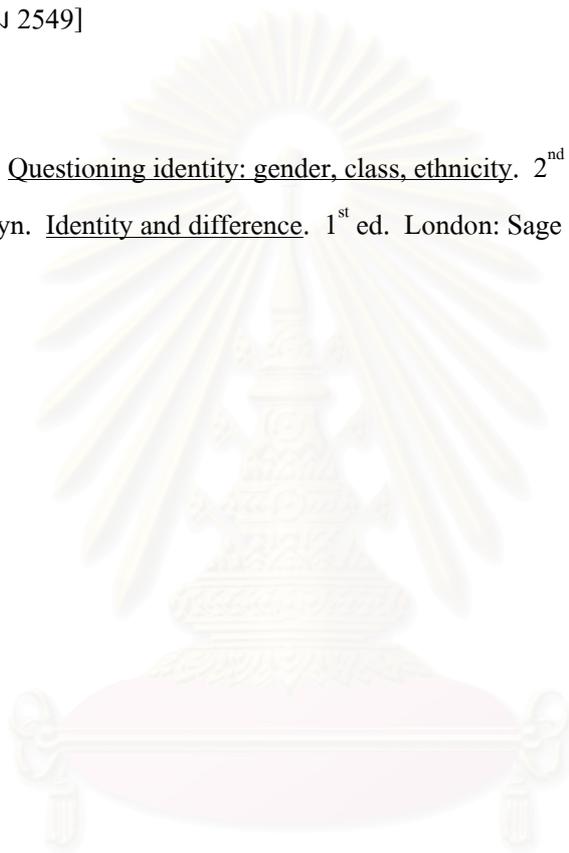
อานันท์ กาญจนพันธุ์. ทฤษฎีและวิธีวิทยาของการวิจัยวัฒนธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 1.
 กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์พรินติงแอนด์พับลิชชิ่ง, 2548.

แอน. เพลงเด็กช่าง [online]. 2550. แหล่งที่มา: <http://www.narak.com/webboard/show.php?>[19
 พฤษภาคม 2549]

ภาษาอังกฤษ

Woodward, Kath. Questioning identity: gender, class, ethnicity. 2nd ed. London: Routledge, 2004

Woodward, Kathryn. Identity and difference. 1st ed. London: Sage Publication, 1997

สถาบันวิทยบริการ
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

ชื่อ นางสาวไปรยา ศรีสวัสดิ์

วัน เดือน ปี เกิด 19 สิงหาคม 2525

การศึกษา นิเทศศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยกรุงเทพ พ.ศ. 2547

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย